

NARODOWY
BANK POLSKI

Październik 2022 r.

Ocena funkcjonowania polskiego systemu płatniczego w I półroczu 2022 r.

Październik 2022 r.

Ocena funkcjonowania polskiego systemu płatniczego w I półroczu 2022 r.

Materiał został opracowany przez Departament Systemu Płatniczego
przy współpracy z Departamentem Emisyjno-Skarbcowym
i Departamentem Bezpieczeństwa

Spis treści

Synteza	6
Informacje wstępne	14
1. Podmioty funkcjonujące w systemie płatniczym lub mające wpływ na jego funkcjonowanie	15
2. Systemy płatności	18
2.1. Systemy płatności wysokokwotowych	18
2.1.1. System SORBNET2	18
2.1.2. System TARGET2-NBP	23
2.2. Systemy płatności detalicznych	29
2.2.1. System Elixir	29
2.2.2. System Euro Elixir	32
2.2.3. System Express Elixir	36
2.2.4. System BlueCash	40
2.2.5. System BLIK	43
2.2.6. Krajowy System Rozliczeń	50
2.3. Porównanie systemów płatności pod kątem średniej dziennej liczby zleceń i średniej wartości jednego zlecenia	54
3. Systemy rozliczeń i rozrachunku papierów wartościowych	57
3.1. Grupa KDPW	57
3.1.1. Systemy rozliczeń papierów wartościowych prowadzone przez KDPW_CCP S.A.	57
3.1.2. System rozrachunku papierów wartościowych prowadzony przez KDPW S.A.	59
3.2. System SKARBNET4	62
3.3. IRGIT SRF	64
4. Pozostałe elementy infrastruktury polskiego systemu płatniczego	66
4.1. Podmioty świadczące usługi płatnicze	66
4.1.1. Liczba podmiotów świadczących usługi płatnicze i ich placówek	67
4.1.2. Pośrednicy finansowi w zakresie wpłat na rachunki bankowe	69
4.1.3. Pośrednicy w zakresie krajowych i zagranicznych przekazów pieniężnych	71
4.2. Schematy płatnicze	73
4.3. Bankomaty	75
4.4. Punkty handlowo-usługowe akceptujące karty płatnicze	81
4.4.1. Płatności w sklepach internetowych	84
4.5. Punkty <i>cash back</i>	86
5. Rachunki bankowe i bezgotówkowe instrumenty płatnicze	90
5.1. Rachunki bankowe	90
5.2. Bezgotówkowe instrumenty płatnicze	92
5.2.1. Karty płatnicze	93
5.2.2. Polecenie przelewu	101
5.2.3. Polecenie zapłaty	102

5.2.4. Instrumenty pieniądza elektronicznego – Billon	103
5.2.5. Innowacyjne instrumenty i usługi płatnicze	104
5.3. Oszustwa dotyczące instrumentów płatniczych	114
6. Pieniądz bezgotówkowy i gotówkowy	124
7. Działania w zakresie polityki i rozwoju systemu płatniczego	128
7.1. Działania związane z funkcjonowaniem Rady ds. Systemu Płatniczego	128
7.2. Działania na rzecz zwiększenia bezpieczeństwa obrotu gotówkowego	129
7.2.1. Charakterystyka rynku obrotu gotówkowego w I półroczu 2022 r.	129
7.2.2. Działania w zakresie sprawnego funkcjonowania obrotu gotówkowego	132
7.2.3. Rada do spraw obrotu gotówkowego i Narodowa Strategia Bezpieczeństwa Obrotu Gotówkowego	136
7.2.4. Działania w zakresie przeciwdziałania fałszowaniu znaków pieniężnych	137
7.3. Prace analityczne Narodowego Banku Polskiego dotyczącego koncepcji pieniądza cyfrowego banku centralnego	140
7.4. Zagadnienia prawne	141
7.4.1. Konsultacje w sprawie dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2015/2366 z dnia 25 listopada 2015 r. w sprawie usług płatniczych w ramach rynku wewnętrznego, zmieniającej dyrektywy 2002/65/WE, 2009/110/WE, 2013/36/UE i rozporządzenie (UE) nr 1093/2010 oraz uchylającej dyrektywę 2007/64/WE – tzw. dyrektywa PSD2	141
7.4.2. Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji zmieniające rozporządzenie w sprawie wymagań, jakim powinna odpowiadać ochrona wartości pieniężnych przechowywanych i transportowanych przez przedsiębiorców i inne jednostki organizacyjne	143
7.4.3. Pakiet dotyczący finansów cyfrowych	144
7.4.3.1. Projekt rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie operacyjnej odporności cyfrowej sektora finansowego (DORA)	144
7.4.3.2. Projekt rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie rynków kryptoaktywów i zmieniającego dyrektywę (UE) 2019/1937 (MiCA)	145
7.4.3.3. Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie systemu pilotażowego na potrzeby infrastruktur rynkowych opartych na technologii rozproszonego rejestru (DLT)	147
7.4.4. Projekt dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady zmieniającej dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2019/1153 w zakresie dostępu właściwych organów do scentralizowanych rejestrów rachunków bankowych za pośrednictwem pojedynczego punktu dostępu	148
7.4.5. Plany Komisji Europejskiej w obszarze inicjatywy regulacyjnej odnośnie do płatności natychmiastowych	149
7.4.6. Pakiet legislacyjny mający na celu wzmocnienie ram UE w zakresie przeciwdziałania praniu pieniędzy i finansowaniu terroryzmu	150
7.4.7. Ustawa z dnia 24 czerwca 2021 r. o zmianie ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych oraz niektórych innych ustaw	153
7.4.8. Ustawa z dnia 17 września 2021 r. o zmianie ustawy o pomocy państwa w wychowywaniu dzieci oraz niektórych innych ustaw	154
7.4.9. Ustawa z dnia 17 listopada 2021 r. o rodzinnym kapitale opiekuńczym	154

7.4.10. Ustawa z dnia 29 października 2021 r. o zmianie ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych, ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych oraz niektórych innych ustaw	155
7.4.11. Projekt ustawy o Systemie Informacji Finansowej	156
7.4.12. Projekt zmiany rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 909/2014 w sprawie usprawnienia rozrachunku papierów wartościowych w UE i w sprawie centralnych depozytów papierów wartościowych (CSDR)	159
7.4.13. Projekty rozporządzeń delegowanych Komisji Europejskiej, które będą wydane na podstawie rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 648/2012 w sprawie instrumentów pochodnych będących przedmiotem obrotu poza rynkiem regulowanym, kontrahentów centralnych i repozytoriów transakcji (EMIR)	160
7.4.14. Projekty wytycznych oraz regulacyjnych standardów technicznych (RTS) przygotowanych przez ESMA na podstawie rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/23 z dnia 16 grudnia 2020 r. w sprawie ram na potrzeby prowadzenia działań naprawczych oraz restrukturyzacji i uporządkowanej likwidacji w odniesieniu do kontrahentów centralnych	161
7.4.15. Konsultacje społeczne dotyczące przeglądu i propozycji zmian rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 648/2012. w sprawie instrumentów pochodnych będących przedmiotem obrotu poza rynkiem regulowanym, kontrahentów centralnych i repozytoriów transakcji (EMIR)	161
7.4.16. Projekt ustawy o zmianie ustawy o krajowym systemie cyberbezpieczeństwa (KSC)	162
7.5. Działania w zakresie upowszechniania obrotu bezgotówkowego	162
7.5.1. Wdrożenie płatności bezgotówkowych w administracji	162
7.5.2. Zwiększanie sieci akceptantów elektronicznych instrumentów płatniczych w punktach handlowo-usługowych	163
7.6. Działania na rzecz ograniczenia wykluczenia finansowego	164
7.6.1. Działania na rzecz zapewnienia dostępu do usług bankowych osobom z niepełnosprawnościami	164
7.7. Działania na rzecz SEPA	165
7.7.1. Działania związane z paneuropejskim poleceniem przelewu – SEPA Credit Transfer (SCT)	165
7.7.2. Działania związane z paneuropejskim poleceniem zapłaty – SEPA Direct Debit (SDD)	166
8. Działania w zakresie nadzoru nad systemem płatniczym	167
8.1. Działania w zakresie nadzoru nad systemami płatności	167
8.2. Działania w zakresie nadzoru nad schematami płatniczymi	168
8.3. Działania w zakresie wydawania przez Prezesa NBP opinii ws. krajowych instytucji płatniczych	169
8.4. Działania w zakresie nadzoru nad systemami rozrachunku i rozliczeń papierów wartościowych	169
8.4.1. Wydawanie opinii	169
8.4.2. Pozostałe działania	170
8.5. Działania w zakresie bezpieczeństwa i cyberodporności infrastruktury rynku płatniczego	171
9. Wyniki wybranych badań i analiz w zakresie systemu płatniczego	173

9.1. Analiza opłat i prowizji związanych z korzystaniem z rachunku płatniczego w Polsce (wg danych na dzień 31 grudnia 2021 r.)	173
9.2. Badanie pt. „Zwyczajne płatnicze a rozwój sieci akceptacji kart w Polsce: badanie konsumentów”	174
9.3. Badanie pt. „Postawy wobec form płatności”	175
9.4. Badanie pt. „Sytuacje, w których przydaje się możliwość realizacji przelewu natychmiastowego”	177
9.5. Raport pt. „Szara strefa 2022”	178
9.6. Raport pt. „Cyberbezpieczny portfel”	180
9.7. Raport pt. „NetB@nk – bankowość internetowa i mobilna, płatności bezgotówkowe (II kwartał 2022 r.)”	182
Wykaz stosowanych skrótów	184
Spis schematów	188
Spis wykresów	189
Spis tabel	194

Synteza

„Ocena funkcjonowania polskiego systemu płatniczego” jest cyklicznym materiałem, przygotowywanym przez Departament Systemu Płatniczego, stanowiącym dla Zarządu NBP podstawę do dokonania okresowej oceny rozliczeń pieniężnych i obiegu pieniężnego, tj. realizacji zadania określonego w art. 17 ust. 4 pkt 3 ustawy o Narodowym Banku Polskim¹.

W „Ocenie funkcjonowania polskiego systemu płatniczego w I półroczu 2022 r.”, zwanej dalej „Oceną”, przedstawiono główne fakty i wydarzenia, które miały miejsce w ramach funkcjonowania polskiego systemu płatniczego w I połowie 2022 r., jak również dane statystyczne odzwierciedlające rozwój systemu płatniczego w Polsce w tym okresie oraz jego poziom na koniec czerwca 2022 r.² Z uwagi na wojnę w Ukrainie, która rozpoczęła się w dniu 24 lutego 2022 r., w prezentowanym materiale we właściwych rozdziałach zamieszczone zostały informacje opisujące wpływ tej wojny na poszczególne obszary funkcjonowania polskiego systemu płatniczego.

Wśród najistotniejszych dla systemu płatniczego w I połowie 2022 r. zdarzeń należy wymienić:

1. kwestie związane z funkcjonowaniem polskiego systemu płatniczego w związku z agresją Rosji na Ukrainę. Należą do nich w szczególności:
 - a) ogromny wzrost zapotrzebowania od dnia 24 lutego 2022 r. na pieniądź gotówkowy po stronie klientów banków, przejawiający się w zwiększonych wypłatach gotówki z bankomatów i kas banków i zamianie formy przechowywania części oszczędności ze środków na rachunkach w bankach na pieniądź fizyczny. Świadczyły o tym następujące dane:
 - znaczący wzrost obiegu pieniądza gotówkowego poza kasami banków z 338 mld zł w styczniu 2022 r. do 354 mld zł na koniec lutego 2022 r.,
 - spadek wartości środków na rachunkach bieżących ludności z 892 mld zł w styczniu 2022 r. do 883 mld zł na koniec lutego 2022 r.,
 - b) ponadprzeciętny wzrost zapotrzebowania banków na pieniądź gotówkowy w pierwszym okresie po dniu 24 lutego 2022 r. w celu realizacji zwiększonych wypłat gotówki ze strony klientów, co przejawiało się w zwiększeniu wartości pobrań znaków pieniężnych z NBP przez banki oraz wzroście wielkości gotówki w kasach banków. W okresie wzmózonych pobrań waluty polskiej w ciągu 8 dni operacyjnych (tj. w dniach 24 lutego - 7 marca 2022 r.) banki pobierały z NBP średnio dziennie 5,3 mld zł. Wartość ta odpowiadała 7-krotności średniej dziennej pobrań z NBP z okresu stabilnego, tj. 2021 r. (0,7 mld zł). W dniu 28 lutego 2022 r. zanotowano historycznie najwyższe pobrania gotówki z NBP na poziomie 12,5 mld zł. Wartość ta stanowiła 17-krotność średniej dziennej pobrań z 2021 r. W efekcie w dniach 24 lutego do 7 marca 2022 r. banki pobrały z NBP łącznie 42 mld zł. O znacznej skali zapotrzebowania na gotówkę w tym okresie świadczy to, że kwota ta jest zbliżona do wartości waluty polskiej pobranej z NBP w całym I kwartale 2021 r. (44 mld zł). Chęć zaspokojenia zwiększonych potrzeb gotówkowych odzwierciedliła się także w wielkości gotówki w kasach banków, która wzrosła z 14 mld zł na koniec stycznia 2022 r. do 25 mld zł na koniec lutego 2022 r.

¹ Dz. U. z 2022 r. poz. 2025.

² Niezależnie od półrocznej Oceny, NBP przygotowuje i publikuje kwartalne informacje: o rozliczeniach i rozrachunkach międzybankowych, gdzie są prezentowane informacje i dane dotyczące systemów płatności, oraz o kartach płatniczych.

- c) dokonane w marcu 2022 r. dwie nowelizacje rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji w sprawie wymagań, jakim powinna odpowiadać ochrona wartości pieniężnych przechowywanych i transportowanych przez przedsiębiorców i inne jednostki organizacyjne. Oba ww. akty prawne (tzw. epizodyczne – pierwszy z nich obowiązywał od dnia 2 marca 2022 r. do dnia 15 marca 2022 r., zaś drugi od dnia 16 marca 2022 r. do dnia 31 marca 2022 r.) zostały wydane w związku z agresją Federacji Rosyjskiej na Ukrainę z uwagi na zwiększone zapotrzebowanie na wypłacanie gotówki z bankomatów i kas banków na terytorium RP.
 - d) dokonanie przez Zarząd NBP, w dniu 3 marca 2022 r., zmiany kryterium umieszczania w wykazie obszarów, obiektów i urządzeń podlegających obowiązkowej ochronie przez specjalistyczne uzbrojone formacje ochronne lub odpowiednie zabezpieczenie techniczne. Zmiana ta polegała na zwiększeniu ilości wartości pieniężnych, powyżej których następuje umieszczenie obiektów bankowych w ww. wykazie, a ponadto na wliczeniu do obowiązujących limitów wartości pieniężnych przechowywanych w bankomatach, wpłatomatach oraz innych urządzeniach obsługiwanych przez klienta. Limity te aktualnie wynoszą powyżej 3 jednostek obliczeniowych w przypadku ilości wartości pieniężnych przechowywanych poza bankomatami, wpłatomatami i recyclerami kasjerskimi, oraz powyżej 6 jednostek obliczeniowych bez względu na sposób ich przechowywania.
 - e) podjęcie działań przez NBP w obszarze systemu SORBNET2 polegających na analizie adekwatności istniejących rozwiązań awaryjnych oraz możliwości wprowadzenia dodatkowych rozwiązań awaryjnych we współpracy z departamentami NBP i uczestnikami systemu SORBNET2,
2. przystąpienie NBP, z dniem 14 czerwca 2022 r., do nowego modelu ciągłego rozrachunku brutto (CGS – *Continuous Gross Settlement*) w systemie STEP2-T dla płatności w euro, którego operatorem jest EBA Clearing. Uruchomienie w systemie STEP2-T modelu CGS dla pierwszej grupy uczestników tego systemu nastąpiło w dniu 22 czerwca 2021 r. i tym samym rozpoczął się proces wygaszania w ramach systemu STEP2-T rozliczeń w formie sesyjnej. Wprowadzenie modelu CGS w systemie STEP2-T wiązało się z wprowadzeniem zmian głównie w zakresie zarządzania płynnością i rozrachunku zleceń. W modelu CGS przetwarzanie płatności, w przeciwieństwie do wcześniejszych rozliczeń w formie sesyjnej, następuje w czasie rzeczywistym dzięki temu, że rozrachunek zbiorów zleceń dokonywany jest poprzez jednoczesne aktualizowanie pozycji uczestników w systemie STEP2-T, tj. odpowiednie ich obciążanie i uznawanie na rachunku technicznym EBA Clearing w systemie TARGET2, na którym zgromadzone są środki uczestników systemu. W dniu 12 lipca 2022 r. dotychczasowy sesyjny model rozliczeń w systemie STEP2-T został ostatecznie zastąpiony przez model CGS.
 3. wejście w życie, z dniem 1 stycznia 2022 r., ustawy z dnia 24 czerwca 2021 r. o zmianie ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych oraz niektórych innych ustaw. Ustawa dotyczy m.in. zmiany sposobu wypłaty świadczeń długoterminowych (emerytury, renty), przyznawanych od dnia 1 stycznia 2022 r. Zgodnie z nową ustawą, wypłata ww. świadczeń będzie się odbywała w formie bezgotówkowej na wskazany przez osobę uprawnioną rachunek płatniczy albo za pośrednictwem podmiotów prowadzących działalność w zakresie doręczania świadczeń.
 4. w zakresie działań dotyczących nadzoru nad systemami płatności – wszczęcie postępowania administracyjnego z wniosku Krajowej Izby Rozliczeniowej S.A. dotyczącego dokonania zmiany w zasadach funkcjonowania systemu płatności Euro Elixir, polegającej na umożliwieniu realizacji, w trybie ciągłego rozrachunku brutto w systemie STEP2-T, zleceń międzysystemowych, otrzymywanych z systemu STEP2-T i przekazywanych do tego systemu. Postępowanie zostało zakończone wydaniem decyzji Prezesa NBP zezwalającej na wprowadzenie ww. zmian.

Równocześnie w I połowie 2022 r. miały miejsce zdarzenia mogące mieć pośredni wpływ na system płatniczy w Polsce oraz podjęto szereg działań, które będą miały istotny wpływ na funkcjonowanie polskiego systemu płatniczego w najbliższej przyszłości. Należą do nich w szczególności:

1. kontynuowanie przez NBP prac w ramach Projektu SORBNET3, zgodnie z którym planowane jest uruchomienie w 2025 r. nowego systemu RTGS w złotych zgodnego ze standardem ISO 20022,
2. kontynuowanie przez NBP prac w ramach konsolidacji systemu TARGET2 i platformy T2S,
3. przeprowadzenie, w okresie od dnia 10 maja do dnia 2 sierpnia 2022 r., przez Komisję Europejską przeglądu, konsultacji i zbierania opinii w sprawie stosowania i wpływu przepisów UE na usługi płatnicze, zgodnie z wymogami klauzuli przeglądowej dyrektywy PSD2, a także zgodnie z postanowieniami strategii KE dotyczącej płatności detalicznych,
4. wejście w życie, z dniem 1 stycznia 2022 r., części przepisów ustawy z dnia 29 października 2021 r. o zmianie ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych, ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych oraz niektórych innych ustaw. Ustawa dotyczy głównie zagadnień podatkowych, niemniej jednak znalazły się w niej również regulacje niektórych kwestii interesujących z punktu widzenia szeroko rozumianego systemu płatniczego. Wśród tych uregulowań wskazać należy m.in. przepisy związane z limitami dla płatności gotówkowych, tj. wprowadzenie maksymalnego limitu dla płatności gotówkowych w relacjach konsument – przedsiębiorca w kwocie do 20 tys. zł (płatności w kwocie 20 tys. zł i wyżej muszą być realizowane bezgotówkowo) oraz zmniejszenie limitu dla płatności gotówkowych między przedsiębiorcami we wzajemnych rozliczeniach z kwoty 15 tys. zł do 8 tys. zł. Limity te – w związku ze zmianą, jakiej dokonano w ww. ustawie przez przepis art. 2 pkt 1 ustawy z dnia 5 sierpnia 2022 r. o zmianie ustawy o kredycie hipotecznym oraz o nadzorze nad pośrednikami kredytu hipotecznego i agentami oraz ustawy o zmianie ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych, ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 1719) - wejdą w życie nie z dniem 1 stycznia 2023 r., jak wcześniej ustalono, ale z dniem 1 stycznia 2024 r. Ponadto, w ww. ustawie z dnia 29 października 2021 r. wprowadzono obowiązek umożliwienia przyjmowania płatności bezgotówkowych przez przedsiębiorców od dnia 1 stycznia 2022 r.
5. kontynuowanie prac legislacyjnych nad projektem ustawy o Systemie Informacji Finansowej, które wynikają z obowiązku implementacji do polskiego porządku prawnego prawa unijnego, obejmującego regulacje służące zapobieganiu wykorzystywaniu systemu finansowego do prania pieniędzy oraz finansowania terroryzmu,
6. kontynuowanie prac nad projektem dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady zmieniającej dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2019/1153 w zakresie dostępu właściwych organów do scentralizowanych rejestrów rachunków bankowych za pośrednictwem pojedynczego punktu dostępu. Zgodnie z wnioskiem Komisji Europejskiej w sprawie zmiany ww. dyrektywy, Państwa Członkowskie będą musiały zapewnić dostępność informacji przechowywanych w scentralizowanych rejestrach rachunków bankowych za pośrednictwem pojedynczego punktu dostępu do rejestrów rachunków bankowych, który ma zostać utworzony i obsługiwany przez KE. W wyniku połączenia ww. rejestrów organy posiadające dostęp do pojedynczego punktu dostępu do rejestrów rachunków bankowych będą mogły szybko ustalić, czy dana osoba posiada rachunki bankowe w innych państwach członkowskich, bez konieczności zwracania się do wszystkich swoich odpowiedników w każdym państwie członkowskim.
7. kontynuowanie prac nad pakietem legislacyjnym, przygotowanym i ogłoszonym przez Komisję Europejską w dniu 20 lipca 2021 r.³, mającym na celu wzmocnienie ram prawnych Unii Europejskiej w zakresie przeciwdziałania praniu pieniędzy i finansowaniu terroryzmu. W skład pakietu wchodzi

³ [Anti-money laundering and countering the financing of terrorism legislative package | European Commission \(europa.eu\)](https://ec.europa.eu/anti-money-laundering-legislation/)

- cztery projekty, które razem stanowią zestaw środków służących modernizacji unijnego systemu dotyczącego zapobiegania praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu (AML/CFT)⁴.
8. zapowiedź Komisji Europejskiej niezbędnego przyspieszenia wprowadzenia płatności natychmiastowych na terytorium UE, co należy wiązać z przedstawieniem stosownej propozycji legislacyjnej w II półroczu 2022 r.
 9. kontynuowanie prac nad projektem rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) w sprawie operacyjnej odporności cyfrowej sektora finansowego (*Digital Operational Resilience Act/DORA*), określającym wymogi z zakresu cyberbezpieczeństwa w stosunku do podmiotów finansowych, takich jak m.in. centralne depozyty papierów wartościowych i kontrahenci centralni (CCP). Obecnie projekt jest na etapie prac przygotowawczych do ogłoszenia. Należy spodziewać się, że ogłoszenie wersji końcowej projektu nastąpi w II połowie 2022 r., co oznacza, że rozporządzenie DORA prawdopodobnie wejdzie w życie przed końcem 2022 r. lub na początku 2023 r.
 10. kontynuowanie prac legislacyjnych nad projektem rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) w sprawie rynków kryptoaktywów i zmieniającego dyrektywę (UE) 2019/1937 (*Markets in Crypto-assets/MiCA*). Celem projektu rozporządzenia jest ustanowienie regulacji dla dostawców usług w zakresie kryptoaktywów i emitentów kryptoaktywów w Unii Europejskiej, zastępujących istniejące krajowe ramy prawne dotyczące kryptoaktywów. W I i II kwartale 2022 r. miało miejsce czterokrotne uzgadnianie wspólnego tekstu rozporządzenia między Radą UE, Parlamentem Europejskim i Komisją Europejską (tzw. polityczny trialog). Do końca czerwca 2022 r. prezydencja francuska uzgodniła wszystkie najważniejsze sporne punkty rozporządzenia, jednakże tekst musi być jeszcze zredagowany pod względem prawnym.
 11. przyjęcie w dniu 30 maja 2022 r. przez Parlament Europejski i Radę (UE) rozporządzenia w sprawie systemu pilotażowego na potrzeby infrastruktur rynkowych opartych na technologii rozproszonego rejestru (DLT). Ww. rozporządzenie jest pierwszą na poziomie Unii Europejskiej próbą uregulowania rynku instrumentów finansowych opartych o technologię rozproszonego rejestru oraz ustanowienia wymogów wobec operatorów wielostronnych platform obrotu i centralnych depozytów papierów wartościowych wykorzystujących w swojej działalności ww. technologię. Rozporządzenie ma na celu ograniczenie przeszkód dotyczących emitowania, obrotu i rozrachunku papierów wartościowych opartych o DLT, wsparcie rozwoju innowacyjnych rozwiązań technologicznych w obszarze infrastruktury rynkowej, przy zapewnieniu wysokiego poziomu ochrony konsumentów i inwestorów, uczciwości obrotu rynkowego i ograniczeniu ryzyka dla stabilności systemu finansowego. Rozporządzenie będzie obowiązywać od dnia 23 marca 2023 r. Do tej daty Państwa Członkowskie są zobowiązane do przyjęcia przepisów krajowych niezbędnych dla umożliwienia funkcjonowania zapisów rozporządzenia, w szczególności dotyczących możliwości istnienia w formie tokenów instrumentów finansowych spełniających wymogi rozporządzenia.
 12. kontynuowanie prac nad projektem rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 909/2014 w sprawie usprawnienia rozrachunku papierów wartościowych w UE i w sprawie centralnych depozytów papierów wartościowych (CSDR). W czerwcu 2022 r. Komisja Europejska przekazała do konsultacji projekt rewizji rozporządzenia CSDR. Proponowane przepisy mają na celu usprawnienie rozrachunków transgranicznych w UE, integrację rynków kapitałowych w UE i przyczynienie się do budowy projektu pod nazwą Unia Rynków Kapitałowych (Capital Markets Union (CMU) Action Plan).
 13. kontynuowanie prac nad projektami rozporządzeń delegowanych Komisji Europejskiej, które będą wydane na podstawie rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 648/2012 w sprawie instrumentów pochodnych będących przedmiotem obrotu poza rynkiem regulowanym,

⁴ Anti-Money Laundering/Combating the Financing of Terrorism

kontrahentów centralnych i repozytoriów transakcji (*European Market Infrastructure Regulation/EMIR*). W czerwcu 2022 r. projekty rozporządzeń zostały przekazane przez Komisję Europejską do konsultacji.

14. kontynuowanie prac nad projektami wytycznych oraz regulacyjnych standardów technicznych (RTS) przygotowanych przez ESMA na podstawie rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/23 z dnia 16 grudnia 2020 r. w sprawie ram na potrzeby prowadzenia działań naprawczych oraz restrukturyzacji i uporządkowanej likwidacji w odniesieniu do kontrahentów centralnych. Przewiduje się, że regulacje te wejdą w życie pod koniec 2022 r.
15. w zakresie działań dotyczących nadzoru nad schematami płatniczymi prowadzono postępowania administracyjne, wszczęte na wniosek organizacji kartowych Mastercard Europe SA oraz Visa Europe Limited, których przedmiotem było uzyskanie zezwolenia na wprowadzenie zmian w zasadach funkcjonowania prowadzonych przez nie schematów płatniczych, tj. odpowiednio schematu płatniczego Mastercard oraz Visa Europe. Oba postępowania obejmowały swoim zakresem zmianę polegającą na zwiększeniu limitu wartości pojedynczej transakcji dla wypłaty gotówki dokonywanej podczas transakcji płatniczych w punktach handlowo-usługowych na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej (tzw. usługa cash back) do wartości 1000 zł⁵. W I półroczu 2022 r. Prezes NBP zakończył postępowanie administracyjne dotyczące schematu płatniczego Mastercard, wydając decyzję zezwalającą na zwiększenie ww. limitu.

Najważniejsze dane statystyczne odzwierciedlające rozwój polskiego systemu płatniczego w I półroczu 2022 r. w stosunku do poprzedniego półrocza są następujące:

1. w systemach płatności wysokokwotowych odnotowano:
 - w systemie SORBNET2 wzrost liczby zrealizowanych zleceń o 9,2% przy jednoczesnym spadku ich wartości o 4,8%,
 - w systemie TARGET2-NBP wzrost zarówno liczby, jak i wartości zrealizowanych zleceń odpowiednio o 2,8% i 11,6%,
2. w systemach płatności detalicznych odnotowano:
 - w systemie Elixir wzrost zarówno liczby, jak i wartości zrealizowanych zleceń odpowiednio o 1% i 4,6%,
 - w systemie Euro Elixir wzrost zarówno liczby, jak i wartości zrealizowanych zleceń odpowiednio o 5,2% i 18,3%,
 - w systemie Express Elixir, oferującym rozliczenie płatności natychmiastowych, wzrost liczby zrealizowanych zleceń o 33,4% przy jednoczesnym wzroście ich wartości o 17,9%,
 - w systemie BlueCash wzrost zarówno liczby, jak i wartości zrealizowanych zleceń odpowiednio o 8,9% i 13,2%,
 - w systemie BLIK kolejny wzrost liczby i wartości zrealizowanych zleceń odpowiednio o 24% i 22%,
 - w systemie KSR spadek zarówno liczby, jak i wartości zrealizowanych zleceń odpowiednio o 14% i 3%,

⁵ Organizacja kartowa Mastercard Europe SA wnioskuje o zwiększenie przedmiotowego limitu z 300 do 1000 zł, natomiast w ramach schematu płatniczego Visa Europe wnioskowano o zwiększenie pojedynczej transakcji dla wypłaty gotówki dokonywanej podczas transakcji w punkcie handlowo-usługowym z 500 do 1000 zł. Zarówno Mastercard Europe SA, jak i Visa Europe Limited wdrożyły nowe limity od września 2022 r.

3. w systemach rozliczeń i rozrachunku papierów wartościowych odnotowano:
 - w systemie rozrachunku prowadzonym przez KDPW S.A. spadek liczby operacji o 5% przy jednoczesnym wzroście ich wartości o 25,9%,
 - w systemach rozliczeń transakcji w KDPW_CCP S.A. wzrost zarówno liczby, jak i wartości transakcji odpowiednio o 16,9% i 15,3%,
 - w systemie SKARBNET4 prowadzonym przez NBP:
 - wzrost liczby transakcji bonami pieniężnymi o 18,3% przy jednoczesnym spadku ich wartości o 15,9%,
 - w I półroczu 2022 r. nie przeprowadzono transakcji bonami skarbowymi,
4. w zakresie pozostałej infrastruktury polskiego systemu płatniczego odnotowano:
 - wzrost liczby instytucji świadczących usługi płatnicze o 3% oraz spadek liczby ich placówek o 1,2%,
 - wzrost liczby podmiotów KIP (Krajowe Instytucje Płatnicze) o 2,5%,
 - wzrost liczby podmiotów MIP (Małe Instytucje Płatnicze) o 16,3%,
 - wzrost liczby instytucji BUP (Biura Usług Płatniczych) o 4,7%,
 - wzrost liczby bankomatów o 0,5%,
 - wzrost liczby akceptantów kart płatniczych, umożliwiających realizację płatności kartą płatniczą w terminalach POS i internecie o 9,5% w stosunku do poprzedniego półrocza,
 - wzrost liczby punktów handlowo-usługowych wyposażonych w terminale POS o 6,1%,
 - wzrost liczby terminali POS o 6,3%,
 - wzrost liczby punktów handlowo - usługowych udostępniających wypłaty sklepowe *cash back* o 3,5%,
 - wzrost liczby i wartości wypłat sklepowych *cash back* odpowiednio o 3,7% i 4,8% w stosunku do poprzedniego półrocza,
5. w zakresie rachunków bankowych i bezgotówkowych instrumentów płatniczych odnotowano:
 - wzrost liczby rachunków bieżących osób fizycznych prowadzonych przez banki o 2,5%,
 - wzrost średniej liczby transakcji bezgotówkowych na jednym rachunku bankowym o 2,8, tj. do 138,2 transakcji, co oznacza wzrost średniej aktywności użytkowników w przeliczeniu na jeden rachunek o 2,1%,
 - wzrost liczby wydanych kart płatniczych o 1,6% (do poziomu 43,9 mln), przy czym odnotowano spadek liczby wydanych kart kredytowych o 3%. Karta płatnicza była najczęściej wykorzystywanym przez posiadaczy rachunków bankowych instrumentem płatności bezgotówkowych, za pośrednictwem której zrealizowano około 63,87% wszystkich transakcji bezgotówkowych.
 - wzrost liczby i wartości bezgotówkowych transakcji kartowych (odpowiednio o 2,5% i 4,8%),
 - wzrost liczby transakcji poleceniem przelewu o 8,6%,
 - spadek liczby transakcji poleceniem zapłaty o 3,5%,
 - wzrost liczby operacji oszukańczych dokonanych kartami płatniczymi o 3,5% przy jednoczesnym spadku ich wartości o 22,4% (według danych przekazanych przez banki),

- spadek średniej wartości transakcji oszukańczej dokonanej kartą płatniczą o 25%,
6. w zakresie dotyczącym pieniądza gotówkowego i bezgotówkowego odnotowano:
- wzrost pieniądza gotówkowego w obiegu poza kasami banków z poziomu 340,4 mld zł w grudniu 2021 r. do poziomu 363,8 mld zł w czerwcu 2022 r. (wzrost o 6,9%),
 - znaczny wzrost udziału gotówki w agregacie podaży pieniądza M1 z poziomu 19,7% w grudniu 2021 r. do poziomu 22,4% w czerwcu 2022 r.,
 - spadek udziału depozytów gospodarstw domowych w agregacie podaży pieniądza M1 z poziomu 52,1% w grudniu 2021 r. do poziomu 50,3% w czerwcu 2022 r.

Warto podkreślić, iż I półrocze 2022 r. to także okres dynamicznego rozwoju rynku innowacyjnych instrumentów i usług płatniczych, do których w szczególności należą karty zbliżeniowe i płatności mobilne. Polska należy do grona krajów o najwyższym poziomie użycia kart zbliżeniowych na świecie. Na koniec czerwca 2022 r. liczba kart płatniczych z funkcją zbliżeniową sięgnęła 41,5 mln, tj. była o 1,3 mln większa niż w grudniu 2021 r. Karty zbliżeniowe stanowiły 94,5% wszystkich kart płatniczych w Polsce, mając coraz wyższy udział w liczbie i wartości transakcji kartowych. W I półroczu 2022 r. udział transakcji kartami zbliżeniowymi w ogólnej liczbie bezgotówkowych transakcji kartowych osiągnął poziom 98,3%. Należy dodać, że od I półrocza 2019 r. 100% terminali POS jest przystosowanych do obsługi kart płatniczych z funkcją zbliżeniową. Oprócz kart zbliżeniowych bardzo dynamicznie oraz stale rozwijają się płatności mobilne (np. BLIK), stając się coraz bardziej powszechne. System BLIK umożliwia dokonywanie przy użyciu np. telefonów komórkowych czy tabletów płatności zarówno przez internet, jak i w tradycyjnych sklepach i punktach usługowych, komunikacji miejskiej, urzędach publicznych oraz pomiędzy użytkownikami telefonów komórkowych (P2P). Użytkownicy systemu BLIK najczęściej dokonują płatności bezgotówkowych w terminalach POS (wzrost ich liczby o 71% oraz ich wartości o 62%). Dużą popularnością cieszą się też płatności typu P2P, gdyż w ciągu I półrocza 2022 r. bardzo dynamicznie wzrosła ich liczba (o 42%) i wartość (o 45%), co jednoznacznie potwierdza rosnące zainteresowanie tego typu usługą.

Biorąc pod uwagę powyższe dane statystyczne oraz szczegółowe informacje i opinie zawarte w całym opracowaniu, można sformułować następujące najważniejsze oceny dotyczące funkcjonowania polskiego systemu płatniczego w I półroczu 2022 r.:

1. systemy płatności (SORBNET2, TARGET2-NBP, Elixir, Euro Elixir, Express Elixir, BlueCash, BLIK i KSR) funkcjonowały prawidłowo, zapewniając bezpieczne i sprawne przeprowadzanie rozliczeń i rozrachunków międzybankowych,
2. systemy rozrachunku i rozliczeń papierów wartościowych (w tym system prowadzony przez KDPW S.A., system SKARBNET4 prowadzony przez NBP i systemy rozliczeń prowadzone przez KDPW_CCP S.A.) funkcjonowały stabilnie,
3. rozwijała się infrastruktura umożliwiająca dokonywanie przez użytkowników płatności detalicznych, w szczególności:
 - rosła sieć akceptacji kart płatniczych, w szczególności punktów akceptujących karty z funkcją zbliżeniową,
 - miał miejsce dynamiczny rozwój zarówno systemu płatności natychmiastowych Express Elixir, umożliwiającego klientom banków uczestniczących w tym systemie zrealizowanie przelewu do innego banku w sposób bardzo szybki (zwykle w kilka – kilkanaście sekund), jak również systemu BLIK rozliczającego płatności mobilne,
4. zmianie uległa liczba punktów i usług umożliwiających dostęp do gotówki:

- wzrosła sieć bankomatów przy spadku liczby wypłat gotówki i wzroście ich wartości,
 - wzrosły wypłaty z bankomatów w ramach systemu BLIK z wykorzystaniem telefonu komórkowego,
 - wzrosły wypłaty gotówkowe w ramach usługi *cash back*, przy czym ich liczba i wartość jest nadal znacząco mniejsza wobec standardowych wypłat kartą płatniczą w bankomatach,
 - wzrosła liczba kart płatniczych z funkcją zbliżeniową przy jednoczesnym wzroście liczby płatności zbliżeniowych i wzroście ich wartości,
 - wzrosła liczba poleceń przelewu przy jednoczesnym wzroście ich udziału w ogólnej liczbie wszystkich transakcji bezgotówkowych w stosunku do II półrocza 2021 r.,
5. miał miejsce wzrost liczby rachunków bankowych, któremu towarzyszył wzrost średniej liczby transakcji bezgotówkowych na jednym rachunku bankowym - związany ze wzrostem liczby transakcji kartowych oraz wzrostem poleceń przelewów,
 6. rósł stopień wykorzystania płatności mobilnych pomiędzy osobami fizycznymi (P2P) oraz miał miejsce kolejny wzrost liczby i wartości płatności bezgotówkowych w internecie w ramach systemu BLIK.

Oprócz ww. głównych faktów i wydarzeń w ramach funkcjonowania polskiego systemu płatniczego w I połowie 2022 r., jak i danych statystycznych odzwierciedlających ten system, należy dodać, że prezentowany materiał zawiera również informacje o wynikach wybranych badań i analiz w zakresie systemu płatniczego.

W obecnej edycji materiału zostały przedstawione następujące badania i analizy:

- analiza opłat i prowizji związanych z korzystaniem z rachunku płatniczego w Polsce (wg danych na dzień 31 grudnia 2021 r.),
- badanie pt. „Zwyczaje płatnicze a rozwój sieci akceptacji kart w Polsce: badanie konsumenckie”,
- badanie pt. „Postawy wobec form płatności”,
- badanie pt. „Sytuacje, w których przydaje się możliwość realizacji przelewu natychmiastowego”,
- raport pt. „Szara strefa 2022”,
- raport pt. „Cyberbezpieczny portfel”,
- raport pt. „NetB@nk bankowość internetowa i mobilna, płatności bezgotówkowe (II kwartał 2022 r.)”.

Należy dodać, że funkcjonowanie systemu płatniczego w Polsce jest wypadkową działań i decyzji bardzo wielu podmiotów (najważniejsze z nich wskazano w rozdziale 1). Narodowy Bank Polski, realizując ustawowe zadanie organizacji rozliczeń pieniężnych, pełni w tym zakresie nie tylko funkcję regulacyjną, nadzorczą i operacyjną, ale i – wzorem innych banków centralnych - funkcję katalizatora zmian, która przejawia się m.in. w inicjowaniu lub wspieraniu działań wielu innych podmiotów i instytucji w zakresie systemu. Warto jednak pamiętać, iż przyjmując ww. rolę katalizatora zmian, NBP nie zawsze na wszystkie podejmowane decyzje i działania podmiotów w zakresie systemu płatniczego ma ostateczny wpływ.

Biorąc pod uwagę przedstawione powyżej informacje i dane, funkcjonowanie polskiego systemu płatniczego w I półroczu 2022 r. należy ocenić pozytywnie.

Informacje wstępne

Narodowy Bank Polski przedstawia cykliczny materiał oceniający funkcjonowanie krajowego systemu płatniczego w I półroczu 2022 r. Materiał ten ma na celu przedstawienie kompleksowej informacji dotyczącej stanu i poziomu rozwoju poszczególnych elementów polskiego systemu płatniczego w ciągu omawianego półrocza oraz najistotniejszych prac i wydarzeń w tym zakresie. Sporządzenie *Oceny funkcjonowania polskiego systemu płatniczego* stanowi podstawę dla realizacji ustawowego obowiązku Zarządu NBP, określonego w art. 17 ust. 4 pkt 3 ustawy o Narodowym Banku Polskim⁶, tj. dokonywania okresowej oceny rozliczeń pieniężnych i obiegu pieniężnego.

Prezentowany materiał zawiera informacje i dane o:

1. podmiotach funkcjonujących w systemie płatniczym lub mających wpływ na jego funkcjonowanie,
2. funkcjonowaniu systemów płatności, w tym: systemów SORBNET2 i TARGET2-NBP, prowadzonych przez NBP, systemów Elixir, Euro Elixir i Express Elixir prowadzonych przez Krajową Izbę Rozliczeniową S.A., systemu BlueCash prowadzonego przez Blue Media S.A., systemu BLIK prowadzonego przez Polski Standard Płatności Sp. z o.o. oraz Krajowego Systemu Rozliczeń prowadzonego przez Fiserv Polska S.A.⁷,
3. systemie rozrachunku papierów wartościowych prowadzonym przez Krajowy Depozyt Papierów Wartościowych S.A., systemach rozliczeń papierów wartościowych prowadzonych przez KDPW_CCP S.A., systemach rozliczeń i rozrachunku papierów wartościowych IRGiT SRF prowadzonych przez Izbę Rozliczeniową Giełd Towarowych S.A. oraz systemie rozliczeń i rozrachunku papierów wartościowych SKARBNET4 prowadzonym przez NBP,
4. pozostałych elementach infrastruktury polskiego systemu płatniczego,
5. rachunkach bankowych i bezgotówkowych instrumentach płatniczych,
6. poziomie obrotu bezgotówkowego i gotówkowego,
7. działaniach podjętych przez NBP w zakresie polityki i rozwoju systemu płatniczego,
8. działaniach podjętych przez NBP w zakresie nadzoru nad systemami płatności, schematami płatniczymi, systemami rozliczeń i rozrachunku papierów wartościowych oraz usługą acquiringu,
9. wynikach wybranych badań i analiz w zakresie systemu płatniczego.

⁶ Dz. U. z 2022 r. poz. 2025.

⁷ Z dniem 24 września 2021 r. spółka First Data Polska S.A. zmieniła nazwę na Fiserv Polska S.A.

1. Podmioty funkcjonujące w systemie płatniczym lub mające wpływ na jego funkcjonowanie

Uczestnicy systemu płatniczego w rozumieniu obejmującym zarówno systemy płatności, schematy płatnicze jak również systemy rozliczeń i rozrachunku papierów wartościowych są jednym z podstawowych elementów systemu płatniczego.

Uczestników systemu płatniczego można podzielić na:

1. Uczestników pierwszego poziomu – osoby fizyczne (konsumenci), przedsiębiorstwa lub inne podmioty, które są stronami dokonywanych w ramach tego systemu transakcji mających za przedmiot środki pieniężne (transakcji płatniczych) lub papiery wartościowe bądź inne instrumenty finansowe (transakcji dotyczących instrumentów finansowych) (przykładowo płatnicy, beneficjenci, akceptanci, inwestorzy),
2. Uczestników drugiego poziomu – podmioty zaangażowane w bezpośrednią obsługę realizacji transakcji pomiędzy uczestnikami pierwszego poziomu, tj. dostawcy usług płatniczych (np. banki, instytucje płatnicze, spółdzielcze kasy oszczędnościowo-kredytowe) w odniesieniu do transakcji płatniczych, zaś w odniesieniu do transakcji dotyczących instrumentów finansowych firmy inwestycyjne (przykładowo domy maklerskie oraz banki prowadzące działalność maklerską),
3. Uczestników trzeciego poziomu – podmioty pośredniczące w rozliczeniu transakcji pomiędzy uczestnikami drugiego poziomu lub – w przypadku transakcji płatniczych - ich dostawcami usług płatniczych. Przykładami takich uczestników w Polsce w przypadku transakcji płatniczych jest Krajowa Izba Rozliczeniowa S.A. i inne podmioty prowadzące systemy płatności z funkcją rozliczeń (zwani również operatorami systemów płatności), tj. Blue Media S.A., Polski Standard Płatności Sp. z o.o. i Krajowy System Rozliczeń (KSR). Do kategorii takich uczestników zaliczyć można również tzw. podmioty zarządzające systemami zewnętrznymi, uczestniczące w systemach rozrachunku, w tym – w przypadku transakcji dotyczących instrumentów finansowych - m.in. podmioty prowadzące systemy rozliczeń papierów wartościowych (przykładem ich w Polsce jest KDPW_CCP S.A.).
4. Uczestników czwartego poziomu – podmioty przechowujące środki pieniężne dostawców usług płatniczych lub papiery wartościowe bądź inne instrumenty finansowe firm inwestycyjnych oraz przeprowadzające finalny rozrachunek między nimi w sposób bezpośredni (na podstawie zleceń dostawców usług płatniczych/firm inwestycyjnych) lub pośredni (na podstawie zleceń uczestników trzeciego poziomu), a więc podmioty prowadzące systemy płatności lub systemy rozrachunku papierów wartościowych z funkcją rozrachunku, zwane również agentami rozrachunkowymi, np. banki centralne przeprowadzające rozrachunek międzybankowy oraz podmioty prowadzące depozyty papierów wartościowych przeprowadzające rozrachunek na papierach wartościowych. W Polsce przykładami takich uczestników są Narodowy Bank Polski oraz Krajowy Depozyt Papierów Wartościowych S.A.

Graficzny podział uczestników systemu płatniczego przedstawia schemat nr 1.

Schemat nr 1. Podział uczestników systemu płatniczego

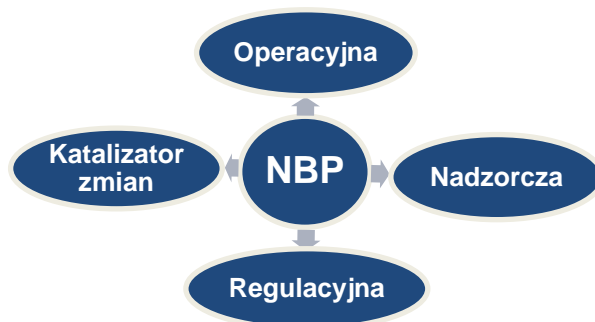

Źródło: Opracowanie własne DSP

Wyżej wymienione podmioty systemu płatniczego to uczestnicy bezpośrednio zaangażowani w obsługę transakcji mających za przedmiot środki pieniężne lub instrumenty finansowe, ale ważne znaczenie dla systemu płatniczego mają często jeszcze inne podmioty lub te już wcześniej wskazane, ale występujące w innej roli, w tym zwłaszcza:

- banki centralne, pełniące, obok roli dostawcy usług płatniczych dla wybranych klientów, np. rządu i instytucji publicznych, i roli agenta rozrachunkowego dla banków i operatorów systemów płatności, również rolę emitenta pieniądza (poprzez emisję pieniądza gotówkowego, będącego powszechnie wykorzystywanym i akceptowanym instrumentem płatniczym, oraz kreację pieniądza bezgotówkowego na prowadzonych przez siebie rachunkach bankowych), rolę regulatora (wydawanie regulacji ograniczonych do banków), rolę nadzorca systemowego, tj. w zakresie nadzoru *oversight* m.in. nad systemami płatności, schematami płatniczymi oraz systemami rozliczeń i rozrachunku papierów wartościowych czy usługą *acquiringu*, oraz rolę katalizatora zmian (np. poprzez działalność Rady ds. Systemu Płatniczego); wszystkie z tych ról pełni NBP (schemat nr 2);

Schemat nr 2. Rola NBP w systemie płatniczym

Źródło: Opracowanie własne DSP

- rząd i parlament, jako regulatorzy w zakresie ogólnych zasad dotyczących systemu płatniczego;
- organa nadzoru sprawujące nadzór typu ostrożnościowego, tj. nadzór *supervision*, nad dostawcami usług płatniczych, tj. głównie bankami, spółkami i instytucjami płatniczymi oraz podmiotami rynku kapitałowego; w Polsce rolę tę pełni Komisja Nadzoru Finansowego (KNF);
- instytucje publiczne oraz podmioty podejmujące działania w zakresie ochrony praw uczestników pierwszego poziomu systemu płatniczego (tj. klientów dostawców usług płatniczych) i pełniące przez to ważną rolę w systemie płatniczym, np. Urząd Ochrony Konkurencji i Konsumentów oraz Rzecznik Finansowy;
- związki i stowarzyszenia zrzeszające dostawców usług płatniczych, np. izby samorządowe banków, które reprezentują dany sektor w dyskusjach nad systemem płatniczym, a w wielu przypadkach prowadzą aktywną działalność w zakresie systemu płatniczego, np. działalność standaryzacyjną; przykładem takich związków w Polsce jest przede wszystkim Związek Banków Polskich (ZBP), jak również Krajowy Związek Banków Spółdzielczych;
- globalne lub krajowe organizacje płatnicze (np. kartowe) prowadzące schematy płatnicze; w przypadku Polski są to m.in. organizacje: Visa, Mastercard, American Express, Diners Club oraz PSP;
- instytucje lub gremia odpowiedzialne za normalizację i standaryzację; w przypadku Polski jest to m.in. Polski Komitet Normalizacyjny i jego komitety techniczne;
- inne organizacje lub gremia pozarządowe, mające na celu reprezentowanie określonych uczestników systemu płatniczego, np. konsumentów, akceptantów lub innych przedsiębiorców, bądź skupiające różne podmioty, ale podejmujące działania w określonym celu w zakresie systemu płatniczego, np. Fundacja Polska Bezgotówkowa.

2. Systemy płatności

Na koniec I półrocza 2022 r. w Polsce funkcjonowało 8 głównych systemów płatności:

- 2 systemy płatności wysokokwotowych:

- system SORBNET2, prowadzony przez NBP,
- system TARGET2-NBP, prowadzony przez NBP pod względem prawnym, a pod względem operacyjnym przez trzy banki centralne (Deutsche Bundesbank, Banque de France i Banca d'Italia),

- 6 systemów płatności detalicznych:

- system Elixir, prowadzony przez Krajową Izbę Rozliczeniową S.A.,
- system Euro Elixir, prowadzony przez Krajową Izbę Rozliczeniową S.A.,
- system Express Elixir, prowadzony przez Krajową Izbę Rozliczeniową S.A.,
- system BlueCash, prowadzony przez Blue Media S.A.,
- system BLIK, prowadzony przez Polski Standard Płatności Sp. z o.o.,
- system KSR, prowadzony przez Fiserv Polska S.A.

2.1. Systemy płatności wysokokwotowych

2.1.1. System SORBNET2

W I półroczu 2022 r. działania prowadzone w obszarze systemu SORBNET2 koncentrowały się na analizie podwyższonych poziomów ryzyka w konsekwencji wybuchu wojny na terenie Ukrainy w dniu 24 lutego 2022 r., analizie adekwatności istniejących rozwiązań awaryjnych oraz możliwości stworzenia dodatkowych rozwiązań awaryjnych we współpracy z departamentami NBP i uczestnikami systemu SORBNET2. Ponadto, NBP zainicjował dyskusję z uczestnikami systemu na temat sposobu realizacji zleceń w trybie awaryjnym w sytuacji materializacji ww. ryzyk. Jako odpowiedź na zainicjowaną przez NBP dyskusję Krajowa Grupa Użytkowników (KGU) systemu SORBNET2 wypracowała i przekazała do NBP w dniu 23 czerwca 2022 r. propozycję nowego kompleksowego rozwiązania awaryjnego, które zostało skierowane do przeanalizowania pod kątem możliwości realizacji, pracochłonności oraz ewentualnego wpływu na przebieg projektu SORBNET3 dotyczącego budowy nowego systemu RTGS w złotych z komunikatami zgodnymi z normą ISO 20022.

Równoległe z analizą istniejących oraz możliwych do wprowadzenia rozwiązań awaryjnych prowadzono dalsze prace koncepcyjne w ramach projektu SORBNET3. Opracowano i przekazano do konsultacji z departamentami NBP oraz uczestnikami systemu dokument *Założenia biznesowe systemu SORBNET3*. Konsultacje te miały na celu poznanie opinii przyszłych uczestników systemu m.in. na temat nowych operacji, funkcjonalności czy narzędzi zarządzania płynnością oraz umożliwiły zgłoszenie własnych propozycji odnośnie działania systemu SORBNET3. W toku prac projektowych w NBP opracowano harmonogram prac niezbędnych do wykonania po stronie uczestników o nazwie *Kamienie milowe przygotowań uczestników do migracji do systemu SORBNET3*. Harmonogram ten pozwala uczestnikom na właściwe zaplanowanie odpowiednich prac po ich stronie, a dla NBP jest podstawą do monitorowania

statusu wykonania poszczególnych zadań przez uczestników. W oparciu o ten dokument przeprowadzono I ankietę gotowości uczestników do migracji do systemu SORBNET3, według stanu na koniec I kwartału 2022 r., która dotyczyła powołania projektu oraz sporządzenia m.in. katalogu ryzyk. Wyniki tej ankiety wraz z informacjami na temat przebiegu projektu po stronie NBP zaprezentowano w trakcie telekonferencji z uczestnikami, którą zorganizowano w dniu 28 kwietnia br. Znacząca większość, tj. 77% z 47 podmiotów, które wzięły udział w ankiecie, zadeklarowało pewność terminowej migracji w terminie wyznaczonym przez NBP, a 23% podmiotów zidentyfikowało ryzyka, jednak nie zagrażają one terminowej migracji. Zorganizowana przez NBP telekonferencja dla przyszłych uczestników SORBNET3 była drugim z cyklu zaplanowanych spotkań, które są poświęcone omówieniu zrealizowanych dotychczas prac oraz przedstawieniu działań przeznaczonych do realizacji w najbliższym horyzoncie czasowym. Ponadto, prowadzono w NBP prace nad dokumentem *Wymagania biznesowe systemu SORBNET3*, w którym zostaną przedstawione wszystkie procesy biznesowe, które będą przeprowadzane w systemie SORBNET3 wraz ze wskazaniem wymagań dotyczących zasad ich realizacji. Dokument ten będzie stanowił również punkt wyjścia do rozpoczęcia prac nad przygotowaniem dokumentacji technicznej i funkcjonalnej, w tym *Specyfikacji funkcjonalnej systemu SORBNET3 dla użytkowników*. Będzie on zawierał szczegółowe informacje nt. wszystkich funkcjonalności systemu SORBNET3, niezbędne dla uczestników zewnętrznych do zaprojektowania i budowy odpowiednich interfejsów w celu uzyskania połączenia z systemem i realizacji dostępnych w nim funkcji. Informacja na temat stanu realizacji Projektu SORBNET3 została przedstawiona na posiedzeniu Rady ds. Systemu Płatniczego w dniu 29 czerwca 2022 r.

Dane statystyczne – system SORBNET2

Według stanu na dzień 30 czerwca 2022 r. w systemie SORBNET2 uczestniczyło 53 podmiotów, w tym 48 banków, tj. o dwa więcej niż w II półroczu 2021 r.⁸, Krajowa Spółdzielcza Kasa Oszczędnościowo-Kredytowa, Krajowa Izba Rozliczeniowa S.A., Krajowy Depozyt Papierów Wartościowych S.A., KDPW_CCP S.A. oraz Narodowy Bank Polski.

W I półroczu 2022 r. w systemie SORBNET2 zrealizowano ogółem 2.675.336 zleceń (średnio dziennie 21.403 zleceń) o łącznej wartości 64.180,9 mld zł. W porównaniu do II półroczu 2021 r., w którym zrealizowano 2.448.879 zleceń (średnio dziennie 18.838 zleceń) o łącznej wartości 67.426,4 mld zł, liczba zrealizowanych zleceń zwiększyła się. Uwzględniając mniejszą o 5 dni liczbę dni operacyjnych w I półroczu 2022 r. (125 dni operacyjnych wobec 130 dni w II półroczu 2021 r.) i jej wpływ na liczbę zrealizowanych zleceń, tj. analizując średnią dzienną liczbę zleceń, należy odnotować, że miał miejsce wzrost o 13,6% średniej dziennej liczby zleceń.

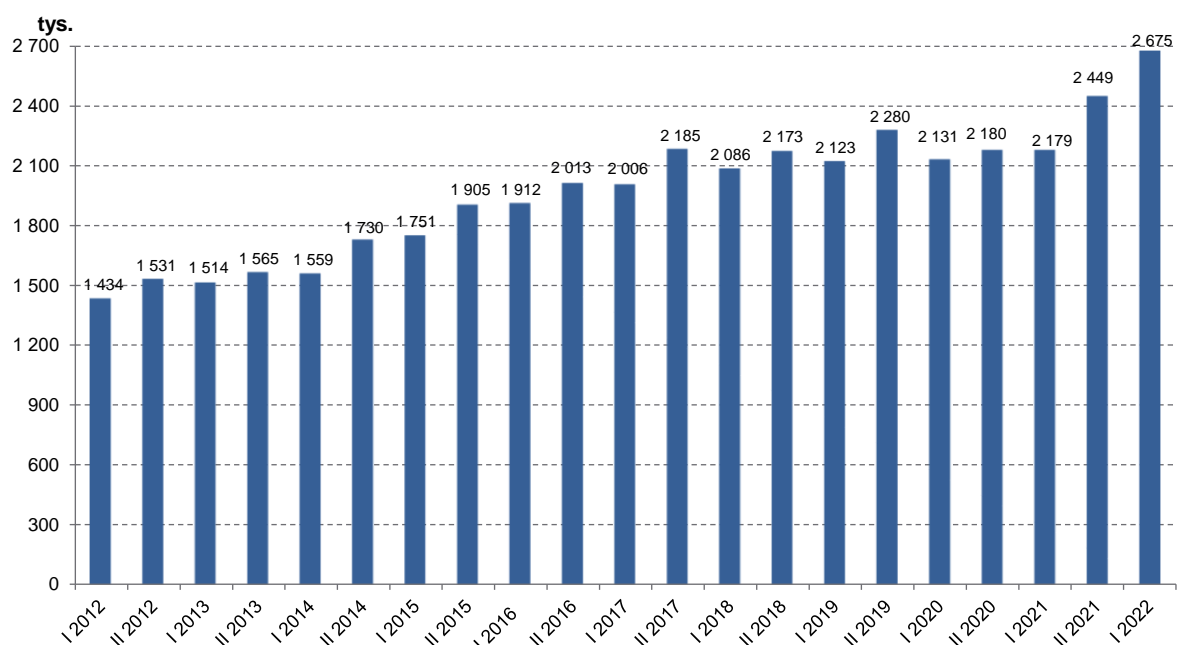
Wzrost liczby zrealizowanych zleceń (o 9,2%) oraz spadek ich wartości (o 4,8%) skutkowałam spadkiem średniej wartości jednego zlecenia, tj. o 12,9%. W analizowanym okresie zaobserwowano wzrost średniej dziennej liczby zleceń o 13,6%, natomiast w przypadku średniej dziennej wartości obrotów odnotowano spadek o 1,0%. Najwyższy dzienny wolumen zleceń wyniósł 43.014 zleceń i odnotowany został w dniu 23 maja 2022 r.

⁸ W dniu 30 czerwca 2022 r. zostały otwarte rachunki bieżące dla Banku Nowego S.A. i Warmińsko-Mazurskiego Banku Spółdzielczego.

W I półroczu 2022 r. w systemie SORBNET2 wystąpił wzrost liczby i spadek wartości zrealizowanych zleceń międzybankowych, o odpowiednio 3,1% i 9,2%, oraz wzrost liczby i wartości zleceń klientów, o odpowiednio 9,6% i 3%.

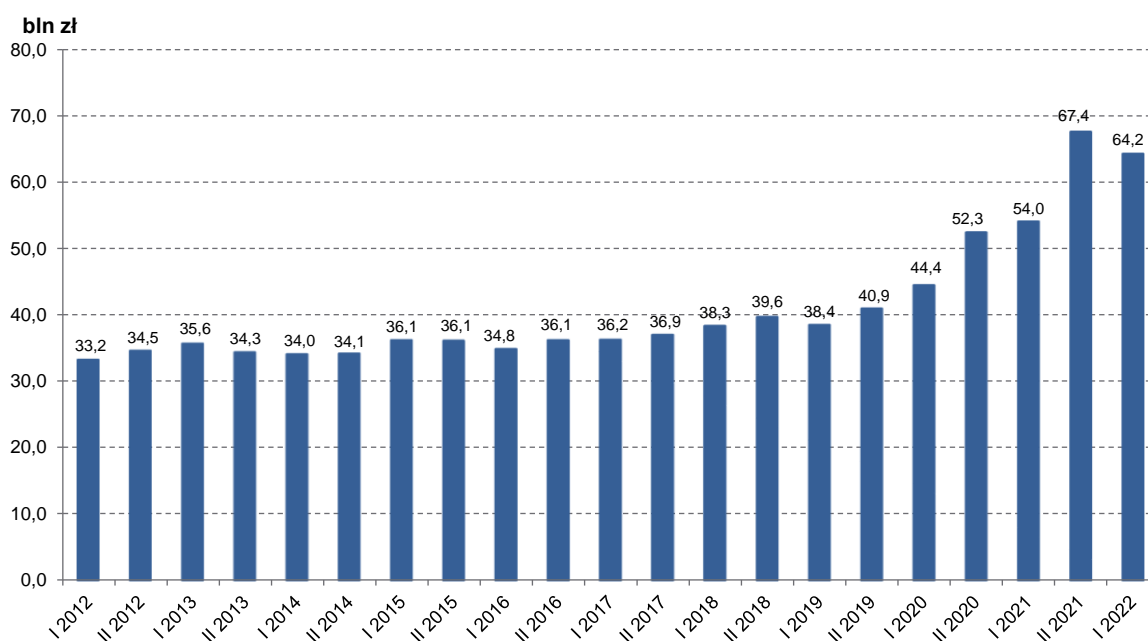
Liczbę i wartość zleceń zrealizowanych w systemie SORBNET (do dnia 9 czerwca 2013 r.) i SORBNET2 (od dnia 10 czerwca 2013 r.) na przestrzeni lat 2012 – 2022 zaprezentowano na wykresach nr 1 i 2, średnie dzienne wartości, tj. średnią dzienną liczbę zleceń zrealizowanych w systemie SORBNET/SORBNET2, w latach 2012 – 2022 przedstawia wykres nr 3, średnią wartość pojedynczego zlecenia zrealizowanego w ww. systemach w latach 2012 – 2022 przedstawia wykres nr 4. Szczegółowe dane dotyczące liczby i wartości zrealizowanych zleceń oraz zmian, jakie miały miejsce w I półroczu 2022 r. w porównaniu do II półroczu 2021 r., przedstawiono w tabelach nr 1 i 2.

Wykres nr 1. Liczba zleceń zrealizowanych w systemie SORBNET i SORBNET2 w kolejnych półroczach w latach 2012 – 2022 (w tys. sztuk)

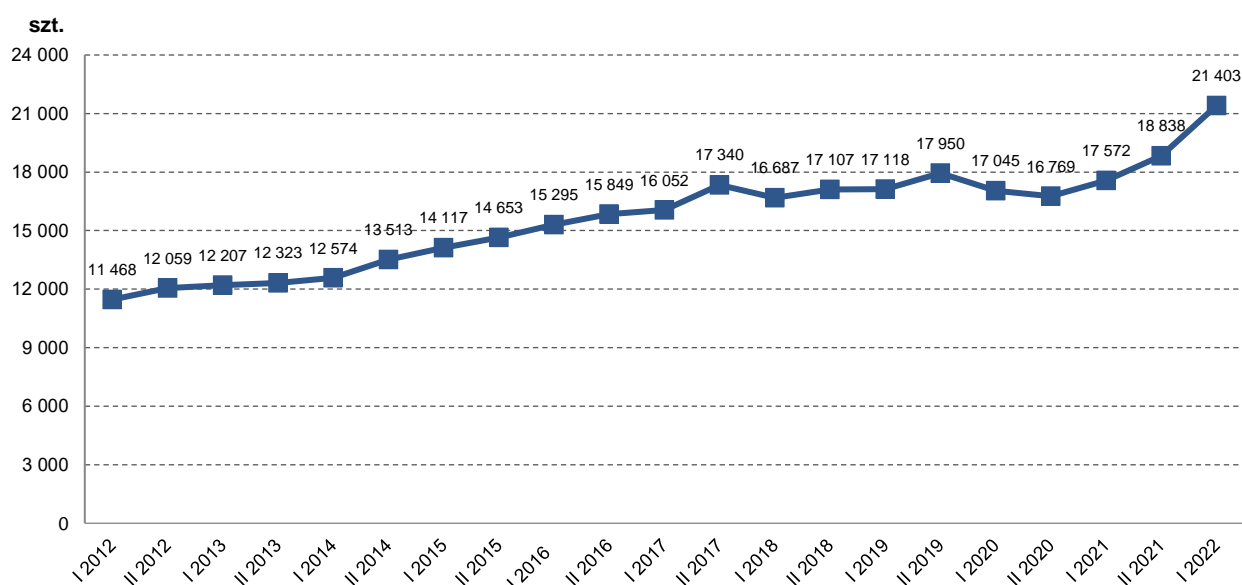
Źródło: Opracowanie własne DSP

Wykres nr 2. Wartość zleceń zrealizowanych w systemie SORBNET i SORBNET2 w kolejnych półroczach w latach 2012 – 2022 (w bln zł)

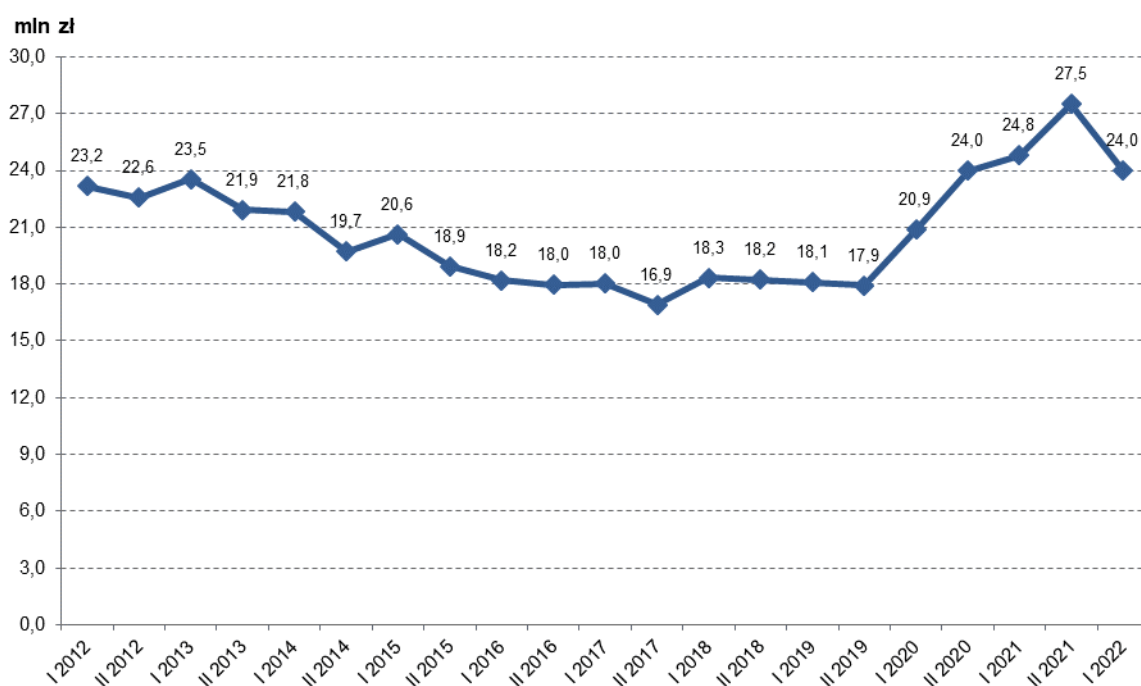
Źródło: Opracowanie własne DSP

Wykres nr 3. Średnia dzienna liczba zleceń zrealizowanych w systemie SORBNET i SORBNET2 w kolejnych półroczach w latach 2012 – 2022

Źródło: Opracowanie własne DSP

Wykres nr 4. Średnia wartość pojedynczego zlecenia zrealizowanego w systemie SORBNET i SORBNET2 w kolejnych półroczach w latach 2012 – 2022 (w mln zł)

Źródło: Opracowanie własne DSP

Tabela nr 1. Porównanie liczby zleceń zrealizowanych w systemie SORBNET2 w I półroczu 2022 r. i II półroczu 2021 r.

	II połowa 2021 r.		I połowa 2022 r.		Zmiana	
	Liczba zleceń	Udział	Liczba zleceń	Udział		
OGÓŁEM	2 448 879	100%	2 675 336	100%	↑	9,2%
1/ W tym:						
międzybankowe	128 138	5,2%	132 122	4,9%	↑	3,1%
klientowskie	2 320 741	94,8%	2 543 214	95,1%	↑	9,6%
2/ W tym:						
zlecenia banków	2 291 035	93,6%	2 513 612	94,0%	↑	9,7%
zlecenia KIR	15 640	0,6%	14 806	0,6%	↓	-5,3%
zlecenia KDPW i KDPW_CCP	36 278	1,5%	37 802	1,4%	↑	4,2%
zlecenia NBP	105 926	4,3%	109 116	4,1%	↑	3,0%
Średnia dzienna liczba zleceń	18 838	-	21 403	-	↑	13,6%

Źródło: Opracowanie własne DSP

Tabela nr 2. Porównanie wartości zleceń zrealizowanych w systemie SORBNET2 w I półroczu 2022 r. i II półroczu 2021 r.⁹

	II połowa 2021 r.		I połowa 2022 r.		Zmiana	
	Wartość zleceń (w mld zł)	Udział	Wartość zleceń (w mld zł)	Udział		
OGÓŁEM	67 426,4	100%	64 180,9	100%	↓	-4,8%
1/ W tym:						
międzybankowe	43 364,1	64,3%	39 388,4	61,4%	↓	-9,2%
klientowskie	24 062,3	35,7%	24 792,5	38,6%	↑	3,0%
2/ W tym:						
zlecenia banków	23 214,8	34,4%	24 392,4	38,0%	↑	5,1%
zlecenia KIR	1 437,3	2,1%	1 497,3	2,3%	↑	4,2%
zlecenia KDPW i KDPW_CCP	2 716,4	4,0%	3 873,4	6,0%	↑	42,6%
zlecenia NBP	40 057,8	59,4%	34 417,8	53,6%	↓	-14,1%
Średnie dzienne obroty	518,7	-	513,4	-	↓	-1,0%
Średnia wartość jednego zlecenia	27,5 mln zł	-	24,0 mln zł	-	↓	-12,9%

Źródło: Opracowanie własne DSP

Ocena funkcjonowania systemu SORBNET2 w I półroczu 2022 r.

W I półroczu 2022 r. system SORBNET2 funkcjonował prawidłowo. W tym okresie nie odnotowano żadnej dłuższej przerwy w dostępności systemu dla jego uczestników.

Analizując rozwój systemu, należy wskazać wzrost liczby i spadek wartości zleceń w I półroczu 2022 r. w stosunku do poprzedniego półrocza, odpowiednio o 9,2% oraz 4,8%. Spadek liczby zleceń międzybankowych został skompensowany wzrostem zleceń klientowskich.

Biorąc pod uwagę przedstawione informacje, funkcjonowanie systemu SORBNET2 w I półroczu 2022 r. należy ocenić pozytywnie.

2.1.2. System TARGET2-NBP

Według stanu na dzień 30 czerwca 2022 r. rachunki w systemie TARGET2-NBP posiadało 19 podmiotów (15 banków oraz NBP, KIR S.A., KDPW S.A. i KDPW_CCP S.A.), tj. tyle samo, co na koniec II półrocza 2021 r.

⁹ Wartości w kolumnach „Udział” oraz „Zmiana” zostały wyliczone na podstawie danych niezaokrąglonych. Ewentualne niesumowanie się danych szczegółowych w poszczególnych kolumnach do wartości z wiersza „Ogółem” wynika z prezentacji danych w postaci zaokrąglonej.

Konsolidacja systemu TARGET2 i platformy T2S

Znaczącym kierunkiem rozwoju systemu TARGET2, w obszarze którego toczyły się w I półroczu 2022 r. intensywne prace, był projekt konsolidacji systemu TARGET2 i platformy T2S, będący głównym filarem strategicznej wizji Eurosystemu, dotyczącej rozwoju infrastruktury rynkowej w Europie (tzw. Vision 2020). Podstawową ideą konsolidacji jest scentralizowanie i harmonizacja podobnych funkcji wykorzystywanych w różnych obszarach biznesowych i w konsekwencji ograniczenie kosztów, zwiększenie wydajności, ujednoczenie i usprawnienie wielu obszarów funkcjonowania systemu, w tym m.in. wprowadzenie elastycznego i efektywnego modelu zarządzania płynnością. W nowym systemie TARGET planuje się umożliwienie rozrachunku także w innych walutach niż euro¹⁰ oraz korzystanie z ofert różnych dostawców usług sieciowych. Rozrachunek płatności w skonsolidowanej infrastrukturze oparty będzie na komunikatach zgodnych ze standardem ISO 20022.

W dniu 7 lutego 2019 r. Zarząd NBP zaakceptował wniosek o realizację projektu Konsolidacja T2-T2S, którego celem jest przygotowanie się NBP do nadchodzących zmian w systemie TARGET2. Głównymi elementami prac projektowych realizowanych w pierwszym półroczu 2022 r. były testy nowej aplikacji NBP-PHA2 i zmian wprowadzonych w systemach informatycznych NBP, w tym niezbędne prace programistyczne z nich wynikające, oraz dostosowania prawne. Zgodnie z harmonogramem EBC, NBP uczestniczył w pierwszej połowie 2022 r. w testach nowego systemu TARGET przeprowadzonych według scenariuszy testowych opracowanych przez EBC, a w czerwcu 2022 r. odbyły się dwie tury obowiązkowych testów użytkownika według scenariuszy NBP. Ponadto, w pierwszej połowie roku NBP był zaangażowany w weryfikację tłumaczenia wytycznych EBC w sprawie nowego systemu TARGET, opracował i uzgodnił z EBC wzorce nowej umowy uczestnictwa w systemie TARGET-NBP¹¹, a także prowadził prace nad zmianą wewnętrznych regulacji prawnych dotyczących funkcjonowania systemu TARGET.

Zgodnie z założeniami EBC, NBP jako bank centralny odpowiedzialny jest za monitorowanie przygotowania uczestników systemu TARGET2-NBP do nadchodzących zmian. Procedura monitorowania prac uczestników przeprowadzana jest wg uzgodnionych na poziomie europejskim zasad oraz dokumentacji określającej kluczowe etapy i harmonogram przygotowań uczestników. Ma ona na celu wsparcie środowiska bankowego w złożonym procesie przygotowawczym oraz zminimalizowanie ryzyka braku terminowej gotowości do migracji. W pierwszym półroczu 2022 r. raportowanie uczestników dotyczyło m.in. przeprowadzenia testów łączności z testową wersją nowego systemu, rozpoczęcia testów użytkownika oraz rozpoczęcia testów łączności ze środowiskiem produkcyjnym. Zgodnie z otrzymanymi przez NBP informacjami, niektórzy uczestnicy raportują opóźnienia w realizacji kamieni milowych przygotowań, co w dużej mierze wynika z przyjęcia innego harmonogramu wewnętrznego realizacji projektu. Wszyscy uczestnicy TARGET2-NBP biorą udział w testach użytkownika, przy czym identyfikowane są problemy

¹⁰ Taką walutą będzie np. korona duńska. Więcej informacji na ten temat dostępnych jest na stronie internetowej EBC ([Denmark to join Eurosystem's TARGET services \(europa.eu\)](https://www.ebc.europa.eu/en/press-releases/2022/02/2022-02-07-ebc-announces-its-ambitions-for-the-target2-t2s-consolidation-project)) oraz stronie internetowej Danmarks Nationalbank ([Danish kroner on new settlement platform \(nationalbanken.dk\)](https://www.dnb.dk/en/press-releases/2022/02/2022-02-07-dnb-announces-its-ambitions-for-the-target2-t2s-consolidation-project)). Dodatkowo, wykorzystaniem usług Eurosystemu w zakresie rozrachunku korony szwedzkiej zainteresowany jest także Riksbank – informacje dostępne są na stronie internetowej Riksbanku ([The Riksbank wants to use the Eurosystem's T2 and TARGET2-Securities platforms | Sveriges Riksbank](https://www.riksbank.se/en/press-releases/2022/02/2022-02-07-riksbank-announces-its-ambitions-for-the-target2-t2s-consolidation-project)).

¹¹ Wytyczne EBC oraz wzorce umowy uczestnictwa w nowym systemie zamieszczone są na stronie internetowej NBP na ścieżce: <https://www.nbp.pl/home.aspx?f=/systemplatniczy/target2/informacja.html>.

ze stabilnością środowiska testowego oraz wysokim stopniem skomplikowania konfiguracji w nowym systemie, co powoduje opóźnienia w realizacji harmonogramu testów.

W pierwszej połowie 2022 r. NBP wspierał uczestników w trakcie realizacji testów użytkownika. Poza udzielaniem wsparcia w kontaktach bilateralnych, NBP uczestniczył także w spotkaniach zdalnych z uczestnikami systemu TARGET2-NBP oraz z członkami Krajowej Grupy Interesariuszy AMI-Pay¹², w tym w spotkaniach o charakterze szkoleniowym, mających na celu wsparcie uczestników w konfiguracji, rozwiązywaniu pojawiających się problemów oraz przygotowaniach do obowiązkowych testów.

Dane statystyczne – system TARGET2-NBP

W I półroczu 2022 r., w stosunku do poprzedniego półrocza, w systemie TARGET2-NBP odnotowano¹³:

- wzrost ogólnej liczby zrealizowanych transakcji w euro o 2,8%,
- wzrost ich wartości o 11,6%.

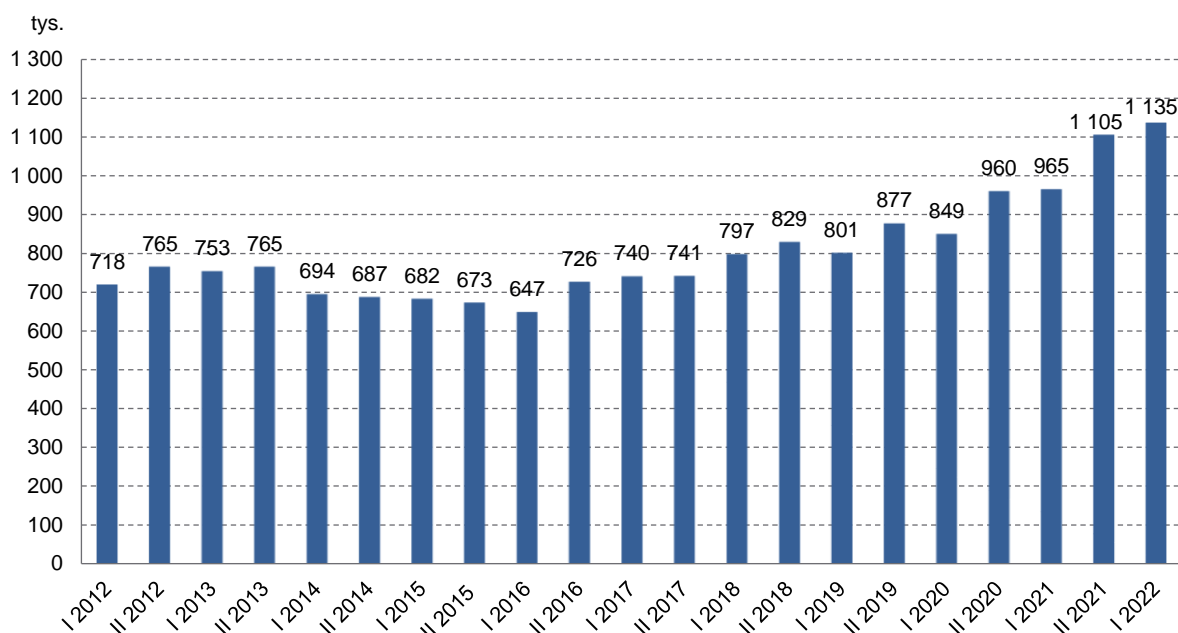
W I półroczu 2022 r. w systemie TARGET2 było 127 dni operacyjnych, tj. o 5 dni mniej niż w II półroczu 2021 r.

Liczbę, wartość, średnią dzienną liczbę oraz średnią wartość zleceń zrealizowanych w systemie TARGET2-NBP na przestrzeni lat 2012 – 2022 prezentują wykresy nr 5, 6, 7 i 8. Szczegółowe dane dotyczące liczby i wartości zrealizowanych zleceń oraz zmian, jakie miały miejsce w I półroczu 2022 r. w porównaniu do II półrocza 2021 r., przedstawiają tabele nr 3 i 4.

¹² KGI AMI-Pay funkcjonuje pod auspicjami Związku Banków Polskich i zastąpiła w marcu 2018 r. Krajową Grupę Użytkowników TARGET2. KGI AMI-Pay została powołana w celu wspierania grupy AMI-Pay (*Advisory Group on Market Infrastructures for Payments*), działającej na podstawie mandatu udzielonego przez Europejski Bank Centralny w wypełnianiu jej roli oraz przekazywaniu wkładu do pracy grupy AMI-Pay. Materiały ze spotkań Grupy są zamieszczane na stronie internetowej NBP na ścieżce: <http://www.nbp.pl/home.aspx?f=/systemplatniczy/target2/AMI-Pay.html>.

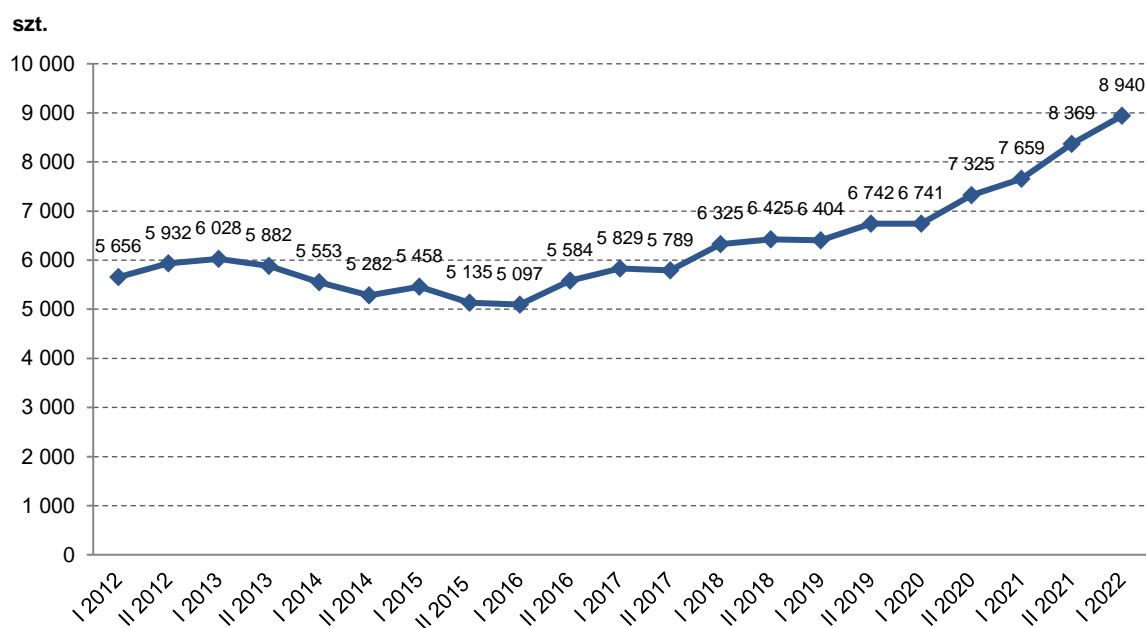
¹³ Dane dotyczące liczby i wartości zrealizowanych zleceń wykazywane są bez tzw. technicznych przelewów płynności realizowanych przez banki i NBP, tj. w szczególności bez przelewów środków między rachunkami własnymi danego uczestnika, zgodnie z algorytmem opracowanym przez EBC. Dodatkowo, podane w dokumencie wartości dotyczące systemu TARGET2 nie dotyczą transakcji przeprowadzonych na rachunkach DCA.

Wykres nr 5. Liczba zleceń w euro zrealizowanych w kolejnych półroczach w latach 2012 – 2022 w systemie TARGET2-NBP (w tys. sztuk)

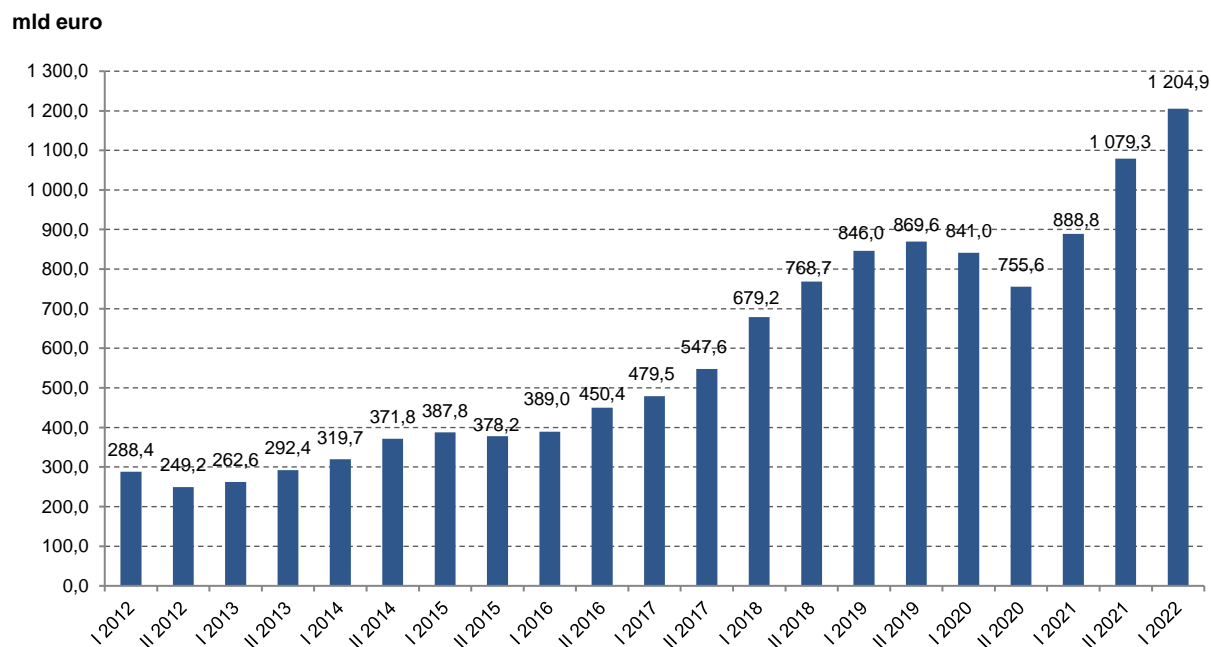
Źródło: Opracowanie własne DSP

Wykres nr 6. Średnia dzienna liczba zleceń w euro zrealizowanych w kolejnych półroczach w latach 2012 – 2022 w systemie TARGET2-NBP

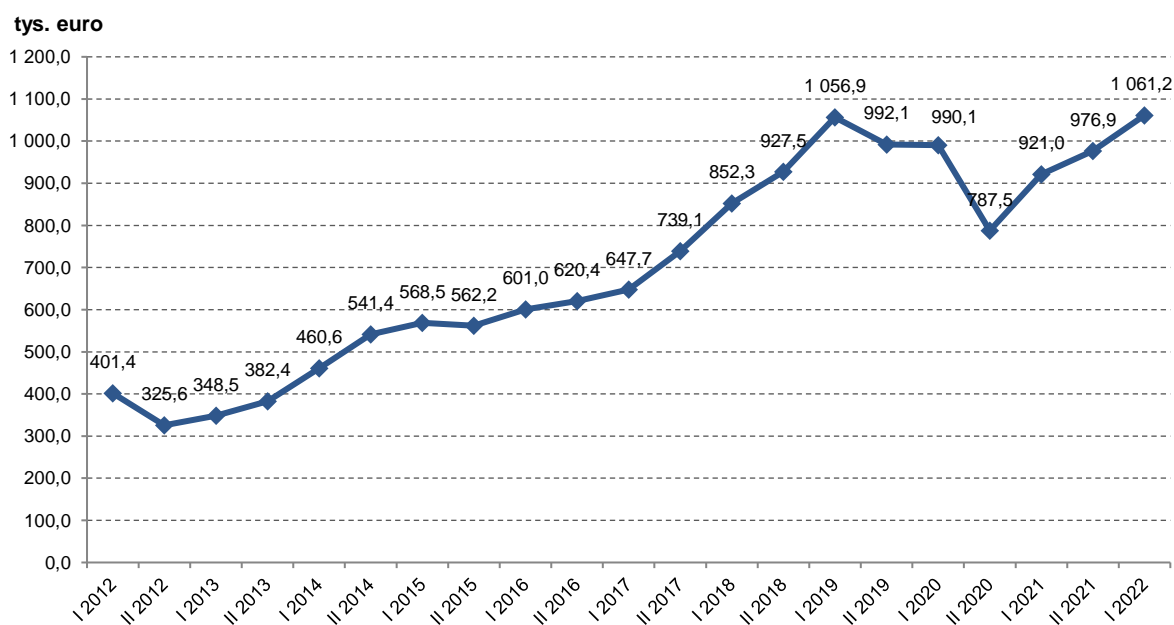
Źródło: Opracowanie własne DSP

Wykres nr 7. Wartość zleceń w euro zrealizowanych w kolejnych półroczach w latach 2012 – 2022 w systemie TARGET2-NBP (w mld euro)

Źródło: Opracowanie własne DSP

Wykres nr 8. Średnia wartość jednego zlecenia w euro w kolejnych półroczach w latach 2012 – 2022 w systemie TARGET2-NBP

Źródło: Opracowanie własne DSP

Tabela nr 3. Porównanie liczby zleceń zrealizowanych w systemie TARGET2-NBP w I półroczu 2022 i II półroczu 2021 r.¹⁴

	II połowa 2021 r.		I połowa 2022 r.		Zmiana
	Liczba zleceń	Udział	Liczba zleceń	Udział	
OGÓŁEM	1.104.772	100%	1.135.416	100%	↑ 2,8%
1/ W tym:					
▪ międzybankowe	201.252	18,2%	216.933	19,1%	↑ 7,8%
▪ klientowskie	903.520	81,8%	918.483	80,9%	↑ 1,7%
2/ W tym:					
▪ zlecenia krajowe	210.416	19,0%	204.683	18,0%	↓ -2,7%
▪ zlecenia transgraniczne	894.356	81,0%	930.733	82,0%	↑ 4,1%
▪ wysłane	446.950	40,5%	469.090	41,3%	↑ 5,0%
▪ otrzymane	447.406	40,5%	461.643	40,7%	↑ 3,2%
Średnia dzienna liczba zleceń	8.369	-	8.940	-	↑ 6,8%

Źródło: Opracowanie własne DSP

Tabela nr 4. Porównanie wartości zleceń zrealizowanych w systemie TARGET2-NBP w I półroczu 2022 i II półroczu 2021 r.¹⁵

	II połowa 2021 r.		I połowa 2022 r.		Zmiana
	Wartość zleceń (w mln euro)	Udział	Wartość zleceń (w mln euro)	Udział	
OGÓŁEM	1.079.302,6	100%	1.204.883,8	100%	↑ 11,6%
1/ W tym:					
▪ międzybankowe	1.006.171,5	93,2%	1.124.692,3	93,3%	↑ 11,8%
▪ klientowskie	73.131,1	6,8%	80.191,6	6,7%	↑ 9,7%
2/ W tym:					
▪ zlecenia krajowe	173.531,5	16,1%	193.419,5	16,1%	↑ 11,5%
▪ zlecenia transgraniczne	905.771,1	83,9%	1.011.464,3	83,9%	↑ 11,7%
▪ wysłane	457.954,0	42,4%	509.936,9	42,3%	↑ 11,4%
▪ otrzymane	447.817,1	41,5%	501.527,5	41,6%	↑ 12,0%
Średnie dzienne obroty	8.176,5	-	9.487,3	-	↑ 16,0%
Średnia wartość jednego zlecenia	0,98	-	1,06	-	↑ 8,6%

Źródło: Opracowanie własne DSP

W omawianym okresie w systemie TARGET2-NBP zrealizowano 1.135.416 zleceń, co oznaczało wzrost o 2,8% w porównaniu do okresu poprzedniego, w którym zrealizowano 1.104.772 zleceń. W analizowanym

¹⁴ Wartości w kolumnach „Udział” mogą nie sumować się dla poszczególnych pozycji ze względu na zaokrąglenia.

¹⁵ Wartości w kolumnach „Udział” oraz „Zmiana” zostały wyliczone na podstawie danych niezaokrąglonych. Z uwagi na zaokrąglenia dane szczegółowe mogą nie sumować się w poszczególnych kolumnach.

okresie liczba zleceń międzybankowych wzrosła o 7,8%, natomiast liczba zleceń klientowskich zwiększyła się o 1,7%.

Najwyższy dzienny wolumen zleceń w I półroczu 2022 r. odnotowano w dniu 19 kwietnia 2022 r. Wyniósł on 15.484 zleceń i był wyższy o 42,4% w stosunku do 10.873 zleceń zrealizowanych w dniu 15 grudnia 2021 r., stanowiących najwyższy dzienny wolumen zleceń w II półroczu 2021 r.

W I półroczu 2022 r. w porównaniu do II półrocza 2021 r. odnotowany został spadek liczby zrealizowanych zleceń krajowych (o 2,7%) oraz wzrost liczby zleceń transgranicznych (o 4,1%).

Wartość zleceń zrealizowanych w systemie TARGET2-NBP w I półroczu 2022 r. wyniosła 1.204.883,8 mln euro i wzrosła o 11,6% w porównaniu do II półrocza 2021 r., w którym wynosiła 1.079.302,6 mln euro. W obszarze wartości płatności klientowskich odnotowano wzrost o 9,7%, natomiast wartość zrealizowanych płatności międzybankowych zwiększyła się o 11,8%. W systemie zwiększyła się także wartość zrealizowanych zleceń krajowych (o 11,5%). Podobnie wartość zrealizowanych zleceń transgranicznych wzrosła, zarówno w obszarze zleceń wysłanych, jak i otrzymanych, łącznie o 11,7%.

Ocena funkcjonowania systemu TARGET2-NBP w I półroczu 2022 r.

W I półroczu 2022 r. prace w obszarze systemu TARGET2-NBP dotyczyły w szczególności przygotowań do wdrożenia nowego systemu TARGET, powstałego w wyniku konsolidacji systemu TARGET2 i platformy T2S. Obejmowały one zarówno prace wewnętrzne, prowadzone przez NBP w ramach Projektu Konsolidacja T2-T2S, jak i udział pracowników NBP w pracach licznych grup roboczych utworzonych na poziomie europejskim. Istotnym obszarem zaangażowania NBP były także czynności związane ze wsparciem i monitorowaniem prac przygotowawczych prowadzonych po stronie uczestników TARGET2-NBP. Dodatkowo, NBP prowadził niezbędne dostosowania prawne do uczestnictwa w nowym systemie.

W I półroczu 2022 r. system TARGET2-NBP funkcjonował prawidłowo – w tym okresie nie odnotowano żadnej przerwy w dostępności dla uczestników, a system TARGET2-NBP pracował bez zakłóceń.

Z perspektywy danych statystycznych należy zauważyć nieznaczny wzrost liczby zrealizowanych zleceń w systemie TARGET2-NBP (o 2,8%) oraz wzrost wartości zrealizowanych zleceń (o 11,6%), dotyczący wszystkich kategorii zleceń.

2.2. Systemy płatności detalicznych

2.2.1. System Elixir

Według stanu na koniec czerwca 2022 r. bezpośrednimi uczestnikami wymiany zleceń płatniczych w systemie Elixir było 40 banków (w tym NBP). Grono uczestników nie uległo zmianie w I półroczu 2022 r.

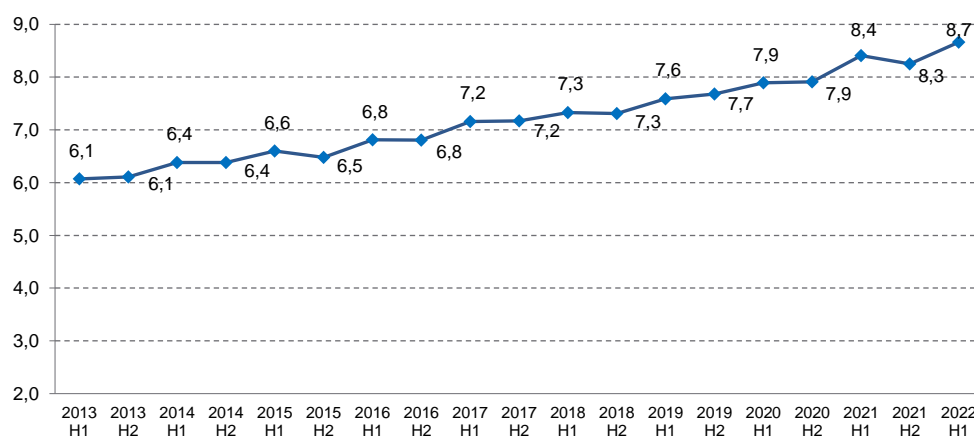
W I półroczu 2022 r. w porównaniu do poprzedzającego półrocza został odnotowany wzrost zarówno liczby zrealizowanych zleceń (wzrost o 1%), jak i wartości tych zleceń (wzrost o 4,6%).

Dane statystyczne – system Elixir

W I półroczu 2022 r. w systemie Elixir obroty wyniosły 3,783 bln zł (w poprzednim półroczu 3,615 bln zł), co oznaczało wzrost o 4,6%. Liczba zleceń w półroczu wyniosła 1,083 mld szt., czyli więcej o 10,4 mln zleceń niż w poprzedzającym półroczu, co stanowiło wzrost o 1%.

Odnotowano zwiększenie średniej dziennej liczby transakcji w systemie Elixir, która wyniosła 8,66 mln zleceń, co oznacza wzrost o 5% (w poprzednim półroczu 8,25 mln). Liczba zleceń zrealizowanych średnio dziennie w systemie Elixir wzrosła na przestrzeni ostatnich 9 lat z poziomu 6,1 mln na 8,7 mln zleceń, czyli zwiększyła się o 43%. Zmianę wartości omawianego wskaźnika w kolejnych półroczach od 2013 r. przedstawia wykres nr 9.

Wykres nr 9. Średnia dzienna liczba zleceń zrealizowanych w systemie Elixir w kolejnych półroczach od 2013 r. (w mln sztuk)

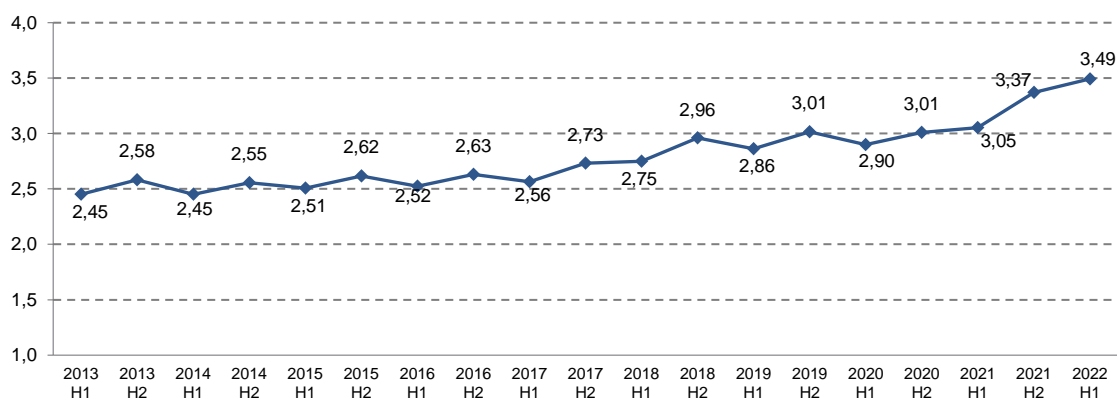

Źródło: Dane KIR

Miesiącem, w którym rozliczono najwięcej transakcji w systemie Elixir, był marzec 2022 r. Rozliczono w nim 195,2 mln transakcji, czyli więcej o 1,1 mln transakcji niż w grudniu 2021 r. (194,1 mln transakcji) - miesiącu dominującym w poprzedzającym półroczu.

W I półroczu 2022 r. pojedyncza transakcja w systemie Elixir wyniosła średnio 3.493 zł (w poprzednim półroczu 3.371 zł). Średnia wartość pojedynczego zlecenia w porównaniu do poprzedzającego półrocza była większa o 3,6%. Średnia wartość transakcji w omawianym półroczu była rekordowo wysoka. Na przestrzeni ostatnich 9 lat jej wartość zawierała się w przedziale od 2,45 tys. do 3,37 tys. zł, co przedstawia wykres nr 10.

Wykres nr 10. Średnia wartość pojedynczego zlecenia zrealizowanego w systemie Elixir w kolejnych półroczach od 2013 r. (w tys. zł)

Źródło: Opracowanie własne DSP

Szczegółowe dane dotyczące liczby i wartości zrealizowanych zleceń oraz zmian, jakie miały miejsce w II półroczu 2021 r. oraz I półroczu 2022 r., przedstawia tabela nr 5.

Tabela nr 5. Porównanie liczby i wartości zleceń zrealizowanych w systemie Elixir w II półroczu 2021 r. oraz w I półroczu 2022 r.

System Elixir	II półrocze 2021 r.	ZMIANA	I półrocze 2022 r.
Liczba dni roboczych:	130 dni		125 dni
Wartość zleceń (zł)			
Ogółem	3,615 bln	↗+4,6%	3,783 bln
Średnia miesięczna	603 mld	↗+4,6%	630 mld
Średnia dzienna	27,8 mld	↗+8,8%	30 mld
Średnia kwota zlecenia (zł)	3 371	↗+3,6%	3 493
Liczba zleceń			
Ogółem	1.072,5 mln	↗+1%	1.082,9 mln
Średnia miesięczna	178,8 mln	↗+1%	180,5 mln
Średnia dzienna	8,25 mln	↗+5%	8,66 mln
Transakcje uznaniowe			
Wartość transakcji (w zł)	3.605 mld	↗+4,6%	3.772 mld
Udział % w systemie Elixir	99,7%	→	99,7%
Liczba transakcji	1.062,4 mln	↗+1%	1.073 mln
Udział % w systemie Elixir	99,1%	→	99,1%
Transakcje obciążeniowe			
Wartość transakcji (w zł)	10,281 mld	↗+5%	10,793 mld
Udział % w systemie Elixir	0,3%	→	0,3%
Liczba transakcji	10,13 mln	↘-1,8%	9,95 mln
Udział % w systemie Elixir	0,9%	→	0,9%

Źródło: Dane KIR

Ocena funkcjonowania systemu Elixir w I półroczu 2022 r.

System Elixir jest dominującym i najbardziej istotnym systemem płatności detalicznych funkcjonującym w Polsce. Należy podkreślić, iż sprawność jego działania tego systemu ma znaczenie podstawowe dla całego rynku. W analizowanym okresie w systemie Elixir odnotowano wzrost o 1% liczby rozliczanych transakcji, przy towarzyszącym mu wzroście wartości obrotów o 4,6%. System Elixir przetwarzał dziennie średnio około 8,66 mln transakcji o dziennej łącznej wartości 30 mld zł. Pojedyncze zlecenie średnio opiewało na kwotę 3.493 zł, czyli większą niż w poprzednim półroczu (3.371 zł).

2.2.2. System Euro Elixir

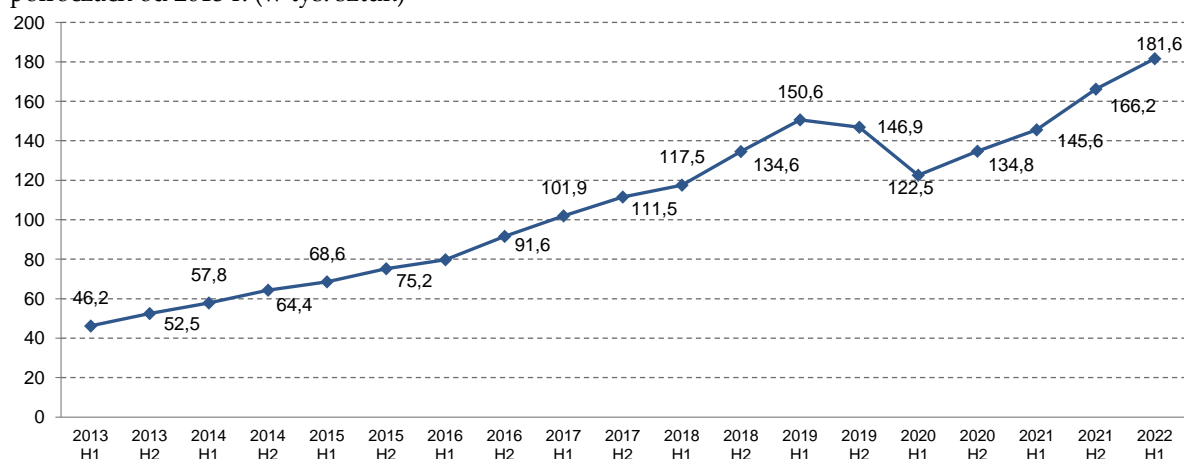
Według stanu na koniec czerwca 2022 r. bezpośrednimi uczestnikami wymiany zleceń płatniczych w systemie Euro Elixir było 19 banków (w tym NBP). Grono uczestników systemu nie uległo zmianie w I półroczu 2022 r.

Dane statystyczne – system Euro Elixir

W I półroczu 2022 r. w systemie Euro Elixir obroty wyniosły 164 mld euro (w poprzednim półroczu 138,6 mld euro), co stanowiło wzrost o 18,3%. Łączna liczba przeprowadzonych transakcji wyniosła 23,068 mln szt. (w poprzednim półroczu 21,933 mln), co stanowiło wzrost o 5,2%. Średnia dzienna liczba transakcji w systemie Euro Elixir w omawianym okresie wyniosła 181,6 tys., czyli w stosunku do poprzedzającego półrocza nastąpił wzrost o 9,3%.

Warto zauważyć, iż liczba rozliczanych zleceń w ciągu dnia systematycznie wzrastała w latach 2013-2019. Natomiast lata 2019 – 2020 (zawierające w sobie okres pandemii), przyniosły spadek średniej dziennej liczby zleceń. Wartość dziennej liczby zleceń przetwarzanych w systemie w I półroczu 2022 r. przewyższyła wielkości sprzed pandemii i ponownie wykazuje tendencję wzrostową. Średnią dzienną liczbę zleceń zrealizowanych w systemie Euro Elixir w kolejnych półroczach od 2013 r. przedstawia wykres nr 11.

Wykres nr 11. Średnia dzienna liczba zleceń zrealizowanych w systemie Euro Elixir w kolejnych półroczach od 2013 r. (w tys. sztuk)

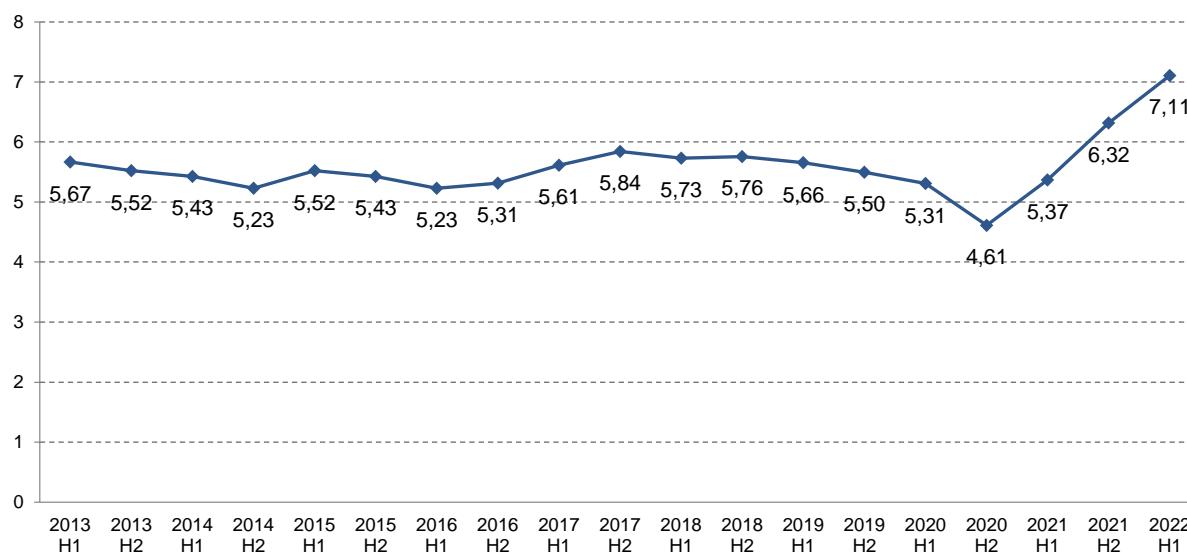

Źródło: Dane KIR

W analizowanym półroczu miesiącem, w którym w systemie Euro Elixir rozliczono najwięcej zleceń płatniczych, był marzec 2022 r. (4,121 mln zleceń). Zatem liczba zleceń płatniczych w marcu 2022 r. przewyższyła o 80 tys. liczbę zleceń z miesiąca dominującego w poprzedzającym półroczu pod względem liczby zleceń tj. grudnia 2021 r. (4,04 mln zleceń).

W I półroczu 2021 r. pojedyncza transakcja w systemie Euro Elixir wynosiła średnio 7.108 euro (w poprzednim półroczu 6.317 euro). Średnia wartość pojedynczego zlecenia w porównaniu do poprzedzającego półroczu wzrosła o 12,5%. Warto zauważyć, że na przestrzeni ostatniego roku wartość tego wskaźnika jest relatywnie wyższa w porównaniu z okresem 2013 – 2020, kiedy to średnia wartość zleceń w okresie 2013 – 2020 zawierała się w przedziale 4,61 tys. – 5,84 tys. euro). Średnią wartość pojedynczego zlecenia zrealizowanego w systemie Euro Elixir przedstawia wykres nr 12.

Wykres nr 12. Średnia wartość pojedynczego zlecenia zrealizowanego w systemie Euro Elixir w kolejnych półroczach od 2013 r. (w tys. euro)

Źródło: Opracowanie własne DSP

Szczegółowe dane dotyczące liczby i wartości zrealizowanych zleceń oraz zmian, jakie miały miejsce w II półroczu 2021 r. oraz w I półroczu 2022 r., przedstawia tabela nr 6.

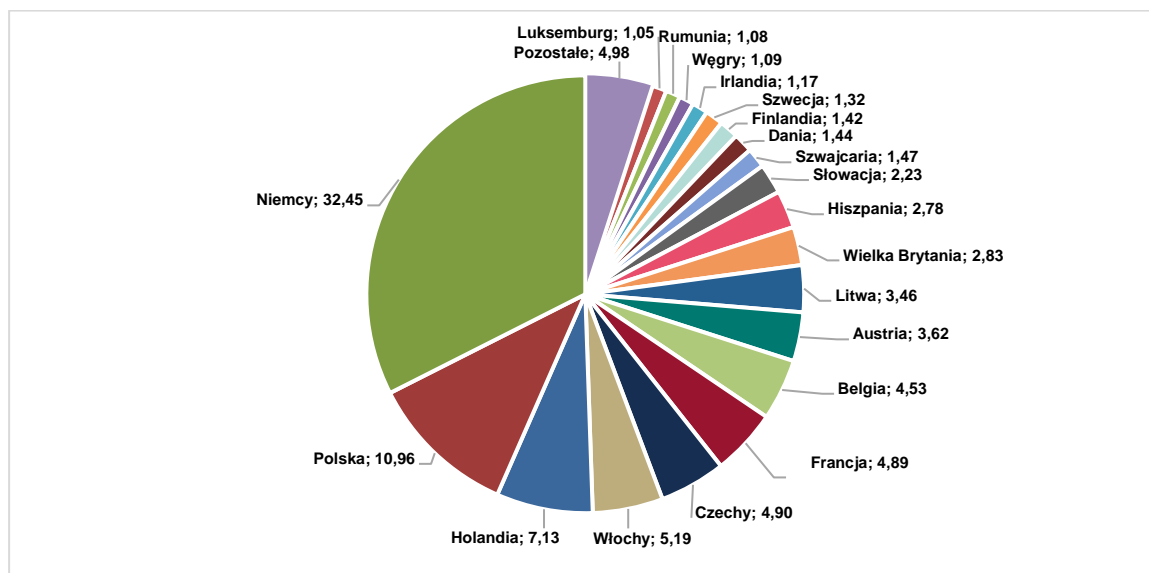
Tabela nr 6. Porównanie liczby i wartości zleceń zrealizowanych w systemie Euro Elixir w II półroczu 2021 r. oraz w I półroczu 2022 r.

System Euro Elixir	II półrocze 2021 r.	ZMIANA	I półrocze 2022 r.
Liczba dni roboczych:	132 dni		127 dni
Wartość zleceń (euro)			
Ogółem	138,6 mld	↗+18,3%	164 mld
Średnia miesięczna	23,1 mld	↗+18,3%	27,3 mld
Średnia dzienna	1,049 mld	↗+23%	1,291 mld
Średnia kwota zlecenia (euro)	6.317	↗+12,5%	7.108
Liczba zleceń			
Ogółem	21 933 258	↗+5,2%	23 068 126
Średnia miesięczna	3 655 543	↗+5,2%	3 844 688
Średnia dzienna	166 161	↗+9,3%	181 639
Transakcje transgraniczne			
Wartość transakcji (euro)	122,3 mld	↗+17,4%	143,5 mld
Udział % w systemie Euro Elixir	88,3%	↘	
Liczba transakcji	19 715 097	↗+4,2%	20 550 116
Udział % w systemie Euro Elixir	89,9%	↘	
Średnia dzienna liczba transakcji	149 357	↗+8,3%	161 812
Średnia wartość transakcji (euro)	6 204	↗+12,6%	6 985
Transakcje krajowe			
Wartość transakcji (euro)	16,2 mld	↗+25,7	20,4 mld
Udział % w systemie Euro Elixir	11,7%	↗	12,5%
Liczba transakcji	2 218 161	↗+13,5%	2 518 010
Udział % w systemie Euro Elixir	10,1%	↗	10,9%
Średnia dzienna liczba transakcji	16 804	↗+18%	19 827
Średnia wartość transakcji (euro)	7 326	↗+10,8%	8 115

Źródło: Dane KIR

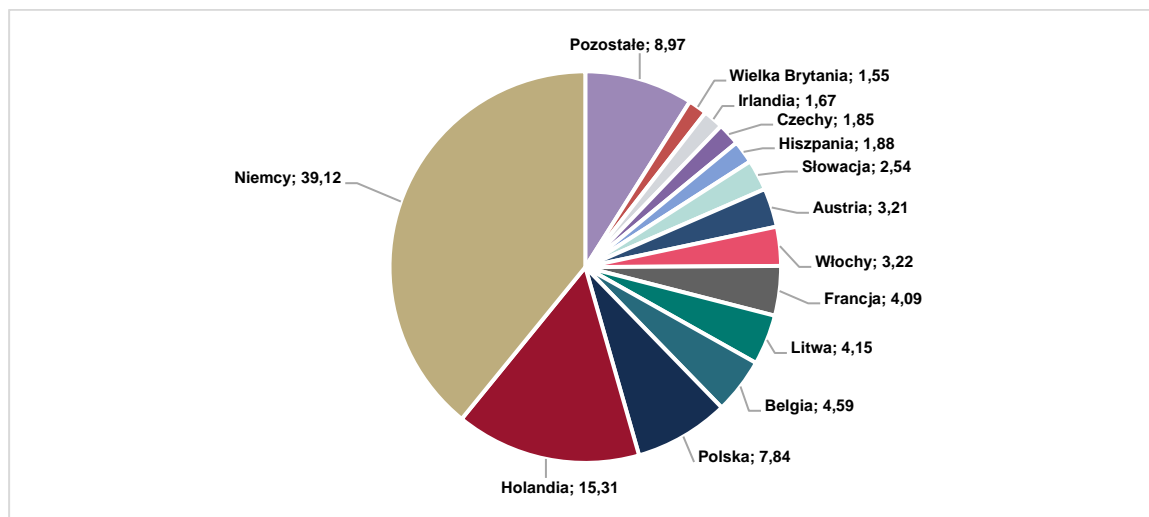
Wykresy nr 13 i 14 obrazują skalę wymiany zleceń płatniczych w euro za pośrednictwem systemu Euro Elixir pomiędzy jego uczestnikami a uczestnikami rynków usług płatniczych poszczególnych krajów Unii Europejskiej. Analiza tych danych wykazuje, że największe obroty uczestników polskiego rynku usług płatniczych, zarówno pod względem wolumenu, jak i wartości, realizowane są przez osoby i podmioty z rynku polskiego z osobami i podmiotami działającymi na rynku niemieckim, co jest analogiczne do okresów poprzednich.

Wykres nr 13. Procentowy udział wartości obrotów realizowanych w systemie Euro Elixir w podziale na kraje

Źródło: Dane KIR. Kategoria „Pozostałe” obejmuje kraje, dla których udział wartości obrotów realizowanych w systemie Euro Elixir był niższy niż 1%.

Wykres nr 14. Procentowy udział liczby transakcji realizowanych w systemie Euro Elixir w podziale na kraje

Źródło: Dane KIR. Kategoria „Pozostałe” obejmuje kraje, dla których udział liczby obrotów realizowanych w systemie Euro Elixir był niższy niż 1%.

Ocena funkcjonowania systemu Euro Elixir w I półroczu 2022 r.

W I półroczu 2022 r. system Euro Elixir przetworzył w ciągu 127 dni roboczych 23,068 mln transakcji o wartości 164 mld euro. W analizowanym okresie odnotowano wzrost liczby transakcji (na poziomie 5,2%), jak i znaczny wzrost wartości rozliczanych transakcji (na poziomie 18,3%).

2.2.3. System Express Elixir

System rozliczeń płatności natychmiastowych umożliwia bezpośrednią realizację przelewów krajowych w złotych w trybie natychmiastowym bez ograniczeń czasowych, tj. przez 24 godziny na dobę, 7 dni w tygodniu. Operatorem systemu jest Krajowa Izba Rozliczeniowa S.A. Z rozwiązania mogą korzystać wyłącznie klienci banków-uczestników systemu Express Elixir, które podpisały z KIR umowę uczestnictwa oraz wdrożyły rozwiązania technologiczne, umożliwiające wymianę komunikatów płatniczych za pośrednictwem tego systemu. Mogą to być zarówno klienci indywidualni, jak i przedsiębiorcy. Znaczącą część zleceń rozliczanych przez system Express Elixir stanowiły płatności P2P z systemu BLIK.

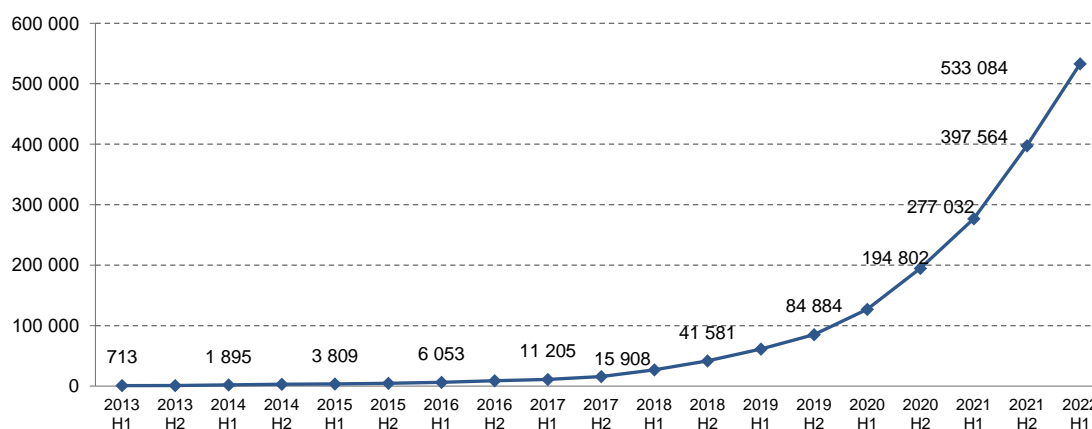
Bezpośrednimi uczestnikami systemu Express Elixir na koniec czerwca 2022 r. było 19 banków oraz Narodowy Bank Polski. Grono uczestników nie uległo zmianie w I półroczu 2022 r.

W I półroczu 2022 r. wartość zleceń płatniczych zrealizowanych w systemie Express Elixir wyniosła 65,7 mld zł. W porównaniu do półrocza poprzedzającego, była to wartość większa aż o 10 mld zł, co stanowi wzrost o 17,9%.

W I półroczu 2022 r. liczba transakcji zrealizowanych w systemie Express Elixir wyniosła 97,6 mln szt. Liczba zrealizowanych transakcji w porównaniu do poprzedniego półrocza była większa aż o 24,4 mln, co stanowiło wzrost o 33,4%. Warto podkreślić, że tendencja wzrostowa była odnotowana także w poprzedzającym półroczu i to na równie wysokim poziomie (wzrost o 45,9%). Oznacza to, że liczba transakcji zrealizowanych w systemie Express Elixir wzrosła z poziomu 50,142 mln (I półrocze 2021) do 97,554 mln (I półrocze 2022) – a zatem na przestrzeni roku wartość tego wskaźnika zwiększyła się niemal dwukrotnie.

Zwiększyła się także średnia dzienna liczba rozliczanych zleceń z poziomu 397 tys. w II półroczu 2021 r. do 533 tys. zleceń dziennie w I półroczu 2022 r. Można uznać, iż była to zmiana o charakterze skokowym, gdyż w porównaniu do półrocza poprzedzającego odnotowano wzrost na poziomie 34%. Na podkreślenie zasługuje regularność z jaką przez ostatnie dwa lata następują bardzo duże wzrosty. Wielkość średniej dziennej liczby zleceń w systemie Express Elixir na przestrzeni kolejnych półroczy prezentuje wykres nr 15.

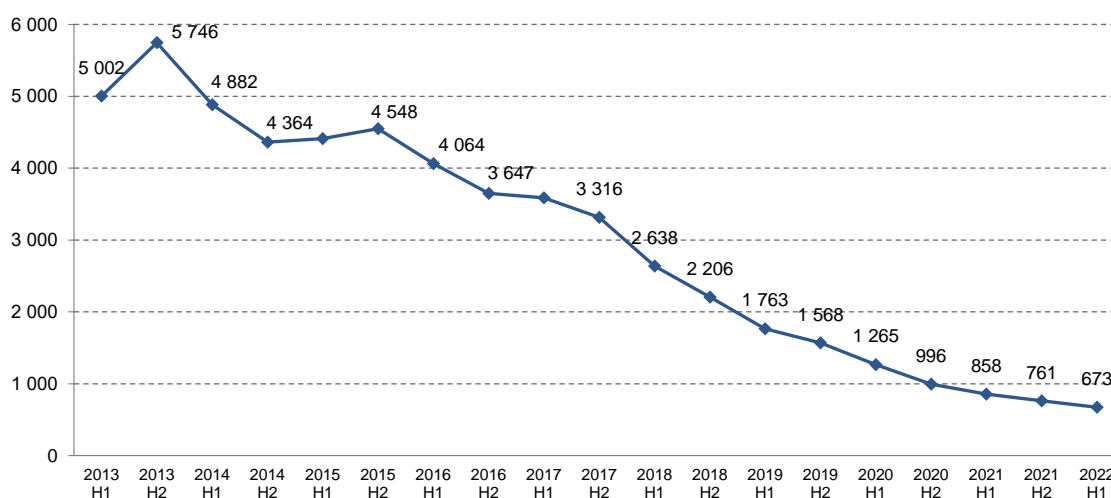
Wykres nr 15. Średnia dzienna liczba zleceń w systemie Express Elixir w kolejnych półroczach od 2013 r.

Źródło: Dane KIR

Równocześnie, przy rosnącej liczbie rozliczanych transakcji, odnotowano spadek średniej wartości pojedynczej transakcji. W I półroczu 2022 r. średnia wartość pojedynczego zlecenia wyniosła 673 zł, czyli w porównaniu do poprzedniego okresu (761 zł) odnotowano spadek o 11,6%. Był to kolejny odnotowany spadek, który wpisuje się w stałą tendencję rozliczania przez system Express Elixir coraz niższych pod względem kwoty płatności, utrzymującą się od I półrocza 2016 r. Średnią wartość pojedynczego zlecenia zrealizowanego w systemie Express Elixir na przestrzeni kolejnych półroczy przedstawia wykres nr 16.

Wykres nr 16. Średnia wartość pojedynczego zlecenia zrealizowanego w systemie Express Elixir w kolejnych półroczach od 2013 r. (w zł)

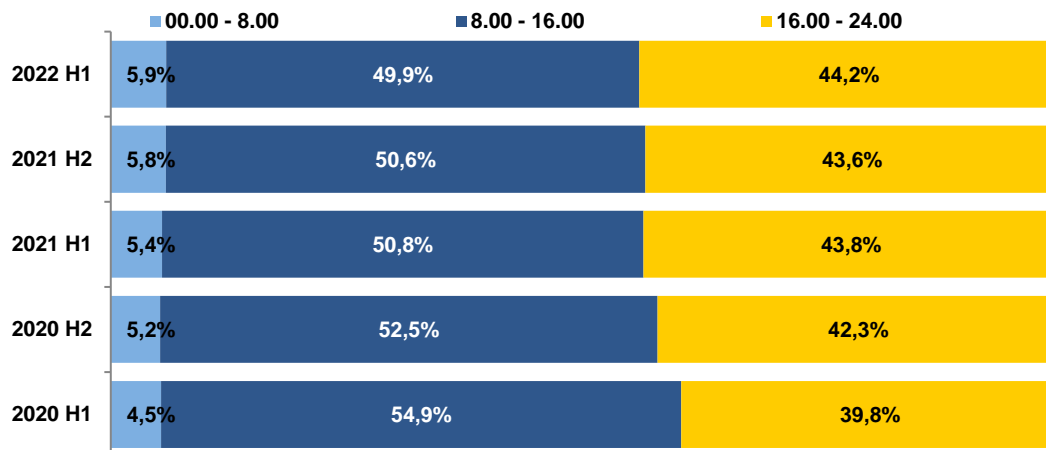

Źródło: Opracowanie własne DSP

System Express Elixir umożliwia realizację przelewów krajowych przez 24 godziny na dobę. W okresie od stycznia do czerwca 2022 r. największą liczbę rozliczanych zleceń odnotowano w godzinach od 8.00 do 16.00. W tym przedziale dnia zostało rozliczonych 49,9% wszystkich zleceń realizowanych w systemie (w poprzednim półroczu odnotowano 50,6%). W porównaniu do poprzedniego półrocza nieznacznie zwiększyła się liczba zleceń realizowanych przez klientów systemu w godzinach wieczornych. W godzinach od 16.00 do 24.00 klienci systemu zrealizowali 44,2% (w poprzednim półroczu 43,6%). Natomiast w godzinach od 0.00 do 8.00 rozliczono 5,9% wszystkich zleceń (w poprzednim półroczu 5,8%). Porównując dane z pięciu ostatnich półroczy, można dostrzec, że klienci coraz częściej - bo aż w 50,1% - realizują transakcje w godzinach poza przedziałem 8.00-16.00. Udostępnienie klientom płatności bez ograniczeń czasowych w warunkach dostępności 24 godziny na dobę jest zatem potrzebnym i wygodnym rozwiązaniem, a klienci powszechnie z niego korzystają.

Rozkład zleceń w systemie Express Elixir w zależności od godzin ich realizacji w kolejnych pięciu ubiegłych półroczach od I półrocza 2020 r. przedstawiono na wykresie nr 17.

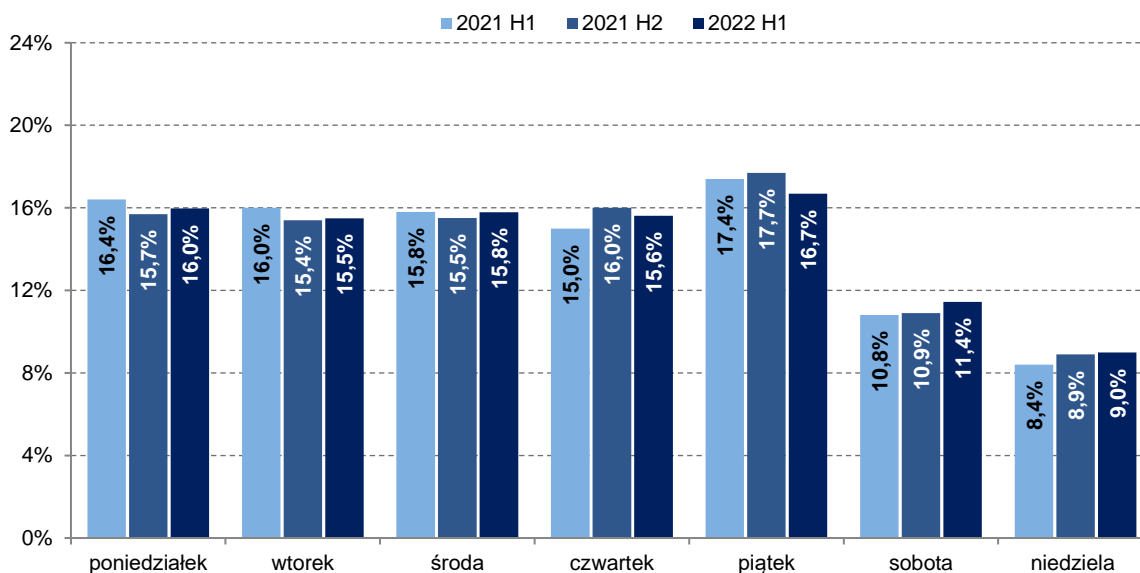
Wykres nr 17. Udział zleceń rozliczanych w godzinach funkcjonowania systemu Express Elixir w kolejnych pięciu ostatnich półroczach od I półrocza 2020 r.

Źródło: Dane KIR

W systemie Express Elixir zlecenia są realizowane zarówno w dni robocze, jak i w dni wolne od pracy. W I półroczu 2022 r. najwięcej zleceń zostało rozliczonych w piątek (16,7%). Pozostałe dni robocze tygodnia były obciążone na nieco niższym poziomie, tj. od 15,5% do 16%. Relatywnie mniej zleceń w porównaniu do dni roboczych było realizowanych w dni wolne, tj. w soboty (11,4%) oraz w niedziele (9%). Rozkład liczby zleceń na poszczególne dni tygodnia na przestrzeni trzech ostatnich półroczy przedstawia wykres nr 18.

Wykres nr 18. Udział zleceń rozliczanych w poszczególnych dniach tygodnia w systemie Express Elixir w kolejnych trzech półroczach od I półrocza 2021 r.

Źródło: Dane KIR

Szczegółowe dane dotyczące liczby i wartości zrealizowanych zleceń oraz zmian, jakie miały miejsce w II półroczu 2021 r. oraz w I półroczu 2022 r., przedstawia tabela nr 7.

Tabela nr 7. Porównanie liczby i wartości zleceń zrealizowanych w systemie Express Elixir w II półroczu 2021 r. oraz w I półroczu 2022 r.

System Express Elixir	II półroczu 2021 r.	ZMIANA	I półroczu 2022 r.
Liczba dni roboczych:	184 dni		181 dni
Wartość zleceń (zł)			
Ogółem	55,7 mld	↗ + 17,9%	65,7 mld
Średnia miesięczna	9,28 mld	↗ + 17,9%	10,94 mld
Średnia dzienna	302,5 mln	↗ + 17,9%	358,7 mln
Średnia kwota zlecenia (zł)	761	↘ -11,6%	673
Liczba zleceń			
Ogółem	73 151 707	↗ + 33,4%	97 554 441
Średnia miesięczna	12 191 951	↗ + 33,4%	16 259 074
Średnia dzienna	397 564	↗ + 34,4%	533 084
Udział liczby zleceń w podziale wg godzin realizacji			
w godz. 0.00 – 8.00	5,8%	↗	5,9%
w godz. 8.00 – 16.00	50,6%	↘	50,3%
w godz. 16.00 – 24.00	43,6%	↗	43,9%
Udział liczby zleceń w podziale wg dni tygodnia			
poniedziałek	15,7%	↗	16,0%
wtorek	15,4%	↗	15,5%
środa	15,5%	↗	15,8%
czwartek	16,0%	↘	15,6%
piątek	17,7%	↘	16,7%
sobota	10,9%	↗	11,4%
niedziela	8,9%	↗	9,0%

Źródło: Dane KIR

Ocena funkcjonowania systemu Express Elixir w I półroczu 2022 r.

System Express Elixir oferuje jeden typ usług rozliczeniowych, tj. dokonywanie przelewów krajowych w złotych w trybie natychmiastowym bez ograniczeń czasowych, tj. w trybie 24/7/365. W I półroczu 2022 r. liczba transakcji przetwarzanych w systemie Express Elixir wyniosła 97,6 mln (wzrosła o 33,4%). Wartość łącznych obrotów w systemie wyniosła 65,7 mld zł (wzrost o 17,9%). W systemie realizowano średnio dziennie 533 tys. transakcji, czyli aż o 135 tys. więcej niż w okresie poprzednim (wzrost o 34%). Warto zauważyć, iż dni weekendowe umożliwiły realizację jednej piątej całości obrotów systemu.

2.2.4. System BlueCash

Operatorem systemu płatności natychmiastowych jest firma Blue Media S.A. System płatności BlueCash jest rozwiązaniem mającym na celu przekazywanie środków pieniężnych pomiędzy nadawcą a odbiorcą w czasie rzeczywistym. System funkcjonuje przez 24 godziny na dobę, 7 dni w tygodniu (model 7/24/365). Składanie zleceń płatniczych możliwe jest na bieżąco, w każdej chwili funkcjonowania systemu. Zlecenia płatnicze są realizowane w trybie on-line na podstawie kryterium pierwszeństwa ich złożenia do systemu.

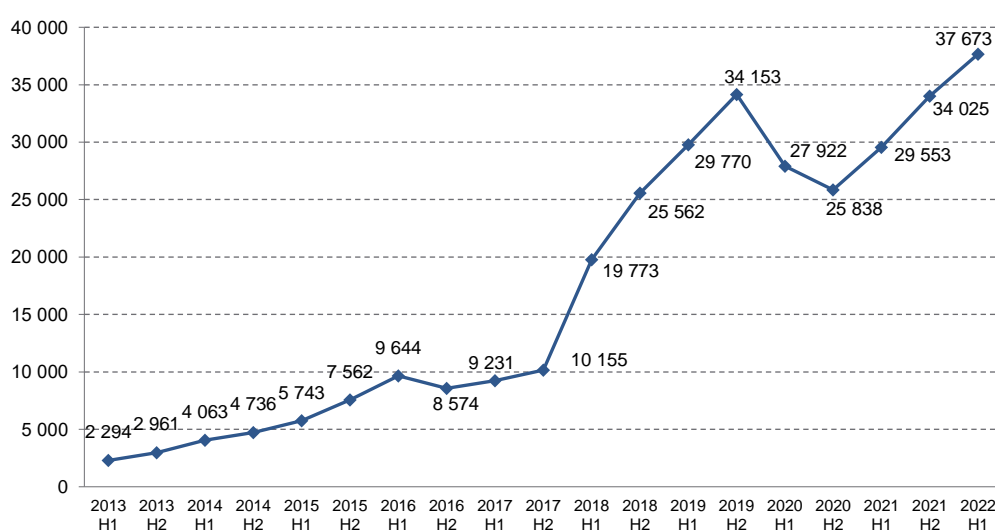
Uczestnikiem systemu może być wyłącznie bank posiadający siedzibę i prowadzący działalność w Polsce, który zawarł z Blue Media S.A. umowę o uczestnictwo w systemie. Na koniec czerwca 2022 r. uczestnikami systemu BlueCash było 97 podmiotów, tj.:

- 6 banków komercyjnych (bez zmian w stosunku do końca 2021 r.),
- 90 banków spółdzielczych (o pięć mniej niż w grudniu 2021 r.),
- Blue Media S.A.

W I półroczu 2022 r. odnotowano w porównaniu do poprzedniego półrocza wzrost zarówno wartości, jak i liczby zleceń zrealizowanych w systemie BlueCash. Łączna liczba transakcji zrealizowanych w systemie BlueCash wyniosła 6,82 mln szt., czyli zrealizowano transakcji więcej o 558 tys. szt. niż w poprzednim półroczu, co stanowiło wzrost o 8,9%. W tym okresie łączne obroty w systemie płatności natychmiastowych BlueCash wyniosły 8,2 mld zł, czyli więcej o 1 mld zł niż w poprzednim półroczu, co stanowiło wzrost o 13,2%.

Zwiększeniu uległa także średnia dzienna liczba rozliczanych zleceń. Wskaźnik ten odnotowano na poziomie 37.673 zleceń dziennie, czyli więcej niż w poprzednim okresie o 3,6 tys., co stanowi wzrost o 10,7%. Zmiany te prezentuje wykres nr 19.

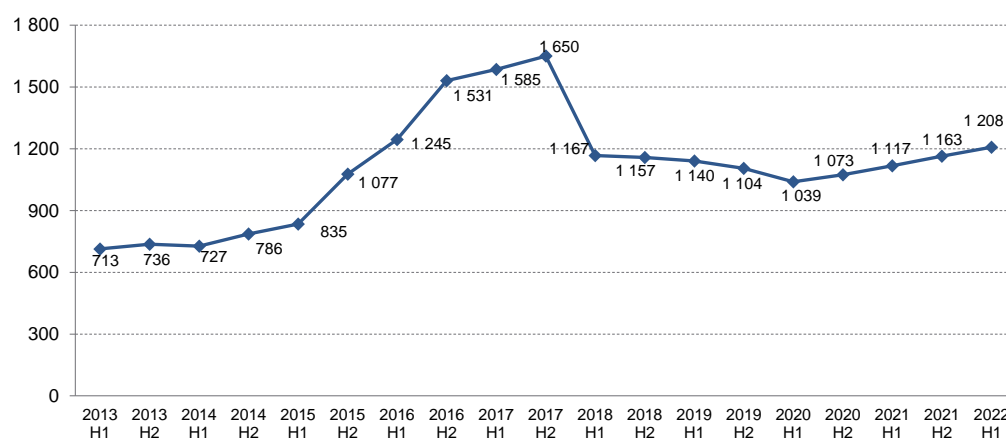
Wykres nr 19. Średnia dzienna liczba zleceń w systemie BlueCash w kolejnych półroczach od 2013 r.

Źródło: Dane Blue Media S.A.

Średnia wartość pojedynczego zlecenia w I półroczu 2022 r. wyniosła 1.208 zł i w porównaniu do półrocza poprzedniego (1.163 zł) odnotowano wzrost na poziomie 3,9%. Zmiany średniej wartości pojedynczego zlecenia realizowanego w systemie BlueCash przedstawia wykres nr 20.

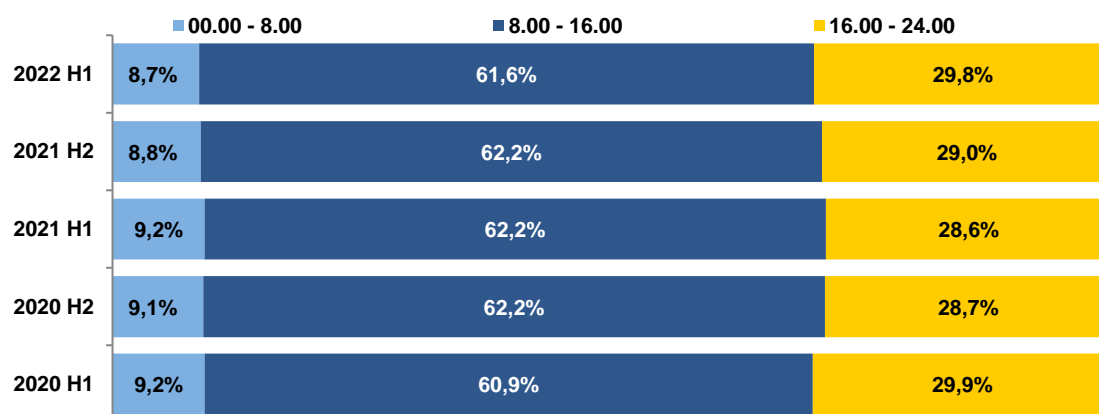
Wykres nr 20. Średnia wartość pojedynczego zlecenia zrealizowanego w systemie BlueCash w kolejnych półroczach od II półrocza 2013 r. (w zł)

Źródło: Dane Blue Media S.A.

BlueCash, jako system rozliczeń płatności natychmiastowych, umożliwia bezpośrednią realizację przelewów krajowych w złotych przez 24 godziny na dobę. Na przestrzeni I półrocza 2022 r. największą liczbę rozliczanych zleceń odnotowano w godzinach od 8.00 do 16.00. W tym przedziale dnia rozliczonych zostało 61,6% wszystkich zleceń realizowanych w systemie (w poprzednim półroczu było to 62,2%). W godzinach od 16.00 do 24.00 klienci systemu zrealizowali 29,8% wszystkich zleceń, czyli więcej niż w półroczu poprzedzającym (29%). W godzinach od 0.00 do 8.00 rozliczono 8,7% wszystkich zleceń. Rozkład zleceń w systemie BlueCash w zależności od godzin ich realizacji w okresach pięciu ostatnich półroczy przedstawiono na wykresie nr 21.

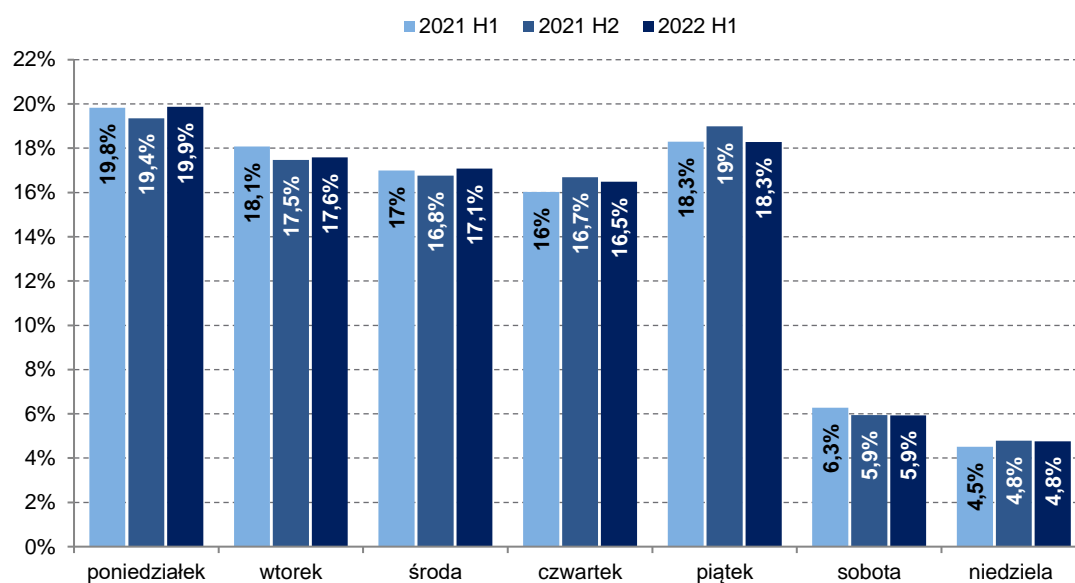
Wykres nr 21. Udział zleceń rozliczanych w różnych godzinach funkcjonowania systemu BlueCash w kolejnych pięciu okresach półrocznych od I półrocza 2020 r.

Źródło: Dane Blue Media S.A.

W systemie BlueCash zlecenia są realizowane zarówno w dni robocze, jak i w dni wolne od pracy. W I półroczu 2022 r. najwięcej zleceń zostało rozliczonych w poniedziałki (19,9%). Pozostałe dni robocze tygodnia były obciążone na nieco niższym poziomie, tj. od 16,5% do 18,3%. Znacznie mniej zleceń było realizowanych w dni wolne od pracy, tj. w soboty (5,9%) i w niedziele (4,8%). Łączna liczba zleceń realizowanych przez klientów w dni weekendowe wynosi 10,7% całości zleceń w systemie. Rozkład liczby zleceń na poszczególne dni tygodnia przedstawia wykres nr 22.

Wykres nr 22. Udział zleceń rozliczanych w poszczególnych dniach tygodnia w systemie BlueCash w kolejnych trzech półroczach od I półrocza 2021 r.

Źródło: Dane Blue Media S.A.

Szczegółowe dane dotyczące liczby i wartości zrealizowanych zleceń oraz zmian, jakie miały miejsce w II półroczu 2021 r. oraz w I półroczu 2022 r., przedstawia tabela nr 8.

Tabela nr 8. Porównanie liczby i wartości zleceń zrealizowanych w systemie BlueCash w II półroczu 2021 r. oraz w I półroczu 2022 r.

System BlueCash	II półrocze 2021 r.	ZMIANA	I półrocze 2022 r.
Liczba dni roboczych:	184 dni		181 dni
Wartość zleceń (zł)			
Ogółem	7,3 mld	↗+ 13,2%	8,2 mld
Średnia miesięczna	1,213 mld	↗+ 13,2%	1,373 mld
Średnia dzienna	39,6 mln	↗+ 15,1%	45,5 mln
Średnia kwota zlecenia (zł)	1 163	↗+ 3,9%	1 208
Liczba zleceń			
Ogółem	6 260 508	↗+ 8,9%	6 818 817
Średnia miesięczna	1 043 418	↗+ 8,9%	1 136 470
Średnia dzienna	34 025	↗+ 10,7%	37 673

Udział liczby zleceń w podziale wg godzin realizacji			
w godz. 0.00 – 8.00	8,8%	↘	8,7%
w godz. 8.00 – 16.00	62,2%	↘	61,6%
w godz. 16.00 – 24.00	29,0%	↗	29,8%
Udział liczby zleceń w podziale wg dni tygodnia			
poniedziałek	19,4%	↗	19,9%
wtorek	17,5%	↗	17,6%
środa	16,8%	↗	17,1%
czwartek	16,7%	↘	16,5%
piątek	19,0%	↘	18,3%
sobota	5,9%	→	5,9%
niedziela	4,8%	→	4,8%

Źródło: Dane Blue Media S.A.

Ocena funkcjonowania systemu BlueCash w I półroczu 2022 r.

System BlueCash jest systemem płatności natychmiastowych. System ten – podobnie jak system Express Elixir - oferuje jeden typ usług rozliczeniowych, tj. dokonywanie przelewów krajowych w złotych w trybie natychmiastowym bez ograniczeń czasowych, tj. w trybie 24/7/365.

W I półroczu 2022 r. w systemie BlueCash odnotowano w porównaniu do półrocza poprzedniego wzrost liczby transakcji o 8,9% i wzrost wartości zleceń o 13,2%. Dzienna liczba transakcji wynosiła 37,7 tys. zleceń, czyli wzrosła o 10,8%. Wartość pojedynczej transakcji wyniosła 1.208 zł. Udział zleceń zrealizowanych w weekendy (tj. w soboty i niedziele) stanowił 10,7% całości obrotów w systemie BlueCash.

2.2.5. System BLIK

System BLIK¹⁶ jest prowadzony przez Polski Standard Płatności Sp. z o.o. Poniżej przedstawiono informacje o usługach płatniczych oferowanych klientom przez banki uczestniczące w systemie BLIK.

System umożliwia dokonywanie przy użyciu urządzeń przenośnych (np. telefony komórkowe oraz tablety) płatności zarówno przez internet, jak i w tradycyjnych sklepach i punktach usługowych, w komunikacji miejskiej, urzędach publicznych oraz pomiędzy użytkownikami (P2P). Usługa P2P to płatność mobilna dokonywana pomiędzy użytkownikami telefonów komórkowych. Pozwala ona na błyskawiczne przesłanie środków pieniężnych drugiej osobie bez konieczności podawania numeru rachunku bankowego, a jedynie poprzez podanie jej numeru telefonu. W celu aktywowania usługi, użytkownik systemu BLIK musi jedynie powiązać w aplikacji numer swojego telefonu z numerem rachunku bankowego.

¹⁶ Przez system BLIK należy rozumieć: (i) system płatności w rozumieniu ustawy z dnia 24 sierpnia 2001 r. o ostateczności rozrachunku w systemach płatności i systemach rozrachunku papierów wartościowych oraz zasadach nadzoru nad tymi systemami oraz (ii) schemat płatniczy w rozumieniu ustawy z dnia 19 sierpnia 2011 r. o usługach płatniczych.

Wykonywanie transakcji przy pomocy przenośnego urządzenia możliwe jest po pobraniu aplikacji mobilnej jednego z uczestników systemu BLIK. Na koniec czerwca 2022 r. w gronie tym były następujące banki: Alior Bank S.A., Bank Millennium S.A., ING Bank Śląski S.A., mBank S.A., Santander Bank Polska S.A., Powszechna Kasa Oszczędności Bank Polski Spółka Akcyjna, Bank Polska Kasa Opieki S.A., Getin Noble Bank S.A., BNP Paribas Bank Polska S.A., Credit Agricole Bank Polska S.A., SGB Bank S.A., Bank Polskiej Spółdzielczości S.A., Nest Bank S.A., Bank Pocztowy S.A., Bank Spółdzielczy w Brodnicy, Bank Ochrony Środowiska S.A. oraz Bank Handlowy w Warszawie S.A.

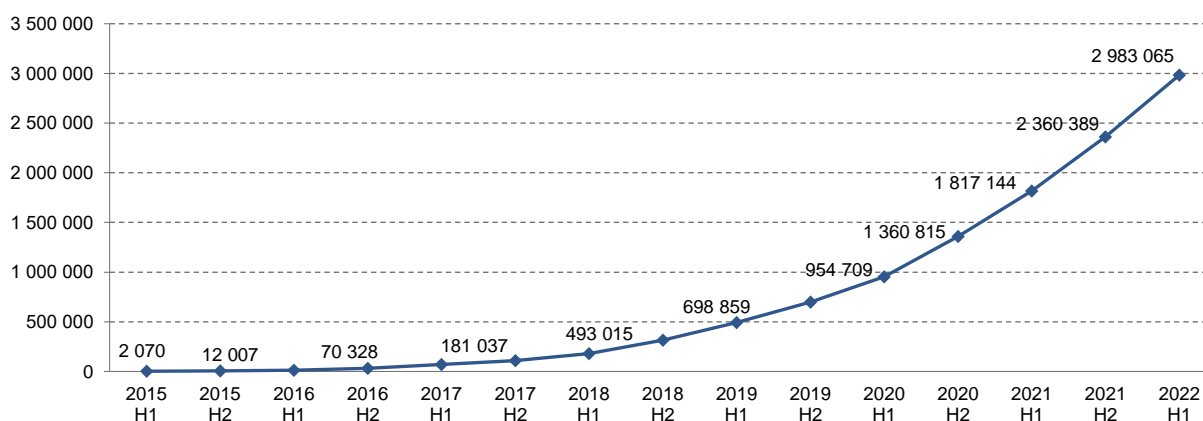
Na koniec czerwca 2022 r. system BLIK obejmował swoim zasięgiem:

- 17 banków, czyli w I półroczu 2022 r. grono uczestników nie uległo zmianie,
- 23,82 mln użytkowników (liczba zarejestrowanych aplikacji mobilnych BLIK), tj. o 2,27 mln więcej niż na koniec 2021 r.

W I półroczu 2022 r. wartość zrealizowanych transakcji w systemie płatności BLIK wyniosła 72,1 mld zł, czyli w porównaniu do poprzedzającego półrocza (59,2 mld zł) nastąpił wzrost o 22%. W tym okresie liczba transakcji zrealizowanych w systemie BLIK wyniosła 539,9 mln szt., czyli w porównaniu do poprzedzającego półrocza rozliczono transakcji więcej o 105,6 mln (znaczący wzrost aż o 24%).

W ślad za wzrostem łącznej liczby transakcji przetwarzanych przez system odnotowano znaczący wzrost o 26% dziennej liczby transakcji. Średnia dzienna liczba rozliczanych zleceń na przestrzeni I półrocza 2022 r. wyniosła 2,983 mln (w poprzednim okresie wynosiła 2,36 mln), co prezentuje wykres nr 23.

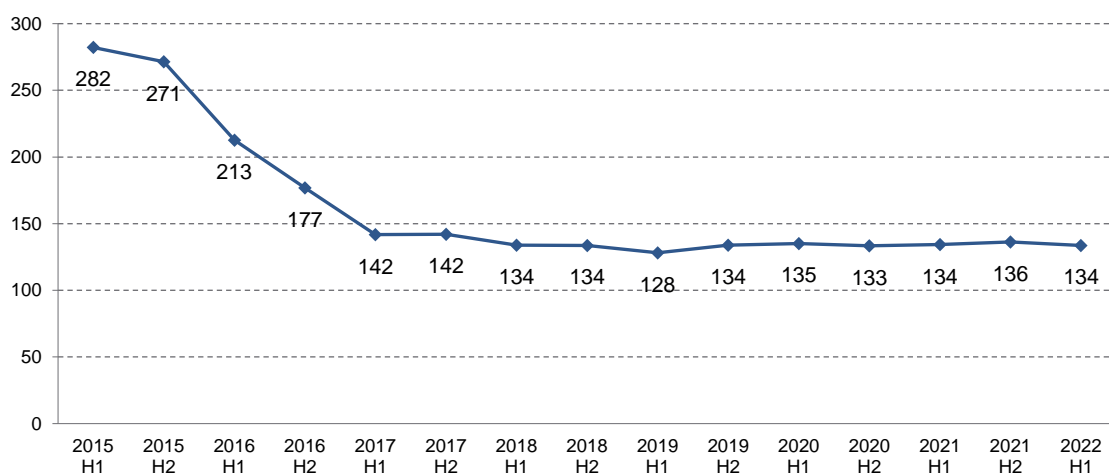
Wykres 23. Średnia dzienna liczba zleceń w systemie BLIK w kolejnych okresach półrocznych od 2015 r.

Źródło: Dane Polski Standard Płatności Sp. z o. o.

W I półroczu 2022 r. średnia wartość pojedynczego zlecenia wyniosła 134 zł, a więc uległa nieznacznemu obniżeniu w porównaniu do poprzedzającego półrocza (136 zł). Wielkość średniej na przestrzeni kolejnych lat prezentuje wykres nr 24.

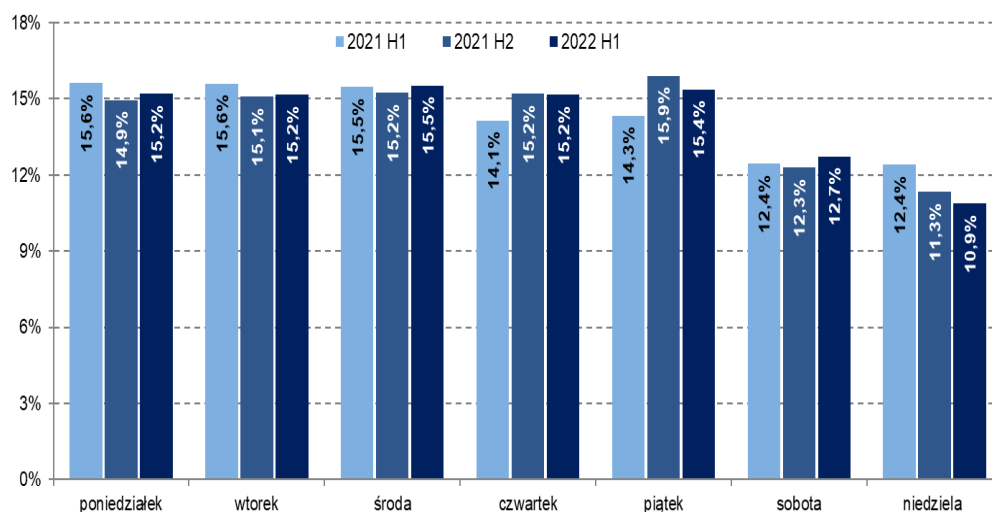
Wykres 24. Średnia wartość pojedynczego zlecenia w systemie BLIK w kolejnych okresach półrocznych od 2015 r. (w zł)

Źródło: Dane Polski Standard Płatności Sp. z o. o.

W I półroczu 2022 r. najwięcej transakcji rozliczono w środy (15,5%). Pozostałe dni tygodnia były obciążone na poziomie od 15,2% do 15,4%. Na uwagę zasługuje fakt, iż liczba zleceń realizowanych w soboty wyniosła 12,7%, w niedzielę – 10,9%. Zatem liczba zleceń przeprowadzanych łącznie w dwa dni weekendowe (soboty i niedzielę) to 23,6% wszystkich zleceń realizowanych w systemie. Rozkład liczby zleceń w poszczególne dni tygodnia przedstawiono na wykresie nr 25.

Wykres nr 25. Liczba zleceń w systemie BLIK w poszczególnych dniach tygodnia w kolejnych trzech półroczach od I półrocza 2021 r.

Źródło: Dane Polski Standard Płatności Sp. z o. o.

Użytkownicy systemu BLIK najczęściej dokonują transakcji w internecie (jest to 60% wszystkich transakcji przetwarzanych w systemie). Zarejestrowano 323,7 mln takich transakcji, tj. o 36,3 mln więcej niż w poprzednim półroczu (wzrost o 13%). Transakcje w internecie opiewały łącznie na kwotę 40,2 mld zł, czyli o

5,9 mld zł więcej niż w półroczu poprzedzającym (wzrost o 17%). Średnia wartość pojedynczej transakcji w internecie wyniosła 124 zł (w poprzedzającym półroczu wynosiła 119 zł).

Transakcje typu P2P znalazły się na drugim miejscu w systemie pod względem powszechności (18,8%). Ich liczba wzrosła w porównaniu do półroczu poprzedzającego aż o 42%. Na przestrzeni I półroczu 2022 r. przeprowadzono aż 101,3 mln, czyli było ich o 29,9 mln więcej niż w poprzednim półroczu, co stanowi rekordowo wysoki poziom w dotychczasowych notowaniach. Ich łączna wartość wyniosła 11,8 mld zł, czyli więcej o 3,8 mld zł niż w półroczu poprzedzającym (wzrost o 45%). Średnia wartość tego typu zleceń wyniosła 117 zł.

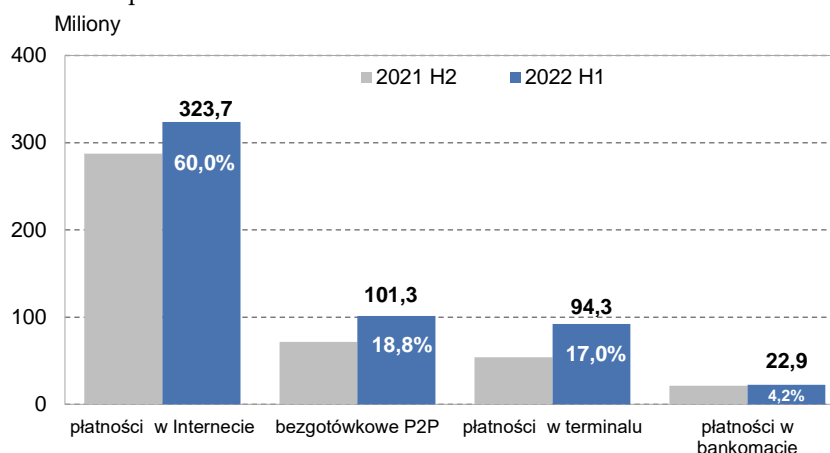
Transakcje w terminalach znalazły się na trzecim miejscu pod względem powszechności (17%). Na przestrzeni I półroczu 2022 r. ich liczba uległa rekordowo wysokiemu wzrostowi, tj. o 71%. Łączna liczba transakcji w terminalach wyniosła 92 mln, czyli aż o 38,2 mln transakcji więcej niż w poprzednim półroczu. Wartość łączna przeprowadzonych transakcji wyniosła 4,83 mld zł, co stanowi wzrost o 62%. Średnia wartość pojedynczej transakcji w terminalu wyniosła 52 zł (nieznaczny spadek z poziomu 55 zł). Warto zaznaczyć, że w lipcu 2021 r. miało miejsce wdrożenie zbliżeniowych płatności mobilnych BLIK. Rozrachunek transakcji zbliżeniowej może odbywać się w ramach jednego z dwóch wariantów, tj.: przy wykorzystaniu systemu zewnętrznego współpracującego z PSP, tj. Mastercard, lub systemu wewnętrznego PSP. Klienci coraz powszechniej korzystają z tej formy płatności.

Wzrosła także liczba i wartość transakcji wypłat oraz wpłat w bankomatach. Pod względem powszechności transakcje te uplasowały się w systemie na czwartym miejscu (4,2%). Zarejestrowano ich 22,5 mln, czyli w porównaniu do półroczu poprzedzającego było ich o 1,3 mln więcej (wzrost o 6%). Wypłaty oraz wpłaty w bankomatach osiągnęły łączną wartość 15,3 mld zł (wzrost o 11%). Średnia wartość pojedynczej transakcji w bankomacie wyniosła 680 zł (wzrost z poziomu 650 zł).

Pozostałe typy transakcji obejmują: inne operacje gotówkowe w terminalu (*cash back*, *cash advance*¹⁷) oraz płatności powtarzalne. W całości rozliczeń systemu stanowią marginalną część, wynosząca poniżej 0,1%. Udział poszczególnych typów transakcji przeprowadzonych w systemie BLIK w II półroczu 2021 r. oraz w I półroczu 2022 r. przedstawiono na wykresie nr 26.

¹⁷ Wypłata gotówki z karty płatniczej za pomocą terminala płatniczego POS. Usługa ta, w odróżnieniu od usługi *cash back*, jest usługą polegającą jedynie na wypłacie gotówki, której nie towarzyszy zakup towarów lub usług opłacany kartą płatniczą. Usługa *cash advance* jest realizowana na terytorium RP w dość ograniczonej liczbie miejsc, tj. w placówkach Poczty Polskiej oraz w kasach wybranych oddziałów bankowych.

Wykres nr 26. Liczba transakcji przeprowadzonych w poszczególnych kategoriach w systemie BLIK w II półroczu 2021 r. oraz w I półroczu 2022 r.

Źródło: Dane Polski Standard Płatności Sp. z o. o.

Na koniec czerwca 2022 r. liczba zarejestrowanych użytkowników w systemie przekroczyła poziom 23,8 mln, czyli była ona o 2,272 mln większa niż na koniec 2021 r. (wzrost o 10,4%). Użytkownicy aplikacji mobilnych mogą dokonywać transakcji w bankomatach, terminalach płatniczych typu POS i w sklepach internetowych, transakcji typu P2P, jak również płatności powtarzalnych (ang. „*auto-payment*”).

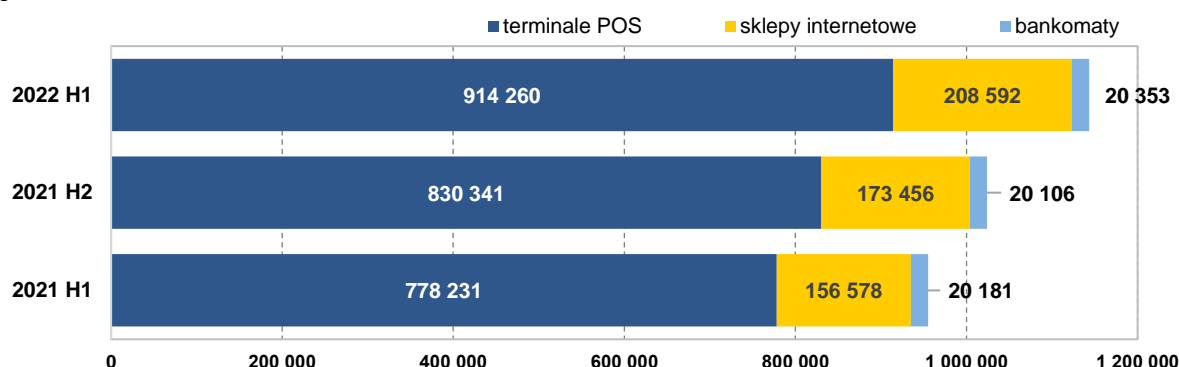
Na koniec czerwca 2022 r. było 1,143 mln urządzeń akceptujących płatności mobilne i na przestrzeni I półrocza 2022 r. ich liczba wzrosła o 119 tys. (wzrost o 11,6%).

Na koniec czerwca 2022 r. funkcjonowały następujące urządzenia obsługujące płatności mobilne BLIK:

- terminale POS – 914,3 tys. urządzeń akceptujących, tj. na przestrzeni półrocza przybyło 83,9 tys. nowych terminali (wzrost o 10,1%),
- sklepy internetowe – 208,6 tys. podmiotów, tj. na przestrzeni półrocza przybyło 35,1 tys. podmiotów (wzrost o 20,3%),
- bankomaty – 20.353 urządzeń, tj. na przestrzeni półrocza przybyło 247 bankomatów (wzrost o 1,2%).

Liczbę urządzeń akceptujących w systemie BLIK na koniec ostatnich trzech półroczy przedstawiono na wykresie nr 27.

Wykres nr 27. Liczba urządzeń akceptujących w systemie BLIK na koniec ostatnich trzech półroczy od I półrocza 2021 r.

Źródło: Dane Polski Standard Płatności Sp. z o. o.

Szczegółowe dane dotyczące wartości i liczby transakcji w systemie BLIK, jakie miały miejsce w II półroczu 2021 r. oraz w I półroczu 2022 r., przedstawia tabela nr 9.

Tabela nr 9. Wartość i liczba zleceń w systemie BLIK w II półroczu 2021 r. oraz w I półroczu 2022 r.

System płatności mobilnych BLIK	II półrocze 2021 r.	ZMIANA	I półrocze 2022 r.
Liczba dni roboczych:	184 dni		181 dni
Wartość płatności (w mln zł)			
Ogółem	59,2 mld	↗+22%	72,1 mld
Średnia miesięczna	9,9 mld	↗+22%	12 mld
Średnia dzienna	321,8 mln	↗+24%	398,5 mln
Średnia kwota transakcji (zł)	136	↘-2%	134
Liczba płatności			
Ogółem	434 311 638	↗+24%	539 934 800
Średnia miesięczna	72 385 273	↗+24%	89 989 133
Średnia dzienna	2 360 389	↗+26%	2 983 065
Główne typy płatności:			
1) Płatności bezgotówkowe w INTERNECIE			
Wartość (zł)	34,3 mld	↗+17%	40,2 mld
Udział % w systemie BLIK	57,9%	↘	55,7%
Liczba	287 455 168	↗+13%	323 712 242
Udział % w systemie BLIK	66,2%	↘	60,0%
Średnia dzienna liczba płatności	1 562 256	↗+14%	1 788 465
Średnia wartość płatności (zł)	119	↗	124
2) Płatności bezgotówkowe typu P2P			
Wartość (zł)	8,1 mld	↗+45%	11,8 mld
Udział % w systemie BLIK	13,7%	↗	16,4%

Liczba	71 424 924	↗+42%	101 317 422
Udział % w systemie BLIK	16,4%	↗	18,8%
Średnia dzienna liczba płatności	388 179	↗+44%	559 765
Średnia wartość płatności (zł)	114	↗+2%	117
3) Płatności bezgotówkowe w terminalach POS			
Wartość (zł)	2,98 mld	↗+62%	4,83 mld
Udział % w systemie BLIK	5,0%	↗	6,7%
Liczba	53 883 567	↗+71%	92 038 851
Udział % w systemie BLIK	12,4%	↗	17,0%
Średnia dzienna liczba płatności	292 845	↗+74%	508 502
Średnia wartość płatności (zł)	55	↘-5%	52
4) Wyплаты i wypłaty gotówkowe w bankomatach			
Wartość (zł)	13,8 mld	↗+11%	15,3 mld
Udział % w systemie BLIK	23,3%	↘	21,2%
Liczba	21 202 531	↗+6%	22 471 372
Udział % w systemie BLIK	4,9%	↘	4,2%
Średnia dzienna liczba wypłat	115 231	↗+8%	124 151
Średnia wartość wypłaty w bankomacie (zł)	650	↗+5%	680

Źródło: Dane Polski Standard Płatności Sp. z o. o. oraz NBP

Ocena funkcjonowania systemu BLIK w I półroczu 2022 r.

W I półroczu 2022 r. w systemie BLIK odnotowano dynamiczny wzrost zarówno liczby przeprowadzanych transakcji (wzrost o 24%), jak i ich wartości (wzrost o 22%). Należy podkreślić, iż było to czwarte półrocze z rzędu, w którym odnotowano bardzo wysoki wzrost liczby zleceń. Fakt ten jednoznacznie potwierdza szybkie upowszechnianie się płatności mobilnych BLIK na terenie Polski. W I półroczu 2022 r. średnio dziennie było wykonywanych niemal 3 mln zleceń, czyli o 26% więcej niż w półroczu poprzedzającym. Pozytywnym sygnałem jest odnotowywany systematyczny wzrost sieci akceptacji. Warto zauważyć, że na koniec czerwca 2022 r. było to 826,5 tys. punktów handlowo-usługowych akceptujących płatności BLIK. Na przestrzeni I półrocza 2022 r. sieć akceptacji płatności mobilnych została powiększona o 84 tys. terminali POS (wzrost o 10%).

Użytkownicy systemu BLIK najczęściej dokonują transakcji w internecie (60%). Zarejestrowano 323,7 mln takich transakcji (czyli więcej aż o 36,3 mln niż w poprzednim półroczu).

Bardzo dynamicznie wzrosła liczba i wartość transakcji w terminalach POS. Ich liczba wzrosła o 71% i wyniosła 92 mln szt. Natomiast ich łączna wartość osiągnęła 4,83 mld zł i w porównaniu do poprzedniego półrocza wzrosła aż o 62%.

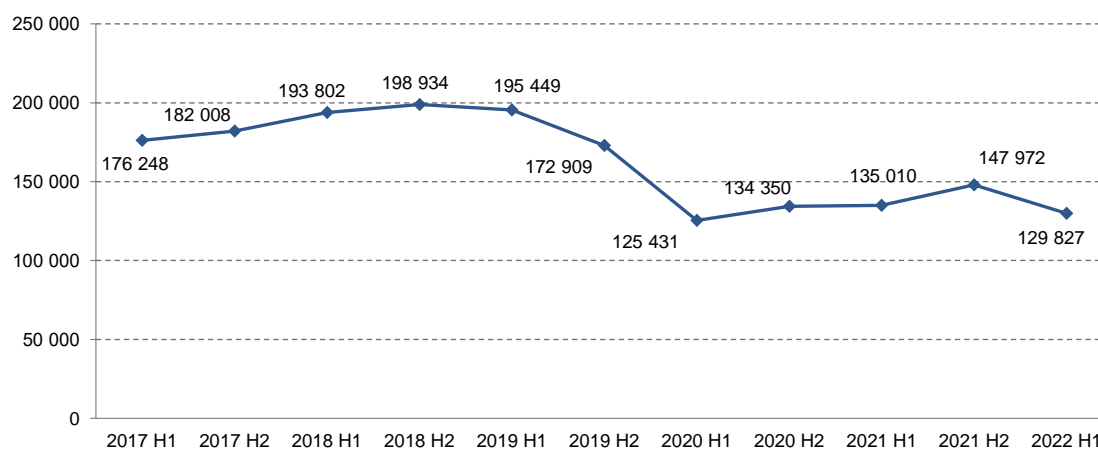
2.2.6. Krajowy System Rozliczeń

Krajowy System Rozliczeń (KSR) jest prowadzony przez spółkę Fiserv Polska S.A.¹⁸ System umożliwia kompensacyjne rozliczanie transakcji krajowych dokonywanych przy użyciu kart płatniczych oraz wymianę danych pomiędzy podmiotami funkcjonującymi na rynku kart płatniczych w Polsce. Uczestnikami systemu KSR mogą być wszystkie banki wydające karty płatnicze oraz agenci rozliczeniowi. Dostawcy usług płatniczych nieposiadający statusu banku mogą dokonywać rozliczenia transakcji w systemie jedynie za pośrednictwem banku uczestniczącego w systemie.

Na koniec czerwca 2022 r. w systemie KSR aktywnymi uczestnikami było 9 banków. W omawianym półroczu liczba uczestników nie uległa zmianie.

W I półroczu 2022 r. wartość zrealizowanych transakcji w systemie KSR wyniosła 7,1 mld zł, czyli w porównaniu do poprzedzającego półrocza odnotowano spadek o 3%. W tym okresie liczba transakcji zrealizowanych w systemie KSR wyniosła 23,5 mln szt., czyli mniej o 3,7 mln zleceń w porównaniu do poprzedzającego półrocza (spadek o 14%). W I półroczu 2022 r. dziennie rozliczano 129,8 tys. zleceń, czyli o 18 tys. mniej niż w półroczu poprzedzającym (spadek o 12%). Liczbę zleceń rozliczanych dziennie w dziesięciu minionych półroczach prezentuje wykres nr 28.

Wykres 28. Średnia dzienna liczba zleceń w systemie KSR na przestrzeni kolejnych półroczy od I półrocza 2017 r.

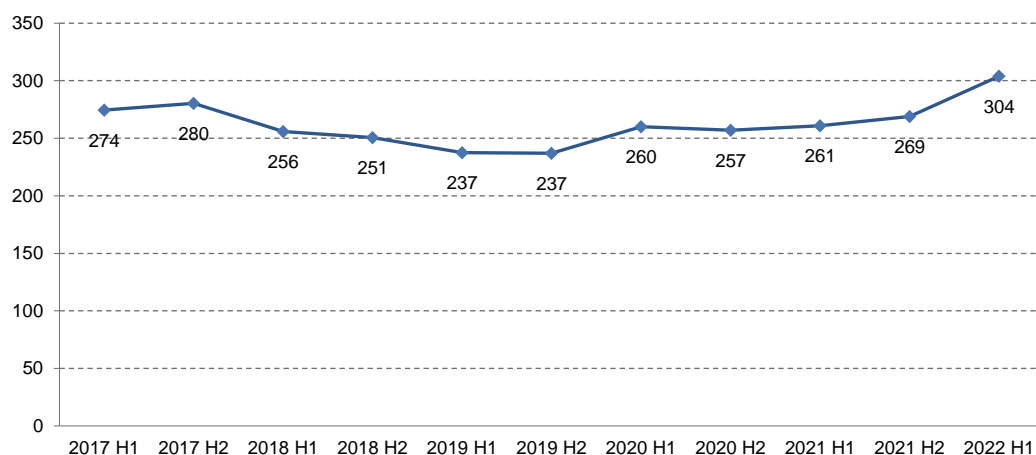

Źródło: Dane Fiserv Polska S.A.

Średnia wartość pojedynczego zlecenia w I półroczu 2022 r. wyniosła 304 zł i była większa od wartości w poprzedzającym półroczu (269 zł), co stanowiło wzrost o 13%. Średnia wartość pojedynczego zlecenia w systemie KSR na przestrzeni ostatnich dziewięciu półroczy prezentuje wykres nr 29.

¹⁸ Z dniem 24 września 2021 r. spółka First Data Polska S.A. zmieniła nazwę na Fiserv Polska S.A.

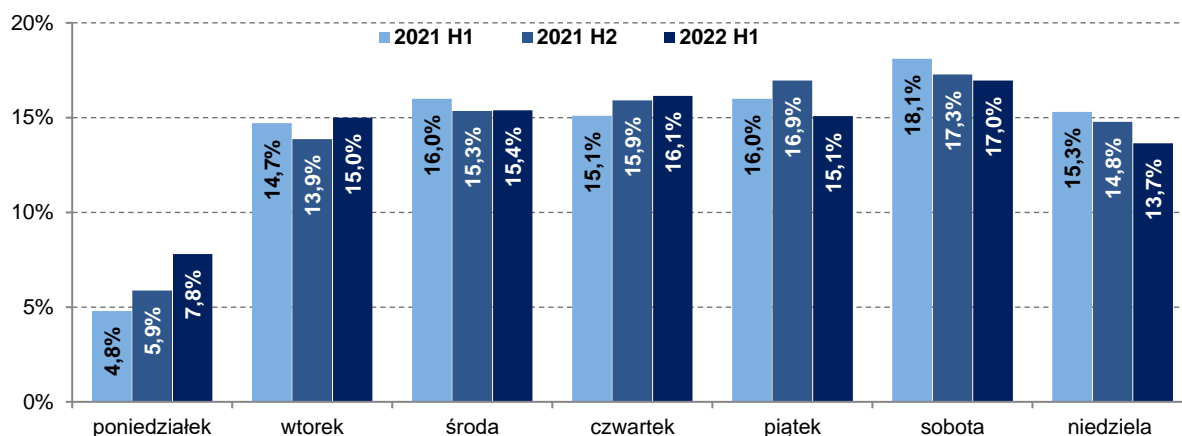
Wykres 29. Średnia wartość pojedynczego zlecenia w systemie KSR na przestrzeni kolejnych półroczy od I półrocza 2017 r. (w zł)

Źródło: Dane Fiserv Polska S.A.

W I półroczu 2022 r. w systemie KSR najwięcej transakcji zostało rozliczonych w soboty (17%). Relatywnie wysoki udział mają także zlecenia realizowane w niedzielę (13,7%). Najmniejszy udział transakcji w systemie (7,8%) stanowiły transakcje rozliczane w poniedziałki, a pozostałe dni tygodnia były obciążone na poziomie od 15% do 16,1%. Tak jak zaobserwowano w okresach poprzednich, poniedziałek jest dniem, w którym liczba transakcji jest znacząco mniejsza niż w pozostałe dni tygodnia, natomiast w dni weekendowe realizowanych jest ponad 30% wszystkich transakcji w systemie. Rozkład liczby zleceń w poszczególnych dniach tygodnia na przestrzeni ostatnich trzech półroczy przedstawiono na wykresie nr 30.

Wykres 30. Liczba zleceń w systemie KSR w poszczególnych dniach tygodnia na przestrzeni ostatnich trzech półroczy od I półrocza 2021 r.

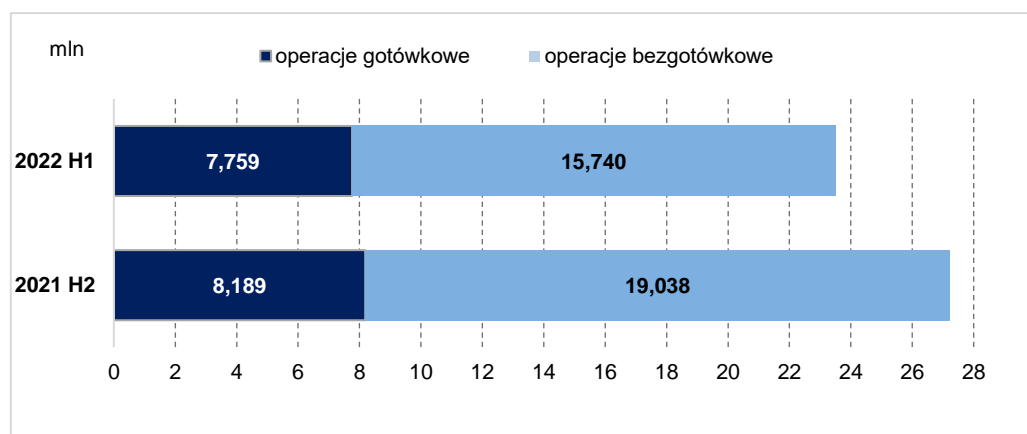
Źródło: Dane Fiserv Polska S.A.

W I półroczu 2022 r. w systemie KSR przeprowadzono:

- transakcje bezgotówkowe, tj.: 1) płatności w terminalach POS, 2) płatności w internecie, 3) płatności w terminalach POS towarzyszące wypłacie sklepowej (*cash back*) - o łącznej liczbie 15,7 mln transakcji (czyli mniej o 3,3 mln niż w półroczu poprzedzającym) oraz łącznej wartości 1,2 mld zł. Pod względem liczby stanowiły one 67% wszystkich transakcji rozliczonych w KSR, natomiast ich wartość stanowiła 17,3% obrotów KSR. Średnia wartość pojedynczej transakcji bezgotówkowej wynosiła 78 zł (w porównaniu do poprzedniego półrocza wzrosła o 1 zł).
- transakcje gotówkowe, tj.: 1) wypłaty gotówki w bankomatach, 2) wypłaty *cash advance* w terminalu POS, 3) wypłaty sklepowe (*cash back*) - o łącznej liczbie 7,8 mln transakcji oraz łącznej wartości 5,9 mld zł. W porównaniu do półrocza poprzedzającego wartość transakcji gotówkowych nieznacznie wzrosła (wzrost o 0,8%), natomiast liczba transakcji zmniejszyła się o 431 tys. (spadek o 5%). Pod względem liczby stanowiły one 33% wszystkich transakcji rozliczonych w KSR, natomiast ich wartość stanowiła aż 82,7% obrotów KSR. Średnia wartość pojedynczej transakcji bezgotówkowej wynosiła 762 zł (czyli ponad 9 razy więcej niż średnia wartość transakcji bezgotówkowej w tym systemie).

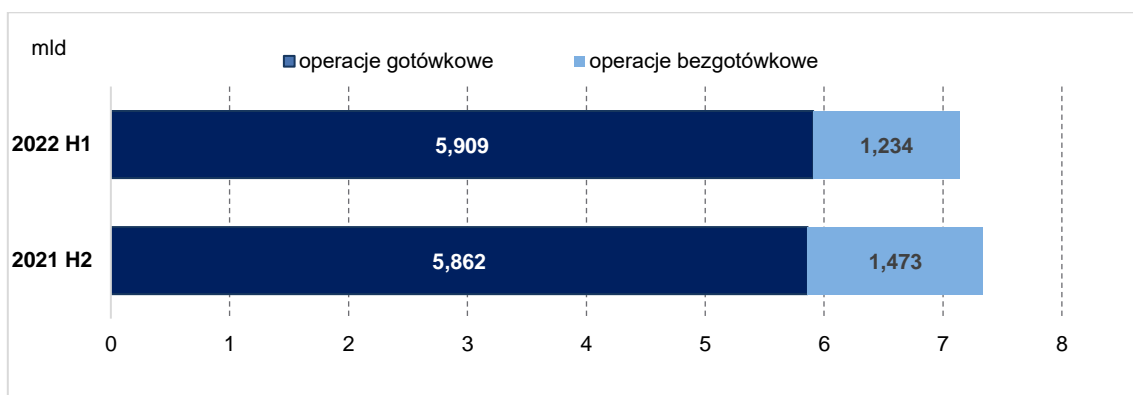
Liczbę i wartość transakcji gotówkowych oraz bezgotówkowych w systemie KSR przeprowadzonych w II półroczu 2021 r. oraz w I półroczu 2022 r. przedstawiono na wykresach nr 31 i nr 32.

Wykres 31. Liczba transakcji przeprowadzonych w systemie KSR w II półroczu 2021 r. oraz w I półroczu 2022 r. w podziale na transakcje gotówkowe i bezgotówkowe

Źródło: Dane Fiserv Polska S.A.

Wykres 32. Wartość (w mld zł) transakcji przeprowadzonych w systemie KSR w II półroczu 2021 r. oraz w I półroczu 2022 r. w podziale na transakcje gotówkowe i bezgotówkowe

Źródło: Dane Fiserv Polska S.A.

Szczegółowe dane dotyczące wartości i liczby transakcji w systemie KSR, jakie miały miejsce w II półroczu 2021 r. oraz w I półroczu 2022 r. przedstawia tabela nr 10.

Tabela nr 10. Wartość i liczba zleceń w systemie KSR w II półroczu 2021 r. oraz w I półroczu 2022 r.

System KSR	II półroczu 2021 r.	ZMIANA	I półroczu 2022 r.
Liczba dni roboczych:	184 dni		181 dni
Wartość płatności (w mln zł)			
Ogółem	7,33 mld	↘-3%	7,14 mld
Średnia miesięczna	1,222 mld	↘-3%	1,19 mld
Średnia dzienna	39,9 mln	↘-1%	39,5 mln
Średnia kwota transakcji (zł)	269	↗+13%	304
Liczba płatności			
Ogółem	27 226 864	↘-14%	23 498 769
Średnia miesięczna	4 537 811	↘-14%	3 916 462
Średnia dzienna	147 972	↘-12%	129 827
Poszczególne typy płatności:			
1) Operacje gotówkowe (wyплаты w bankomacie, wypłaty w terminalu, cash back)			
Wartość (w mln zł)	5,862 mld	↗+0,8%	5,909 mld
Udział % w systemie KSR	79,9%	↗	82,7%
Liczba	8 189 260	↘-5%	7 758 513
Udział % w systemie KSR	30,1%	↗	33,0%
Średnia dzienna liczba płatności	44 507	↘-4%	42 865
Średnia wartość płatności	716	↗+6%	762
2) Operacje bezgotówkowe (płatności w terminalu, cash advance, cash back)			
Wartość (w mln zł)	1,47 mld	↘-16%	1,23 mld
Udział % w systemie KSR	20,1%	↘	17,3%
Liczba	19 037 604	↘-17%	15 740 256

Udział % w systemie KSR	69,9%	↘	67,0%
Średnia dzienna liczba płatności	103 465	↘-16%	86 963
Średnia wartość płatności	77	↗+1%	78
Udział liczby zleceń w podziale wg dni tygodnia			
poniedziałek	5,9%	↗	7,8%
wtorek	13,9%	↗	15,0%
środa	15,3%	↗	15,4%
czwartek	15,9%	↗	16,1%
piątek	16,9%	↘	15,1%
sobota	17,3%	↘	17,0%
niedziela	14,8%	↘	13,7%

Źródło: Dane Fiserv Polska S.A. oraz NBP

Ocena funkcjonowania systemu KSR w I półroczu 2022 r.

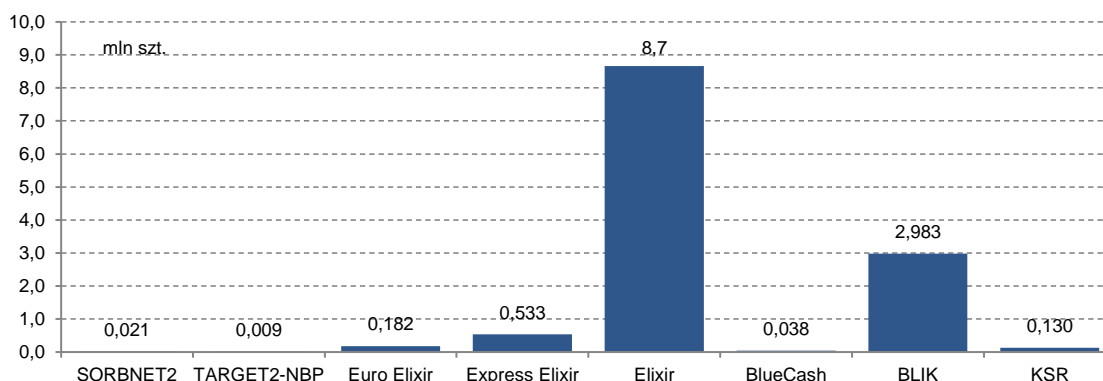
W I półroczu 2022 r. w systemie KSR odnotowano zmniejszenie liczby przeprowadzanych transakcji (spadek o 14%), jak i zmniejszenie się wartości transakcji w porównaniu do półroczu poprzedzającego (spadek o 3%). W I półroczu 2022 r. średnio dziennie wykonywanych było 129,8 tys. zleceń.

W systemie KSR były realizowane transakcje bezgotówkowe. Tego typu transakcje stanowiły większość (67%). Zarejestrowano ich 15,7 mln transakcji (były to płatności w terminalach POS, w tym także płatności, którym towarzyszyły wypłaty sklepowe „cash back”). Pozostałe transakcje, czyli transakcje gotówkowe, stanowiły 33% liczby wszystkich transakcji. Zarejestrowano ich 7,8 mln (obejmowały one wypłaty gotówki w bankomatach, wypłaty w terminalu typu cash advance oraz wypłaty sklepowe).

2.3. Porównanie systemów płatności pod kątem średniej dziennej liczby zleceń i średniej wartości jednego zlecenia

Na wykresie nr 33 przedstawiono średnią dzienną liczbę zleceń realizowanych w systemach płatności w I półroczu 2022 r.

Wykres nr 33. Średnia dzienna liczba realizowanych zleceń w systemach płatności w I półroczu 2022 r.

Źródło: Opracowanie własne DSP

Średnią wartość zlecenia płatniczego rozliczanego w systemach płatności w I półroczu 2022 r. przedstawiono na wykresie nr 34.

Wykres nr 34. Średnia wartość zlecenia płatniczego realizowanego w systemach płatności w I półroczu 2022 r. (dla celów porównawczych wartość na wykresie została wyrażona w walucie krajowej, przy przeliczeniu zastosowano kurs średnioważony NBP)

Źródło: Opracowanie własne DSP

Podsumowanie

W I półroczu 2022 r. na rynku polskim funkcjonowało osiem systemów płatności.

Wzrost średniej dziennej liczby realizowanych zleceń odnotowano w następujących systemach płatności detalicznych, tj. w systemie Express Elixir, w systemie BLIK, w systemie BlueCash, w systemie Euro Elixir i w systemie Elixir. W I półroczu 2022 r., w stosunku do II półroczu 2021 r., średnia dzienna liczba realizowanych zleceń płatniczych w tych systemach wzrosła odpowiednio o 34,4%, 26%, 10,7%, 9,3% i 5%. Natomiast w systemie KSR odnotowano spadek średniej dziennej liczby realizowanych zleceń o 12%.

Analizując dane dotyczące polskich systemów RTGS w minionym półroczu, w systemie SORBNET2, tj. systemie wysokokwotowym, w którym przeprowadzane są rozrachunki międzybankowe w złotych, zanotowano wzrost średniej dziennej liczby realizowanych zleceń o 13,6%. Podobnie było w systemie TARGET2-NBP, przeprowadzającym rozrachunek w euro, w którym średnia dzienna liczba realizowanych zleceń wzrosła o 6,8%.

Szczegółowe dane dotyczące porównania średniej dziennej liczby realizowanych zleceń w systemach płatności w II półroczu 2021 oraz w I półroczu 2022 r. przedstawiono w tabeli nr 11.

Tabela nr 11. Porównanie średniej dziennej liczby realizowanych zleceń w systemach płatności w II półroczu 2021 r. i w I półroczu 2022 r.

Systemy płatności	II połowa 2021 r.	ZMIANA	I połowa 2022 r.
Elixir	8,25 mln	↑ 5%	8,66 mln
BLIK	2,36 mln	↑ 26%	2,98 mln
Express Elixir	397.564	↑ 34,4%	533.084
Euro Elixir	166.161	↑ 9,3%	181.639
KSR	147.972	↓ -12%	129.827
BlueCash	34.025	↑ 10,7%	37.673
SORBNET2	18.838	↑ 13,6%	21.403
TARGET2-NBP	8.369	↑ 6,8%	8.940

Źródło: Opracowanie własne DSP

Analizując dane dotyczące systemów detalicznych, spadek średniej wartości realizowanego zlecenia odnotowano w dwóch systemach, tj. w systemie Express Elixir i w systemie BLIK. W I półroczu 2022 r., w stosunku do II półroczu 2021 r., średnia wartość realizowanego zlecenia płatniczego w tych systemach zmalała odpowiednio o 11,6% i 2%.

Natomiast w systemie KSR, w systemie Euro Elixir, w systemie BlueCash i w systemie Elixir średnia wartość realizowanego zlecenia płatniczego wzrosła odpowiednio o 13%, 12,5%, 3,9% i 3,6%.

W zakresie danych statystycznych dotyczących polskich systemów RTGS, w minionym półroczu w systemie SORBNET2 odnotowano spadek średniej wartości realizowanego zlecenia o 12,9%. Natomiast w systemie TARGET2-NBP średnia wartość realizowanego zlecenia wzrosła o 8,6%.

Szczegółowe dane dotyczące porównania średniej wartości zlecenia płatniczego realizowanego w systemach płatności w II półroczu 2021 r. oraz w I półroczu 2022 r. przedstawiono w tabeli nr 12.

Tabela nr 12. Porównanie średniej wartości zlecenia płatniczego realizowanego w systemach płatności w II półroczu 2021 r. i I w półroczu 2022 r.

Systemy płatności	II połowa 2021 r.	ZMIANA	I połowa 2022 r.
SORBNET2 (zł)	27,5 mln	↓ -12,9%	24 mln
TARGET2-NBP (euro)	980 tys.	↑ 8,6%	1,06 mln
Euro Elixir (euro)	6.317	↑ 12,5%	7.108
Elixir (zł)	3.371	↑ 3,6%	3.493
BlueCash (zł)	1.163	↑ 3,9%	1.208
Express Elixir (zł)	761	↓ -11,6%	673
KSR (zł)	269	↑ 13%	304
BLIK (zł)	136	↓ -2%	134

Źródło: Opracowanie własne DSP

3. Systemy rozliczeń i rozrachunku papierów wartościowych

Na koniec I półrocza 2022 r. w Polsce funkcjonowało pięć systemów rozliczeń i rozrachunku papierów wartościowych:

1. dwa systemy rozliczeń papierów wartościowych prowadzone przez KDPW_CCP S.A.:
 - system rozliczeń na podstawie Regulaminu rozliczeń transakcji obrót zorganizowany,
 - system rozliczeń na podstawie Regulaminu rozliczeń transakcji obrót niezorganizowany,
2. system rozrachunku papierów wartościowych prowadzony przez KDPW S.A.,
3. system rozliczeń i rozrachunku papierów wartościowych SKARBNET4 prowadzony przez NBP,
4. system rozliczeń i rozrachunku papierów wartościowych IRGiT SRF prowadzony przez Izbę Rozliczeniową Giełd Towarowych S.A. (w ocenianym okresie nadal nie rozpoczął działalności operacyjnej).

3.1. Grupa KDPW

3.1.1. Systemy rozliczeń papierów wartościowych prowadzone przez KDPW_CCP S.A.

Zmiany w systemach

W I półroczu 2022 r. KDPW_CCP S.A. wdrożył następujące zmiany w systemach:

- w dniu 1 lutego 2022 r. wdrożono, w ramach opracowanego w GK KDPW na podstawie przepisów rozporządzenia dotyczącego dyscypliny rozrachunku¹⁹ nowego systemu naliczania kar pieniężnych za nieterminowy rozrachunek, mechanizmy pobierania i redystrybucji przez KDPW_CCP naliczonych kwot do kontrahentów – uczestników rozliczających (szczegółowo opisane w rozdziale 3.1.2. dotyczącym KDPW). Zgodnie z zamysłem regulatorów system kar pieniężnych ma zmniejszyć liczbę transakcji nierozrachowanych w terminie z powodu braku papierów wartościowych.
- w dniu 25 kwietnia 2022 r.:
 - rozpoczęto rozliczenia przez KDPW_CCP transakcji warunkowych (repo) zawieranych na platformie Treasury BondSpot Poland (TBSP). Wspólnie z BondSpot i uczestnikami rynku izba rozliczeniowa wdrożyła model rozliczeń transakcji repo zawieranych na TBSP z rozrachunkiem w KDPW, model zarządzania ryzykiem, model raportowania transakcji repo do repozytorium transakcji (SFTR) oraz zasady wymiany komunikatów postrozliczeniowych;
 - wdrożono nowy model zarządzania ryzykiem poszerzony o dodatkowe depozyty zabezpieczające ryzyko płynności i koncentracji oraz ryzyko korelacji dla transakcji zawieranych w obrocie zorganizowanym. Dodatkowe depozyty zabezpieczające (tzw. depozyty *add-on*) oraz zmiana wprowadzająca metodykę *Expected Shortfall* do obliczeń depozytów zabezpieczających dla transakcji zawieranych w obrocie niezorganizowanym mają na celu dostosowanie modelu zarządzania ryzykiem w KDPW_CCP do wymogów poaudytowach, gwarantując tym samym wzrost

¹⁹ Rozporządzenie delegowane Komisji (UE) nr 2018/1229 z dnia 25 maja 2018 r. uzupełniające rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 909/2014 w odniesieniu do regulacyjnych standardów technicznych w zakresie dyscypliny rozrachunku.

bezpieczeństwa rozliczeń centralnych wszystkich instrumentów finansowych objętych autoryzacją dla KDPW_CCP;

- KDPW_CCP udostępnił w zewnętrznej aplikacji funkcjonalności odkupu papierów wartościowych (zakup na otwartym rynku) i przeprowadzania aukcji dla repo – w przypadkach utrzymującego się zawieszenia rozrachunku papierów wartościowych, w ramach tzw. dyscypliny rozrachunku. Nowa funkcjonalność „Aukcje” dostępna jest poprzez Portal Usług w serwisie „Podstawowe usługi KDPW_CCP”. Wdrożone rozwiązanie ma na celu aktywizację uczestników KDPW_CCP w procesy likwidacji zawieszenia rozrachunku zwiększające płynność rozliczeń.

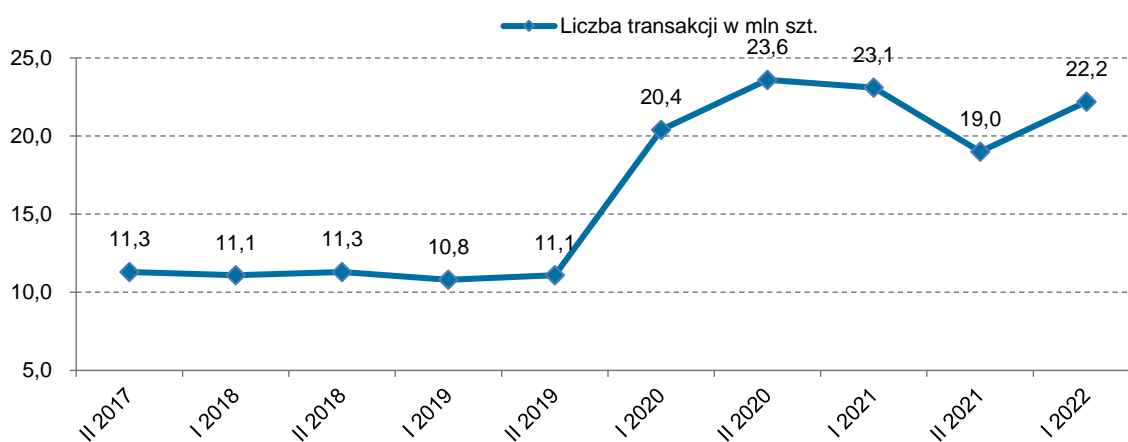
Dane statystyczne

Według stanu na dzień 30 czerwca 2022 r. w systemach rozliczeń, prowadzonych przez KDPW_CCP S.A., uczestniczyły 34 podmioty (bez zmian w stosunku do poprzedniego półrocza).

W omawianym okresie w systemach rozliczeń prowadzonych przez KDPW_CCP S.A. przetworzono 22.198 tys. transakcji o wartości 540,9 mld zł (w II półroczu 2021 r. wielkości te wyniosły odpowiednio 18.998 tys. transakcji oraz 469,0 mld zł). W stosunku do poprzedniego półrocza, oznacza to wzrost zarówno liczby, jak i wartości transakcji odpowiednio o 16,9% oraz 15,3%.

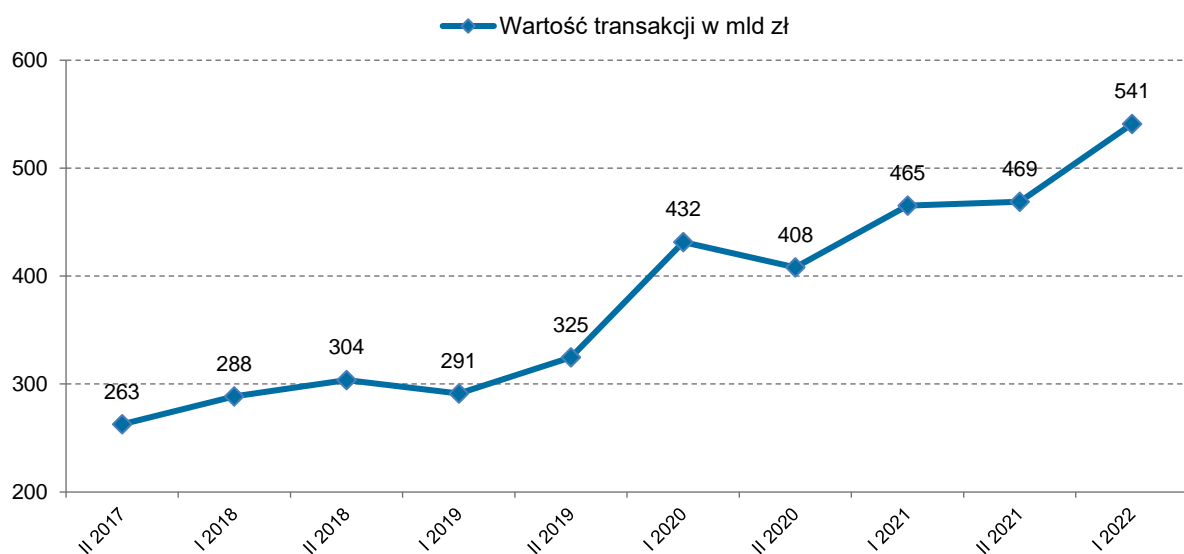
Na wykresie nr 35 i 36 przedstawiona została liczba i wartość rozliczonych przez systemy KDPW_CCP S.A. transakcji w podziale na okresy półroczne²⁰.

Wykres nr 35. Liczba transakcji rozliczonych w systemach prowadzonych przez KDPW_CCP S.A.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z KDPW_CCP S.A.

²⁰ Od I półrocza 2021 r. prezentowane wielkości są zgodne z danymi przekazywanymi przez KDPW_CCP S.A. na podstawie Rozporządzenia Ministra Rozwoju i Finansów z dnia 8 maja 2017 r. w sprawie danych i informacji przekazywanych przez podmioty prowadzące depozyt papierów wartościowych, system rejestracji instrumentów finansowych niebędących papierami wartościowymi oraz system rozrachunku. Dane za wcześniejsze okresy zostały odpowiednio skorygowane.

Wykres nr 36. Wartość transakcji rozliczonych w systemach prowadzonych przez KDPW_CCP S.A.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z KDPW_CCP S.A.

Analizując dane od początku ich monitorowania, należy zauważyć, że po okresie względnej stagnacji w zakresie liczby rozliczonych transakcji, która trwała od 2017 r. do II półrocza 2019 r., w 2020 roku nastąpił znaczący wzrost liczby transakcji rozliczanych w systemach prowadzonych przez KDPW_CCP S.A. Natomiast w I półroczu 2021 r. nastąpiło odwrócenie trendu wzrostowego liczby transakcji, a w II półroczu 2021 r. pogłębienie tego spadku, lecz w I połowie 2022 r. wystąpił ponownie wzrost liczby rozliczonych transakcji. Jednocześnie tendencja wzrostowa wartości rozliczonych transakcji występująca w II półroczu 2019 r. oraz I półroczu 2020 r., po niewielkiej korekcie w II połowie 2020 r., była kontynuowana przez cały 2021 r. oraz I połowę 2022 r.

3.1.2. System rozrachunku papierów wartościowych prowadzony przez KDPW S.A.

Zmiany w systemie

Od dnia 1 lutego 2022 r., w ramach tzw. II etapu wdrożenia rozporządzenia dotyczącego dyscypliny rozrachunku, wprowadzono nowe funkcjonalności związane z wymogami CSDR²¹ w zakresie dyscypliny rozrachunku. Zmiany objęły w szczególności:

- nowy system naliczania kar pieniężnych za nieterminowy rozrachunek, w tym mechanizmy redystrybucji naliczonych kwot do kontrahentów przez KDPW S.A. i KDPW_CCP S.A.:
 - wyliczanie kar pieniężnych na poszczególnych uczestników,
 - systemowe generowanie raportów dziennych i miesięcznych w zakresie kar wyliczanych przez KDPW S.A.,
 - generowanie raportów dziennych i miesięcznych w zakresie kar wyliczanych przez inne CSD,
 - pobór i redystrybucja naliczonych kwot do kontrahentów przez KDPW S.A. i KDPW_CCP S.A.;

²¹ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i rady (UE) nr 909/2014 z dnia 23 lipca 2014 r. w sprawie usprawnienia rozrachunku papierów wartościowych w Unii Europejskiej i w sprawie centralnych depozytów papierów wartościowych.

2. mechanizmy monitoringu uczestników systemu w zakresie terminowości rozrachunku i oceny efektywności rozrachunku oraz mechanizmy raportowania do nadzorca w zakresie dyscypliny rozrachunku;
3. zmiany w funkcjonującym już mechanizmie *hold-release*, w którym udostępniono możliwość:
 - stosowania tej funkcjonalności w systemie sesyjnym oraz ustanawiania stanu *hold* w zakresie nierozrachowanej części instrukcji w relacji do instrukcji rozrachunku przekazywanych przez uczestników systemu i podlegających procesowi zestawiania,
 - ustanawiania stanu *hold/release* w zakresie instrukcji niepodlegających zestawianiu i przekazywanych do systemu depozytowego przez podmioty nie będące stroną rozrachunku, w szczególności CCP.

Mechanizmy wspierające procesy rozrachunku

W ramach mechanizmów wspierających procesy rozrachunku, związane z potencjalnym stosowaniem przez uczestników systemu operacji odkupu papierów na otwartym rynku (*buy-in*), KDPW S.A. oferuje obecnie pełen zakres funkcjonalności, w szczególności:

- mechanizm odwoływania instrukcji rozrachunku (wprowadzony w dniu 19 kwietnia 2021 r. w ramach I etapu wdrożenia rozporządzenia dotyczącego dyscypliny rozrachunku),
- rozrachunek w częściach, w tym wykorzystanie mechanizmu zmiany zgody na rozrachunek w częściach w instrukcji rozrachunku, realizowany przy użyciu instrukcji technicznych (wprowadzony w dniu 19 kwietnia 2021 r. w ramach I etapu wdrożenia rozporządzenia dotyczącego dyscypliny rozrachunku),
- nowe oznaczenie kodowe operacji dla transakcji *buy-in* zawieranej poza systemem obrotu (wprowadzone w dniu 19 kwietnia 2021 r. w ramach I etapu wdrożenia rozporządzenia dotyczącego dyscypliny rozrachunku),
- mechanizm *hold-release*, z uwzględnieniem zmian wdrożonych w dniu 1 lutego 2022 r. w ramach II etapu wdrożenia rozporządzenia dotyczącego dyscypliny rozrachunku.

Wdrożono również zmiany w procesie przetwarzania zleceń rozrachunku dotyczących rozrachunków posttransakcyjnych, celem usprawnienia przetwarzania instrukcji przekazywanych przez klientów uczestników, a w szczególności zmiany pozwalające na brak oznaczania instrukcji specyficznym kodem związanym z rozrachunkiem posttransakcyjnym. Tym samym KDPW zaprzestało identyfikacji tego typu zleceń.

W dniu 10 lutego 2022 r. wprowadzono zmiany w zakresie rozliczeń pomiędzy Krajowym Depozytem a uczestnikiem bezpośrednim, który otrzymał papiery wartościowe w ramach dokonanego transferu międzysystemowego tych papierów z zagranicznego CSD, w razie dokonania przez zagraniczny CSD rozrachunku tzw. *market claims* związanego z tym transferem, tj. w sytuacji gdy uczestnik systemu rozrachunku KDPW S.A. otrzymał nienależne mu świadczenie emitenta przypadające na te papiery lub gdy takiego świadczenia nie uzyskał, a powinien je otrzymać.

W dniu 25 kwietnia 2022 r. nastąpiło dostosowanie systemu rozrachunku KDPW S.A. związane z rozpoczęciem obowiązkowego rozliczania przez KDPW_CCP S.A. transakcji repo zawieranych na rynku Treasury BondSpot Poland (TBSP). W związku z tym wycofano możliwość rozrachunku transakcji *tri-party repo* w KDPW S.A. z rynku TBSP, przy pozostawieniu usługi *tri-party repo* dla rynku OTC.

Dodatkowo, w zakresie istotnych wydarzeń i działań, KDPW S.A. w I połowie 2022 r. uczestniczył w obowiązkowych testach prowadzonych przez NBP w związku z certyfikacją w ramach projektu konsolidacji

systemów T2-T2S oraz z planowanym na listopad 2022 r. wdrożeniem nowego systemu TARGET i dokonywaniu w nim rozliczeń i rozrachunków w EUR.

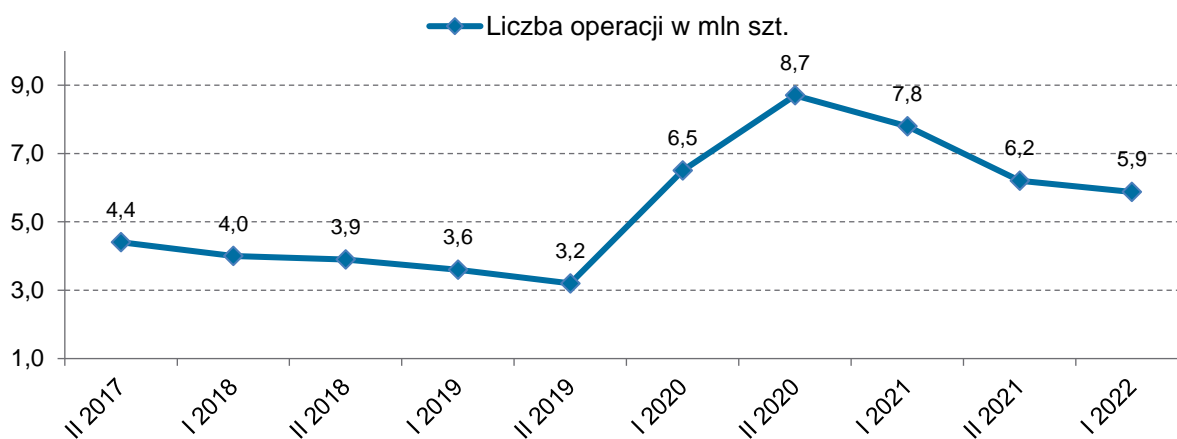
Dane statystyczne

Według stanu na dzień 30 czerwca 2022 r. w systemie rozrachunku prowadzonym przez KDPW S.A. uczestniczyły w sposób bezpośredni 82 podmioty (w porównaniu do 84 podmiotów w poprzednim półroczu)²².

W omawianym okresie w systemie rozrachunku prowadzonym przez KDPW S.A. zostało zaewidencjonowanych 5.879 tys. operacji o łącznej wartości 6.640 mld zł (w II półroczu 2021 r. wielkości te wyniosły odpowiednio 6.186 tys. operacji oraz 5.274 mld zł). W stosunku do poprzedniego półrocza, oznacza to spadek liczby operacji o 5,0%, przy jednoczesnym wzroście wartości o 25,9%.

Na wykresach nr 37 i 38 przedstawiona została liczba oraz wartość operacji zaewidencjonowanych w systemie rozrachunku prowadzonym przez KDPW S.A. w podziale na okresy półroczne²³.

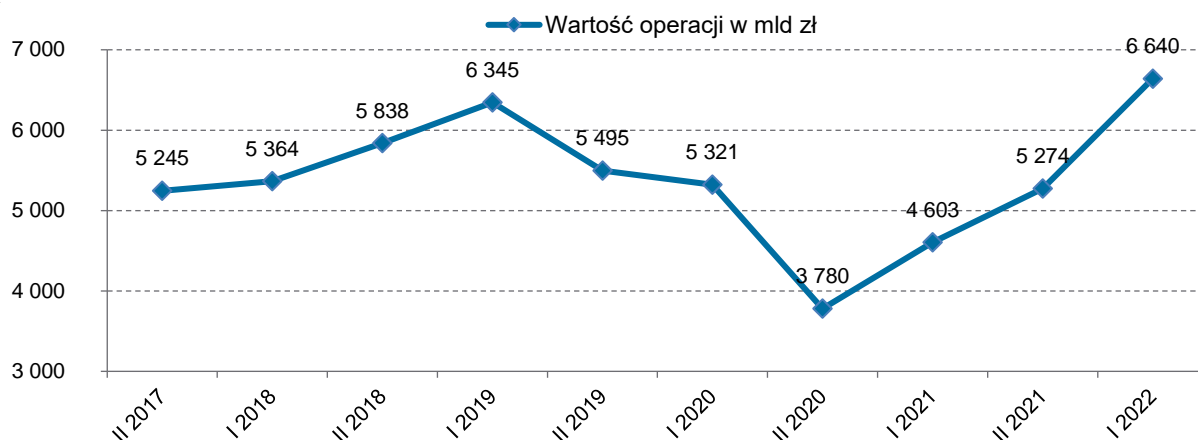
Wykres nr 37. Liczba operacji zaewidencjonowanych w systemie rozrachunku prowadzonym przez KDPW S.A.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z KDPW S.A.

²² W I półroczu 2022 r. z listy uczestników wykluczono Copernicus Securities S.A. oraz Bank Polska Kasa Opieki S.A. Dom Maklerski.

²³ W związku z prowadzonym przez DSP procesem mającym na celu ujednoczenie danych statystycznych dotyczących systemów rozliczeń i rozrachunku papierów wartościowych przedstawianych w przygotowywanych opracowaniach – liczba i wartość rozliczonych przez systemy KDPW S.A. operacji, zostały historycznie skorygowane w porównaniu do danych przedstawianych we wcześniejszych *Ocenach funkcjonowania systemu płatniczego*. Od I półrocza 2021 r. prezentowane wielkości są zgodne z danymi przekazywanymi przez KDPW S.A. na podstawie *Rozporządzenia Ministra Rozwoju i Finansów z dnia 8 maja 2017 r. w sprawie danych i informacji przekazywanych przez podmioty prowadzące depozyt papierów wartościowych, system rejestracji instrumentów finansowych niebędących papierami wartościowymi oraz system rozrachunku*.

Wykres nr 38. Wartość operacji zaewidencjonowanych w systemie rozrachunku prowadzonym przez KDPW S.A.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z KDPW S.A.

Analiza danych dotyczących liczby realizowanych operacji wskazuje na utrzymującą się względną stagnację w okresie od początku 2017 roku do II półrocza 2019 r. Z kolei po trwającym przez cały 2020 r. okresie wzrostu liczby rozrachowanych operacji w KDPW S.A. w pierwszej połowie 2021 r. nastąpił spadek, który pogłębił się w II półroczu 2021 r. i był kontynuowany w I półroczu 2022 r. Natomiast w odniesieniu do wartości transakcji zaewidencjonowanych w systemie rozrachunku prowadzonym przez KDPW S.A. można zaobserwować spokojny wzrost w okresie od II połowy 2017 r. do I półrocza 2019 r. Kolejne trzy półrocza charakteryzował spadek wartości operacji. Następnie rozpoczęty w I półroczu 2021 r. trend wzrostu wartości transakcji (o 21,8% w stosunku do II półrocza 2020 r.) został utrzymany również w II półroczu 2021 r. (wzrost o 14,6% w stosunku do poprzedniego okresu) oraz w I półroczu 2022 r.

3.2. System SKARBNET4

Zmiany w systemie

W I półroczu 2022 r. wdrożono zmiany wynikające z implementacji regulacji dotyczących dyscypliny rozrachunku. W związku z powyższym, w dniu 1 lutego 2022 r. weszła w życie uchwała nr 1/2022 Zarządu Narodowego Banku Polskiego z dnia 14 stycznia 2022 r. zmieniająca uchwałę w sprawie wprowadzenia „Regulaminu prowadzenia przez Narodowy Bank Polski rachunków i kont depozytowych bonów skarbowych i bonów pieniężnych NBP w systemie SKARBNET4 oraz przeprowadzania w tym systemie operacji na papierach wartościowych”, która przewiduje dwa rodzaje sankcji w przypadku nieprzeprowadzenia rozrachunku operacji na bonach skarbowych lub bonach pieniężnych NBP na rynku wtórnym przez uczestnika systemu SKARBNET4:

1. kary pieniężne – za każdą nierozrachowaną w zamierzonej dacie rozrachunku transakcję na bonach są nakładane przez NBP na uczestnika niewywiązującego się z zobowiązania. Kary dotyczą braku bonów na koncie sprzedającego, braku środków na rachunku bankowym kupującego, a także opóźnionego zestawienia zleceń do rozrachunku transakcji (zestawienie po zamierzonej dacie rozrachunku).
2. zawieszenie uczestnika systemu SKARBNET4 systematycznie niewywiązującego się z zobowiązań.

W związku z powyższym, w systemie SKARBNET4 wprowadzono odpowiednie funkcjonalności dotyczące naliczania kar pieniężnych za nierozrachowane transakcje na bonach oraz udostępniono raporty o karach zarówno dla uczestnika systemu, jak i dla NBP.

Dane statystyczne

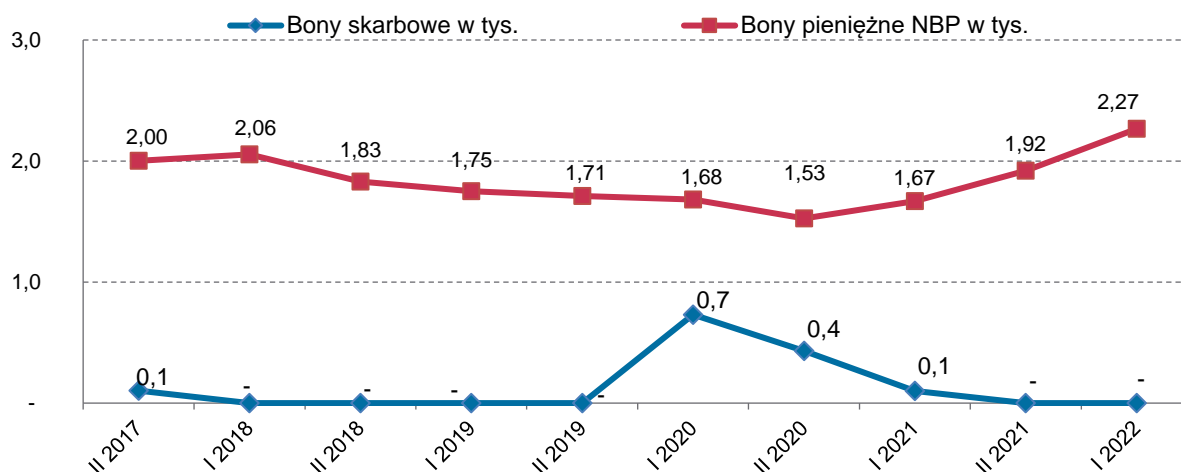
Według stanu na dzień 30 czerwca 2022 r. w systemie SKARBNET4 uczestniczyło 38 podmiotów (przy 39 podmiotach w poprzednim półroczu)²⁴.

W omawianym okresie, w systemie SKARBNET4 przetworzono łącznie 2.266 szt. transakcji bonami pieniężnymi NBP na kwotę 11.259 mld zł (w II półroczu 2021 r. przetworzono 1.916 szt. transakcji o wartości 13.395 mld zł). Oznacza to, iż w I półroczu 2022 r. nastąpił wzrost liczby przetworzonych transakcji bonami pieniężnymi NBP o 18,3%, i jednocześnie spadek ich wartości o 15,9%.

W I półroczu 2022 r. nie było transakcji bonami skarbowymi (analogicznie do II półrocza 2021 r.).

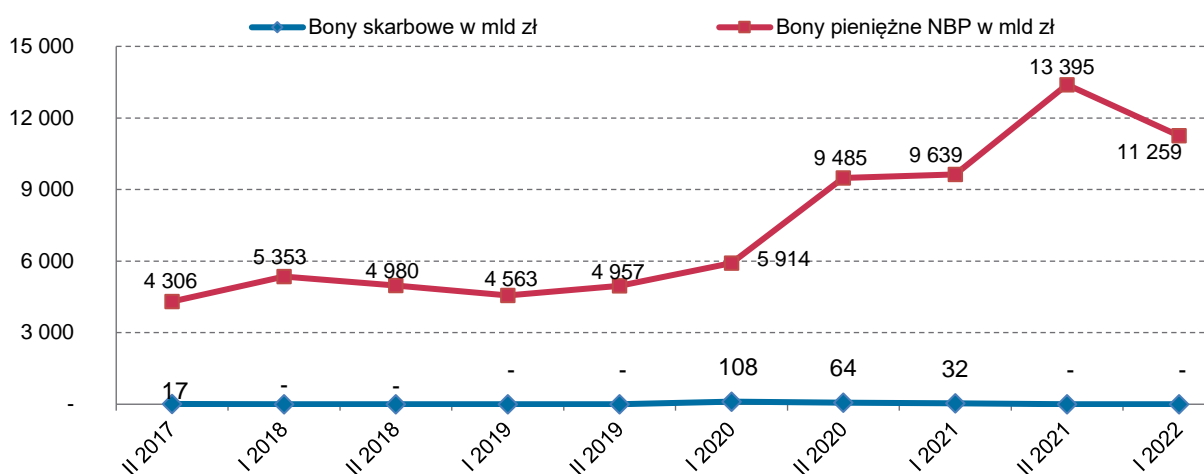
Na wykresach nr 39 i 40 przedstawiona została liczba oraz wartość transakcji bonami skarbowymi i bonami pieniężnymi NBP przetworzonymi w systemie SKARBNET4 w podziale na okresy półroczne.

Wykres nr 39. Liczba transakcji bonami skarbowymi i bonami pieniężnymi NBP

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z DOK NBP

²⁴ Z listy uczestników został skreślony FCA Bank S.p.A. Spółka Akcyjna, Oddział w Polsce.

Wykres nr 40. Wartość transakcji bonami skarbowymi i bonami pieniężnymi NBP

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z DOK NBP

Analizując dane, można zauważyć, iż liczba transakcji bonami pieniężnymi NBP przez cały okres analizy prezentuje się dość stabilnie, z zauważalnym delikatnym trendem wzrostowym utrzymującym się od I połowy 2021 r. Natomiast po trzech półroczach, w których dokonywane były transakcje bonami skarbowymi, w II półroczu 2021 r. ich liczba i wartość ponownie wynosiły zero (w okresach wcześniejszych transakcje bonami skarbowymi miały miejsce w 2017 roku). Po utrzymujących się na stabilnym poziomie wartościach transakcji bonami pieniężnymi NBP w okresie od 2017 do 2019 roku, nastąpił trend wzrostowy rozpoczęty w I półroczu 2020 r. z wyraźnymi wzrostami dynamiki w II półroczu 2020 r. oraz w II półroczu 2021 r. Natomiast w I półroczu 2022 r. nastąpił pierwszy od 3 lat spadek wartości przeprowadzonych transakcji.

3.3. IRGIT SRF

Zmiany w systemie

W I półroczu 2022 r. nie wdrożono żadnych zmian w funkcjonowaniu systemu rozrachunku prowadzonego przez IRGiT SRF, nie podjęto także innych działań, które byłyby istotne z punktu widzenia funkcjonowania systemu płatniczego w Polsce.

Dane statystyczne

Według stanu na koniec I półroczu 2022 r. w systemie IRGiT SRF zarejestrowanych było, jako uczestnicy, osiem podmiotów (tj. o jeden więcej niż w poprzednim okresie)²⁵.

W omawianym okresie w systemie IRGiT SRF nie przetworzono żadnych transakcji.

²⁵ Do listy uczestników doszła Polenergia Obrót S.A.

Ocena funkcjonowania systemów rozliczeń i systemów rozrachunku papierów wartościowych w I półroczu 2022 r.

W I półroczu 2022 r. na polskim rynku funkcjonowało w sumie pięć systemów rozliczeń i systemów rozrachunku papierów wartościowych (przy czym jeden nie rozliczył żadnej transakcji z zakresu instrumentów finansowych).

Z początkiem lutego 2022 r. nastąpił kolejny etap wchodzenia w życie zapisów rozporządzenia dotyczącego dyscypliny rozrachunku²⁶, co wymusiło wprowadzanie zmian w zasadach funkcjonowania wszystkich funkcjonujących systemów rozliczeń i rozrachunku papierów wartościowych. Dane statystyczne wskazują, że w I półroczu 2022 r. w obszarze rozliczeń i rozrachunku papierów wartościowych wystąpiły wzrosty w zakresie liczby transakcji (za wyjątkiem systemów KDPW). Jednocześnie w systemach GK KDPW utrzymywał się wzrost wartości operacji. Natomiast wartość przeprowadzonych transakcji bonami pieniężnymi w systemie SKARBNET4 zanotowała spadek w stosunku do poprzedniego okresu. W I półroczu 2022 r. nie odnotowano transakcji bonami skarbowymi w systemie SKARBNET4.

²⁶ Rozporządzenie delegowane Komisji (UE) nr 2018/1229 z dnia 25 maja 2018 r. uzupełniające rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 909/2014 w odniesieniu do regulacyjnych standardów technicznych w zakresie dyscypliny rozrachunku.

4. Pozostałe elementy infrastruktury polskiego systemu płatniczego

4.1. Podmioty świadczące usługi płatnicze

Do instytucji świadczących usługi płatnicze należą przede wszystkim banki, które, zgodnie z przepisami ustawy – Prawo bankowe, prowadzą rachunki bankowe i świadczą ww. usługi w najszerszym możliwym zakresie.

Pozostałe instytucje świadczące usługi płatnicze to w szczególności:

- spółdzielcze kasy oszczędnościowo-kredytowe (SKOK-i), działające na podstawie ustawy o spółdzielczych kasach oszczędnościowo-kredytowych z dnia 5 listopada 2009 r.²⁷, które od października 2012 r. zostały objęte nadzorem Komisji Nadzoru Finansowego; z prowadzonych przez nie rachunków pieniężnych zarówno osoby fizyczne, jak i prawne mogą dokonywać rozliczeń w drodze bezgotówkowej, a niektóre kasy oferują również swoim członkom debetowe karty płatnicze.
- agenci rozliczeniowi, których działalność została, zgodnie z art. 3 ust. 1 pkt. 5 ustawy o usługach płatniczych, uznana za usługę płatniczą. Nadzór nad działalnością agentów rozliczeniowych pełni KNF we współpracy z Prezesem NBP.
- pozostałe krajowe instytucje płatnicze (KIP), oferujące różne usługi płatnicze, m.in. prowadzenie rachunków płatniczych, realizację przelewów lub poleceń zapłaty z wyłączeniem przyjmowania depozytów. Działalność krajowej instytucji płatniczej prowadzona jest po uzyskaniu zezwolenia od KNF.
- małe instytucje płatnicze (MIP), prowadzące działalność w zakresie którejkolwiek z usług płatniczych, innej niż usługa inicjowania transakcji płatniczej lub usługa dostępu do informacji o rachunku. Podjęcie tej działalności wymaga uzyskania wpisu do rejestru dostawców usług płatniczych i wydawców pieniądza elektronicznego, prowadzonego przez KNF. Mała instytucja płatnicza, będąca rozwiązaniem dla przedsiębiorców chcących uprzednio sprawdzić w praktyce - ale w ograniczonym zakresie - funkcjonowanie planowanych rozwiązań na regulowanym i nadzorowanym rynku finansowym, jest uprawniona do prowadzenia działalności wyłącznie na terytorium RP, a całkowita kwota transakcji płatniczych²⁸ nie może przekraczać kwoty stanowiącej równowartość 1 500 000 euro miesięcznie.
- pośrednicy finansowi, wykonujący usługę przyjmowania wpłat gotówkowych na rachunki bankowe, działają na podstawie przepisów ustawy z dnia 19 sierpnia 2011 r. o usługach płatniczych. Podmioty te mogą działać jako instytucje płatnicze na podstawie zezwolenia wydanego przez KNF lub jako biura usług płatniczych, jeżeli miesięczna wartość wykonanych transakcji nie przekracza równowartości 500 tys. euro. Działalność biur usług płatniczych prowadzona jest na podstawie wpisu do rejestru Komisji Nadzoru Finansowego. Podmioty te mają obowiązek zabezpieczenia środków pieniężnych otrzymywanych od użytkowników poprzez polisę lub gwarancję bankową.

²⁷ Dz. U. z 2017 r. poz. 2065 z późn. zm.

²⁸ Całkowita kwota transakcji płatniczych miesięcznie liczona jako wartość średnia całkowitej kwoty transakcji płatniczych z poprzednich 12 miesięcy.

- zagraniczne instytucje płatnicze, czyli podmioty, które w pozostałych krajach Europejskiego Obszaru Gospodarczego (EOG) uzyskały licencję na świadczenie usług płatniczych i na podstawie tzw. jednolitego paszportu mogą świadczyć takie usługi również w innych krajach EOG.
- Poczta Polska S.A. wykonująca, na podstawie ustawy z dnia 5 września 2008 r. o komercjalizacji państwowego przedsiębiorstwa użyteczności publicznej „Poczta Polska”²⁹ oraz zgodnie ze statutem Spółki, niektóre czynności bankowe, spośród których najważniejszą i najpowszechniejszą jest przyjmowanie wpłat na rachunki bankowe. Poza tym popularną usługą jest przekaz pocztowy, czyli przekazanie gotówki od wpłacającego do odbiorcy. Przekaz pocztowy jest usługą umożliwiającą nadawanie i odbieranie środków pieniężnych z wykorzystaniem bezgotówkowych instrumentów płatniczych, w tym płatności internetowych i mobilnych (zdecydowana większość przekazów pocztowych jest nadawana w formie bezgotówkowej, a część odbiorców decyduje się na złożenie dyspozycji przekazywania kwot z nich wynikających na wskazany rachunek bankowy). Ponadto, w placówkach Poczty Polskiej S.A. są świadczone usługi bankowe Banku Pocztowego S.A., którego głównym akcjonariuszem jest Poczta Polska S.A.
- instytucje realizujące przekazy pieniężne (np. Western Union, MoneyGram), wykonujące usługi przekazania gotówki w różnych walutach, najczęściej w obrocie międzynarodowym, ale niektóre świadczą również usługi w zakresie przekazów krajowych.
- Zakład Ubezpieczeń Społecznych, który, będąc dostawcą usług płatniczych jako organ administracji publicznej na podstawie art. 4 ust. 2 pkt 8 ustawy z dnia 19 sierpnia 2011 r. o usługach płatniczych, umożliwia każdemu płatnikowi opłacenie kilku składek łącznie w formie jednego przelewu (np. na ubezpieczenia społeczne, ubezpieczenia zdrowotne, Fundusz Pracy, Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych, Fundusz Emerytur Pomostowych) na prowadzone przez siebie rachunki płatnicze płatników.

Wykaz numerów i identyfikatorów instytucji świadczących usługi płatnicze, takich jak banki i niebankowi dostawcy usług płatniczych prowadzący rachunki płatnicze i uczestniczący w systemach płatności, w tym informacja o numerach rozliczeniowych oraz o danych identyfikujących te instytucje, jest dostępny na stronie internetowej www.ewib.nbp.pl.

4.1.1. Liczba podmiotów świadczących usługi płatnicze i ich placówek

Według danych Komisji Nadzoru Finansowego w I półroczu 2022 r. liczba banków komercyjnych pozostała na tym samym poziomie, tj. 30. Jednocześnie wystąpił spadek liczby banków spółdzielczych działających na terenie kraju o 11 banków, tj. do poziomu 500, oraz wystąpił spadek liczby oddziałów instytucji kredytowych o 2, tj. do poziomu 35 oddziałów. Zanotowano również spadek oddziałów banków z 5.205 na koniec grudnia 2021 r. do 5.110 na koniec czerwca 2022 r., tj. o 1,8%. Ponadto nastąpił spadek liczby placówek i filii bankowych z 2.538 do 2.472, czyli o 2,6%.

Pozostałe dane za I półrocze 2022 r. wykazują w porównaniu do II półrocza 2021 r.:

- spadek liczby placówek spółdzielczych kas oszczędnościowo-kredytowych o 0,5% (z 730 do 726),
- spadek placówek Poczty Polskiej o 0,4% (z 6.862 do 6.836),
- wzrost liczby podmiotów KIP (Krajowe Instytucje Płatnicze) o 2,5% (z 40 do 41),
- wzrost liczby podmiotów MIP (Małe Instytucje Płatnicze) o 16,3% (z 110 do 128),

²⁹ Dz. U. UE L 2164.

- wzrost liczby instytucji BUP (Biura Usług Płatniczych) o 4,7% (z 1.129 do 1.183).

W omawianym półroczu wystąpił wzrost liczby instytucji świadczących usługi płatnicze z 1.880 do 1.938 (wzrost o 3%) oraz spadek liczby placówek z 15.335 do 15.144 (spadek o 1,2%).

Liczbę podmiotów świadczących wybrane podstawowe usługi płatnicze i ich placówek wg stanu na koniec grudnia 2021 r. i czerwca 2022 r. przedstawia tabela nr 13.

Tabela nr 13. Liczba banków, SKOK-ów, placówek Poczty Polskiej oraz pośredników finansowych przyjmujących wpłaty na rachunki bankowe wg stanu na koniec grudnia 2021 r. i czerwca 2022 r.

Banki, SKOK-i, placówki Poczty Polskiej oraz pośrednicy finansowi	XII 2021	VI 2022
Liczba banków i oddziałów instytucji kredytowych		
Liczba banków komercyjnych	30	30
Liczba banków spółdzielczych	511	500
Liczba oddziałów instytucji kredytowych	37	35
Sieć bankowa		
Liczba oddziałów w kraju	5 205	5 110
Liczba filii, ekspozytur i innych placówek obsługi klienta w kraju	2 538	2 472
SKOK-i		
Liczba instytucji	22	20
Liczba placówek	730	726
Poczta Polska		
Liczba instytucji	1	1
Liczba placówek	6 862	6 836
Krajowe Instytucje Płatnicze		
Liczba instytucji (dane z rejestru KNF – za I półrocze 2022 r.)	40	41
w tym: (dane z Informacji o sytuacji KIP, MIP i BUP na dzień 4 kwietnia 2022r.)		
Liczba podmiotów świadczących usługę acquiringu	24	24
Liczba podmiotów świadczących usługi płatnicze (inne niż acquiring)	9	9
Liczba podmiotów świadczących wyłącznie usługę przekazu pieniężnego	7	7
Małe Instytucje Płatnicze		
Liczba instytucji*	110	128
Biura Usług Płatniczych		
Liczba instytucji*	1 129	1 183
RAZEM		
Liczba instytucji	1 880	1 938
Liczba placówek**	15 335	15 144
*wg Raportu KNF (Informacja o sytuacji KIP, MIP i BUP)		
**Suma liczby placówek nie obejmuje placówek KIP		

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych KNF, Poczty Polskiej, SKOK

Rozwój technologiczny oraz duża otwartość polskiego społeczeństwa i instytucji finansowych na innowacje spowodowały, że na rynku polskim na koniec I półrocza 2022 r. 14 podmiotów prowadziło 606 oddziałów bezgotówkowych³⁰. Zamiast obsługi kasowej wpłaty i wypłaty gotówki były jednak możliwe w tych oddziałach za pośrednictwem umiejscowionych w nich wpłatomatów i bankomatów (w tym bankomatów z funkcją wpłaty gotówki).

³⁰ Cashless – Liczba oddziałów bezgotówkowych nadal rośnie. Banki mają ich ponad 600, <https://www.cashless.pl/12303-oddzialy-bezgotowkowe-2-kw-2022>

4.1.2. Pośrednicy finansowi w zakresie wpłat na rachunki bankowe

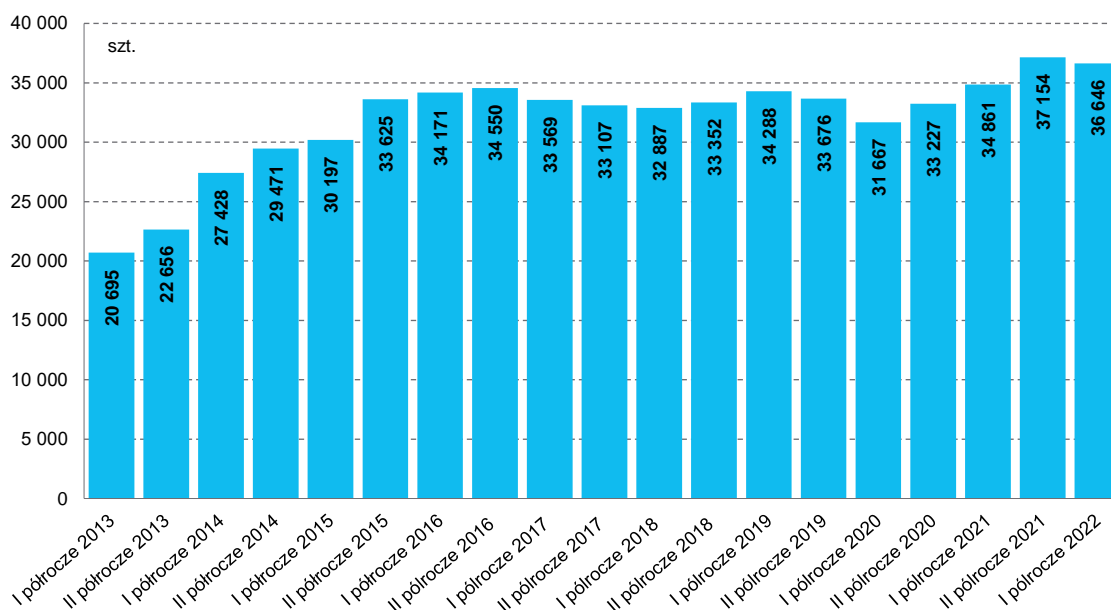
Dane przekazane do NBP przez podmioty przyjmujące wpłaty na rachunki bankowe za I półrocze 2022 r. pokazują, że na koniec czerwca 2022 r. funkcjonowało 577 takich podmiotów, które dysponowały siecią 36.646 punktów. W I półroczu 2022 r. wystąpił spadek liczby pośredników o 144 i spadek liczby placówek o 508. W I półroczu 2022 r. pośrednicy przyjęli 25,8 mln wpłat gotówkowych o łącznej wartości 5,6 mld zł, co oznacza spadek liczby transakcji w porównaniu do II półrocza 2021 r. o 9,8% oraz spadek wartości transakcji o 5,7%. Szczegółowe dane statystyczne dotyczące pośredników finansowych w zakresie wpłat na rachunki bankowe od 2013 roku prezentuje tabela nr 14 oraz wykresy nr 41, 42 i 43.

Tabela nr 14. Liczba podmiotów przyjmujących wpłaty na rachunki bankowe, liczba i wartość wpłat dokonanych w latach 2013 – 2022

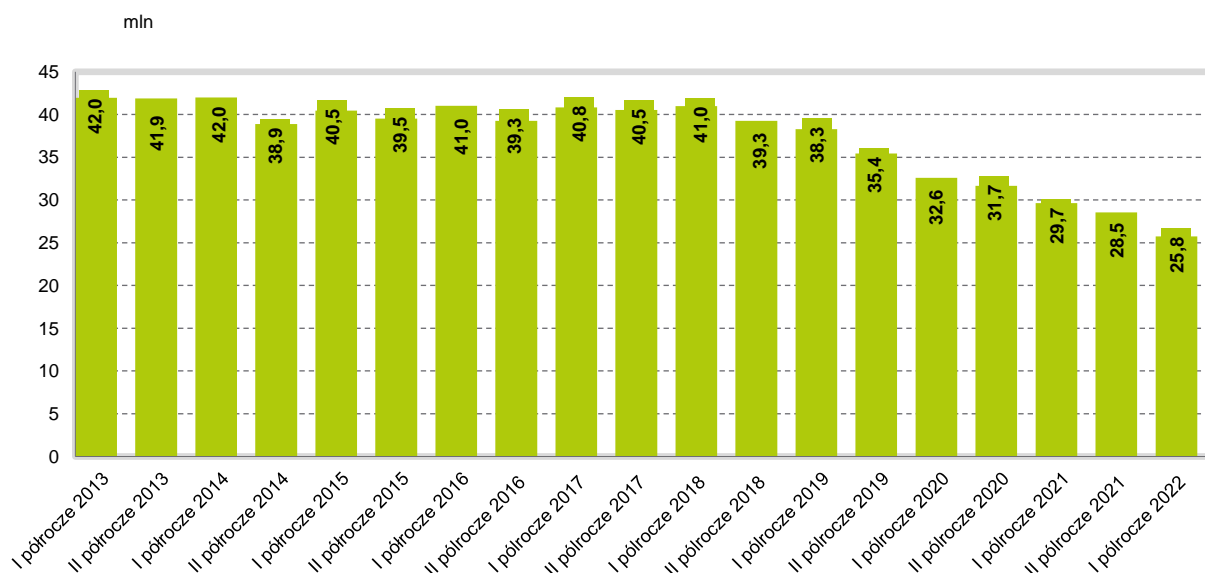
Okresy rozliczeniowe	Liczba firm *	Liczba punktów przyjmujących wpłaty	Liczba transakcji /w szt./	Wartość transakcji /w zł/	Średnia wartość /w zł/	
2013	I półrocze	904	20 695	41 974 665	6 107 977 948	145,5
	II półrocze	955	22 656	41 871 167	6 076 962 566	145,1
	Razem 2013	x	x	83 845 832	12 184 940 515	145,3
2014	I półrocze	952	27 428	42 009 189	7 375 158 773	179,9
	II półrocze	1008	29 471	38 887 265	5 809 218 176	149,4
	Razem 2014	x	x	80 896 454	13 184 376 949	165,0
2015	I półrocze	958	30 197	40 462 419	6 282 122 762	155,3
	II półrocze	933	33 625	39 506 736	6 354 151 381	160,8
	Razem 2015	x	x	79 969 155	12 636 274 143	158,0
2016	I półrocze	950	34 171	41 038 968	6 707 659 076	163,5
	II półrocze	918	34 550	39 279 438	6 410 674 800	163,2
	Razem 2016	x	x	80 318 406	13 118 333 876	163,3
2017	I półrocze	877	33 569	40 839 315	6 740 979 094	165,1
	II półrocze	909	33 107	40 518 315	6 710 426 336	165,6
	Razem 2017	x	x	81 357 630	13 451 405 430	165,3
2018	I półrocze	915	32 887	40 986 264	7 179 736 327	175,2
	II półrocze	820	33 352	39 270 740	6 935 480 488	174,7
	Razem 2018	x	x	80 257 004	14 115 216 815	176,6
2019	I półrocze	850	34 288	38 287 831	6 865 341 930	179,3
	II półrocze	781	33 676	35 437 999	6 254 491 500	176,5
	Razem 2019	x	x	73 694 163	13 114 655 664	178,0
2020	I półrocze	766	31 667	32 602 977	5 563 123 674	170,6
	II półrocze	762	33 227	31 664 933	6 077 352 882	191,9
	Razem 2020	x	x	64 204 356	11 630 003 887	181,1
2021	I półrocze	691	34 861	29 653 381	5 949 044 580	200,6
	II półrocze	721	37 154	28 546 040	5 938 714 952	208,1
	Razem 2021	x	x	58 199 421	11 887 759 532	204,3
2022	I półrocze	577	36 646	25 759 825	5 598 619 787	217,3

*w tym osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą

Źródło: Opracowanie własne DSP

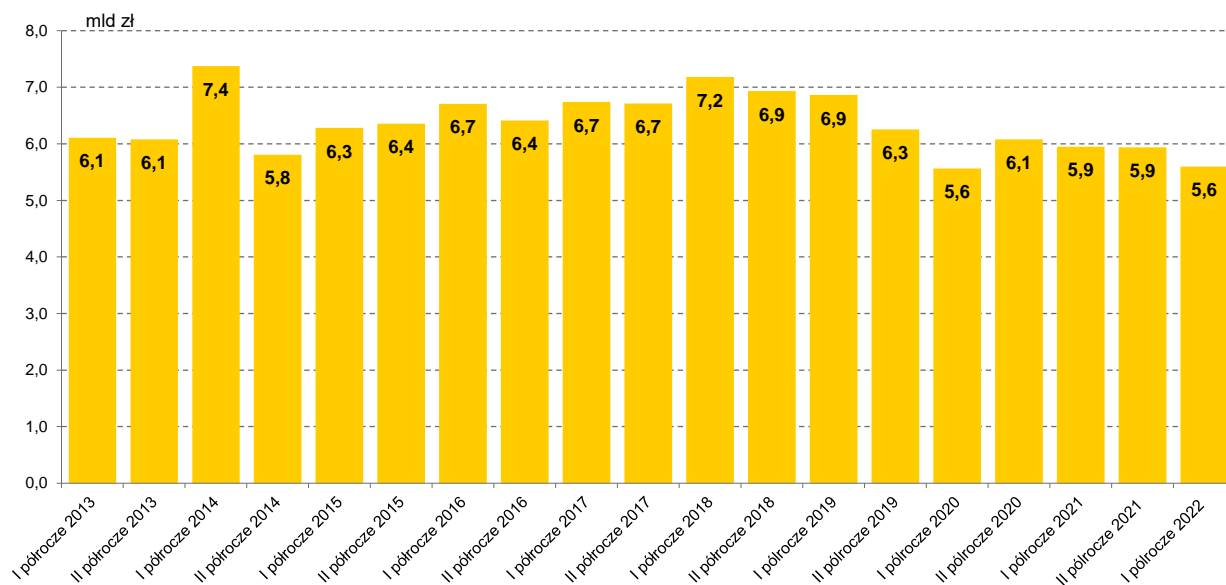
Wykres nr 41. Liczba punktów przyjmujących wpłaty na rachunki bankowe w latach 2013 – 2022

Źródło: Opracowanie własne DSP

Wykres nr 42. Liczba transakcji rejestrowanych przez firmy przyjmujące wpłaty na rachunki bankowe w latach 2013-2022

Źródło: Opracowanie własne DSP

Wykres nr 43. Wartość wpłat na rachunki bankowe zrealizowanych za pośrednictwem punktów przyjmujących wpłaty na rachunki bankowe w latach 2013 – 2022

Źródło: Opracowanie własne DSP

4.1.3. Pośrednicy w zakresie krajowych i zagranicznych przekazów pieniężnych

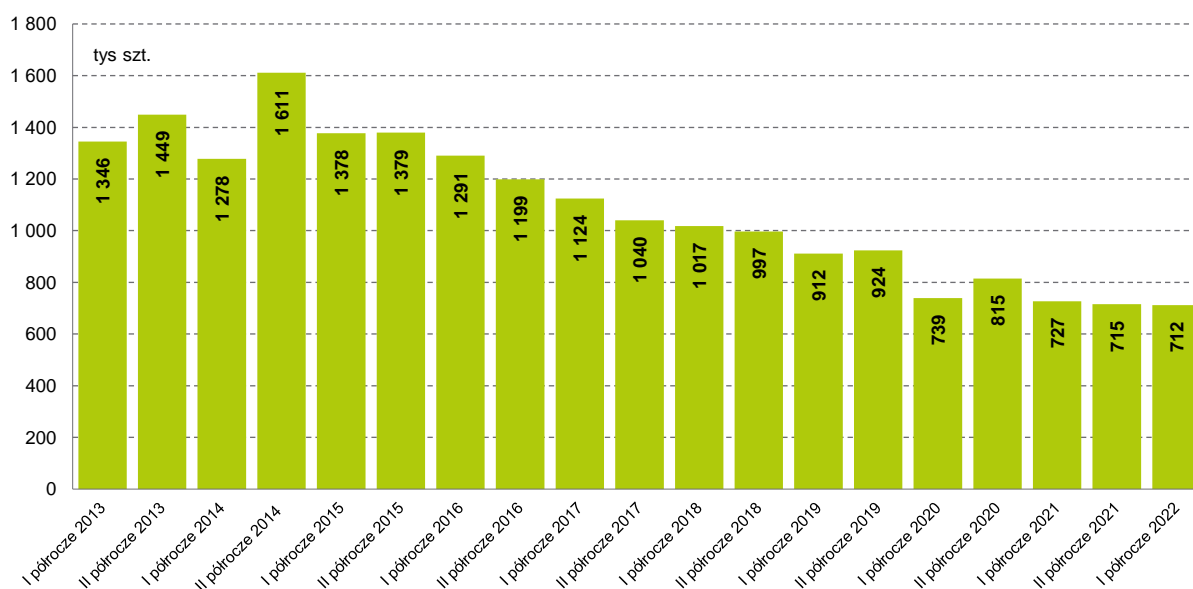
Dane za I półrocze 2022 r. przekazały do NBP 32 podmioty pośredniczące w przekazach transgranicznych. W I półroczu 2022 r. w obrocie międzynarodowym zrealizowano 475.535 szt. transakcji wysłanych, co oznacza spadek liczby transakcji w porównaniu do II półrocza 2021 r. o 9,9%, przy jednoczesnym znacznym wzroście wartości transakcji wysłanych z 8,3 mld zł do 10,5 mld zł, tj. o 26,9%. Zanotowano także spadek liczby transakcji otrzymanych o 3.234 szt. do poziomu 711.949 tys., przy znacznym wzroście wartości transakcji otrzymanych o ponad 2,4 mld zł do poziomu 12,2 mld zł, co oznacza odpowiednio spadek w liczbie transakcji otrzymanych o 0,5% i wzrost wartości transakcji o 24,8% w porównaniu do II półrocza 2021 r.

Szczegółowe dane statystyczne dotyczące liczby i wartości przekazów pieniężnych wysłanych i otrzymanych z zagranicy za pośrednictwem podmiotów realizujących przekazy pieniężne do Polski od 2013 roku prezentuje tabela nr 15 oraz wykresy nr 44 i 45.

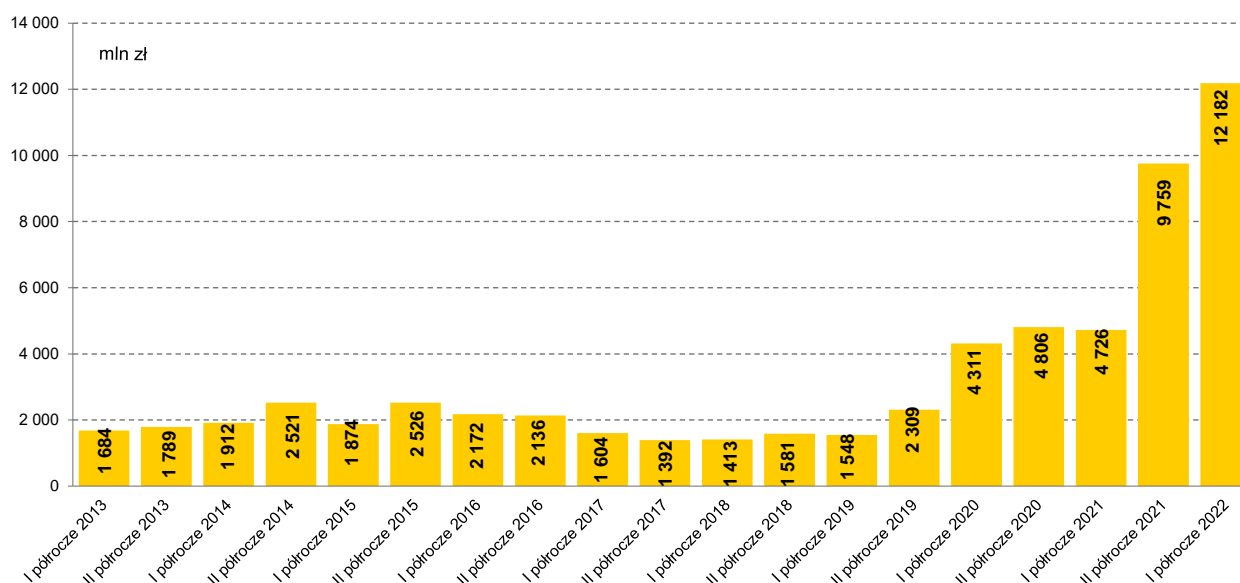
Tabela nr 15. Przekazy pieniężne zrealizowane w obrocie międzynarodowym w latach 2013 – 2022

Okresy rozliczeniowe	Przekazy pieniężne zrealizowane w obrocie międzynarodowym			
	wysłane		otrzymane	
	liczba	wartość (w zł)	liczba	wartość (w zł)
I półrocze 2013	202 498	436 512 051	1 345 552	1 683 940 618
II półrocze 2013	229 368	448 673 142	1 449 204	1 789 380 503
I półrocze 2014	244 897	787 217 568	1 277 822	1 912 217 556
II półrocze 2014	300 155	1 085 385 289	1 611 361	2 520 635 459
I półrocze 2015	290 392	695 579 338	1 377 722	1 873 735 919
II półrocze 2015	343 505	1 101 672 246	1 379 119	2 525 636 143
I półrocze 2016	383 581	1 142 993 671	1 290 895	2 171 501 094
II półrocze 2016	454 890	851 625 772	1 199 365	2 135 915 983
I półrocze 2017	511 819	761 266 096	1 124 167	1 603 756 913
II półrocze 2017	651 339	816 624 192	1 040 179	1 391 694 002
I półrocze 2018	666 800	789 050 700	1 017 492	1 413 405 571
II półrocze 2018	733 407	1 794 876 664	996 618	1 580 847 422
I półrocze 2019	714 960	2 335 604 216	911 812	1 547 545 626
II półrocze 2019	725 082	2 391 945 875	923 974	2 308 661 228
I półrocze 2020	528 241	3 784 100 841	738 900	4 310 610 082
II półrocze 2020	571 505	4 296 177 244	815 019	4 805 919 178
I półrocze 2021	533 698	4 210 116 146	727 276	4 087 815 270
II półrocze 2021	527 502	8 297 931 416	715 183	9 758 972 768
I półrocze 2022	475 535	10 528 416 780	711 949	12 182 012 417

Źródło: Opracowanie własne DSP

Wykres nr 44. Liczba przekazów pieniężnych otrzymanych z zagranicy za pośrednictwem podmiotów realizujących przekazy pieniężne do Polski w latach 2013 – 2022

Źródło: Opracowanie własne DSP

Wykres nr 45. Wartość przekazów pieniężnych otrzymanych z zagranicy za pośrednictwem podmiotów realizujących przekazy pieniężne do Polski w latach 2013 – 2022 (w mln zł)

Źródło: Opracowanie własne DSP

Ocena funkcjonowania podmiotów świadczących usługi płatnicze w I półroczu 2022 r.

W omawianym półroczu spadła liczba firm przyjmujących wpłaty na rachunki bankowe. Odnotowano, tak jak w poprzednich latach, że część podmiotów zamyka swoją działalność, uznając ją za nierentowną.

Na podstawie danych otrzymanych od podmiotów pośredniczących w przekazywaniu gotówki w obrocie międzynarodowym można stwierdzić, że - podobnie jak w poprzednim półroczu - wystąpił spadek liczby transakcji otrzymanych, przy jednoczesnym znacznym wzroście wartości transakcji otrzymanych. Ponadto wystąpił niewielki spadek liczby transakcji wysłanych, przy znacznym wzroście wartości transakcji wysłanych. Wzrost wartości transakcji wysłanych i otrzymanych wystąpił w jednej z firm, która od wielu lat rozszerza swoją działalność na terenie kraju.

4.2. Schematy płatnicze

Na koniec I półrocza 2022 r. w Polsce funkcjonowało 12 schematów płatniczych objętych nadzorem systemowym Prezesa NBP, w tym:

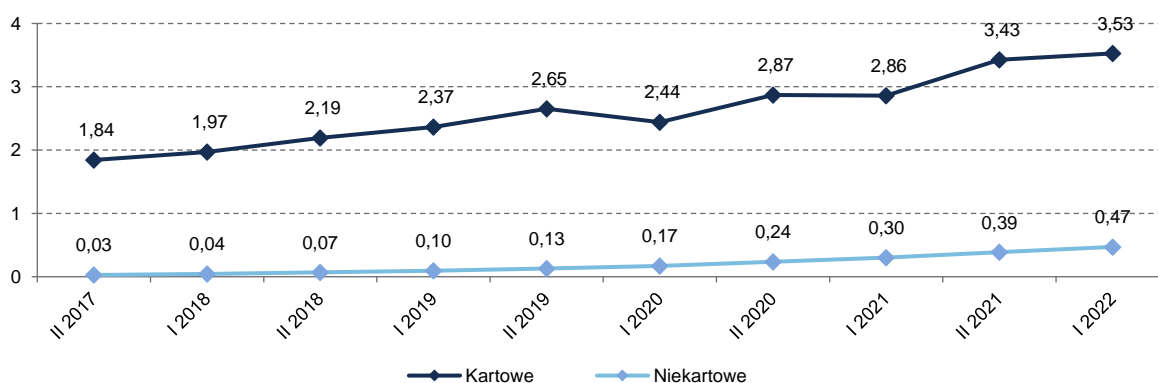
1. cztery schematy płatnicze będące systemami kart płatniczych:
 - Visa Europe, prowadzony przez Visa Europe Limited;
 - Mastercard, prowadzony przez Mastercard Europe SA;
 - American Express, prowadzony przez American Express Services Europe Limited;
 - Diners Club, prowadzony przez Diners Club Polska Sp. z o.o.;
2. osiem schematów płatniczych niebędących systemami kart płatniczych:

- Schemat Płatniczy BLIK, prowadzony przez Polski Standard Płatności Sp. z o.o.;
- YetiPay, prowadzony przez YetiPay Sp. z o.o.;
- mPay, prowadzony przez mPay S.A.;
- SkyCash, prowadzony przez SkyCash Poland S.A.;
- Smoopay, prowadzony przez Planet Pay Sp. z o.o.;
- Billon, prowadzony przez Billon Solutions Sp. z o.o.;
- Payeye, prowadzony przez PayEye Sp. z o.o.;
- PaySpexperience, prowadzony przez UPEPO Sp. z o.o.

W omawianym okresie łącznie we wszystkich schematach płatniczych zostało zrealizowanych 4,0 mld szt. transakcji płatniczych o wartości 338,5 mld zł (w II półroczu 2021 r. wielkości te wyniosły odpowiednio 3,8 mld szt. oraz 324,1 mld zł). Oznacza to, iż w stosunku do poprzedniego półrocza nastąpił wzrost zarówno liczby, jak i wartości transakcji, odpowiednio o 4,9% i 4,4%.

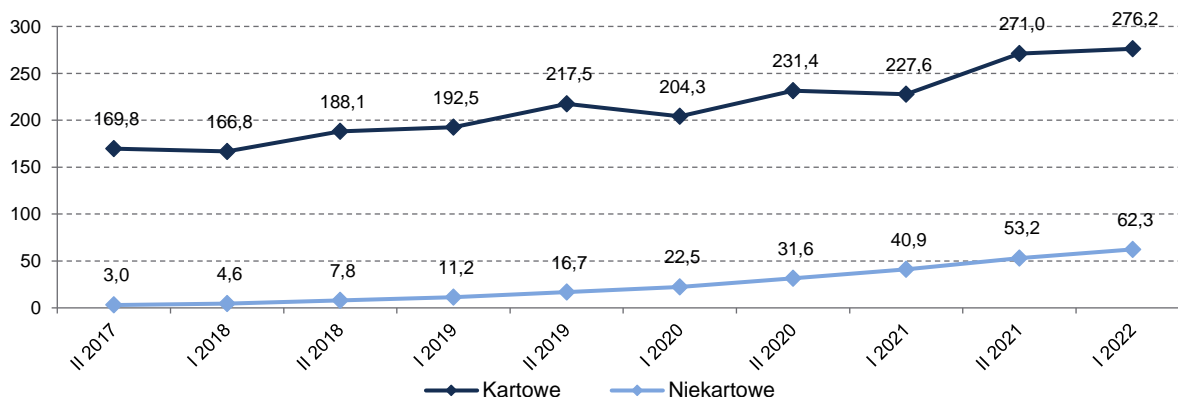
Na wykresach nr 46 i 47 przedstawiona została liczba oraz wartość transakcji płatniczych zrealizowanych w schematach płatniczych w podziale na okresy półroczne.

Wykres nr 46. Liczba transakcji płatniczych zrealizowanych w schematach płatniczych (w mld szt.)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych od podmiotów prowadzących schematy płatnicze

Wykres nr 47. Wartość transakcji płatniczych zrealizowanych w schematach płatniczych (w mld zł)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych od podmiotów prowadzących schematy płatnicze

Zarówno w zakresie liczby, jak i wartości transakcji w schematach kartowych widać utrzymujący się od początku 2017 r. trend wzrostowy, z chwilowym załamaniem w I połowie 2020 r. spowodowanym nakładanymi przez rząd obostrzeniami w związku z wybuchem pandemii wirusa SARS-CoV-2 oraz wyraźnie wyższą niż w poprzednich okresach dynamiką wzrostu w II półroczu 2021 r. Natomiast schematy niekartowe prezentują stabilny wzrost zarówno liczby, jak i wartości realizowanych transakcji w całym analizowanym okresie.

Szczegółowe dane dotyczące liczby i wartości transakcji płatniczych³¹ w podziale na transakcje w terminalach POS, MO/TO/IO i w bankomatach oraz zmian, jakie miały miejsce między II półroczem 2021 r. i I półroczem 2022 r., przedstawia tabela nr 16. Można zauważyć, iż największe tempo wzrostu prezentują transakcje zrealizowane w terminalach POS pod względem liczby i transakcje MO/TO/IO pod względem wartości.

Tabela nr 16. Porównanie liczby i wartości transakcji płatniczych w schematach płatniczych w II półroczu 2021 r. i I półroczu 2022 r.

Schematy płatnicze	II półrocze 2021 r.	ZMIANA	I półrocze 2022 r.
Liczba transakcji płatniczych			
Ogółem	3 812,5 mln	↗ + 4,9%	3 998,4 mln
Terminale POS	3 293,8 mln	↗ + 4,2%	3 432,9 mln
MO/TO/IO	393,9 mln	↗ + 13,4%	446,7 mln
Bankomaty	124,7 mln	↘ -4,8%	118,8 mln
Wartość transakcji płatniczych (w zł)			
Ogółem	324,1 mld	↗ + 4,4%	338,5 mld
Terminale POS	202,5 mld	↗ + 4,7%	212,0 mld
MO/TO/IO	47,3 mld	↗ + 15,3%	54,6 mld
Bankomaty	74,3 mld	↘ -3,2%	71,9 mld

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych od podmiotów prowadzących schematy płatnicze

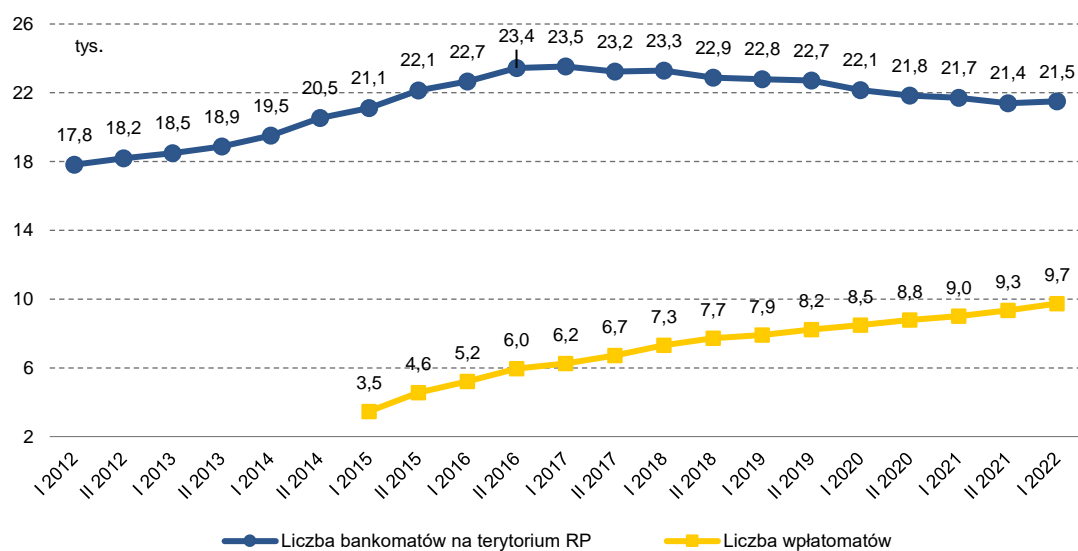
4.3. Bankomaty

Według danych otrzymanych od banków i niebankowych operatorów bankomatów, na koniec czerwca 2022 r. liczba bankomatów w Polsce wyniosła 21.501, czyli było ich o 105 szt. więcej niż w grudniu 2021 r., co oznacza wzrost o 0,5%. Wzrost ten może oznaczać sezonowe odwrócenie tendencji spadkowej w liczbie funkcjonujących bankomatów w Polsce, którą zanotowano po raz pierwszy w II półroczu 2017 r. Od I półroczu 2015 r. NBP gromadzi również dane dotyczące liczby wpłatomatów, tj. urządzeń umożliwiających zarówno wypłatę, jak i wpłatę gotówki (recyclery) oraz urządzeń umożliwiających jedynie wpłatę gotówki (wpłatomaty). Od I półroczu 2015 r. liczba wpłatomatów powiększyła się blisko trzykrotnie, osiągając w I

³¹ Prezentowane dane obejmują transakcje: krajowe, instrumentami płatniczymi wydanyymi w Polsce, dokonane na terenie Polski, przetworzone i rozliczone w schematach płatniczych (w tym w systemach kart płatniczych). Dane nie obejmują transakcji dokonanych kartami płatniczymi rozliczanych w ramach jednej instytucji finansowej (transakcje typu „on-us”).

półroczu 2022 r. liczbę ponad 9,7 tys. urządzeń. Liczbę bankomatów oraz wpłatomatów przedstawia wykres nr 48.

Wykres nr 48. Liczba bankomatów oraz wpłatomatów na koniec kolejnych półroczy od I półroczu 2012 r.

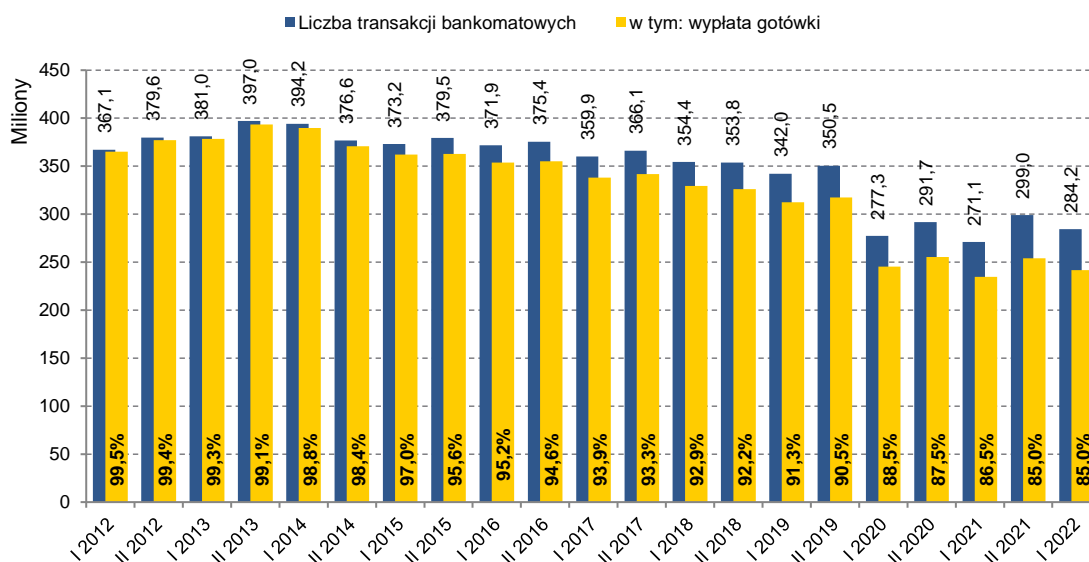

Źródło: Opracowanie własne, DSP na podstawie danych od banków i niebankowych operatorów bankomatów

W I półroczu 2022 r. transakcje w bankomatach³² zostały zrealizowane w liczbie ponad 284 mln sztuk i było ich o 14,7 mln mniej w porównaniu do II półroczu 2021 r., co oznacza spadek o 4,9%. Porównując liczbę transakcji dokonanych w I półroczu 2022 r. do analogicznego okresu w roku 2021 oraz 2020, odnotowano odpowiednio spadek o 4,8% oraz 2,5%. Sama liczba wypłat gotówki w bankomatach wynosiła w I półroczu 2022 r. blisko 242 mln sztuk i była mniejsza o 12,4 mln w porównaniu do II półroczu 2021 r. (spadek o 4,9%). Udział transakcji wypłaty gotówki w bankomatach we wszystkich transakcjach bankomatowych zmniejszyła się systematycznie, począwszy od II półroczu 2012 r. (gdy stanowił 99,4%), a w I półroczu 2022 roku udział ten wynosił 85%. Spadek ten spowodowany jest przede wszystkim rosnącą popularnością innych usług realizowanych przez bankomaty, w szczególności samoobsługowych depozytów gotówkowych w bankomatach. W II półroczu 2012 r. liczba wpłat gotówki wynosiła niewiele ponad 1,7 mln, podczas gdy w I półroczu 2022 r. zrealizowano prawie 42,3 mln takich operacji.

Liczbę przeprowadzonych transakcji bankomatowych oraz udział transakcji wypłaty gotówki w kolejnych półroczach przedstawiono na wykresie nr 49.

³² Do transakcji w bankomatach zalicza się wypłaty gotówki, depozyty gotówkowe, przelewy oraz zakup towarów/usług.

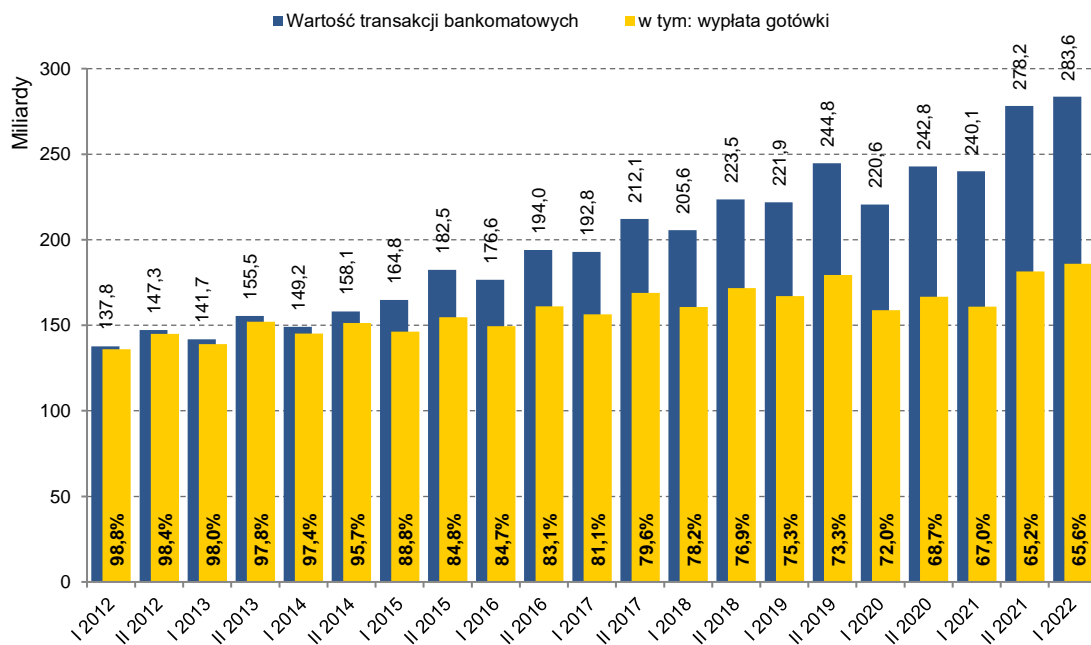
Wykres nr 49. Liczba transakcji przeprowadzonych w bankomatach oraz udział wypłat gotówki w kolejnych półroczach od I półrocza 2012 r. (w mln, na terytorium RP)

Źródło: Opracowanie własne, DSP na podstawie danych od banków i niebankowych operatorów bankomatów

W I półroczu 2022 r. odnotowano wzrost wartości transakcji przeprowadzonych w bankomatach. Łączna wartość transakcji wyniosła 283,6 mld zł, co oznacza wzrost o 1,9% w stosunku do poprzedniego półrocza (278,2 mld zł). Natomiast, porównując wartość przeprowadzonych transakcji bankomatowych w I półroczu 2022 r. do wartości transakcji w analogicznych okresach w roku 2021 i 2020, zaobserwowano odpowiednio wzrost o 18,1% i 28,5%. Z kolei sama wartość wypłat gotówkowych w bankomatach wyniosła w I półroczu 2022 r. 185,9 mld zł i była większa o 4,4 mld zł w porównaniu do II półrocza 2021 r. (wzrost o 2,4%). Tak jak w przypadku liczby transakcji, udział wartości wypłat gotówkowych w bankomatach we wszystkich transakcjach bankomatowych systematycznie spadał, również od II półrocza 2012 r. Warto jednak zaznaczyć, że tempo tego spadku było zdecydowanie szybsze niż w przypadku liczby transakcji. W I półroczu nastąpił natomiast nieznaczny wzrost tego udziału do poziomu 65,6%, oznacza to wzrost o 0,3% w stosunku do poprzedniego okresu. Warto jednak zaznaczyć, że w II półroczu 2012 r. udział wypłat gotówki we wszystkich transakcjach bankomatowych wynosił 98,4%, natomiast w I półroczu 2022 r. udział ten wynosił już tylko 65,6%. Również w przypadku wartości transakcji główną przyczyną takiej zmiany jest rosnąca popularność wpłat depozytów gotówkowych w bankomatach. W II półroczu 2012 r. wartość wpłat depozytów wynosiła niespełna 2 mld zł, podczas gdy w I półroczu 2022 r. wartość ta wynosiła już prawie 97,6 mld zł.

Wartość wszystkich transakcji przeprowadzanych w bankomatach oraz udział wypłat gotówkowych na przestrzeni kolejnych półroczy od 2012 roku przedstawiono na wykresie nr 50.

Wykres nr 50. Wartość transakcji przeprowadzonych w bankomatach oraz udział wypłat gotówki w kolejnych półroczach od I półrocza 2012 r. (w mld zł, na terytorium RP)

Źródło: Opracowanie własne, DSP na podstawie danych od banków i niebankowych operatorów bankomatów

W I półroczu 2022 r. wartość średnia transakcji bankomatowej wynosiła 997,7 zł (wykres nr 51), co oznacza wzrost o 7,2% w stosunku do średniej wartości pojedynczej transakcji odnotowanej w poprzednim półroczu. Należy jednak zaznaczyć, że pojęciem transakcja bankomatowa określane są takie transakcje jak: wypłata gotówki, depozyt gotówkowy, przelew oraz zakup towarów/usług. W przypadku najbardziej popularnego rodzaju transakcji bankomatowej, tj. wypłaty gotówki w bankomacie, średnia wartość takiej transakcji wynosiła w I półroczu 2022 r. 769,3 zł, co w porównaniu z poprzednim półroczem jest kwotą wyższą o 54,8 zł (wzrost o 7,7%). Różnica między średnią wartością transakcji bankomatowej a średnią wartością wypłaty gotówki w I półroczu 2022 r. wynosiła 228,4 zł i wynikała ze stosunkowo dużego udziału transakcji wpłat gotówki do bankomatu (depozytów gotówkowych) o wysokiej średniej wartości na poziomie 2.307 zł w I półroczu 2022 r.

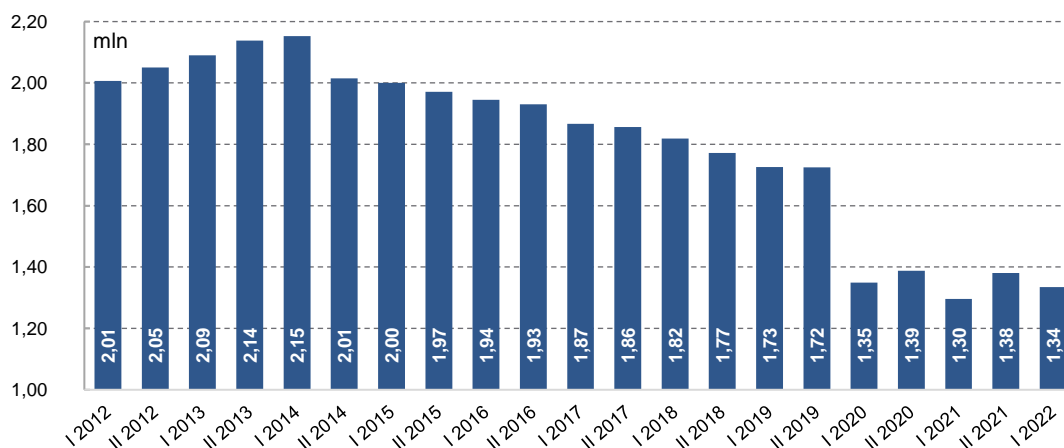
Wykres nr 51. Średnia wartość transakcji przeprowadzonych w bankomatach oraz średnia wartość wypłaty gotówki w kolejnych półroczach od I półrocza 2012 r. (w zł; na terytorium RP)

Źródło: Opracowanie własne, DSP na podstawie danych od banków i niebankowych operatorów bankomatów

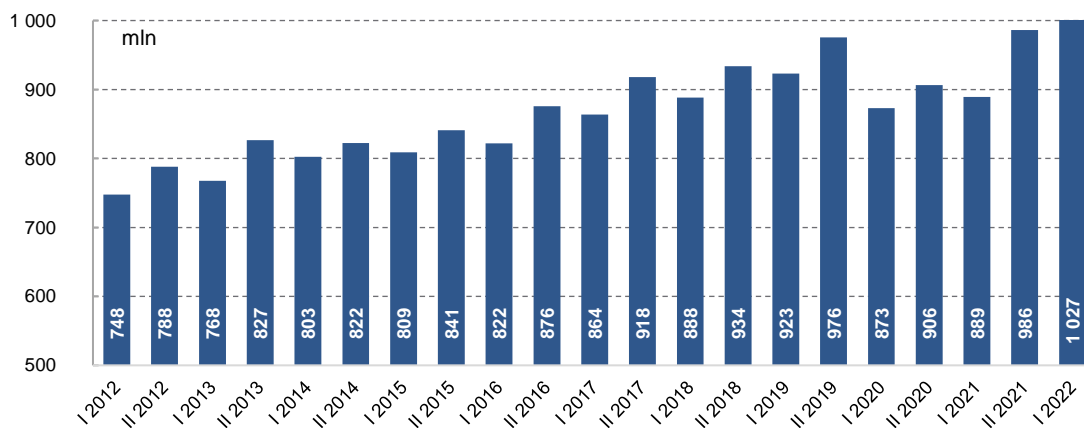
Średnia dzienna liczba wypłat gotówkowych w bankomatach w I półroczu 2022 r. wyniosła 1,34 mln i była niższa niż w poprzednim półroczu (spadek o 3,3%). Średnia dzienna liczba wypłat gotówkowych w bankomatach została przedstawiona na wykresie nr 52.

Wykres nr 52. Średnia dzienna liczba transakcji wypłat gotówkowych w bankomatach w poszczególnych półroczach w latach 2012 - 2022 (w mln)

Źródło: Opracowanie własne, DSP na podstawie danych od banków i niebankowych operatorów bankomatów

Średnia dzienna wartość wypłat gotówkowych w bankomatach w I półroczu 2022 r. wyniosła 1 027 mln zł i wzrosła w stosunku do II półrocza 2021 r. o 4,1 %. Średnią dzienną wartość wypłat gotówkowych w bankomatach przedstawiono na wykresie nr 53.

Wykres nr 53. Średnia dzienna wartość wypłat gotówkowych w bankomatach w poszczególnych półroczach w latach 2012-2022 (w mln zł)

Źródło: Opracowanie własne, DSP na podstawie danych od banków i niebankowych operatorów bankomatów

Ocena funkcjonowania bankomatów w I półroczu 2022 r.

Rynek bankomatowy pod względem liczby urządzeń rozwijał się od wielu lat równomiernie, aż do II półrocza 2017 r., kiedy to odwróciła się tendencja wzrostowa i liczba urządzeń zaczęła spadać (wyjątek stanowi I półrocze 2018 r., kiedy to zanotowano nieznaczny wzrost liczby urządzeń). Od I półrocza 2017, kiedy to liczba urządzeń była najwyższa w historii, liczba urządzeń spadła o 2.132 szt. i osiągnęła w II półroczu 2021 r. poziom 21.396 szt. W I półroczu 2022 r. nastąpił jednak wzrost liczby urządzeń do poziomu 21.501 szt., co może oznaczać sezonowe odwrócenie trendu spadkowego. W I półroczu 2022 r. liczba transakcji bankomatowych spadła w porównaniu do poprzedniego półrocza o 4,9%, natomiast wartość transakcji wzrosła o 1,9%. Warto zauważyć, że od 2014 r. liczba transakcji bankomatowych ma trend spadkowy (notując niewielkie wahania), podczas gdy wartość transakcji bankomatowych systematycznie rośnie. Wskazuje to na zmieniające się na przestrzeni ostatnich kilku półroczy zachowania Polaków, tj. zwiększenie kwot jednorazowych wypłat gotówkowych w bankomatach. W kilku ostatnich półroczach zjawisko to zostało spotęgowane przez panującą pandemię wirusa COVID-19.

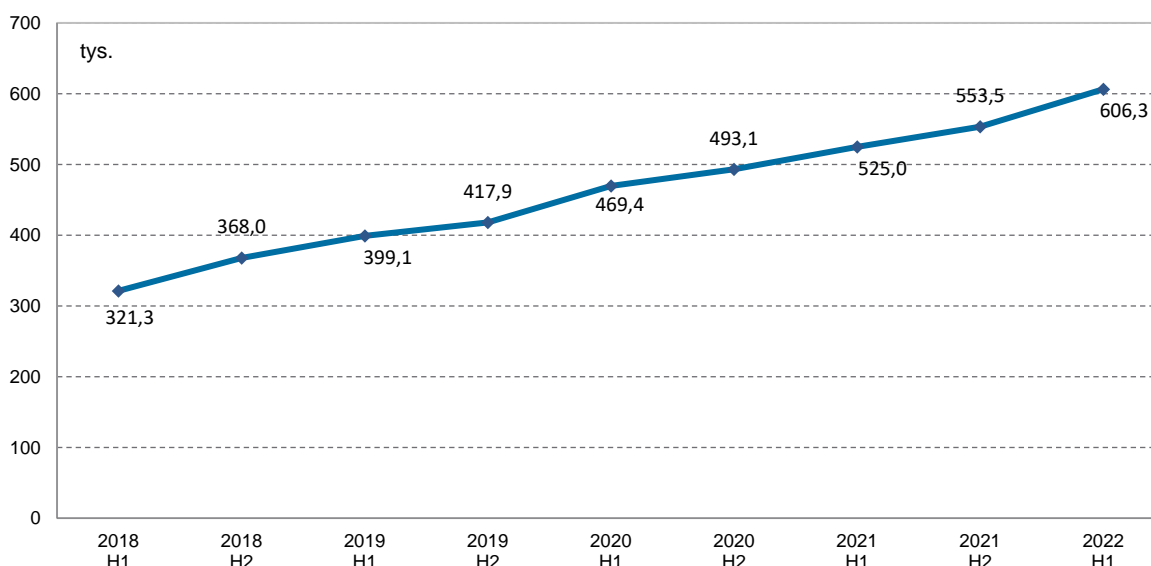
W I półroczu 2022 r. średnia wartość transakcji wypłaty gotówki wyniosła 769,3 zł (wzrost o 7,7% w stosunku do poprzedniego półrocza). Ponadto, jak wskazano na wykresie prezentującym średnie wartości transakcji bankomatowej oraz średnie wartości wypłaty gotówki w ostatnich latach, można zaobserwować powiększającą się różnicę pomiędzy tymi dwoma kwotami, co przede wszystkim wynika z rosnącej popularności wykorzystywanych w bankomatach depozytów gotówkowych, których liczba i wartość w ostatnich kilku półroczach była zdecydowanie wyższa niż w poprzednich okresach. Od II półrocza 2020 r. można zauważyć delikatną zmianę trendu spadkowego liczby transakcji bankomatowych, bowiem możliwy jest scenariusz, że liczba transakcji w bankomatach będzie wracała do poziomu sprzed pandemii wirusa COVID-19, która w I półroczu 2020 r. była jednym z czynników powodujących spadek liczby transakcji o ponad 20%. Nie można jeszcze mówić o odwróceniu spadkowego trendu w liczbie transakcji, jednakże

ostatnie cztery półrocza wyraźnie pokazują jego wyrównanie, jednakże na poziomie zdecydowanie niższym niż w czasach przed pandemią.

4.4. Punkty handlowo-usługowe akceptujące karty płatnicze

Z danych uzyskanych od agentów rozliczeniowych wynika, iż na koniec czerwca 2022 r. na rynku polskim łącznie funkcjonowało 606,3 tys. akceptantów kart płatniczych, którzy oferowali swoim klientom możliwość realizacji płatności kartą płatniczą przy użyciu terminala POS bądź w sieci internet. W I półroczu 2022 r. liczba akceptantów zwiększyła się o 52,7 tys., tj. wzrosła o 9,5% w porównaniu do stanu sprzed sześciu miesięcy. Liczba akceptantów systematycznie rośnie w kolejnych półroczach. I tak, porównując I półrocze 2022 r. z analogicznymi okresami sprzed roku i dwóch lat, wzrost liczby akceptantów wyniósł odpowiednio: 81,3 tys. (wzrost o 15,5%) i 136,9 tys. (wzrost o 29,2%). Liczbę akceptantów działających w Polsce na koniec kolejnych półroczy od 2018 r. przedstawia wykres nr 54.

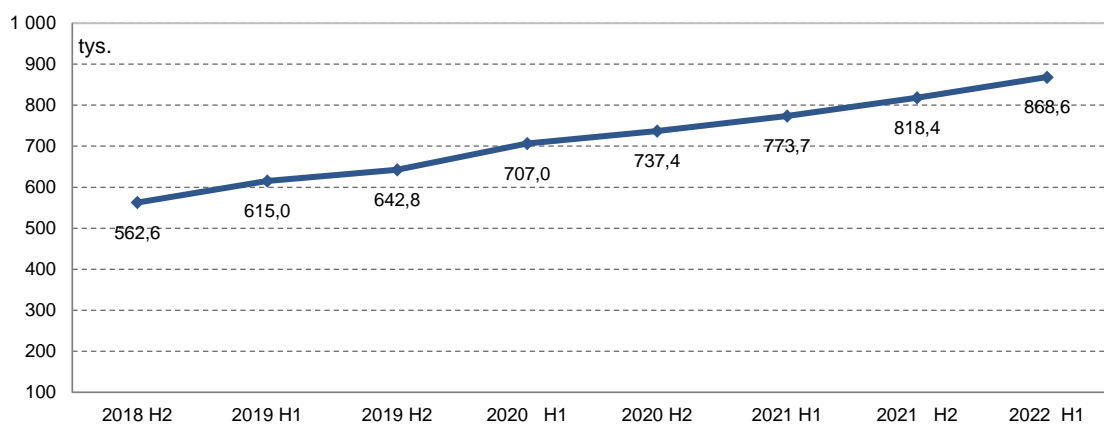
Wykres nr 54. Liczba akceptantów działających w Polsce na koniec kolejnych półroczy od 2018 r.

Źródło: Opracowanie własne DSP na podstawie danych od agentów rozliczeniowych

Na koniec czerwca 2022 r. na rynku funkcjonowało 868,6 tys. punktów handlowo-usługowych wyposażonych w terminale POS. Liczba punktów handlowo-usługowych wyposażonych w terminale POS zwiększyła się o 50,2 tys. placówek, co stanowi wzrost o 6,1% w stosunku do stanu sprzed sześciu miesięcy. Na przestrzeni ostatnich lat ma miejsce stały wzrost sieci sklepów przyjmujących płatności bezgotówkowe. W ciągu ostatniego roku liczba punktów handlowo-usługowych wyposażonych w terminale POS zwiększyła się o 94,9 tys. placówek (wzrost o 12,3%), a na przestrzeni ostatnich dwóch lat zwiększyła się o 161,6 tys. placówek (wzrost o 22,9%). Liczbę punktów handlowo-usługowych w Polsce, gdzie można zapłacić przy użyciu karty płatniczej, na koniec kolejnych półroczy od 2018 r. przedstawia wykres nr 55.

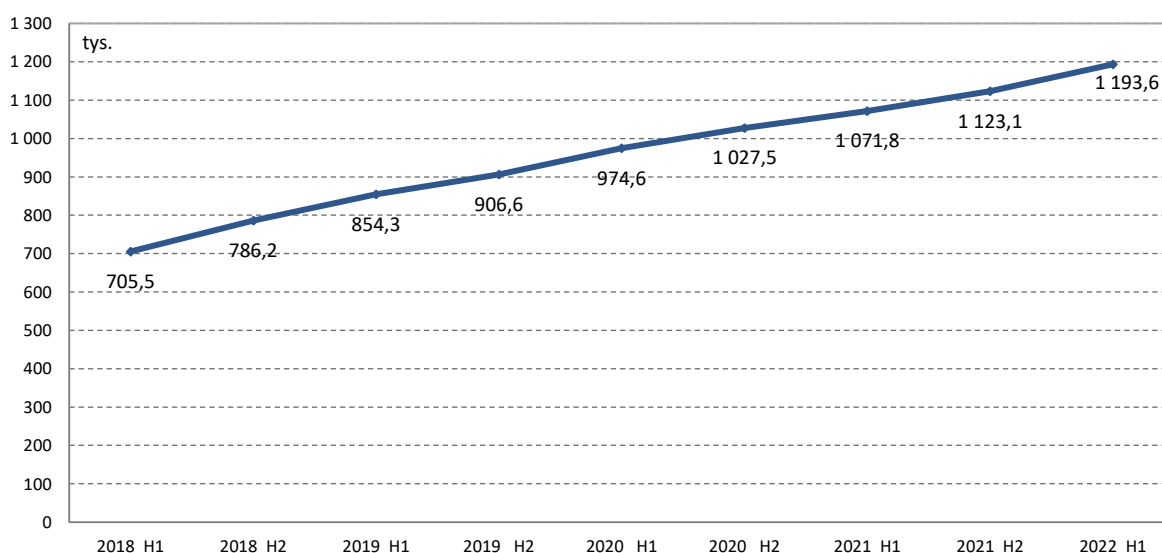
Wykres nr 55. Liczba punktów handlowo-usługowych wyposażonych w terminale POS na koniec kolejnych półroczy od 2018 r.

Źródło: Opracowanie własne DSP na podstawie danych od agentów rozliczeniowych

Sieć terminali POS w naszym kraju przekroczyła w 2020 r. próg jednego miliona urządzeń i jesteśmy świadkami dalszej stałej rozbudowy sieci akceptacji. Na koniec I półrocza 2022 r. na polskim rynku funkcjonowało 1.193.551 terminali POS i na przestrzeni omawianego półrocza liczba terminali wzrosła o 70,5 tys. szt., co stanowiło wzrost o 6,3%. Na przestrzeni ostatnich dwunastu miesięcy przybyło 121,7 tys. (wzrost o 11,4%), a na przestrzeni ostatnich dwóch lat przybyło 219 tys. nowych terminali (wzrost o 22,5%). Liczbę terminali POS dostępnych na terenie Polski na koniec kolejnych półroczy od 2018 r. przedstawia wykres nr 56.

Wykres nr 56. Liczba terminali POS na koniec kolejnych półroczy od 2018 r.

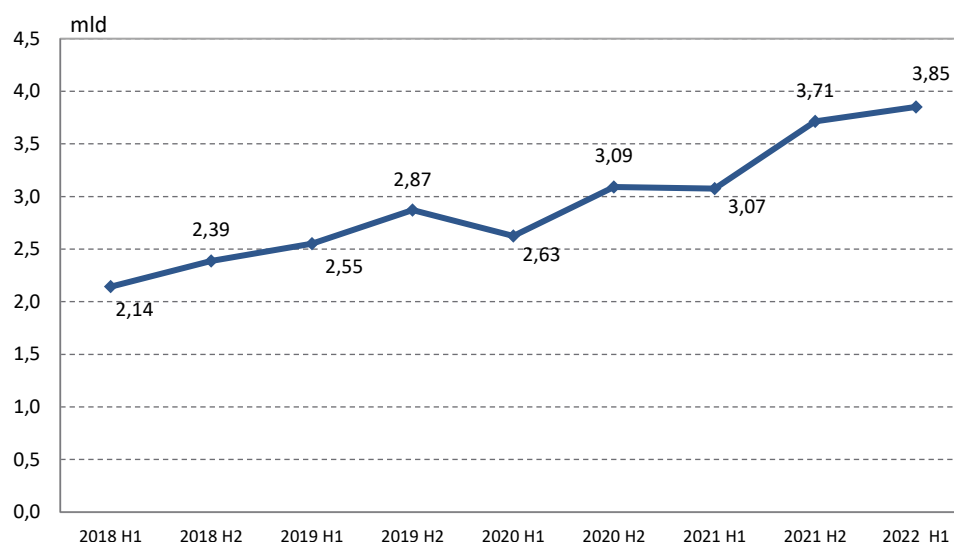

Źródło: Opracowanie własne DSP na podstawie danych od agentów rozliczeniowych

Znaczącą charakterystyczną cechą polskiego rynku akceptacji jest pełne przystosowanie dostępnych terminali do obsługi transakcji zbliżeniowych. I tak, od końca I kwartału 2019 r. w Polsce wszystkie - co należy podkreślić - terminale płatnicze są przystosowane do obsługi kart zbliżeniowych. Wskaźnik ten jednoznacznie potwierdza pełne przystosowanie polskiego rynku do powszechnego użycia kart zbliżeniowych i stanowi przesłankę do wprowadzania kolejnych, innowacyjnych form płatności zbliżeniowych.

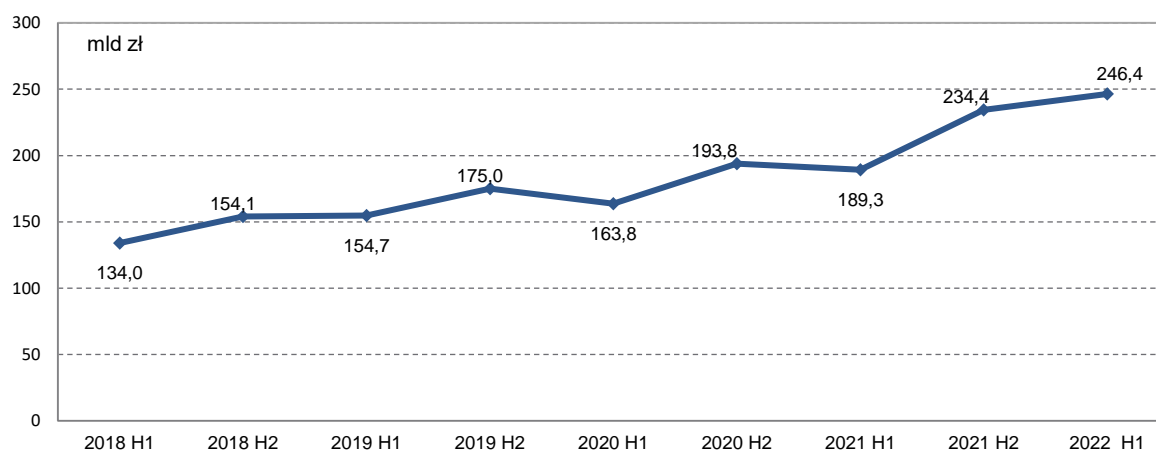
W I półroczu 2022 r. klienci punktów handlowo-usługowych dokonali 3,85 mld transakcji z użyciem karty płatniczej, czyli więcej o 138,7 mln transakcji niż w poprzednim półroczu, co stanowiło wzrost o 3,7%. Porównując liczbę transakcji dokonanych w I półroczu 2022 r. do analogicznego okresu sprzed roku i dwóch lat, odnotowano odpowiednio wzrost o 25,3% oraz wzrost o 46,7%. Liczbę transakcji z użyciem karty płatniczej w terminalach POS na koniec kolejnych półroczy od 2018 r. przedstawia wykres nr 57.

Wykres nr 57. Liczba transakcji kartowych w terminalach POS w kolejnych półroczach od 2018 r.

Źródło: Opracowanie własne DSP na podstawie danych od agentów rozliczeniowych

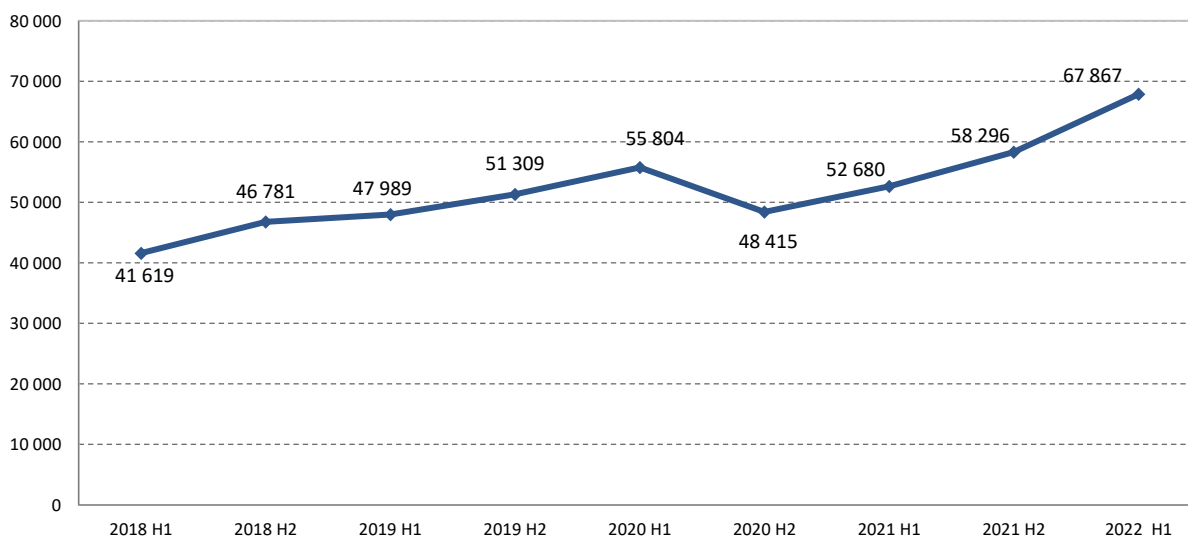
W I półroczu 2022 r. przy użyciu kart płatniczych przeprowadzono w terminalach POS transakcje płatnicze o łącznej wartości 246,4 mld zł, czyli więcej o 11,98 mld zł niż w poprzedzającym półroczu, co stanowi wzrost o 5,1%. Natomiast, dokonując porównania z analogicznymi okresami w roku 2021 oraz 2020, widoczne są wzrosty wartości przeprowadzanych transakcji odpowiednio o 30,2% oraz 50,4%. Zatem, kształtowanie się krzywej wartości transakcji potwierdza tendencję wzrostową utrzymującą się na przestrzeni długiego okresu (analogicznie, jak ma to miejsce w przypadku liczby transakcji). Wartość płatności dokonywanych kartami płatniczymi w terminalach POS przedstawia wykres nr 58.

Wykres nr 58. Wartość transakcji kartowych w terminalach POS w kolejnych półroczach od 2018 r.

Źródło: Opracowanie własne DSP na podstawie danych od agentów rozliczeniowych

4.4.1. Płatności w sklepach internetowych

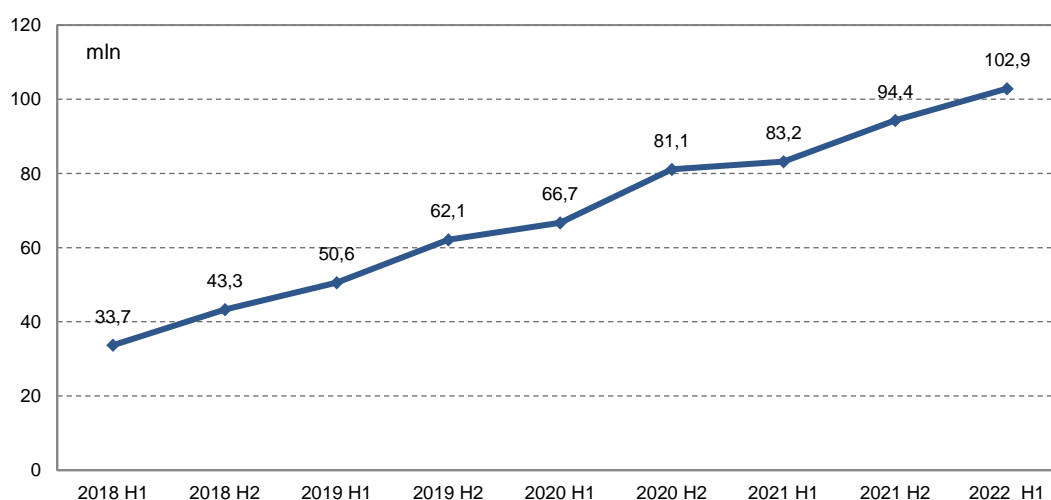
Rosnąca liczba sklepów internetowych oferuje swoim klientom możliwość płacenia kartą płatniczą. Na koniec czerwca 2022 r. było 67.867 placówek tego typu. Na przestrzeni omawianego półrocza, liczba sklepów internetowych zwiększyła się o 9.571 podmiotów, co stanowiło wzrost na poziomie 16,4%. Jest to poziom rekordowo wysoki, który przewyższył dotychczasowe wyniki. Porównując obecną liczbę sklepów internetowych do stanu sprzed dwóch lat (koniec I półrocza 2020 r.) mamy do czynienia z przyrostem o 12,1 tys. placówek, co stanowi wzrost o 21,6%. Liczbę punktów sprzedaży w sieci internet, gdzie można zapłacić przy użyciu karty płatniczej, na koniec kolejnych półroczy od 2018 r. przedstawia wykres nr 59.

Wykres nr 59. Liczba punktów sprzedaży w sieci internet na koniec kolejnych półroczy od 2018 r.

Źródło: Opracowanie własne DSP na podstawie danych od agentów rozliczeniowych

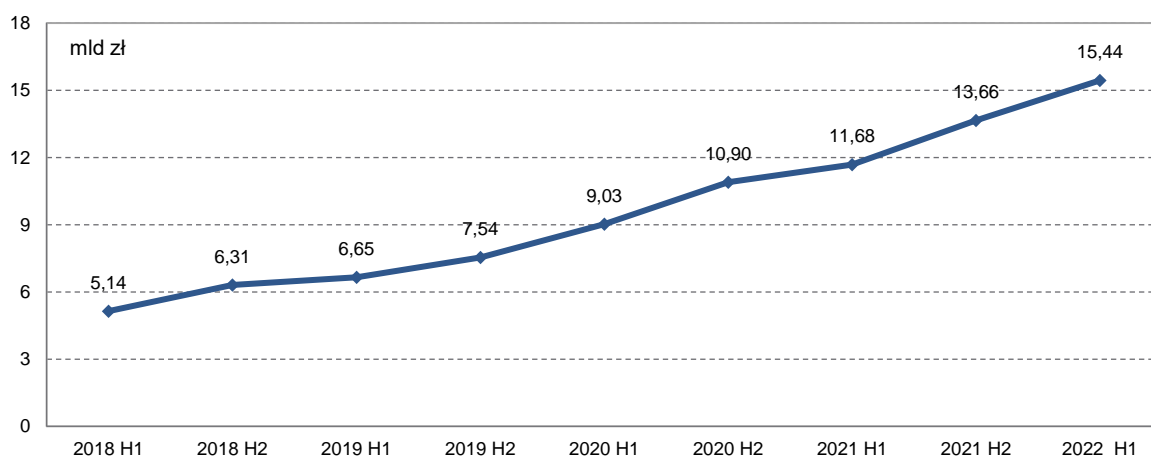
Systematycznie wzrasta liczba transakcji przeprowadzanych w sklepach internetowych. Ta forma sprzedaży przyczynia się do upowszechnienia realizacji płatności z wykorzystaniem karty płatniczej. Na przestrzeni I półrocza 2022 r. rozliczono 102,9 mln transakcji kartami w sprzedaży internetowej. Oznacza to w porównaniu z poprzedzającym półroczem zwiększenie liczby transakcji o 8,5 mln, co stanowi wzrost o 9%. Od wielu lat systematycznie rośnie liczba transakcji kartami w internecie. I tak, w porównaniu z analogicznym okresem rok wcześniej liczba ta zwiększyła się o 23,6%. W ciągu dwóch ostatnich lat wzrosła natomiast aż o 54,2%. Liczbę transakcji w sklepach internetowych w kolejnych okresach półrocznych od 2018 roku przedstawia wykres nr 60.

Wykres nr 60. Liczba transakcji sprzedaży w internecie z wykorzystaniem karty płatniczej na rynku polskim na koniec kolejnych półroczy od 2018 r.

Źródło: Opracowanie własne DSP na podstawie danych od agentów rozliczeniowych

Wzrosła także znacznie wartość transakcji przeprowadzanych w sieci internet z wykorzystaniem karty płatniczej. Na przestrzeni I półrocza 2022 r. rozliczono transakcje na kwotę 15,44 mld zł. W porównaniu do poprzedniego półrocza, stanowiło to wartość większą aż o 1,78 mld zł, czyli odnotowano wzrost o 13,1%. Porównując wartość przeprowadzonych transakcji na przestrzeni omawianego półrocza do analogicznego okresu sprzed roku i dwóch lat, zaobserwowano wzrost odpowiednio o 32,2% i 71%. Wartość transakcji dokonywanych kartami płatniczymi w internecie na rynku polskim od 2018 r. przedstawia wykres nr 61.

Wykres nr 61. Wartość transakcji sprzedaży w internecie na rynku polskim na koniec kolejnych półroczy od 2018 r.

Źródło: Opracowanie własne DSP na podstawie danych od agentów rozliczeniowych

Ocena funkcjonowania sieci akceptacji kart płatniczych w I półroczu 2022 r.

Analizując powyższe dane, można zauważyć stałą tendencję wzrostową w liczbie akceptantów, punktów handlowo-usługowych i terminali POS. Pozytywnym zjawiskiem jest to, że na przestrzeni ostatnich 6 miesięcy sieć akceptacji wzrosła o ponad 70 tys. nowych terminali, a łączna liczba terminali w Polsce zbliżyła się do progu 1,2 mln urządzeń. Zaplanowany i systematycznie realizowany wzrost sieci akceptacji kart płatniczych daje trwałe podstawy do dalszego rozwoju usług płatniczych w skali całego kraju.

W I półroczu 2022 r. zanotowano większą liczbę transakcji przeprowadzonych w terminalach POS - w porównaniu do półrocza poprzedzającego wzrost liczby transakcji wyniósł 3,7%. Odnotowano także wzrost wartości transakcji przeprowadzonych w terminalach POS (wzrost o 5,1%).

Wzmoczona aktywność klientów jest także zauważalna w sklepach internetowych. Klienci dokonują coraz więcej transakcji kartami płatniczymi, płacąc za zakupy w internecie. W I półroczu 2022 r. liczba płatności przeprowadzonych kartami w tym kanale przekroczyła poziom 102,9 mln transakcji, a ich wartość opiewała łącznie na kwotę 15,4 mld zł. Warto podkreślić, iż obydwa wskaźniki miały rekordowo wysokie wartości w dotychczasowych notowaniach. Wzrost w zakresie zarówno liczby, jak i wartości transakcji świadczy pozytywnie o mającym miejsce rozwoju sprzedaży w internecie. Klienci mogli korzystać ze sklepów internetowych, których sieć obejmowała 67,9 tys. placówek na koniec czerwca 2022 r. W porównaniu do poprzedniego półrocza nastąpił wzrost sieci na poziomie 16,4%.

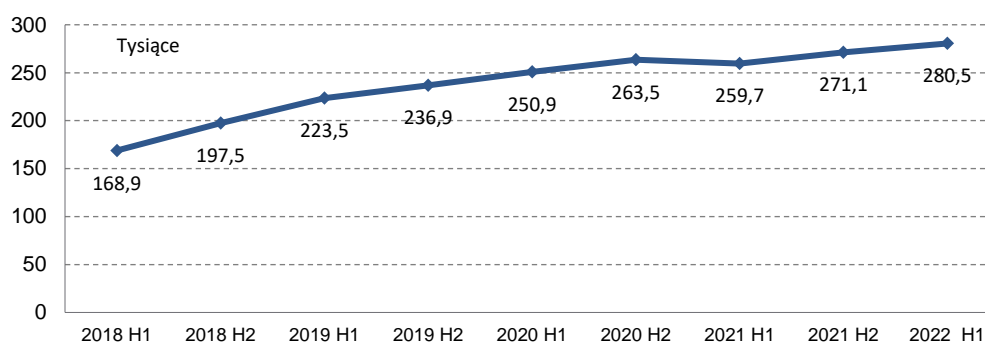
4.5. Punkty *cash back*

Na rynku polskim jest dostępna usługa wypłaty sklepowej (ang. *cash back*), która umożliwia posiadaczom kart wypłatę gotówki przy okazji płacenia za zakupy w placówce handlowej. Posiadacze debetowych kart płatniczych mogą skorzystać z wypłaty gotówki do określonego limitu (górny limit to dla kart Mastercard 500 zł, zaś dla kart Visa 300 zł), niezależnie od wysokości transakcji bezgotówkowej dokonanej kartą.

Na koniec czerwca 2022 r. na rynku polskim usługę wypłaty sklepowej oferowały 280.473 placówki handlowe (sklepy i supermarkety, stacje benzynowe, hotele, salony prasowe i inne punkty handlowo-usługowe), co przedstawiono na wykresie nr 62.

Na przestrzeni I półrocza 2022 r. usługę tę udostępniło klientom kolejnych 9,4 tys. placówek. Odnotowany w omawianym półroczu wzrost sieci na poziomie 3,5% potwierdza, że tempo wzrostu tego wskaźnika maleje (wykres nr 62), co może świadczyć o słabnącym zainteresowaniu usługą ze strony nowych placówek handlowych i o zbliżającym się nasyceniu placówek zainteresowanych taką usługą. Należy pamiętać, iż usługa wypłaty sklepowej – jako relatywnie znacznie krócej obecna na rynku polskim niż bankomaty – potrzebuje zdecydowanie bardziej widocznej formy wsparcia i zbudowania nowych nawyków konsumentów, aby mogła stać się w większym stopniu wykorzystywana.

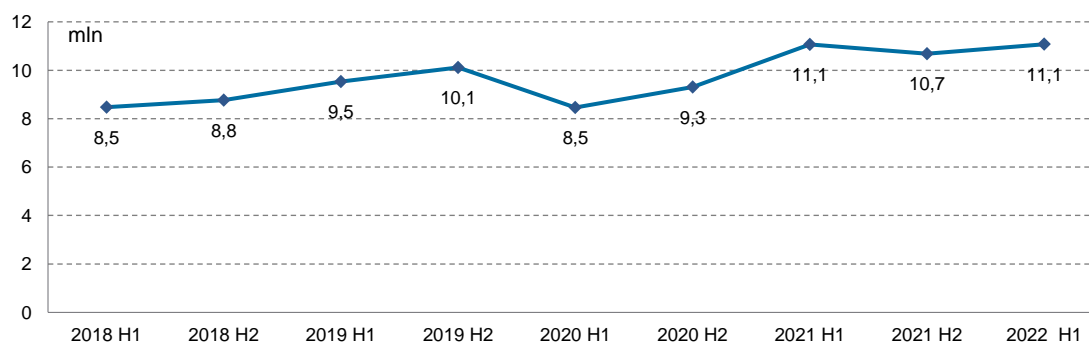
Wykres nr 62. Liczba (w tys.) punktów handlowo-usługowych udostępniających wypłaty sklepowe - *cash back* w kolejnych półroczach od 2018 r.

Źródło: Opracowanie własne DSP na podstawie danych od agentów rozliczeniowych

W I półroczu 2022 r. klienci dokonali wypłat sklepowych w łącznej liczbie 11,073 mln. W porównaniu do poprzedzającego półrocza było tych transakcji więcej o 390,7 tys., co stanowi wzrost o 3,7%. Porównując liczbę transakcji dokonanych w I półroczu 2022 r. do analogicznego okresu w roku 2021 oraz 2020 odnotowano wzrost odpowiednio o 0,04% i 30,9%. Liczbę przeprowadzanych transakcji na przestrzeni kolejnych półroczy zaprezentowano na wykresie nr 63.

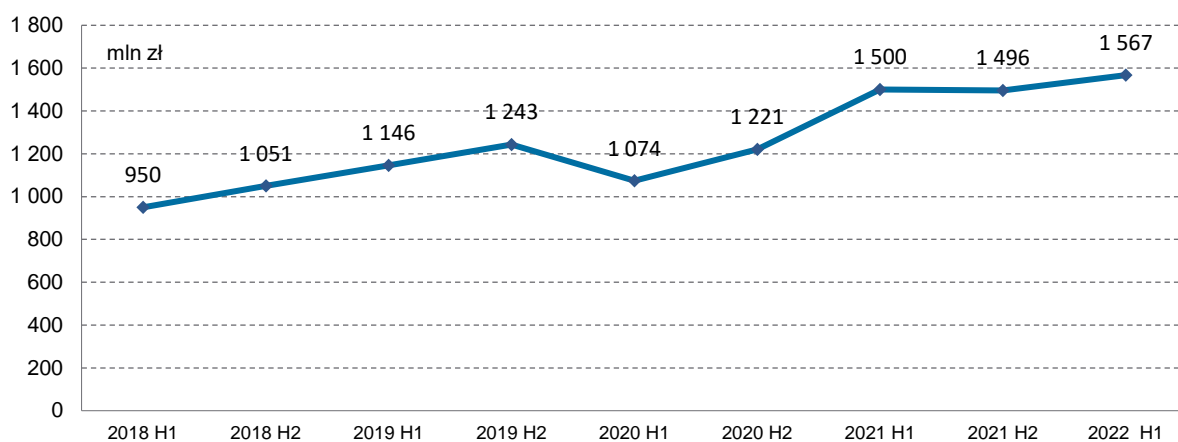
Wykres nr 63. Liczba (w mln szt.) wypłat sklepowych (ang. *cash back*) w kolejnych półroczach od 2018 r.

Źródło: Opracowanie własne DSP na podstawie danych od banków

W I półroczu 2022 wartość przeprowadzonych wypłat sklepowych wyniosła łącznie 1,567 mld zł. Wartość wypłat sklepowych w porównaniu do poprzedniego półrocza wzrosła o 71,5 mln zł (wzrost o 4,8%). Porównując wartość transakcji dokonanych w I półroczu 2022 r. do analogicznego okresu w roku 2021 oraz 2020, odnotowano wzrost odpowiednio o 4,5% oraz o 46%. Wartość przeprowadzanych transakcji na przestrzeni kolejnych półroczy prezentuje wykres nr 64.

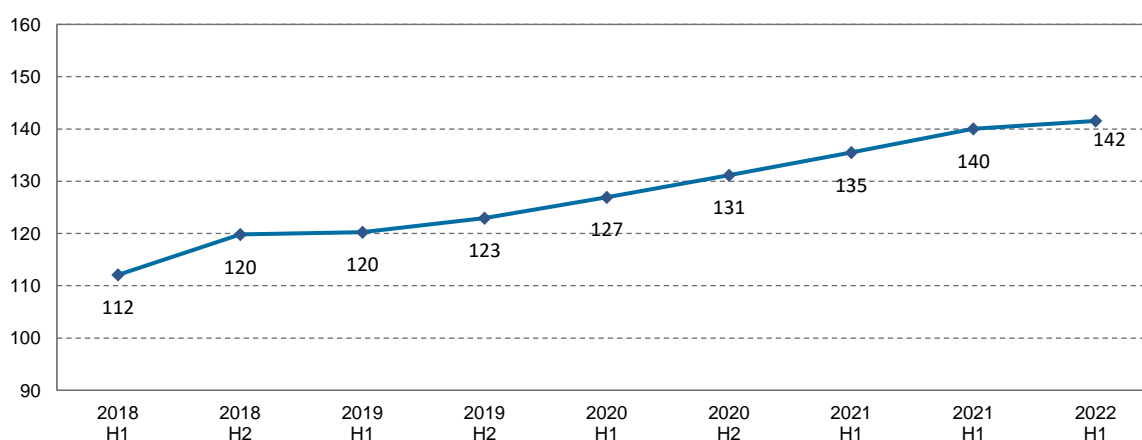
Wykres nr 64. Wartość (w mln zł) wypłat sklepowych (ang. *cash back*) w kolejnych półroczach od 2018 r.

Źródło: Opracowanie własne DSP na podstawie danych od banków

W I półroczu 2022 r. wartość pojedynczej wypłaty sklepowej dokonywanej przy użyciu karty wynosiła średnio 142 zł, czyli nieznacznie wzrosła ona w stosunku do poprzedzającego półrocza (140 zł). Wartość tego wskaźnika oscylowała na przestrzeni lat 2018 – 2021 w granicach od 112 zł do 140 zł (wartości te przedstawiono na wykresie nr 65). Potwierdza to zaobserwowaną prawidłowość, iż klienci decydujący się na wypłatę sklepową nie dokonują zazwyczaj wypłat w górnej granicy wyznaczonych limitów.

Wykres nr 65. Średnia wartość (w zł) transakcji *cash back* w kolejnych półroczach od 2018 r.

Źródło: Opracowanie własne DSP na podstawie danych od banków

Ocena funkcjonowania sieci wypłat sklepowych (*cash back*) w I półroczu 2022 r.

Pozytywną zmianą, jaka zaszła w I półroczu 2022 r. i którą należy podkreślić, jest coraz powszechniejsze wykorzystanie wypłat sklepowych przez klientów. W omawianym półroczu liczba wypłat wzrosła o 3,7% do poziomu 11,073 mln transakcji. Proporcjonalnie do rosnącej liczby, zwiększyła się także wartość tych wypłat i wyniosła ona łącznie 1,567 mld zł (wzrost o 4,8%). W I półroczu 2022 r. średnia wartość pobieranych jednorazowo środków wyniosła 142 zł, czyli nie zanotowano istotnej zmiany w stosunku do okresu poprzedzającego (140 zł).

Porównując dane nt. wypłat sklepowych (*cash back*) z danymi dotyczącymi wypłat gotówki w bankomatach, zaprezentowanych w Rozdziale 4.3, warto wskazać, że o ile pod względem dostępności usługa *cash back* jest świadczona w już 13-krotnie większej liczbie punktów (w 280.473 placówkach) niż liczba bankomatów (21.501), o tyle nadal liczba wypłat sklepowych w stosunku do wypłat gotówki w bankomatach jest znacząco mniejsza. I tak w I półroczu 2022 r. zarejestrowano wypłat z bankomatów - 241,663 mln oraz wypłat przy wykorzystaniu wypłaty sklepowej odpowiednio 11,073 mln, co daje proporcję 22:1.

Proporcja ta wskazuje, jak ogromny potencjał posiada funkcja wypłat sklepowych, mogąc stanowić alternatywne źródło dostępu użytkowników kart do gotówki. Choć na obecnym etapie rozwoju rynku wypłaty sklepowe (*cash back*) są usługą jednak jeszcze bardzo mało spopularyzowaną, to wzrost zainteresowania ze strony klientów jest widoczny. Wzrost liczby i wartości transakcji *cash back* na przestrzeni ostatnich dwóch lat wyniósł odpowiednio o 30,9% i 46%.

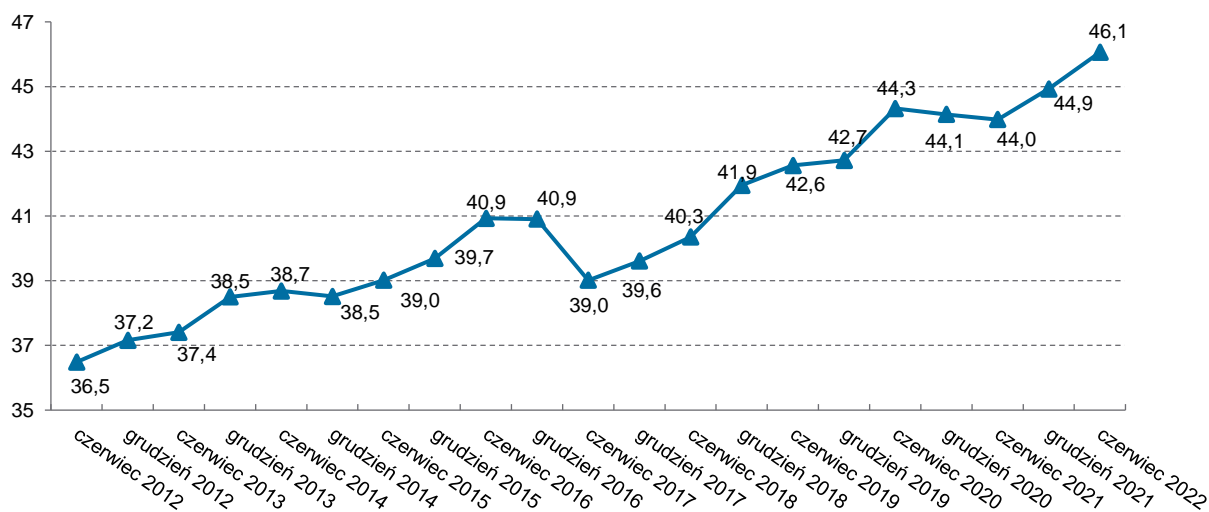
Usługa wypłaty sklepowej potrzebuje zdecydowanie bardziej widocznej formy wsparcia, w tym w zakresie promocji i dalszej rozbudowy sieci placówek, i zbudowania nowych nawyków konsumentów, aby mogła stać się w większym stopniu wykorzystywana.

5. Rachunki bankowe i bezgotówkowe instrumenty płatnicze

5.1. Rachunki bankowe

Jednym z podstawowych wskaźników służących do oceny stanu rozwoju obrotu bezgotówkowego jest liczba rachunków prowadzonych przez banki dla osób fizycznych. Znaczenie tego wskaźnika wynika z faktu, że transakcje płatnicze z wykorzystaniem rachunku bankowego stanowią podstawę dla dokonywania większości usług płatniczych. Dlatego liczba rachunków bieżących rozliczeniowych osób fizycznych, prowadzonych przez banki, pomaga w dostarczeniu podstawowych informacji pomocnych do oszacowania ogólnego poziomu rozwoju obrotu bezgotówkowego w Polsce. Drugim podstawowym wskaźnikiem w tym zakresie jest przedstawiona nieco dalej średnia liczba transakcji bezgotówkowych przypadających na jeden taki rachunek, która świadczy o średniej aktywności posiadaczy tych rachunków. Według danych gromadzonych przez Narodowy Bank Polski, liczba rachunków bieżących rozliczeniowych osób fizycznych od czerwca 2012 r. kształtuje się następująco (wykres nr 66):

Wykres nr 66. Liczba rachunków bieżących rozliczeniowych osób fizycznych prowadzonych przez banki (w mln) w okresie czerwiec 2012 r. – czerwiec 2022 r.

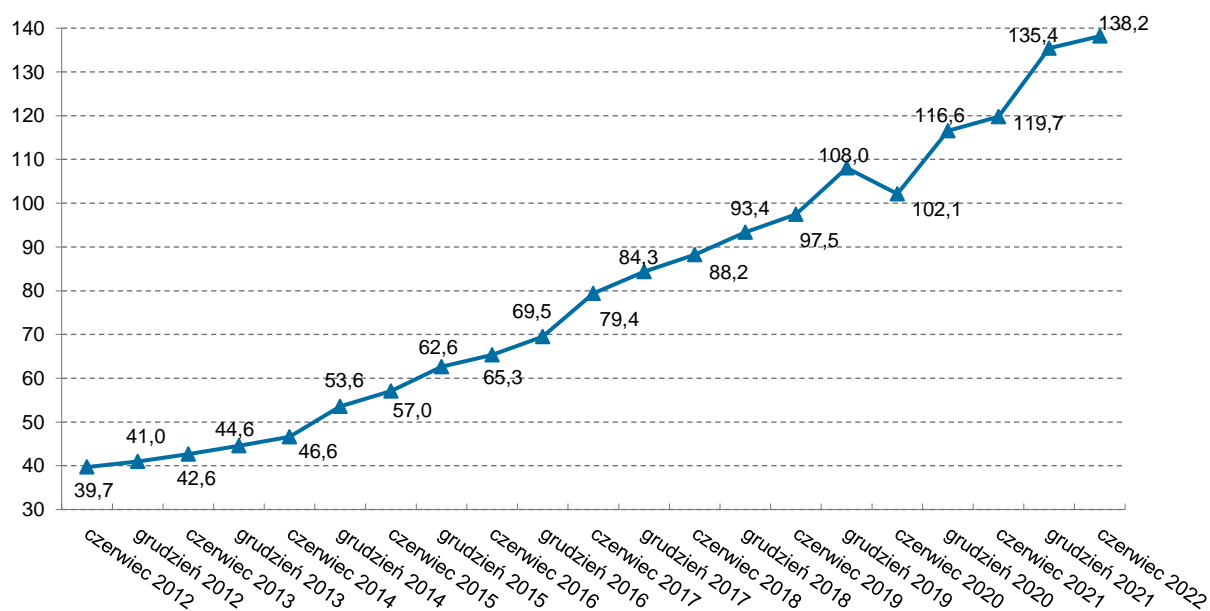
Źródło: Opracowanie własne DSP

Liczba bieżących rozliczeniowych rachunków bankowych dla osób fizycznych wg stanu na koniec czerwca 2022 r. wyniosła 46,1 mln i w porównaniu do liczby rachunków na koniec grudnia 2021 r. (44,9 mln) wzrosła o 1,1 mln, czyli o 2,5%. Dokonując oceny w kontekście dalszego rozwoju obrotu bezgotówkowego w Polsce, zjawisko to należy uznać za pozytywne.

Wskaźnik transakcji bezgotówkowych na jednym rachunku bankowym wzrósł z poziomu 135,4 transakcji w II półroczu 2021 r. do poziomu 138,2 transakcji w I półroczu 2022 r. Zatem wzrostowi liczby rachunków bankowych o 1,1 mln, czyli o 2,5% (vide wykres nr 66), towarzyszył równocześnie wzrost średniej aktywności użytkowników w przeliczeniu na jeden rachunek, który wyniósł 2,8 transakcji, czyli o 2,1%. Na taki wzrost liczby transakcji główny wpływ miał wzrost liczby transakcji kartowych oraz liczby poleceń przelewów. Wzrost aktywności posiadaczy rachunków należy ocenić jako pozytywne zjawisko.

Liczba transakcji bezgotówkowych przeprowadzonych na jednym rachunku bankowym w okresie od czerwca 2012 r. do czerwca 2022 r. w podziale na poszczególne półrocza została przedstawiona na wykresie nr 67.

Wykres nr 67. Średnia liczba transakcji bezgotówkowych na jednym rachunku bankowym w okresie czerwiec 2012 – czerwiec 2022

Źródło: Opracowanie własne DSP na podstawie danych od banków

5.2. Bezgotówkowe instrumenty płatnicze

Liczbę transakcji bezgotówkowych w latach 2013-2022 przedstawia tabela nr 17.

Tabela nr 17. Liczba transakcji bezgotówkowych w Polsce w latach 2013-2022

Okres	Przelewy*		Czeki		Karty płatnicze		Polecenie zapłaty		RAZEM
	liczba trans. (tys.)	%	liczba trans. (tys.)	%	liczba trans. (tys.)	%	liczba trans. (tys.)	%	liczba trans. (tys.)
II 2013	928 990	54,33	56	0,003	769 257	44,99	11 715	0,69	1 710 018
2013	1 847 325	55,66	97	0,003	1 448 570	43,64	23 165	0,70	3 319 157
I 2014	969 488	53,65	52	0,003	825 971	45,71	11 577	0,64	1 807 088
II 2014	1 010 672	48,84	53	0,003	1 046 695	50,58	12 012	0,58	2 069 433
2014	1 980 160	51,08	106	0,003	1 872 666	48,31	23 589	0,61	3 876 521
I 2015	1 028 051	46,29	51	0,002	1 180 724	53,16	12 180	0,55	2 221 006
II 2015	1 107 583	44,38	52	0,002	1 375 499	55,11	12 738	0,51	2 495 871
2015	2 135 634	45,28	103	0,002	2 556 223	54,19	24 918	0,53	4 716 878
I 2016	1 139 577	42,61	51	0,002	1 521 627	56,91	13 028	0,49	2 674 283
II 2016	1 200 703	41,48	49	0,002	1 680 696	58,06	13 467	0,47	2 894 915
2016	2 339 947	42,02	99	0,002	3 202 323	57,50	26 496	0,48	5 569 198
I 2017	1 256 887	40,61	43	0,001	1 823 909	58,94	13 916	0,45	3 094 756
II 2017	1 284 632	38,46	44	0,001	2 041 548	61,11	14 343	0,43	3 340 567
2017	2 541 519	39,49	87	0,001	3 865 457	60,07	28 260	0,44	6 435 323
I 2018	1 332 291	37,42	41	0,001	2 213 100	62,16	14 979	0,42	3 560 410
II 2018	1 402 837	35,83	41	0,001	2 498 373	63,80	14 446	0,37	3 915 697
2018	2 735 128	36,58	82	0,001	4 711 473	63,02	29 425	0,39	7 476 108
I 2019	1 454 388	35,06	37	0,001	2 680 348	64,61	14 053	0,34	4 148 827
II 2019	1 560 243	33,81	37	0,001	3 040 499	65,89	14 094	0,31	4 614 873
2019	3 014 631	34,40	74	0,001	5 720 847	65,28	28 147	0,32	8 763 700
I 2020	1 636 661	36,80	24	0,001	2 797 142	62,89	14 161	0,32	4 447 987
II 2020	1 837 318	35,71	27	0,001	3 293 520	64,01	14 003	0,27	5 144 868
2020	3 473 978	36,21	51	0,001	6 090 662	63,49	28 164	0,29	9 592 855
I 2021	1 934 556	36,74	19	0,000	3 316 499	62,98	14 697	0,28	5 265 771
II 2021	2 104 109	34,59	21	0,000	3 963 271	65,16	14 972	0,25	6 082 374
2021	4 038 665	35,59	40	0,000	7 279 770	64,15	29 669	0,26	11 348 145
I 2022	2 284 769	35,90	19	0,000	4 064 328	63,87	14 450	0,23	6 363 565

Źródło: Opracowanie własne DSP na podstawie danych od banków, KIR i Blue Media S.A., PSP Sp z o. o.

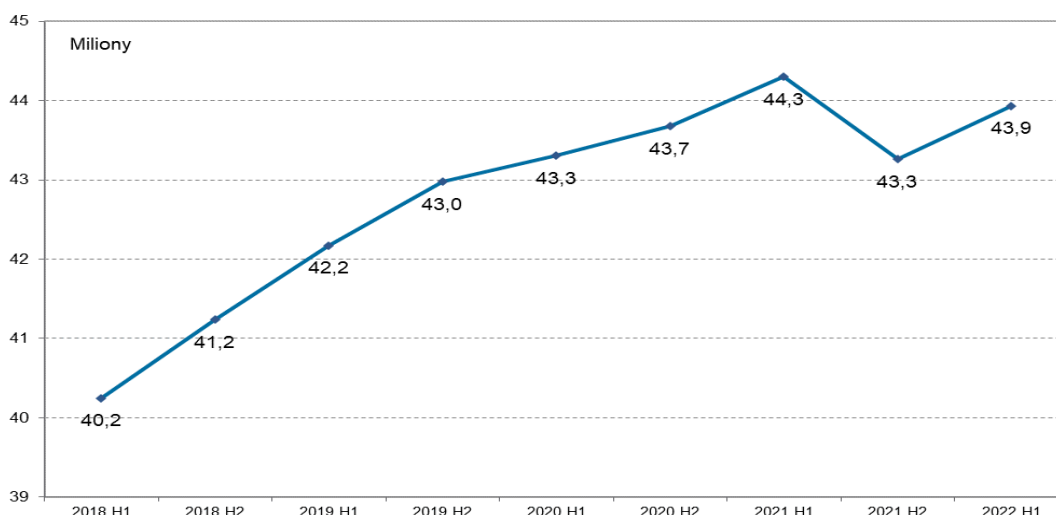
* polecenia przelewu realizowane w ramach systemów: SORBNET2, TARGET2-NBP, Elixir, Euro Elixir, Express Elixir, BlueCash, BLIK oraz przelewów międzyoddziałowych i wewnątrzoddziałowych.

5.2.1. Karty płatnicze

Karty płatnicze są od 2014 r. najczęściej wykorzystywanym przez Polaków bezgotówkowym instrumentem płatniczym. Na rynku kart płatniczych w I półroczu 2022 r. - zgodnie z danymi statystycznymi zebranymi od wydawców kart płatniczych - odnotowano następujące zmiany:

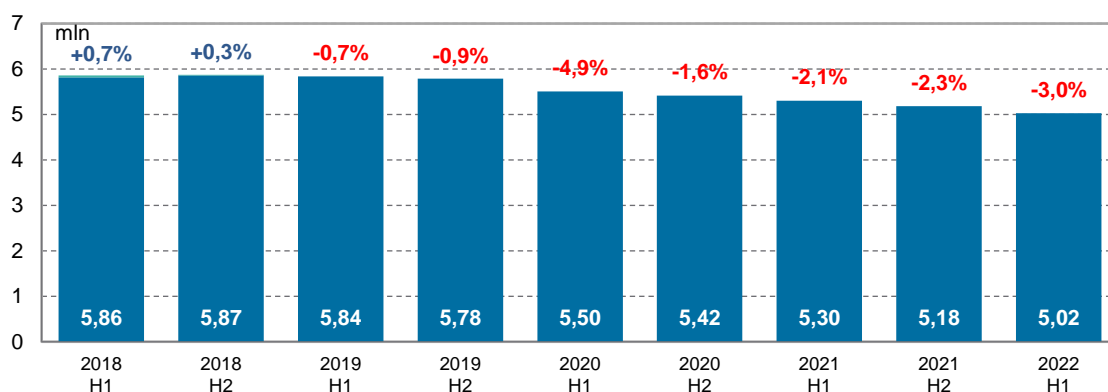
1. Na koniec czerwca 2022 r. na rynku polskim było 43,9 mln kart płatniczych wg danych pozyskanych od wydawców kart, co przedstawia wykres nr 68. W okresie omawianych sześciu miesięcy liczba kart uległa zwiększeniu o 674 tys. szt., co oznacza wzrost o 1,6%. Po incydentalnym spadku liczby kart, który miał miejsce w II półroczu (kiedy to nastąpiło zamknięcie części kart trwale nieaktywnych przez niektórych wydawców, którzy nie uwzględnili tych kart w sprawozdaniach przekazywanych do NBP za III kwartał 2021 r.), w kolejnym monitorowanym okresie półrocznym trend wzrostowy został przywrócony.

Wykres nr 68. Liczba kart płatniczych w Polsce na koniec kolejnych okresów półrocznych od 2018 r.

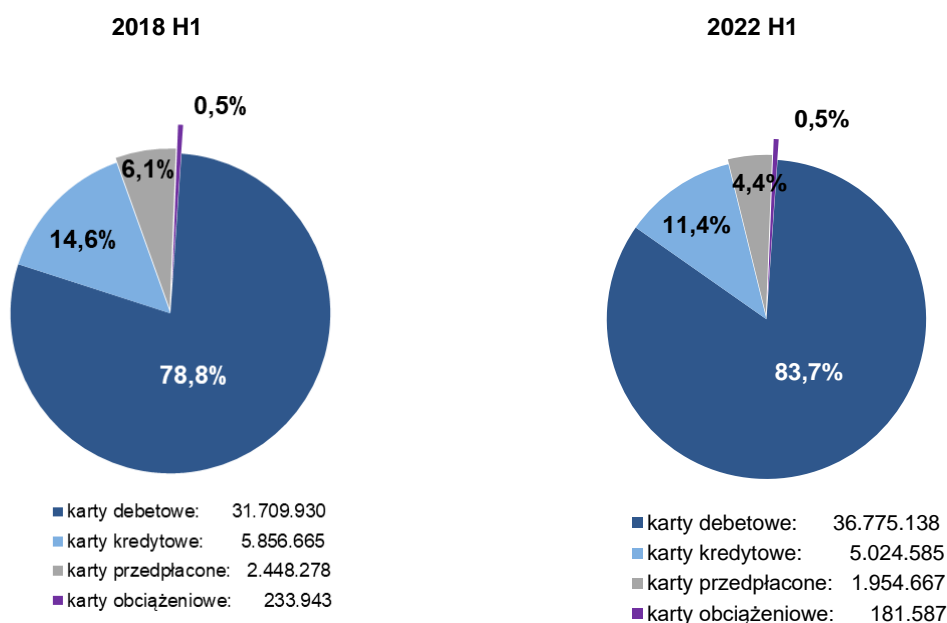
Źródło: Opracowanie własne DSP na podstawie danych od banków

2. W pierwszym półroczu 2022 r. odnotowano spadek o 3% liczby kart kredytowych. Na koniec czerwca 2022 r. kart kredytowych było łącznie 5,025 mln szt., czyli mniej o 154 tys. sztuk. Od 2016 r. do końca 2019 r. liczba kart kredytowych utrzymywała się na zbliżonym poziomie w przedziale 5,8 – 5,9 mln szt. i od 2020 r. podlegała łagodnej tendencji spadkowej. Liczbę kart kredytowych na rynku polskim na koniec kolejnych okresów półrocznych na przestrzeni ostatnich sześciu lat przedstawia wykres nr 69.

Wykres nr 69. Liczba kart kredytowych w Polsce na koniec kolejnych okresów półrocznych od 2018 r.

Źródło: Opracowanie własne DSP na podstawie danych od banków

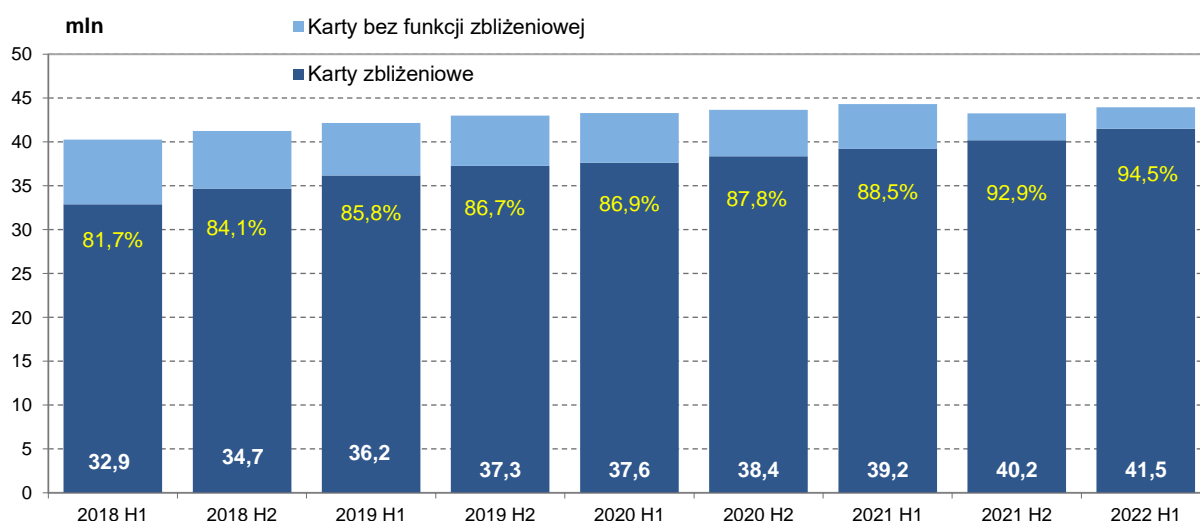
Struktura wydanych w Polsce kart płatniczych nie uległa znaczącej zmianie. Na koniec czerwca 2022 r. udział kart debetowych w ogólnej liczbie kart płatniczych osiągnął poziom 83,7% (w poprzedzającym półroczu wynosił 82,5%). Równocześnie udział kart kredytowych wynosił 11,4% (w poprzedzającym półroczu wynosił 12%). Zmiany wartości tych wskaźników następują w sposób ewolucyjny i trend zmian widoczny jest w ujęciu długofalowym. I tak, na przestrzeni kolejnych lat od 2018 roku widać, iż udział kart debetowych wzrósł o 4,9 punktu procentowego, a udział kart kredytowych uległ zmniejszeniu o 3,2 p.p. W opisywanym przedziale czasu udział kart przedpłaconych także uległ zmniejszeniu z poziomu 6,1% do 4,4%. Zmianę struktury rynku kart płatniczych, porównując analogiczne półrocze w roku 2018 i 2022, prezentuje wykres nr 70.

Wykres nr 70. Struktura wydanych kart w podziale na karty debetowe, kredytowe, obciążeniowe i przedpłacone na koniec I półrocza 2018 r. oraz I półrocza 2022 r.

Źródło: Opracowanie własne DSP na podstawie danych od banków

3. Karty płatnicze z funkcją zbliżeniową funkcjonują na rynku polskim już od ponad 10 lat³³ i są powszechnie wykorzystywane przez Polaków. Na koniec I półrocza 2022 r. było w obiegu 41,5 mln kart z funkcją zbliżeniową, co stanowiło 94,5% wszystkich kart płatniczych. Odnotowany w tym półroczu udział kart z funkcją zbliżeniową był rekordowo wysoki. Liczba kart zbliżeniowych, w porównaniu do poprzedniego półrocza zwiększyła się aż o 1,336 mln szt., czyli wzrosła o 3,3%. Udział kart zbliżeniowych w liczbie wszystkich wydanych kart na przestrzeni ostatnich lat od 2018 r. prezentuje wykres nr 71.

Wykres nr 71. Liczba wyemitowanych kart zbliżeniowych oraz udział kart zbliżeniowych w liczbie wszystkich kart płatniczych na koniec kolejnych półroczy od 2018 r.

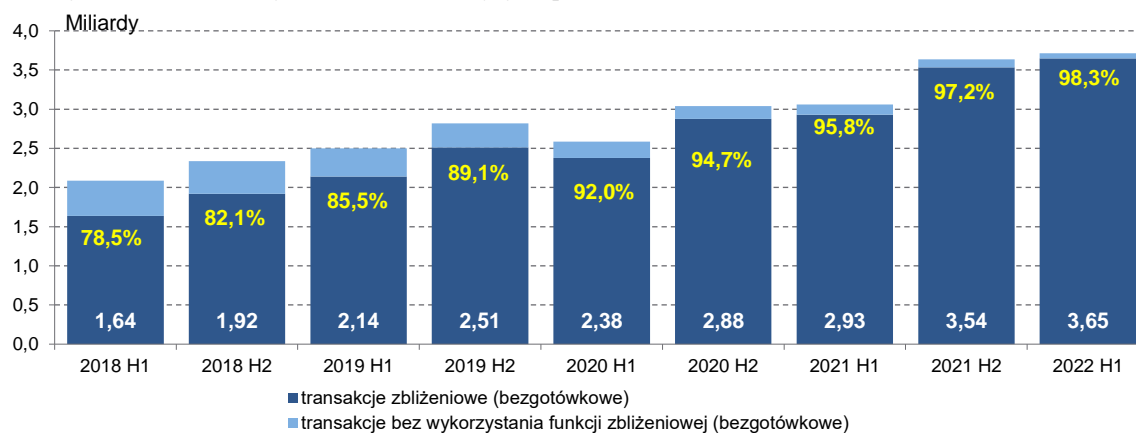
Źródło: Opracowanie własne DSP na podstawie danych od banków

W I półroczu 2022 r. kartami zbliżeniowymi dokonano 3,65 mld transakcji bezgotówkowych o łącznej wartości wynoszącej 223,5 mld zł. W porównaniu do poprzedzającego półrocza przeprowadzono więcej o 111,1 mln transakcji zbliżeniowych, co stanowi wzrost o 3,1%. Warto podkreślić, że udział płatności kartami zbliżeniowymi w ogólnej liczbie bezgotówkowych transakcji kartowych w I półroczu 2022 r. wyniósł aż 98,3%, co jest wskaźnikiem rekordowo wysokim. Dane dotyczące liczby transakcji zbliżeniowych oraz ich udział w liczbie wszystkich transakcji bezgotówkowych przeprowadzonych przy użyciu kart płatniczych na terytorium RP w kolejnych półroczach od 2018 r. prezentuje wykres nr 72³⁴.

³³ Pierwsze karty zbliżeniowe wydano w Polsce w grudniu 2007 r., za: *System płatniczy w Polsce*, NBP, grudzień 2019 r.

³⁴ Od I półrocza 2019 r. udział transakcji zbliżeniowych jest liczony jako odsetek transakcji realizowanych w terminalach POS na terytorium RP, bez uwzględniania transakcji w internecie. Natomiast transakcje zbliżeniowe ujmują transakcje dokonane przy użyciu tradycyjnych (plastikowych) kart płatniczych, kart zainstalowanych w telefonie oraz innych nośników umożliwiających dokonywanie płatności zbliżeniowych (np. gadżetów i stickerów). Wprowadzona zmiana dotyczy wszystkich okresów prezentowanych na wykresach nr 72 i 73.

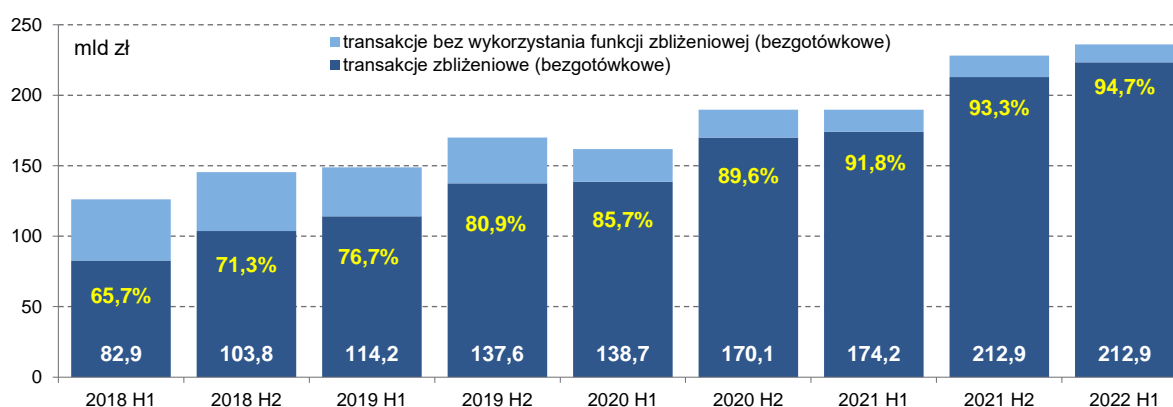
Wykres nr 72. Liczba transakcji zbliżeniowych oraz ich udział w liczbie transakcji bezgotówkowych dokonanych kartami na terytorium RP w kolejnych półroczach od 2018 r.

Źródło: Opracowanie własne DSP na podstawie danych od banków

W I półroczu 2022 r. wartość płatności zbliżeniowych przeprowadzonych przy użyciu kart wyniosła 223,5 mld zł i była większa o 10,6 mld zł niż w poprzednim półroczu, co stanowi wzrost o 5%. Udział wartości transakcji zbliżeniowych w całości transakcji bezgotówkowych przeprowadzonych kartami wyniósł 94,7%, co było najwyższym wskazaniem w dotychczasowych notowaniach. Szczegółowe dane dotyczące wartości transakcji na przestrzeni kolejnych półroczy od 2018 r. prezentuje wykres nr 73³⁵. Warto zaznaczyć, że w marcu 2020 r. został podniesiony limit dla kwoty pojedynczej transakcji zbliżeniowej niewymagającej podawania kodu z PIN z 50 zł do 100 zł.

Wykres nr 73. Wartość transakcji zbliżeniowych oraz ich udział w wartości transakcji bezgotówkowych przeprowadzonych kartami na terytorium RP w kolejnych półroczach od 2018 r.

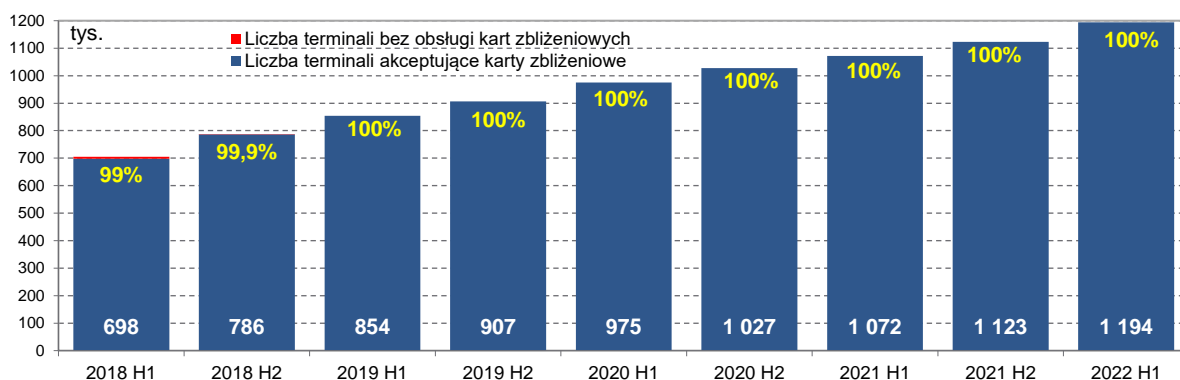
Źródło: Opracowanie własne DSP na podstawie danych od banków

Upowszechnienie transakcji zbliżeniowych w Polsce jest między innymi konsekwencją udostępnienia klientom szerokiej infrastruktury dla obsługi transakcji zbliżeniowych. Należy dodać, że od 2019 roku w Polsce liczba terminali przystosowanych do obsługi płatności kartami zbliżeniowymi wynosi 100%. Liczba terminali POS nadal systematycznie rośnie. Na koniec czerwca 2022 r. na rynku funkcjonowało 1,194 mln

³⁵ jw.

takich terminali, a zatem w ciągu omawianego półrocza przybyło ich 70,5 tys., co stanowiło wzrost o 6,3%. Szczegółowe dane dotyczące wielkości sieci terminali w Polsce od 2018 r. przystosowanych do akceptacji kart zbliżeniowych na przestrzeni ostatnich sześciu lat zaprezentowano na wykresie nr 74.

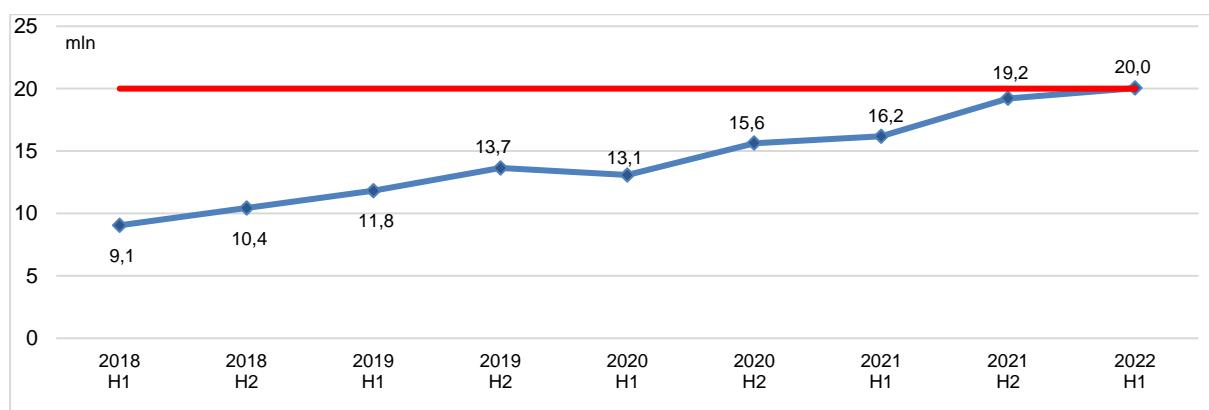
Wykres nr 74. Liczba terminali POS przystosowanych do akceptacji kart zbliżeniowych na koniec kolejnych półroczy od 2018 r.

Źródło: Opracowanie własne DSP na podstawie danych od agentów rozliczeniowych

W I półroczu 2022 r. średnia liczba transakcji zbliżeniowych realizowanych każdego dnia przekroczyła 20 milionów transakcji (20,038 mln). Była to wartość rekordowo wysoka w dotychczasowych notowaniach. Wskaźnik ten w stosunku do poprzedniego półrocza był wyższy o 4,3% (wówczas wyniósł 19,2 mln transakcji). Średnią dzienną liczbę transakcji bezgotówkowych dokonanych kartami zbliżeniowymi od 2018 r. przedstawiono na wykresie nr 75.

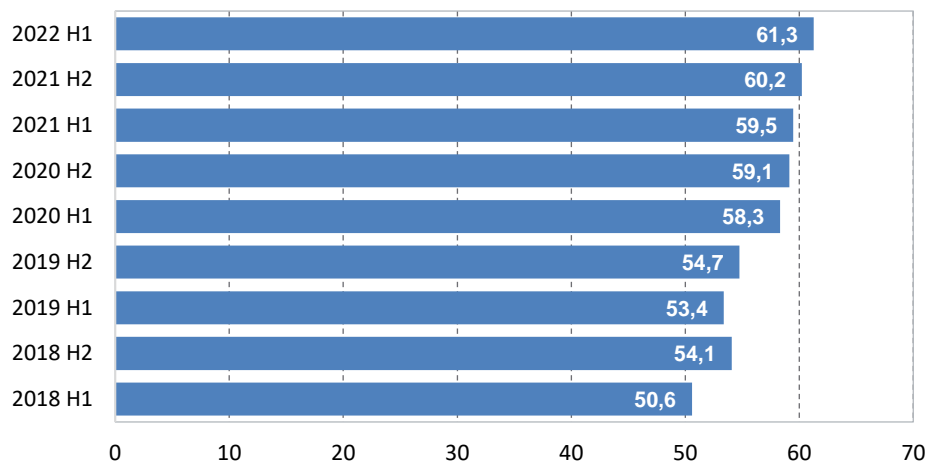
Wykres nr 75. Średnia dzienna liczba (w mln) transakcji bezgotówkowych zrealizowanych kartami zbliżeniowymi od 2018 r.

Źródło: Opracowanie własne DSP

Średnia wartość pojedynczej transakcji zbliżeniowej w I półroczu 2022 r. wyniosła 61,3 zł, czyli była nieznacznie większa niż w II półroczu 2021 r. (60,2 zł). Warto zaznaczyć, że od 2018 roku wartość średnia transakcji przekracza wartość 50 zł (czyli próg wyznaczający konieczność użycia kodu PIN w celu potwierdzenia transakcji, obowiązujący do połowy marca 2020 r.). Średnią wartość transakcji bezgotówkowych dokonanych kartami zbliżeniowymi przedstawiono na wykresie nr 76.

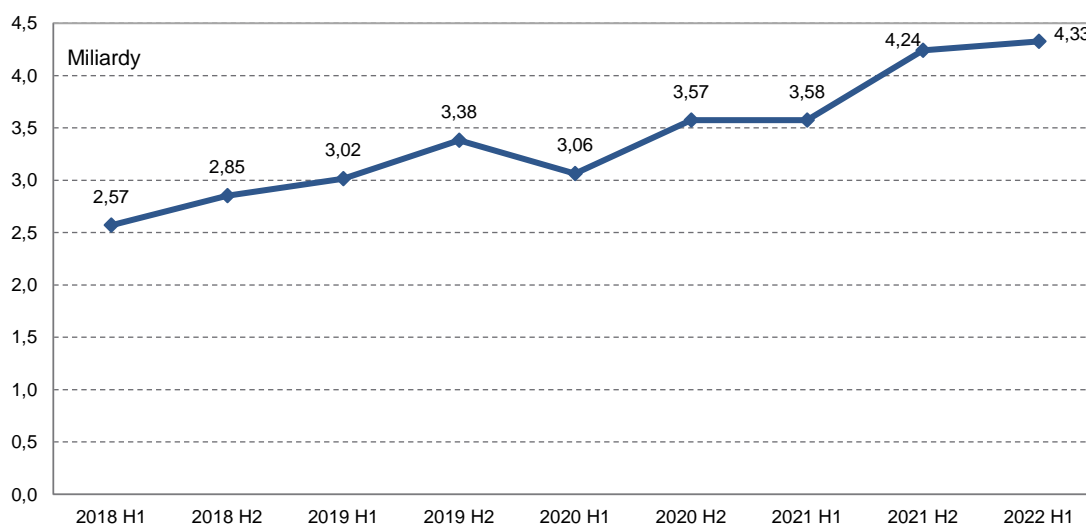
Wykres nr 76. Średnia wartość pojedynczej transakcji zbliżeniowej w kolejnych półroczach od I półrocza 2018 r. (w zł)

Źródło: Opracowanie własne DSP

4. W porównaniu do półrocza poprzedzającego, łączna liczba transakcji dokonywanych kartami (gotówkowych i bezgotówkowych) uległa zwiększeniu. W I półroczu 2022 r. zrealizowano przy użyciu kart 4,3 mld transakcji, czyli więcej o 86,2 mln transakcji niż w II półroczu 2021r. (wzrost o 2%). Od 2020 r. jest widoczna stała tendencja wzrostu liczby transakcji. I tak, w ciągu ostatniego roku liczba transakcji wzrosła o 21%, a w skali dwóch ostatnich lat wzrosła aż o 41,2%. Łączną liczbę transakcji przeprowadzanych w Polsce przy użyciu kart na przestrzeni kolejnych półroczy od 2018 roku przedstawia wykres nr 77.

Wykres nr 77. Liczba transakcji (gotówkowych i bezgotówkowych) dokonywanych kartami w kolejnych półroczach od 2018 r.

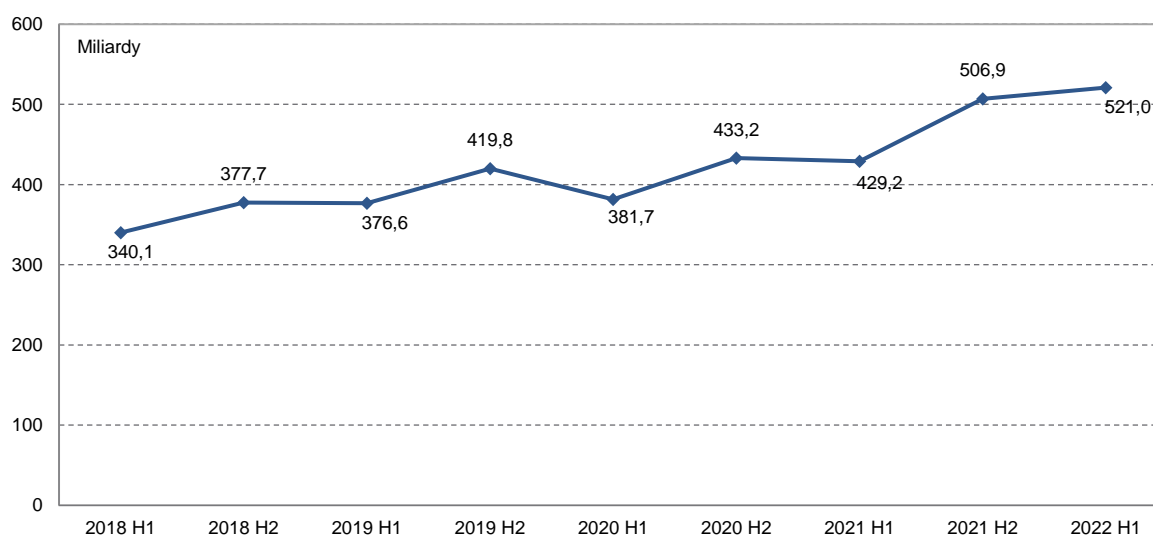

Źródło: Opracowanie własne DSP na podstawie danych od banków

Karty płatnicze posłużyły w I półroczu 2022 r. do przeprowadzenia transakcji o łącznej wartości 521 mld zł, co oznacza wzrost o 2,8% w porównaniu do poprzedzającego półrocza.

Wartość przeprowadzanych transakcji – podobnie jak ich liczba - wzrasta systematycznie od 2020 r. I tak, porównując I półrocze 2022 r do analogicznego okresu z roku poprzedzającego, nastąpił wzrost o 21,4%, a w skali dwóch ostatnich lat nastąpił wzrost o 36,5%. Wartość transakcji przeprowadzanych w Polsce przy użyciu kart na przestrzeni kolejnych półroczy od 2018 roku przedstawia wykres nr 78.

Wykres nr 78. Wartość transakcji dokonywanych kartami w kolejnych półroczach od I półrocza 2018 r.

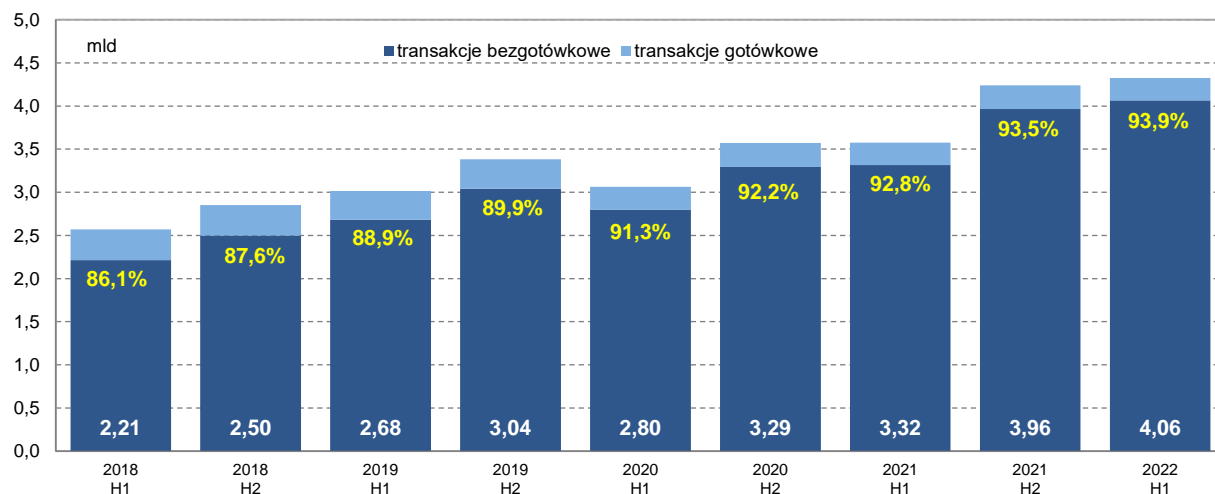

Źródło: Opracowanie własne DSP na podstawie danych od banków

- W I półroczu 2022 r. nieznacznie wzrosła liczba i wartość bezgotówkowych transakcji kartowych. Liczba transakcji bezgotówkowych w omawianym okresie wyniosła 4,06 mld, czyli była większa o 101 mln transakcji niż w półroczu poprzedzającym (wzrost o 2,5%). Stała tendencja wzrostowa jest szczególnie widoczna w długim okresie. I tak, transakcje bezgotówkowe pod względem liczby wzrosły w przeciągu roku o 22,5% a w przeciągu dwóch ostatnich lat o 45,3%.

Najbardziej znaczący jest fakt, iż udział transakcji bezgotówkowych w ogólnej liczbie transakcji dokonanych kartami płatniczymi wyniósł aż 93,9%, co jest wynikiem rekordowo wysokim w dotychczasowej obserwacji. Udział t transakcji bezgotówkowych - od roku 2018, gdy wynosił 86,1% - systematycznie rośnie i w okresie ostatnich czterech lat wzrósł o 7,8 punktu procentowego, co prezentuje wykres nr 79. Do rosnącej popularności transakcji bezgotówkowych na rynku polskim przyczyniły się przede wszystkim karty zbliżeniowe, które umożliwiają przeprowadzanie płatności w formie relatywnie najwygodniejszej i najszybszej dla posiadacza karty.

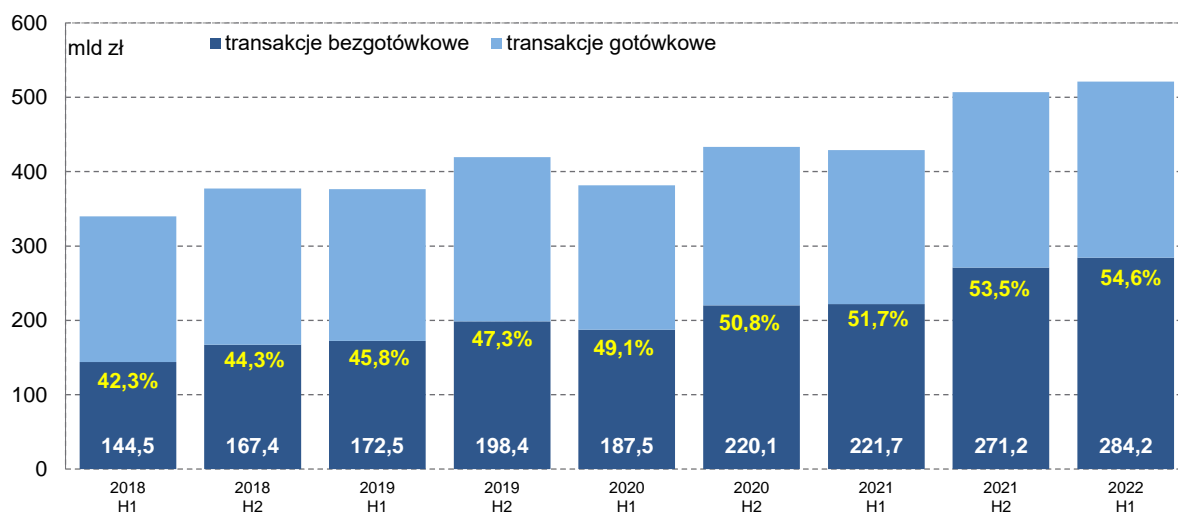
Wykres nr 79. Liczba transakcji bezgotówkowych oraz ich udział procentowy w stosunku do wszystkich transakcji przeprowadzonych kartami płatniczymi w kolejnych okresach półrocznych od 2018 r.

Źródło: Opracowanie własne DSP na podstawie danych od banków

Wartość transakcji bezgotówkowych przeprowadzonych w I półroczu 2022 r. przy użyciu kart wyniosła 284,2 mld zł, czyli w porównaniu do poprzedzającego półrocza była większa o 13,1 mld zł (wzrost o 4,8%). Udział wartości transakcji bezgotówkowych w ogólnej wartości transakcji dokonanych kartami płatniczymi w omawianym półroczu osiągnął poziom 54,6%, co jest wartością rekordowo wysoką w dotychczasowych obserwacjach, co przedstawia wykres nr 80.

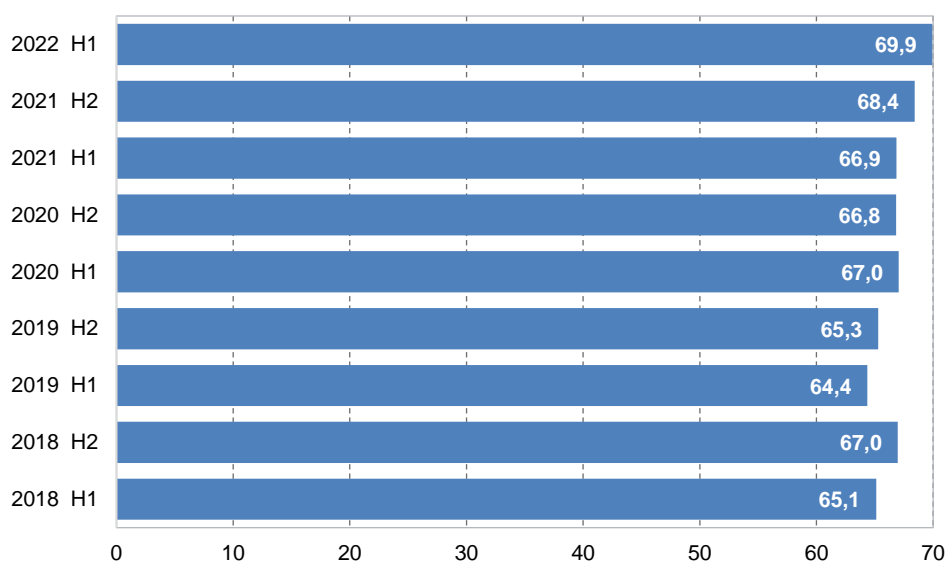
Wykres nr 80. Wartość bezgotówkowych transakcji kartami oraz ich udział procentowy w stosunku do wszystkich transakcji przeprowadzonych kartami płatniczymi w kolejnych okresach półrocznych od 2018 r.

Źródło: Opracowanie własne DSP na podstawie danych od banków

W I półroczu 2022 r. średnia wartość pojedynczej bezgotówkowej transakcji kartowej wyniosła 69,9 zł. W porównaniu do okresu poprzedniego, wartość ta nieznacznie wzrosła (z poziomu 68,4 zł). Wartość tego wskaźnika na przestrzeni ostatnich czterech lat uległa niewielkim zmianom, pozostając w granicach od 64,4 zł do 69,9 zł. Zmiany wartości tego wskaźnika na przestrzeni kolejnych okresów półrocznych od 2018 roku prezentuje wykres nr 81.

Wykres nr 81. Średnia wartość pojedynczej transakcji bezgotówkowej przeprowadzonej przy użyciu karty płatniczej w kolejnych okresach półrocznych od 2018 r.

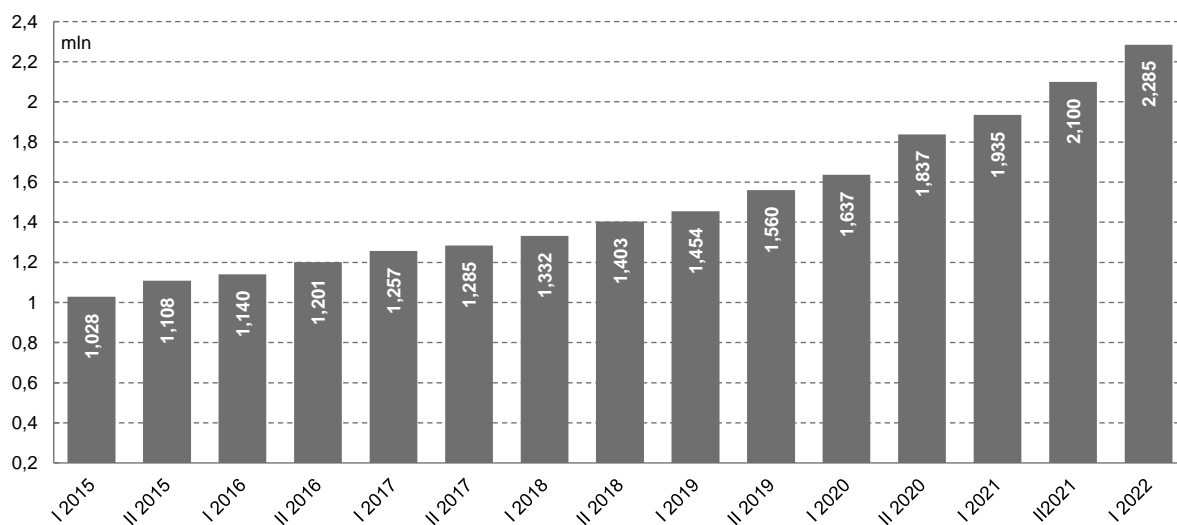

Źródło: Opracowanie własne DSP na podstawie danych od banków

5.2.2. Polecenie przelewu

Polecenie przelewu jest (od II półrocza 2014 r.) drugim, po kartach płatniczych, najczęściej wykorzystywanym instrumentem płatności bezgotówkowych w Polsce. Liczba oraz wartość tego rodzaju transakcji systematycznie rośnie, jednak udział przelewów w ogólnej liczbie transakcji bezgotówkowych maleje w ostatnich latach (53,65% udział w I półroczu 2014 r. przy 35,90% udziale w I półroczu 2022 r.).

W I półroczu 2021 r. w stosunku do II półrocza 2020 r. miał miejsce wzrost udziału polecenia przelewu o 1 p.p. W II półroczu 2021 r. w stosunku do I półrocza 2021 r. wystąpił wzrost liczby transakcji dokonanych poleceniem przelewu o 8,8%, natomiast udział polecenia przelewu spadł o 2,15 p.p. Z kolei w I półroczu 2022 r. w stosunku do II półrocza 2021 r. wystąpił wzrost liczby transakcji dokonanych poleceniem przelewu o 8,6%, jak również wystąpił wzrost udziału polecenia przelewu o 1,3 p.p. Liczba transakcji bezgotówkowych przy użyciu polecenia przelewu wyniosła 2,3 mld (wykres nr 82).

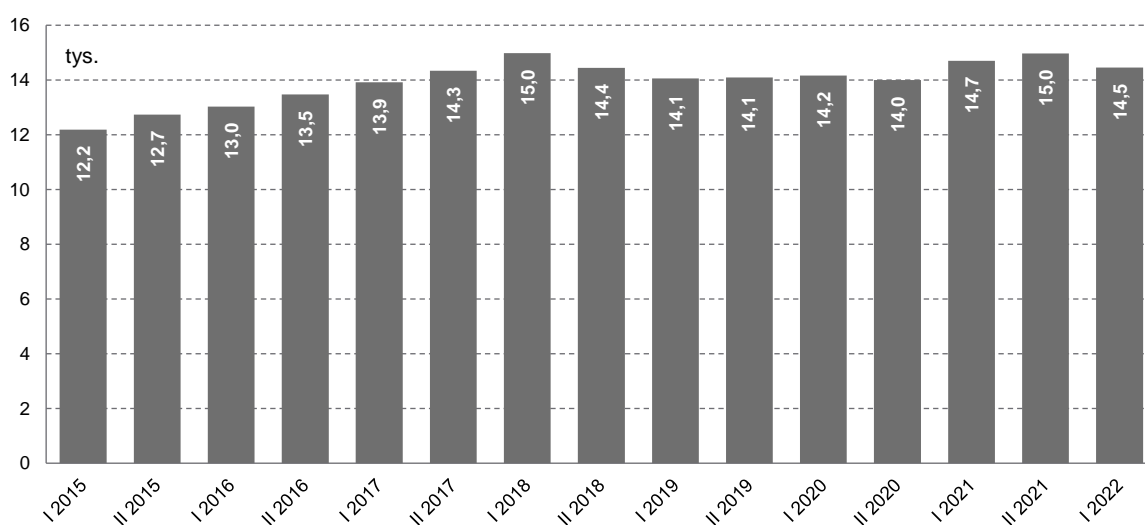
Wykres nr 82. Liczba poleceń przelewu w Polsce realizowanych w okresach półrocznych od I półrocza 2015 r.

Źródło: Opracowanie własne DSP

5.2.3. Polecenie zapłaty

Polecenie zapłaty jest formą rozliczeń pieniężnych używaną do regulowania tzw. płatności masowych, czyli opłat za rachunki za energię elektryczną, gaz, czynsz, telefon czy opłaty abonamentowej za usługi telekomunikacyjne (internet, telewizja). Polecenie zapłaty polega na udzieleniu upoważnienia wierzycielowi do obciążania rachunku bankowego dłużnika kwotą zobowiązania wynikającą z rachunku wystawionego przez wierzyciela.

W I półroczu 2022 r. liczba transakcji poleceniem zapłaty w Polsce wyniosła 14,5 mln szt. i była niższa o 3,5% w stosunku do II półrocza 2021 r. (wykres nr 83). Polecenie zapłaty stanowi zaledwie 0,23% liczby wszystkich transakcji bezgotówkowych. Możliwą przyczyną małej popularności polecenia zapłaty i niskiego poziomu wykorzystania tego instrumentu wydaje się być niechęć Polaków do bezwarunkowego i terminowego obciążania swojego rachunku przez podmioty trzecie oraz skomplikowana procedura ustanawiania polecenia zapłaty, co w efekcie ma wpływ na klientów, którzy obawiają się upoważnić wierzyciela do obciążania rachunku bankowego.

Wykres nr 83. Liczba poleceń zapłaty w Polsce realizowanych w okresach półrocznych od I półrocza 2015 r.

Źródło: Opracowanie własne DSP

5.2.4. Instrumenty pieniądza elektronicznego – Billon

W dniu 23 kwietnia 2019 r. spółka Billon Solutions Sp. z o.o. otrzymała od Komisji Nadzoru Finansowego pierwszą w Polsce licencję instytucji pieniądza elektronicznego. Aplikacja stworzona przez Billon Solutions przeznaczona jest do wydawania pieniądza elektronicznego oraz wykonywania transakcji z jego udziałem. System, na którym został oparty Billon, wykorzystuje technologię blockchain³⁶ drugiej generacji, umożliwiającą m.in. dokonywanie płatności z użyciem regulowanych walut oraz przesyłanie i przechowywanie danych.

Proces wydawania pieniądza elektronicznego i wykonywanie transakcji z jego udziałem wygląda w następujący sposób. Użytkownik, który posiada rachunek pieniądza elektronicznego i zamierza zakupić pieniądz elektroniczny, dokonuje transferu środków pieniężnych z rachunku płatniczego prowadzonego przez bank komercyjny na rachunek płatniczy spółki Billon Solutions. System Billon odnotowuje wpływ na konto, a następnie emituje pieniądz elektroniczny w kwocie odpowiadającej równowartości przekazanych środków. Pieniądz elektroniczny przekazywany jest na rachunek pieniądza elektronicznego użytkownika. Z kolei usługa wykupu pieniądza elektronicznego polega na umorzeniu określonej kwoty pieniądza elektronicznego przechowywanego na rachunku pieniądza elektronicznego użytkownika, a następnie dokonaniu przelewu odpowiedniej kwoty – równowartości pieniądza elektronicznego na rachunek w banku komercyjnym użytkownika lub wypłacie tych środków w bankomacie za pośrednictwem aplikacji oferowanej przez jeden z podmiotów współpracujących. W trakcie tego procesu spółka Billon Solutions każdorazowo dokonuje weryfikacji dostępnych środków na koncie użytkownika, zgodności danych użytkownika, a następnie umorzenia wykupionego pieniądza elektronicznego.

³⁶ Łańcuch bloków udostępniany w środowisku rozproszonym za pomocą mechanizmów Peer-to-Peer.

Spółka rozpoczęła działalność operacyjną polegającą na wydawaniu pieniądza elektronicznego i wykonywaniu transakcji z jego użyciem w I kwartale 2020 r.

W I półroczu 2022 r. Billon nie informował o podejmowaniu nowych inicjatyw w zakresie pieniądza elektronicznego.

5.2.5. Innowacyjne instrumenty i usługi płatnicze

W ostatnich latach pojawiło się na rynku polskim wiele innowacyjnych instrumentów oraz usług płatniczych, nieopisanych wcześniej w niniejszym opracowaniu, które zostaną poniżej krótko przedstawione.

▪ Revolut

Od lipca 2015 r. brytyjska spółka Revolut Ltd prowadzi działalność na rynku usług płatniczych, która polega m.in. na prowadzeniu mobilnego rachunku (obecnie w ponad 30 dostępnych walutach, w tym w złotych) oraz na umożliwieniu dokonywania różnego rodzaju transakcji, w tym także transakcji płatniczych. Do tej pory świadczenie usług przez spółkę Revolut odbywało się jedynie za pośrednictwem aplikacji mobilnej³⁷, lecz we wrześniu 2020 r. została uruchomiona pierwsza webowa wersja aplikacji dla klientów indywidualnych³⁸, która następnie została ulepszona do pełnej wersji w grudniu 2020 r.³⁹

Na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej Revolut Ltd funkcjonuje w ramach tzw. działalności transgranicznej, na podstawie art. 132y ust. 1 ustawy z dnia 19 sierpnia 2011 r. o usługach płatniczych (Dz. U. z 2017 r. poz. 2003, z późn. zm.)^{40,41,42}. Na polskim rynku firma oficjalnie obecna jest od marca 2018 r. i choć oferowane przez nią rozwiązania w oparciu o licencję pieniądza elektronicznego (Revolut Payments) na początku stanowiły alternatywę dla tradycyjnej bankowości, to od października 2020 r. Revolut rozpoczął w Polsce działalność bankową w oparciu o Revolut Bank funkcjonujący na Litwie od maja 2020 r. Klienci w Polsce dzięki temu zyskali konta objęte gwarancjami litewskiego rządowego systemu ubezpieczeń inwestycji i depozytów. Revolut prowadzi dalszą ekspansję, w tym na rynki Europy Zachodniej – jego usługi są dostępne m.in. w Belgii, Danii, Finlandii, Niemczech, Islandii, Liechtensteinie, Luksemburgu, Holandii, Hiszpanii i Szwecji (łącznie obsługuje 28 rynków w Europie)⁴³. Dzięki wprowadzeniu aplikacji Revolut Lite umożliwiającej korzystanie w ograniczonym zakresie z oferty Revoluta, podmiot ten zaplanował przyspieszenie ekspansji na łącznie 90 rynkach na świecie do końca 2022 r.⁴⁴ Warto dodać, że w grudniu 2021 r. Revolut Bank uzyskał pełną licencję bankową („full banking licence” zamiast „specialised bank”)⁴⁵. W kwietniu 2022 r. Revolut

³⁷<https://www.revolut.com/pl-PL/help/zaczynamy!/dodawanie-pieniedzy-na-konto-revolut/karta/jakie-karty-i-waluty-sa-obsługiwane>

³⁸<https://www.cashless.pl/8509-Revolut-web-app-nowosc>

³⁹<https://blog.revolut.com/introducing-the-revolut-web-app/>

⁴⁰ Revolut jest spółką posiadającą upoważnienie Urzędu ds. Postępowania Finansowego w Wielkiej Brytanii na mocy ustawy o elektronicznych instrumentach płatniczych z 2011 roku (FCA nr: 900562) do emisji pieniądza elektronicznego.

⁴¹ Spółka Revolut Ltd znajduje się w prowadzonym przez KNF zestawieniu notyfikacji dotyczących działalności transgranicznej unijnych instytucji pieniądza elektronicznego na terytorium RP; https://www.knf.gov.pl/podmioty/wyszukiwarka_podmiotow#849668

⁴² P. Dziubak, *Revolut uruchomił bank. Z nowych usług może skorzystać 300 tys. osób*, cashless.pl, <https://www.cashless.pl/7673-Revolut-bank-Litwa-kiedy-w-Polsce>

⁴³<https://prnews.pl/revolut-bank-wszedl-na-10-kolejnych-rynkow-w-europie-jest-juz-dostepny-w-28-krajach-462919>

⁴⁴<https://www.cashless.pl/11975-revolut-lite-aplikacja>

⁴⁵<https://www.cashless.pl/11743-revolut-przenosi-wszystkich-europejskich-klientow-do-banku-revolut-payments-zostanie-wchlonięte-przez-revolut-bank>

podjął decyzję o przeniesieniu wszystkich swoich europejskich klientów Revolut Payments do Revolut Bank z dniem 1 lipca 2022 r.⁴⁶

Rachunek płatniczy w Revolucie umożliwia zarówno otrzymywanie przelewów z innych banków (poprzez tradycyjny przelew lub kartę płatniczą), jak i wykonywanie przelewów na rachunki w innych bankach lub dokonywanie płatności pomiędzy użytkownikami aplikacji, a także za pośrednictwem serwisów społecznościowych, e-maili lub smsów. Po utracie przez Revolut dostępu do polskich numerów IBAN w marcu 2021 r., podmiot ogłosił w kwietniu 2022 r., że numery te będą przywracane⁴⁷. Zasadniczym elementem rozwiązania Revolut jest wydawana do rachunku płatniczego multiwalutowa karta płatnicza jednej z dwóch organizacji kartowych o zasięgu globalnym (tj. Visa lub Mastercard)⁴⁸, zapewniająca możliwość dokonywania płatności lub wypłaty środków z bankomatu praktycznie na całym świecie. Płatność kartą jest realizowana w ramach środków pieniężnych w walucie wcześniej wymienionej w aplikacji płatniczej (jednej z 30 w ramach prowadzonego rachunku) albo w ramach konwersji środków w czasie rzeczywistym w trakcie płatności (wówczas możliwe jest dokonanie płatności w jednej z ponad 150 walut), bez dodatkowych prowizji⁴⁹. W marcu 2022 r. Revolut udostępnił swoim klientom w aplikacji nową funkcję "Zaufani usługodawcy", dzięki której użytkownicy będą mogli oznaczać usługodawców i sprzedawców jako zaufanych i tym samym płacić u nich kartami bez konieczności dodatkowego potwierdzenia transakcji⁵⁰. Ponadto, od końca 2017 r. Revolut umożliwia obrót kryptowalutami – na początku 2022 r. ich liczba wyniosła ponad 60⁵¹.

We wrześniu 2021 r. Revolut poinformował, że prowadzi prace nad usługą z zakresu płatności odroczonej⁵², która w lutym 2022 r. została udostępniona w Polsce klientom rozwiązania noclegowego Revolut Stays w formie „zarezerwuj teraz, zapłać później”⁵³. Usługa BNPL w typowej formie została zaoferowana w czerwcu 2022 r. klientom w Irlandii pod nazwą „Pay Later”⁵⁴. Jest to produkt ratalny z odroczoną płatnością, który wykorzystuje przyznany limit kredytowy i bierze pod uwagę zdolności zakupowe klienta⁵⁵. Firma zapowiedziała pojawienie się tej usługi także w Polsce oraz Rumunii jeszcze w 2022 r. Klienci mogą skorzystać z rat Pay Later przy zakupach do maksymalnej kwoty 499 euro opłaconych kartą Revolut, zarówno fizyczną, jak i wirtualną. Koszt można rozłożyć na trzy miesięczne raty – pierwsza rata jest opłacana z góry, w momencie płatności, a kolejne w drugim i w trzecim miesiącu. Opłata w wysokości 1,65% za każdy rozłożony na raty wydatek jest uiszczana przy okazji zwrotu drugiej i trzeciej raty. Po przyznaniu dostępu do usługi Pay Later klienci mogą aktywować ją w dowolnym momencie, przed dokonaniem płatności za wybrane zakupy, poprzez kliknięcie w aplikacji. Następnie mogą obserwować status płatności i spłaty, którą można także uregulować wcześniej, bez dodatkowych opłat. Klienci Revolut

⁴⁶ <https://www.cashless.pl/11743-revolut-przenosi-wszystkich-europejskich-klientow-do-banku-revolut-payments-zostanie-wchloniete-przez-revolut-bank>

⁴⁷ <https://www.cashless.pl/11674-revolut-przywraca-polskie-numery-iban-trwaja-testy-z-aion-bankiem>

⁴⁸ <https://www.revolut.com/pl-PL/help/zaczynamy!/dodawanie-pieniedzy-na-konto-revolut/karta/jakie-karty-i-waluty-sa-obsługiwane>

⁴⁹ <https://www.revolut.com/pl-PL/help/przewodnik-po-revolut/placenie/w-jakich-walutach-moge-dokonac-płatności-karta-revolut>

⁵⁰ <https://www.cashless.pl/11578-Revolut-silne-uwierzytelnienie-3DS-zaufani-usługodawcy>

⁵¹ <https://www.cashless.pl/10333-revolut-kryptowaluty-2021>, <https://www.cashless.pl/12201-revolut-nowe-kryptowaluty-w-ofercie>

⁵² <https://www.cashless.pl/10568-revolut-płatności-odroczone>

⁵³ <https://www.cashless.pl/11416-revolut-stays-zarezerwuj-teraz-zaplać-później>

⁵⁴ <https://www.cashless.pl/12011-revolut-płatności-odroczone>

⁵⁵ <https://prnews.pl/revolut-wchodzi-na-rynek-płatności-odroczonej-z-ratami-pay-later-465797>

mogą skorzystać z rat Pay Later u dowolnego usługodawcy, który akceptuje płatności Revolut w sklepie stacjonarnym lub online.

Revolut kontynuuje prace nad wdrażaniem usług z zakresu otwartej bankowości – jeszcze w 2021 r. klienci FinTechu uzyskali możliwość powiązania konta w Revolucie z rachunkami prowadzonymi w czterech polskich bankach, tj. w: mBanku S.A., ING Banku Śląskim S.A., Banku Pekao S.A. oraz Santander Banku Polska S.A. Powiązanie to ma umożliwić nie tylko wgląd w bieżące saldo rachunku, lecz także zasilenie konta w aplikacji Revoluta⁵⁶. W tym samym czasie firma ogłosiła uruchomienie płatności Apple Pay oraz Google Pay dla użytkowników kont Revolut Junior. Dzięki temu, po wcześniejszej autoryzacji za pomocą hasła lub z wykorzystaniem narzędzi biometrycznych, niepełnoletni klienci Revoluta zyskali możliwość wykonywania płatności zbliżeniowych telefonem lub smartwatchem⁵⁷. W czerwcu 2022 r. Revolut ogłosił nawiązanie partnerstwa z firmą Tink, której usługi bazują na rozwiązaniach z zakresu otwartej bankowości. Współpraca spółek ma usprawnić realizację przekazów pieniężnych klientów Revoluta, których liczba sięga około 18 mln na całym świecie⁵⁸. Tink ma wspomagać brytyjski bank fintechowy poprzez swoją technologię usług inicjowania płatności (Payment Initiation Services, PIS). Pozwala ona na łączenie się ze swoim kontem bankowym i natychmiastową autoryzacją oraz realizacją płatności, bez potrzeby opuszczania aplikacji Revolut.

▪ Google Pay

Działanie aplikacji Google Pay polega na przechowywaniu danych o zarejestrowanych kartach płatniczych użytkownika i wykorzystywaniu tych danych podczas transakcji płatniczej. Dane karty dodanej do Google Pay są szyfrowane, a każda skonfigurowana karta jest tokenizowana i otrzymuje numer VAN (Virtual Account Number) przechowywany w urządzeniu. Dzięki tokenizacji dane karty nie są udostępniane akceptantom. Dzięki takiemu rozwiązaniu żaden podmiot trzeci, m.in. sklep, w którym dokonana jest płatność, nie pozna numeru karty, ani też nie będzie mógł go wykorzystać w żaden sposób naruszający reguły prawa. Warto również wspomnieć, że firma Google nie przetwarza oraz nie autoryzuje transakcji, co również podnosi poziom bezpieczeństwa. Aplikacja pracuje w tle, co oznacza, że w celu dokonania płatności użytkownik nie musi uruchamiać aplikacji, a wystarczy jedynie odblokować telefon i zbliżyć go do terminala umożliwiającego akceptację płatności zbliżeniowych. Warunkiem koniecznym do wykonania transakcji jest telefon wyposażony w moduł NFC oraz system operacyjny Android w wersji co najmniej 4.4 KitKat. Tak jak w przypadku kart zbliżeniowych, dokonywanie transakcji Google Pay do kwoty 100 zł nie wymaga żadnego potwierdzenia ze strony płatnika. Proces dodawania do aplikacji danych kart płatniczych jest prosty i potwierdza się go, wykorzystując komunikację w formie SMSa z banku. Usługa Google Pay jest obecnie dostępna w kilkunastu polskich bankach komercyjnych oraz wybranych bankach spółdzielczych⁵⁹. Ponadto z usługi tej mogą korzystać użytkownicy kilku zagranicznych banków fintechowych oraz kilkunastu fintechowych instytucji niebankowych⁶⁰.

⁵⁶ <https://www.cashless.pl/10897-Revolut-otwarta-bankowosc-Polska>

⁵⁷ <https://www.cashless.pl/11119-revolut-junior-google-pay>, <https://www.cashless.pl/10940-revolut-junior-apple-pay>

⁵⁸ <https://www.cashless.pl/11942-tink-revolut-wspolpraca-visa-open-banking>

⁵⁹ https://support.google.com/wallet/answer/12169420?visit_id=638017854494128894-3344493294&rd=1

⁶⁰ jw.

▪ Apple Pay

Od czerwca 2018 r. użytkownicy telefonów z systemem operacyjnym iOS mają możliwość dokonywania płatności mobilnych swoimi smartfonami poprzez aplikację Apple Pay, która jest dedykowana wyłącznie użytkownikom iPhone'ów i wybranych innych urządzeń firmy Apple. Usługa Apple Pay pozwala na dokonywanie płatności zbliżeniowych w sklepach stacjonarnych poprzez przyłożenie do terminala smartfona marki iPhone oraz w aplikacjach i witrynach internetowych. Proces uruchamiania usługi na telefonie, w tym dodawanie karty płatniczej do wirtualnego portfela w smartfonie jest podobny jak w przypadku usługi Google Pay. Zmianą w stosunku do istniejących na rynku rozwiązań jest brak wymogu potwierdzenia transakcji (niezależnie od jej kwoty) kodem PIN. Apple Pay wykorzystuje do tego rozwiązania biometryczne typu: TouchID (czytnik linii papilarnych) oraz FaceID (system rozpoznawania twarzy) lub też tzw. passcode (kod odblokowujący iPhone'a), co znacznie podnosi poziom bezpieczeństwa transakcji. Innym elementem podnoszącym poziom bezpieczeństwa usługi Apple Pay jest to, że w systemie Apple na podstawie numeru karty generowany jest token DAN (Device Account Number), który służy do identyfikacji karty po stronie banku wydawcy i który jest przechowywany wyłącznie na urządzeniu w tzw. bezpiecznym elemencie (specjalny certyfikowany chip zaprojektowany do bezpiecznego przechowywania informacji o płatnościach). Dzięki tokenizacji dane karty nie są udostępniane sprzedawcom, dzięki czemu żaden podmiot trzeci nie pozna numeru karty i nie będzie mógł go wykorzystać w żaden sposób naruszający reguły prawa. Warto dodać, że firma Apple nie przetwarza oraz nie autoryzuje transakcji, co zwiększa poziom bezpieczeństwa rozwiązania. Należy także podkreślić, że zarówno Apple Pay, jak i Google Pay są rozwiązaniami opartymi na kartach płatniczych, w związku z tym w przypadku wystąpienia oszustwa poszkodowani klienci mogą ubiegać się o zwrot utraconych środków w ramach procedury chargeback. Usługa Apple Pay jest obecnie dostępna w kilkunastu polskich bankach komercyjnych oraz wybranych bankach spółdzielczych⁶¹. Ponadto korzystać z niego mogą użytkownicy kilku zagranicznych banków fintechowych oraz kilkunastu fintechowych instytucji niebankowych⁶².

▪ Garmin Pay oraz Fitbit Pay

W marcu 2018 r. Santander Bank Polska S.A. wraz z firmą Mastercard oraz producent sprzętu Garmin uruchomili na polskim rynku usługę płatności mobilnych Garmin Pay. Usługa umożliwia dokonywanie płatności zbliżeniowych za pomocą smartwatcha firmy Garmin. Zasada działania jest podobna do działania zbliżeniowych kart płatniczych. Posiadacze zegarków Garmin przed rozpoczęciem korzystania z nowej usługi muszą najpierw zainstalować dedykowaną aplikację na swoim smartfonie, połączyć zegarek z aplikacją, a następnie dodać kartę płatniczą do aplikacji oraz ustawić kod PIN. Warto dodać, że wprowadzanie kodu PIN nie jest konieczne przy każdej transakcji. Przez 24 godziny od wprowadzenia kodu PIN kolejne transakcje można dokonywać bez jego podawania, pod warunkiem że zegarek nie był zdejmowany z ręki (w czym pomaga funkcja monitorowania tętna)⁶³. Zgodnie z informacjami zawartymi na stronie producenta zegarków, karty płatnicze dodane do aplikacji są objęte procesem tokenizacji, co oznacza, że numer posiadanej karty nie jest przechowywany na urządzeniu i serwerach oraz nie jest przekazywany akceptantowi podczas dokonywania płatności. Obecnie z systemu Garmin Pay mogą korzystać klienci

⁶¹ <https://support.apple.com/pl-pl/HT206637>

⁶² jw.

⁶³ Maciej Kazimierski, *Garmin Pay w Polsce – co trzeba o nim wiedzieć?*, direct.money.pl, 2018, <https://direct.money.pl/artykuly/porady/garmin-pay-w-polsce-8211;-co-trzeba-o-nim,79,0,2401871.html>

kilkunastu polskich banków komercyjnych oraz wybranych banków spółdzielczych⁶⁴ oraz użytkownicy Adyen, Genome, Quicko, Revolut, Curve, Wise oraz Zen.com.

Poza rozwiązaniem Garmin Pay, na rynku polskim istnieje również Fitbit Pay. Użytkownicy zegarków firmy Fitbit (modeli Ionic i Versa) mogą dokonywać płatności zbliżeniowych przy użyciu swoich zegarków na podobnej zasadzie co Garmin Pay. Proces instalacji aplikacji, dodawania karty oraz autoryzacji transakcji jest analogiczny, jak w przypadku systemu Garmin Pay. Obecnie z płatności Fitbit Pay mogą korzystać klienci kilku polskich banków komercyjnych oraz wybranych banków spółdzielczych⁶⁵ oraz użytkownicy Revolut, Curve, bunq i Wise.

▪ Visa Direct

Visa Direct jest innowacyjną usługą oferowaną przez organizację płatniczą Visa, która za pośrednictwem rozwiązania VisaNet umożliwia transfery pieniężne bezpośrednio z karty na kartę lub wpłacanie gotówki na kartę odbiorcy⁶⁶. W połowie 2021 r. usługa Visa Direct dostępna była w 200 krajach, w ponad 160 walutach i obsługiwała około 99% rachunków bankowych⁶⁷.

Wdrożenia rozwiązania Visa Direct dokonywane są również do płatności w środowiskach systemowych podmiotów współpracujących (m.in. Remitly, Wise, Western Union)⁶⁸. Ponadto, inicjatywa firmy Visa dotychczas wdrożona została w ramach partnerstwa strategicznego w ofercie amerykańskiego podmiotu PayPal, którego klientom (również innych usług grupy PayPal, tj.: Venmo, Xoom, Braintree, Hyperwallet, iZettle) umożliwiło to poprawę ich płynności finansowej w czasach pandemii COVID-19 poprzez zlecenie natychmiastowych i globalnych transferów środków pieniężnych (przelewów krajowych i międzynarodowych w ramach usługi Instant Transfer) w modelu P2P, B2B i B2C, a przelewy te trafiają docelowo na konta powiązane z wydanymi do nich kartami Visa. Analogiczne wdrożenie zostało zrealizowane w brytyjskim podmiocie FinTech pn. TransferGo, w wyniku którego mógł on zaoferować swoim klientom w około 30 krajach⁶⁹ dokonywanie transgranicznych przelewów pieniężnych w czasie zbliżonym do rzeczywistego na ich karty płatnicze bez konieczności korzystania z bankowości internetowej

⁶⁴ <https://www.garmin.com/pl-PL/garminpay/banks/>

⁶⁵ <https://www.fitbit.com/global/us/technology/fitbit-pay/banks>

⁶⁶ Przykładowe funkcjonalności: płatności dwustronne typu P2P, zwrot środków, płatności za rachunki lub przelewy zagraniczne bezpośrednio na kwalifikującą się kartę debetową lub kartę przedpłaconą. Przykładowe modele dokonywania transakcji: B2C (np. wypłata odszkodowania z tytułu ubezpieczenia, wypłata wygranej), B2B (np. płatności do kontrahentów i partnerów biznesowych), G2C (np. zwrot podatków). *Dlaczego warto wybrać Visa Direct dla instytucji finansowych*, 2021, <https://www.visa.pl/prowadz-swoja-firme/visa-direct/issuers.html>; *Najczęściej zadawane pytania Visa Direct*, 2021, <https://www.visa.pl/supporting-info/visa-direct/visa-direct-faq.html>

⁶⁷ Firma Visa ogłosiła w marcu 2021 r. wdrożenie do swojej platformy nowej usługi Visa Direct Payouts, która umożliwia realizowanie płatności typu push w czasie rzeczywistym, co pozwala klientom i partnerom Visa na używanie jednej platformy do transferowania środków pieniężnych na kwalifikujące się karty i rachunki (płatności transgraniczne) lub na kwalifikujące się karty (wypłaty krajowe). *Visa rozszerza możliwości globalnego przesyłania pieniędzy dzięki Visa Direct Payouts*, 2021, <https://www.telix.pl/rynek/wyniki/2021/04/visa-rozszerza-mozliwosci-globalnego-przesylania-pieniedzy-dzieki-visa-direct-payouts/>

⁶⁸ Strategia ta przyczyniła się w 2020 r. do znaczącego wzrostu liczby dokonywanych za w jej ramach transferów w czasie rzeczywistym (60% r/r; wzrost o 500% w grudniu 2020 r.).

⁶⁹ m.in. w Polsce, Niemczech, Hiszpanii, Rumunii, Ukrainie, Turcji.

albo wprowadzania IBAN. TransferGo planuje ekspansję geograficzną tej oferty na blisko 178 rynków (m.in. Wielką Brytanię, Włochy, Nigerię).

W Polsce od września 2019 r. wdrożenie Visa Direct (kooperacja podmiotów Visa i Totalizatora Sportowego, jak również sieci terminali płatniczych eService) obsługuje m.in. wypłaty nagród Lotto bezpośrednio na kartę płatniczą osoby wygrywającej (dostępność w około 900 kolekturach Lotto - pierwsza tego typu wdrożenie w Polsce i jedno z pierwszych w Europie i na świecie)⁷⁰.

Ponadto, w drugiej połowie 2021 r. Visa Direct weszła we współpracę z serwisem Zrzutka.pl, służącym zbieraniu środków na samodzielnie określone cele, za pośrednictwem rozwiązania PayU Card Push (usługa dostarczana przez PayU). Wykorzystuje ono systemy przetwarzania płatności Visa do realizacji płatności w czasie rzeczywistym⁷¹. Wkrótce w ramach tej samej usługi w serwisie Zrzutka.pl mają zacząć działać również karty Mastercard⁷².

W maju 2022 r. platforma płatnicza PaySafe ogłosiła poszerzenie współpracy z Visa w zakresie wprowadzenia usługi Visa Direct⁷³.

▪ Visa Mobile

Nową formą płatności mobilnych, której pilotażowa faza rozpoczęła się w dniu 1 września 2021 r., jest rozwiązanie Visa Mobile służące dokonywaniu płatności internetowych przy użyciu smartfona. Zostało ono wdrożone w Polsce, jako pierwszym kraju na świecie, przez firmę Visa we współpracy z Nest Bankiem S.A.

Podstawą funkcjonowania usługi Visa Mobile jest powiązanie w aplikacji mobilnej banku numeru telefonu z kartą płatniczą Visa danego użytkownika. Rozpoczęcie korzystania z Visa Mobile w Nest Banku S.A. sprowadza się do rejestracji użytkownika w tej usłudze za pośrednictwem aplikacji mobilnej banku, którego jest klientem, przy użyciu kodu aktywacyjnego otrzymanego na adres email danego użytkownika i zatwierdzeniu operacji hasłem mobilnym banku. Transakcja płatnicza w sklepie internetowym jest realizowana w trzech krokach. Po dokonaniu wyboru Visa Mobile jako metody płatności (obecnie jedynie za pośrednictwem bramki płatniczej Przelewy24), użytkownik jest najpierw proszony o wprowadzenie numeru telefonu zarejestrowanego w aplikacji mobilnej banku, a następnie o zatwierdzenie płatności hasłem mobilnym. Całość tego procesu szacowana jest na około 20 sekund⁷⁴. Po fazie pilotażowej, w połowie maja

⁷⁰ Visa Direct posłuży wypłacie wygranych na kartę w czasie rzeczywistym w punktach sprzedaży LOTTO, 2019, <https://www.visa.pl/o-korporacji-visa/newsroom/press-releases.2912496.html>; N. Flynn i G. Nasri, Visa and PayPal Expand Partnership, Powering Faster Access to Funds Around the Globe, 2020, <https://usa.visa.com/about-visa/newsroom/press-releases.releaseId.17336.html>; M. Sikorski, TransferGo z przelewami bezpośrednio na kartę odbiorcy. To efekt współpracy z Visa, 2020, <https://www.cashless.pl/8753-transfergo-visa-direct-polska>; M. Sikorski, Visa i PayPal rozszerzają współpracę. Pieniądze będą szybciej trafiać na konta użytkowników, 2020, <https://www.cashless.pl/8495-paypal-instant-transfer-visa-direct>; Visa Direct Grows by 60% as Contactless Payments Surge, 2021, <https://brainstation.io/magazine/visa-direct-grows-by-60-as-contactless-payments-surge>.

⁷¹ <https://www.visa.pl/visa-everywhere/blog/bdp/2021/09/14/visa-direct-zrzutka-1631610538688.html>

⁷² <https://subiektywnieofinansach.pl/ogolnoswiatowe-szybkie-przelewy-z-karty-na-karte-visa-direct/>

⁷³ Paysafe ogłasza współpracę z Visa Direct, <https://www.lendtech.pl/wiadomosci/fintech/paysafe-oglasza-wspolprace-z-visa-direct/>

⁷⁴ J. Uryniuk, Visa i Nest wprowadzają nowy model płatności kartą w internecie. Działa podobnie jak Blik, <https://www.cashless.pl/10540-płatności-visa-mobile-nest-bank>

2022 r. Nest Bank S.A. poinformował o udostępnieniu usługi Visa Mobile wszystkim swoim klientom – zarówno indywidualnym, jak i biznesowym⁷⁵.

Drugą instytucją w Polsce, która wprowadziła Visa Mobile do swojej oferty, jest Bank BPS oraz zrzeszone w nim banki spółdzielcze. Korzystanie z tej funkcjonalności jest bezpłatne⁷⁶.

Rozwiązanie Visa Mobile jest podobne w sposobie korzystania do modelu działania BLIKa w transakcjach internetowych i może być uznawane za jednego z głównych jego konkurentów⁷⁷. Główną różnicą pomiędzy Visa Mobile a BLIKiem jest możliwość wykorzystania w Visa Mobile procedur i technologii stosowanych w systemach kart płatniczych, tj. np. procedury *charge back*, tokenizacji (zamiana wrażliwych danych kartowych na unikatowy ciąg cyfr), czy standardu SRC (ang. *Secure Remote Commerce*), przy równoczesnym zachowaniu wszystkich cech płatności BLIKiem (np. możliwość integracji z aplikacją mobilną banku). Ponadto klienci korzystający z Visa Mobile nie są proszeni o uruchamianie aplikacji mobilnej banku i przepisywanie unikalnego kodu⁷⁸.

Warto dodać, że polski rynek i zwyczaje płatnicze konsumentów były punktem wyjścia w konstruowaniu modelu funkcjonowania Visa Mobile m.in. przez zespół Studia Innowacji Visa w Warszawie⁷⁹.

▪ Płatności odroczone

W Polsce trwa szybki rozwój firm technologicznych oferujących usługi o nazwie „płatności odroczone” (ang. *buy now, pay later*, BNPL). Usługi te polegają, w uproszczeniu, na oferowaniu krótkoterminowej pożyczki (najczęściej do 30 dni) do ustalonego limitu, w czasie której kupujący ma czas zweryfikować, czy wszystkie zakupione towary spełniają jego oczekiwania. Po tym okresie pożyczkobiorca musi opłacić ustalone odsetki.

Według raportu Koszyk Roku 2022 płatności odroczone wdrożyło już 73% e-sklepów w Polsce⁸⁰. Oznacza to, że usługa jest już powszechnie dostępna i szybko rozwija się na polskim rynku. Wyniki badania Koszyk Roku 2022 wskazują, że e-sklepy najczęściej proponują swoim klientom płatności odroczone oferowane przez: PayPo (88%), Twisto (56%), Przelewy24Now (11%), Kup Teraz – Zapłać Później (4%), Smartney Pay (3%) i Klarna (1%). Z badania wynika, że coraz częściej w e-sklepach dostępne są usługi dwóch lub więcej operatorów płatności odroczonej. Na takie rozwiązanie zdecydowało się 32% sklepów uczestniczących w

⁷⁵ M. Sikorski, Visa Mobile dostępna już dla wszystkich klientów Nest Banku. Usługa przyda się podczas zakupów w internecie, <https://www.cashless.pl/11821-nest-bank-visa-mobile>

⁷⁶ J. Uryniuk, Spółdzielczy BPS jako drugi bank w Polsce wprowadza usługę Visa Mobile. Wkrótce zrobi to także SGB, <https://www.cashless.pl/12042-visa-mobile-bps>

⁷⁷ Warto dodać, że równie łatwy w użytkowaniu model działania oferują portfele cyfrowe Apple Pay i Google Pay.

⁷⁸ Visa Mobile – jak działa i jak skorzystać?, <https://www.visa.pl/visa-everywhere/blog/bdp/2021/09/10/visa-mobile-coto-1631263092784.html>

⁷⁹ G. Ulan, Visa Mobile - konkurencja dla BLIKa, ale z chargebackiem już w Polsce, <https://antyweb.pl/visa-mobile>; J. Uryniuk, Visa i Nest wprowadzają nowy model płatności kartą w internecie. Działa podobnie jak Blik, <https://www.cashless.pl/10540-płatnosci-visa-mobile-nest-bank>

⁸⁰ <https://prnews.pl/73-proc-polskich-e-sklepow-wdrozylo-płatnosci-odroczone-465212>

badaniu. Warto jednak zauważyć, że płatności odroczone, które wcześniej występowały głównie w handlu elektronicznym, są już często oferowane w ramach sprzedaży stacjonarnej⁸¹.

W Polsce działa już kilkanaście różnych systemów płatności odroczonej. Do najpopularniejszych należą te oferowane przez polski fintech PayPo, czeski Twisto czy spółkę Allegro Pay, która obsługuje transakcje na największej platformie e-commerce w Polsce. Wśród firm BNPL można wyróżnić także takie marki jak: Klarna (prekursor płatności odroczonej, od stycznia 2022 r. przy użyciu Klarna Card⁸²), Comfino (*marketplace* płatności internetowych, oferujący usługi BNPL realizowane we współpracy z fintechem Twisto), Faktoria (spółka oferująca usługę F-pay - płatności odroczone kierowane do klientów biznesowych) czy TryPay.

Do dotychczasowych graczy na rynku płatności odroczonej dołączają kolejne podmioty. Wśród nich należy wskazać Revoluta oferującego usługę „Pay Later”⁸³ oraz Inbank oferujący transgraniczne (paneuropejskie) płatności odroczone pod marką Paywerk⁸⁴. Kolejne firmy działające na polskim rynku zapowiadają przygotowanie i wdrożenie własnych rozwiązań BNPL. W maju 2022 r. do Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów wpłynął wniosek Polskiego Standardu Płatności (operatora Blika) w sprawie rozszerzenia działalności o nową usługę krótkoterminowego finansowania płatności za zakupy. Wraz z Blikiem płatności odroczone planują tworzyć, oprócz ING Banku Śląskiego S.A., również mBank S.A., Bank Millennium S.A., Santander Bank Polska S.A. i Mastercard⁸⁵. Polski Standard Płatności poinformował o planach rozpoczęcia pilotażu tej usługi i przeprowadzenia pierwszych transakcji w ramach testów family and friends w II kwartale 2022 r.⁸⁶

W maju 2022 r. również PKO Bank Polski poinformował, że w IV kwartale 2022 r. planuje udostępnić swoim klientom własną usługę płatności odroczonej. Początkowo ma ona umożliwiać odliczanie spłat na 30 dni, a w następnej kolejności ma pojawić się możliwość rozkładania płatności na raty⁸⁷. Z usługi BNPL oferowanej przez PKO Bank Polski będzie można korzystać wszędzie tam, gdzie istnieje możliwość płacenia za pomocą przelewu pay-by-link lub Blika⁸⁸. Wprowadzenie własnego rozwiązania płatności odroczonej na polskim rynku zapowiedziała także w kwietniu 2022 r. firma Mastercard.⁸⁹ Biorąc pod uwagę deklaracje firm pełniących tak istotną rolę na rynku usług płatniczych w Polsce, można stwierdzić, że konkurencja firm oferujących płatności odroczone w nadchodzącym czasie gwałtownie wzrośnie.

▪ Rozwiązania SoftPOS

Od kilku lat trwają w Polsce prace wdrożeniowe w zakresie rozwiązań typu SoftPOS, czyli aplikacji rozszerzających funkcjonalność smartfonów i tabletów wyposażonych w moduł NFC o możliwość przyjmowania transakcji kartami płatniczymi. Rozwiązania te umożliwiają akceptantowi przyjmowanie

⁸¹ <https://prnews.pl/platnosci-odroczone-paypo-dostepne-dla-klientow-rtv-euro-agd-463841>, <https://prnews.pl/platnosci-odroczone-paypo-dostepne-w-wybranych-sklepach-stacjonarnych-empik-465544>

⁸² <https://www.cashless.pl/11276-klarna-card-wielka-brytania>

⁸³ <https://prnews.pl/revolut-wchodzi-na-rynek-platnosci-odroczonej-z-ratami-pay-later-465797>

⁸⁴ <https://prnews.pl/nowe-rozwiazanie-kup-teraz-zaplac-pozniej-paywerk-464473>

⁸⁵ <https://www.cashless.pl/11890-platnosci-odroczone-blik-mbank-millennium-santander-mastercard>

⁸⁶ <https://www.cashless.pl/11861-platnosci-odroczone-blik>

⁸⁷ <https://www.cashless.pl/11840-pko-bp-platnosci-odroczone>

⁸⁸ <https://www.cashless.pl/11844-pko-bp-splac-pozniej-platnosci-odroczone>

⁸⁹ <https://www.cashless.pl/11699-mastercard-platnosci-odroczone>

płatności (zbliżeniowymi kartami płatniczymi lub przy użyciu aplikacji płatniczej zainstalowanej na urządzeniach mobilnych z funkcją NFC) bez konieczności stosowania dodatkowego osprzętu (np. osobnego czytnika kart czy urządzenia do autoryzacji płatności).

Pierwsze wdrożenia w zakresie rozwiązań typu SoftPOS, opierające się na standardzie PCI CPoC (Contactless Payments on COTS [commercial off-the-shelf devices]), dopuszczały jedynie realizowanie transakcji do poziomu lokalnego limitu transakcji zbliżeniowych (dla Polski od marca 2020 r. wynosi on 100 zł) lub transakcji zautoryzowanych biometrycznie, np. w ramach rozwiązań Google Pay czy Apple Pay.

We wrześniu 2021 r. firma Worldline poinformowała o wprowadzeniu na kilku rynkach europejskich, w tym polskim, nowej wersji terminala aplikacyjnego umożliwiającego realizację również takich transakcji zbliżeniowych, które wymagają podania kodu PIN. Rozwiązanie to zostało wdrożone we współpracy z polskim fintechem SoftPos. Nowa wersja terminala aplikacyjnego może być zainstalowana na smartfonie lub tablecie z systemem Android 8.0 lub wyższym, posiadającym dostęp do internetu oraz moduł NFC⁹⁰.

W pierwszym półroczu 2022 r. można było zaobserwować dalszy, dynamiczny wzrost popularności SoftPOS-ów. Swoje rozwiązania wprowadziły i rozwijały kolejne firmy, m.in: Fiserv (PolCard Go)⁹², ING Bank Śląski we współpracy z SoftPos oraz IT Card (ING eTerminal)⁹³, Credit Agricole we współpracy z SoftPos oraz Elavon (Elavon Softpos)⁹⁴, IT Card (Planet Pay POSapp)⁹⁵, a także eService (LikePOS)⁹⁶. Warto podkreślić, że powyższe rozwiązania umożliwiają realizowanie również tych transakcji zbliżeniowych, w przypadku których należy wprowadzić kod PIN.

Duża liczba rozwiązań typu SoftPOS wprowadzonych do użytku komercyjnego w analizowanym okresie pozwala założyć, że w najbliższym czasie należy spodziewać się dalszego szybkiego wzrostu tego segmentu rynku terminali płatniczych.

▪ Płatności z wykorzystaniem biometrii

Na coraz większą skalę następuje komercjalizacja i popularyzacja rozwiązań biometrycznych, które są wdrażane w szczególności przez instytucje finansowe i organizacje płatnicze.

Polski fintech PayEye jako pierwszy na świecie zaproponował komercyjne wykorzystanie analizy uwzględniającej 256 unikatowych cech zeskanowanej tęczy oka użytkownika do autoryzacji jego transakcji płatniczej. Proces jest obsługiwany przez autorskie terminale POS wykorzystujące algorytmy analizy wyglądu tęczy względem wzorca biometrycznego (tzw. *payeye code*)⁹⁷. Jest on przypisany do profilu użytkownika w serwisie internetowym PayEye, gdzie można również dokonać zasilania swojego

⁹⁰ <https://www.cashless.pl/10660-nowy-paytel-terminal-NexGo-N3>

⁹¹ [SoftPos z PIN-em jest już dostępny i używany przez pierwszych sprzedawców! - Softpos](#)

⁹² [Cashless - SoftPOS od Fiserv. Z aplikacji PolCard Go korzysta już ponad 1 tys. użytkowników](#)

⁹³ [Cashless - ING wprowadza terminal aplikacyjny. Bank wykorzysta rozwiązanie polskiego fintechu Softpos](#)

⁹⁴ [Credit Agricole udostępnia swoim klientom biznesowym aplikację SoftPos \(fintek.pl\)](#)

⁹⁵ [Cashless - Kolejny softpos na polskim rynku. Swoje rozwiązanie udostępniła firma IT Card](#)

⁹⁶ <https://fintek.pl/nowy-terminal-w-smartfonie-od-eservice-rusza-aplikacja-likepos/>

⁹⁷ M. Szeligowski, *Wrocławianie z PayEye zrobili to pierwsi na świecie. Takie spojrzenie na płatności to rewolucja*, spidersweb.pl, <https://spidersweb.pl/bizblog/payeye-polski-startup-płatności/>.

konta systemowego środkami pieniężnymi. Inicjacja płatności nie wymaga posiadania przez klienta jakiegokolwiek urządzenia⁹⁸. Usługa PayEye została uruchomiona w czerwcu 2020 r., a w drugiej połowie 2021 r. korzystać z niej można było w 105 punktach handlowo-usługowych we Wrocławiu i jego okolicach⁹⁹. W październiku 2021 r. spółka zaprezentowała na targach w Dubaju nowy terminal do obsługi płatności okiem eyePOS 2.0 wyposażony w nowe podzespoły i system, które umożliwiają automatycznie dopasowanie do warunków oświetleniowych. Ponadto, do identyfikacji oka dołączono weryfikację twarzy, co stanowi przygotowanie do wejścia na rynek e-commerce¹⁰⁰. Komercyjny debiut rozwiązania PayEye 2.0 miał miejsce pod koniec pierwszego półrocza 2022 r. Klienci zyskali m.in. możliwość zdalnej aktywacji usługi w aplikacji, bez konieczności wcześniejszego pozostawienia wzoru biometrycznego oka w jednym z terminali, a także możliwość bezpośredniego podpięcia karty płatniczej w aplikacji¹⁰¹.

Pod koniec lipca 2021 r. firma Thales udostępniła wydawcom kart Visa i Mastercard nowe rozwiązanie, tj. kartę płatniczą z czytnikiem linii papilarnych. Takie rozwiązanie umożliwia użytkownikowi karty dokonywanie płatności zbliżeniowych na dowolną kwotę bez konieczności potwierdzania transakcji kodem PIN, tj. poprzez przyłożenie palca do czytnika linii papilarnych wbudowanego w kartę. Odcisk palca użytkownika karty jest zapisywany na chipie karty podczas procesu rejestracji (dokonywanego w oddziale banku lub w innym dogodnym dla użytkownika miejscu). Dane biometryczne, tj. wzór odcisku palca, są niedostępne dla innych uczestników transakcji, np. dla banku wydawcy karty czy punktu handlowo-usługowego. Dane te są używane jedynie do uwierzytelnienia użytkownika karty płatniczej podczas dokonywanej przez niego płatności zbliżeniowej. W przypadku chęci dokonania innego rodzaju transakcji, np. wypłaty gotówki w bankomacie, podczas której karta w całości jest wprowadzana do czytnika urządzenia, użytkownik będzie proszony o podanie kodu PIN. Pierwszym bankiem w Polsce oraz drugim w Europie, który wprowadził do oferty zbliżeniową kartę biometryczną, jest Bank Poczty S.A. Wdrożenie to miało miejsce w grudniu 2021 r. i objęło klientów instytucjonalnych¹⁰². Zgodnie z zapowiedziami banku, karta będzie sukcesywnie udostępniana dla kolejnych grup klientów.

Ocena bezgotówkowych instrumentów płatniczych w I półroczu 2022 r.

Systematycznie wzrasta liczba transakcji dokonywanych bezgotówkowymi instrumentami płatniczymi. W I półroczu 2022 r. kartami zrealizowano 4,3 mld transakcji, co w stosunku do poprzedniego półrocza oznacza wzrost o 2%. Udział transakcji bezgotówkowych w ogólnej liczbie transakcji dokonanych kartami płatniczymi na przestrzeni ostatnich lat niezmiennie wzrastał i w I półroczu 2022 r. wyniósł 94%. Udział płatności kartowych we wszystkich płatnościach bezgotówkowych w I połowie 2022 r. wyniósł 64%. Liczba transakcji poleceniem przelewu wzrosła o 8,6%, a udział przelewów w ogólnej liczbie transakcji bezgotówkowych wzrósł o 1,3 p.p. W I półroczu 2022 r. średnia wartość pojedynczej transakcji bezgotówkowej dokonanej kartą płatniczą wyniosła 69,9 zł i w porównaniu do poprzedniego półrocza (68,4 zł) wartość ta nieznacznie wzrosła. W I półroczu 2022 r. nastąpił wzrost liczby wydanych kart płatniczych o 1,6% do poziomu 43,9 mln kart. Liczba kart zbliżeniowych wzrosła o 1,3 mln i stanowiła 94,5% wszystkich kart płatniczych w Polsce. Rosnąca popularność kart zbliżeniowych przyczynia się do dokonywania

⁹⁸ M. Sikorski, *Szybko rośnie sieć partnerska PayEye. Spojrzeniem można już płacić w kilkudziesięciu miejscach*, cashless.pl, <https://www.cashless.pl/8058-payeye-rosnie-siec-partnerska>.

⁹⁹ <https://payeye.com/tu-zaplacisz-okiem/>

¹⁰⁰ <https://www.telepolis.pl/fintech/cashless/payeye-płatności-okiem-nowy-terminal>

¹⁰¹ *Cashless - PayEye wprowadza usługę drugiej generacji. Aplikację w wersji 2.0 można aktywować przez selfie*

¹⁰² *Bank Poczty rozpoczął wydawanie kart biometrycznych - PRNews.pl*

transakcji bezgotówkowych przez posiadaczy kart na coraz niższe kwoty, co zwiększa liczbę transakcji bezgotówkowych.

Na polskim rynku coraz większego znaczenia nabierają innowacyjne instrumenty i usługi, takie jak Google Pay, Apple Pay oraz Garmin Pay czy Fitbit Pay. Ich popularność wśród klientów banków szybko rośnie (w I połowie 2022 r., wg dostępnych danych, osiągnęła poziom 9 mln¹⁰³). Dzieje się tak za sprawą bardzo dobrze rozwiniętej sieci akceptacji płatności zbliżeniowych (100% terminali POS w Polsce akceptuje płatności zbliżeniowe). Dostępność usługi Apple Pay i Google Pay w ofercie banków stale się powiększa i może być jednym z kryteriów podczas wyboru banku przez klienta. Poza płatnościami mobilnymi coraz większą popularnością cieszą się płatności odroczone, które są dostępne na polskim rynku za sprawą współpracy integratorów płatności oraz banków z fintechami. Zagraniczne fintechy wchodzące na rynek są przyjmowane przez coraz szersze grono polskich klientów, na co może wskazywać coraz większa dostępność płatności mobilnych oferowanych przez podmioty niebędące tradycyjnymi bankami, np. Monese, N26, Revolut, Curve, DiPocket, iCard, Twisto czy Wise. Wszystko to może świadczyć o tym, że Polacy bardzo entuzjastycznie reagują na nowości technologiczne ze świata płatności, co z kolei może powodować zarówno wchodzenie na rynek coraz większej liczby nowych rozwiązań, jak i rozwój już istniejących na polskim rynku innowacyjnych instrumentów i usług płatniczych, oferowanych przez krajowych i zagranicznych dostawców usług płatniczych.

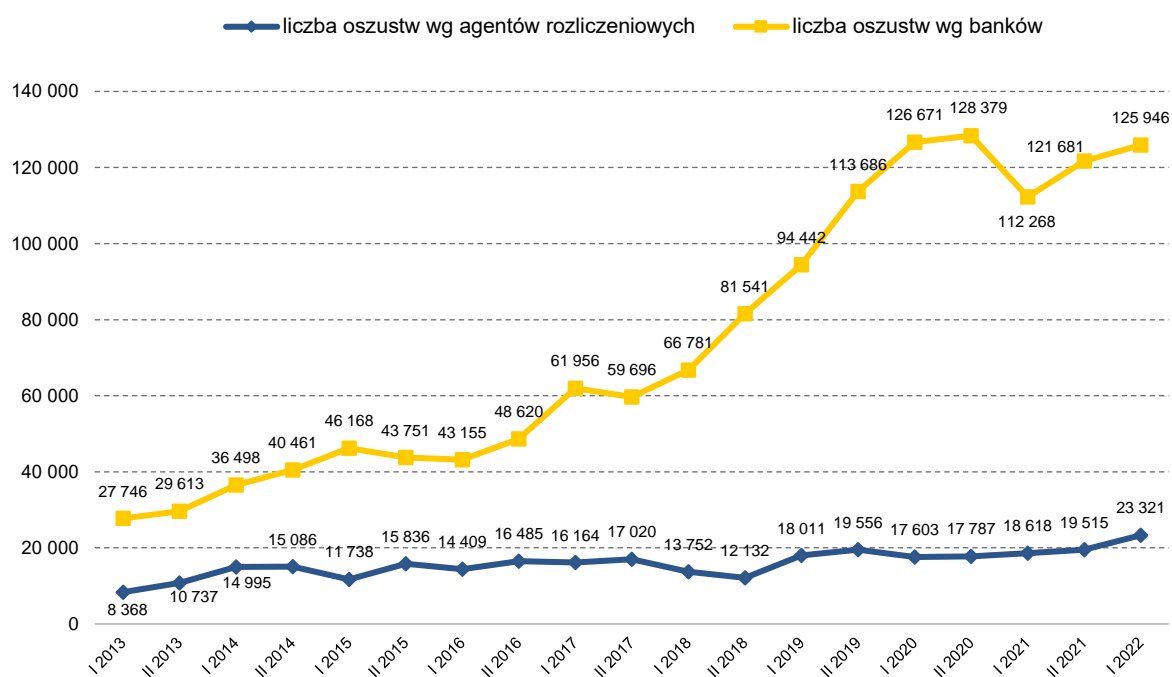
5.3. Oszustwa dotyczące instrumentów płatniczych

Według danych przekazywanych przez banki, w I półroczu 2022 r. liczba operacji oszukańczych dokonanych kartami płatniczymi wyniosła 125,9 tys., natomiast według danych otrzymanych od agentów rozliczeniowych liczba ta osiągnęła poziom 23,3 tys.

Liczbę operacji oszukańczych dokonywanych kartami płatniczymi według danych otrzymanych od banków i agentów rozliczeniowych przedstawiono na wykresie nr 84.

¹⁰³ Raport cashless: <https://www.cashless.pl/12302-apple-pay-portfel-google-liczba-kart-dodanych-2-kw-2022>

Wykres nr 84. Liczba oszustw wg banków i agentów rozliczeniowych w latach 2013 – 2022

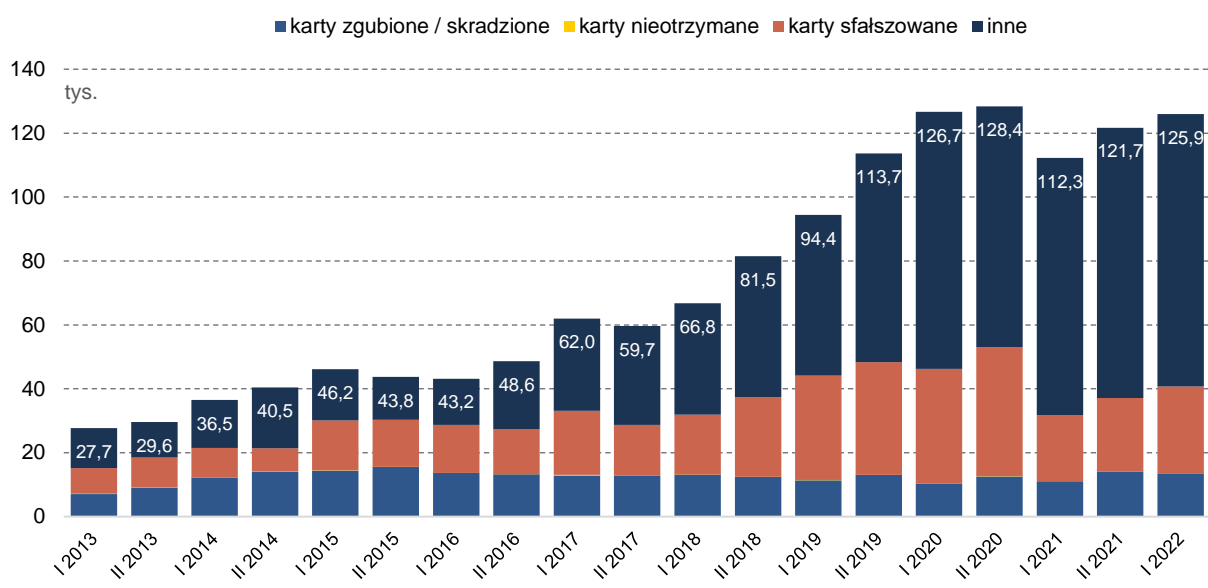

Źródło: Opracowanie własne DSP na podstawie danych od banków i agentów rozliczeniowych

Z uwagi na różny zakres danych dotyczących oszustw dokonywanych kartami płatniczymi ujmowanych w sprawozdaniach, w sposób naturalny od lat występuje rozbieżność w danych przekazywanych przez agentów rozliczeniowych oraz banki. Liczba oszustw przekazywana przez agentów rozliczeniowych jest znacznie mniejsza od liczby przekazywanej przez banki. Dane od agentów rozliczeniowych nie obejmują bowiem transakcji dokonywanych przez oszustów w bankomatach kartami skradzionymi lub kartami skopiowanymi wraz z PIN-kodem oraz transakcji oszukańczych dokonanych poza granicami kraju kartami wydanymi w Polsce. Natomiast dane z banków nie obejmują bezgotówkowych transakcji oszukańczych dokonanych w Polsce kartami wydanymi w innych krajach, które z kolei są objęte sprawozdawczością od agentów rozliczeniowych.

Według danych przekazywanych przez banki, liczba operacji oszukańczych dokonanych kartami płatniczymi w I półroczu 2022 r. (125,9 tys.) zwiększyła się o 3,5% w porównaniu do II półrocza 2021 r. (121,7 tys.). Na wykresie nr 85 zaprezentowano liczbę operacji oszukańczych z wykorzystaniem kart płatniczych w poszczególnych półroczach w latach 2013 – 2022 w podziale na rodzaje operacji oszukańczych, zgodnie z danymi otrzymanymi od banków.

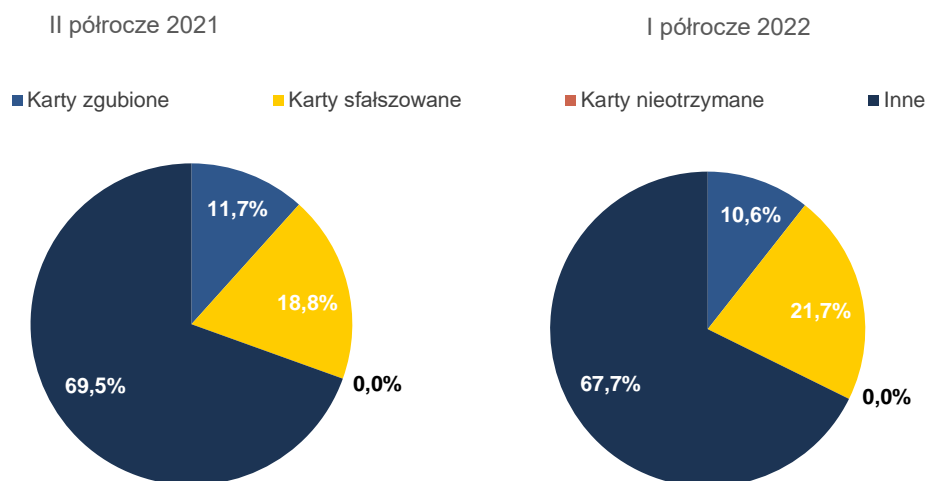
Wykres nr 85. Liczba operacji oszukańczych z wykorzystaniem kart płatniczych w poszczególnych półroczach w latach 2013 – 2022 w podziale na rodzaje operacji oszukańczych – dane od banków

Źródło: Opracowanie własne DSP na podstawie danych od banków

Natomiast na wykresie nr 86 przedstawiono strukturę operacji oszukańczych kartami płatniczymi pod względem ich liczby w II półroczu 2021 r. oraz I półroczu 2022 r.

Wykres nr 86. Struktura operacji oszukańczych kartami płatniczymi według liczby w II półroczu 2021 r. oraz I półroczu 2022 r. – dane od banków

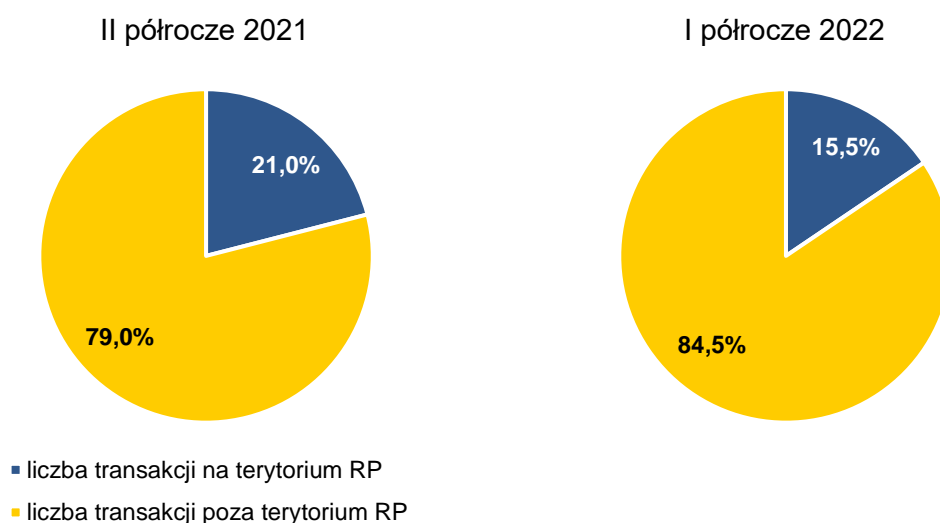
Źródło: Opracowanie własne DSP na podstawie danych od banków

W I półroczu 2022 r. najczęściej transakcji oszukańczych pod względem liczby (wykres nr 86) wystąpiło w kategorii Inne, w której banki przekazują informacje o transakcjach dokonanych przez przejęcie numeru karty bez jej fizycznej postaci. Udział transakcji w kategorii Inne w ogólnej liczbie wyniósł 67,7%, czyli w

stosunku do poprzedniego półrocza (w którym wynosił 69,5%) zmniejszył się o 1,8 p.p. Kolejną kategorią pod względem liczby operacji oszukańczych były transakcje dokonane kartami sfalszowanymi (21,7%), a następnie kartami zgubionymi/skradzionymi (10,6%). W I półroczu 2022 r. największy wzrost w liczbie operacji oszukańczych odnotowano w kategorii karty sfalszowane, w ramach której dokonano 27,3 tys. oszustw, co oznacza wzrost liczby tych operacji o 19,2% w porównaniu do poprzedniego półrocza (22,9 tys. transakcji).

Zdecydowana większość transakcji oszukańczych dokonanych w I półroczu 2022 r. przy użyciu kart wydanych w Polsce była realizowana poza terytorium RP (84,5%). W II półroczu 2021 r. odsetek ten był nieco niższy i wynosił 79%. W przypadku transakcji oszukańczych dokonywanych za granicą przeważały transakcje typu *card not present* (w I połowie 2022 r. było to 96,4% transakcji dokonanych za granicą). W I półroczu 2022 r. w transakcjach oszukańczych na terenie naszego kraju (15,5% wszystkich transakcji oszukańczych) przeważały transakcje dokonywane w urządzeniach akceptujących instrumenty płatnicze (61,8%), które zostały zakwalifikowane głównie do kategorii Karty zgubione/skradzione. Wykres nr 87 prezentuje strukturę operacji oszukańczych dokonanych na terytorium RP oraz poza terytorium RP według liczby transakcji.

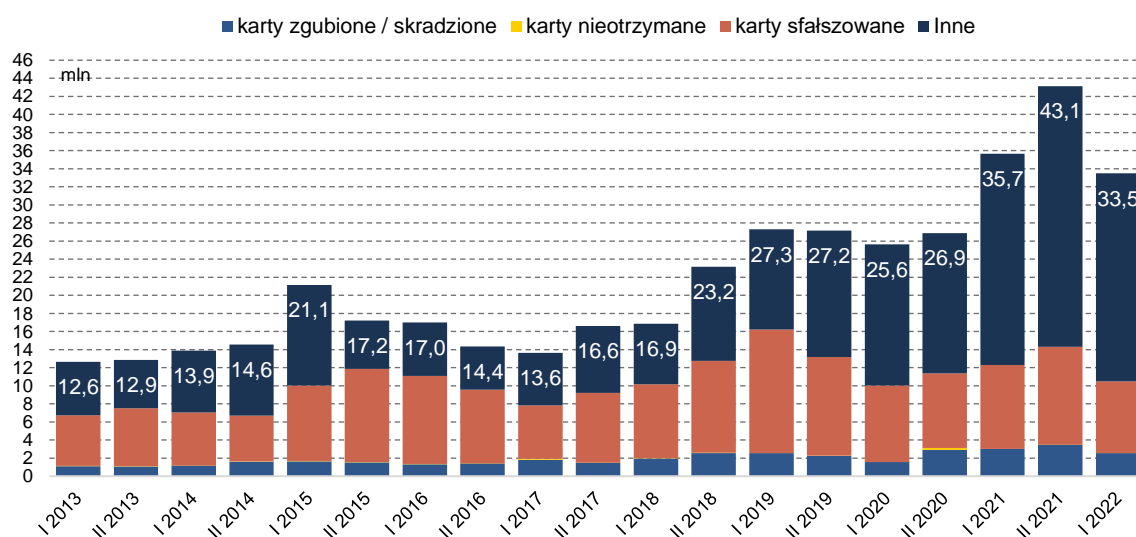
Wykres nr 87. Struktura operacji oszukańczych dokonanych na terytorium RP oraz poza terytorium RP według liczby w II półroczu 2021 r. oraz I półroczu 2022 r. – dane od banków

Źródło: Opracowanie własne DSP na podstawie danych od banków

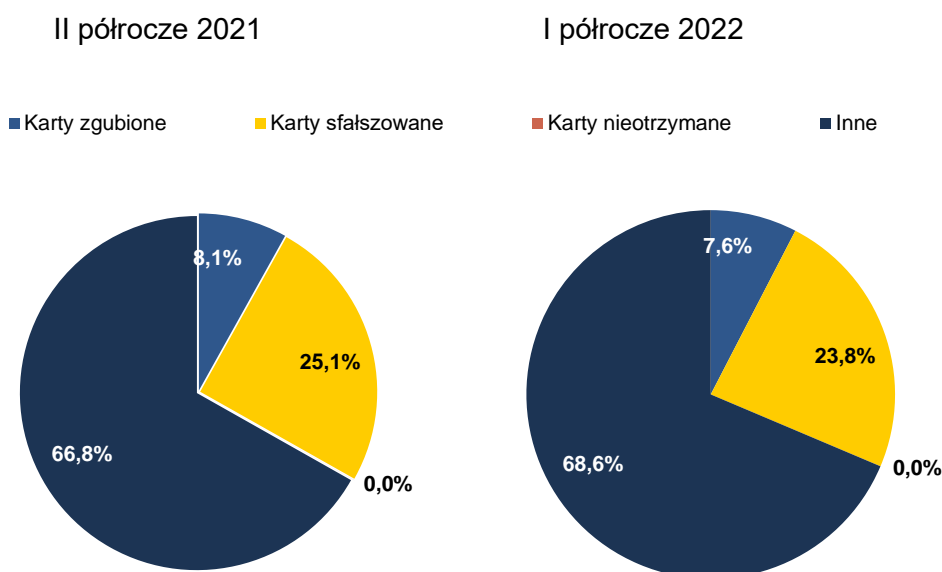
Wartość operacji oszukańczych z wykorzystaniem kart płatniczych w poszczególnych półroczach w latach 2013 – 2022 w podziale na rodzaje operacji oszukańczych zaprezentowano na wykresie nr 88, a na wykresie nr 89 przedstawiono strukturę operacji oszukańczych kartami płatniczymi pod względem ich wartości w II półroczu 2021 r. oraz I półroczu 2022 r. Na obu wykresach przedstawiono dane uzyskane od banków.

Wykres nr 88. Wartość operacji oszukańczych z wykorzystaniem kart płatniczych w poszczególnych półroczach w latach 2013 – 2022 w podziale na rodzaje operacji oszukańczych (w zł) – dane od banków

Źródło: Opracowanie własne DSP na podstawie danych od banków

Wykres nr 89. Struktura operacji oszukańczych kartami płatniczymi według wartości w II półroczu 2021 r. oraz I półroczu 2022 r. – dane od banków

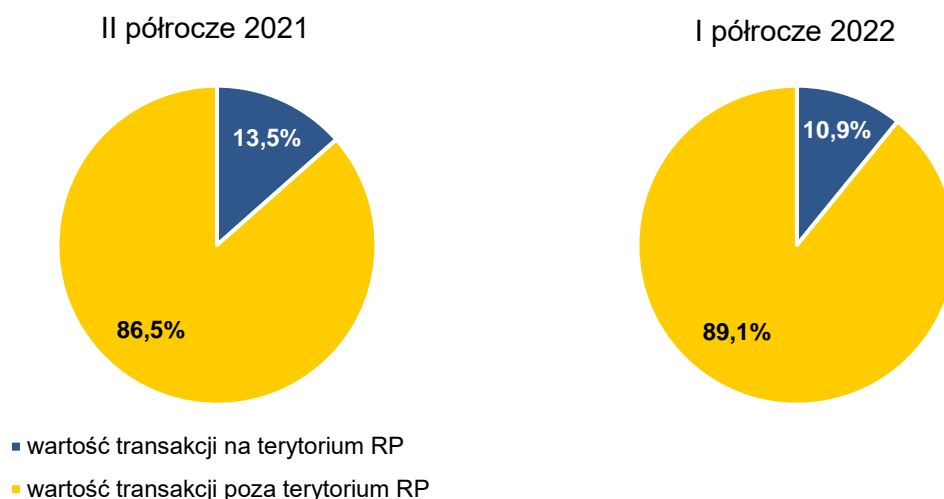

Źródło: Opracowanie własne DSP na podstawie danych od banków

Wartość transakcji oszukańczych w I półroczu 2022 r. wyniosła 33,5 mln zł i była niższa niż w poprzednim półroczu o 22,4% (43,1 mln zł). Pod względem wartości największy udział transakcji oszukańczych odnotowano w transakcjach z kategorii Inne (68,6%).

Podobnie jak w przypadku liczby transakcji, zdecydowana większość transakcji oszukańczych pod względem wartości miała miejsce poza terytorium RP. W I półroczu 2022 r. było to 89,1% wszystkich transakcji oszukańczych (w II półroczu 2021 r. wskaźnik ten wyniósł 86,5%). W I półroczu 2022 r. największą wartość transakcji oszukańczych na terytorium Polski stanowiły transakcje CNP (54,9%), podobnie za granicą dominowały także transakcje typu CNP (94,8%).

Wykres nr 90. Struktura operacji oszukańczych dokonanych na terytorium RP oraz poza terytorium RP według wartości w II półroczu 2021 r. oraz I półroczu 2022 r. – dane od banków

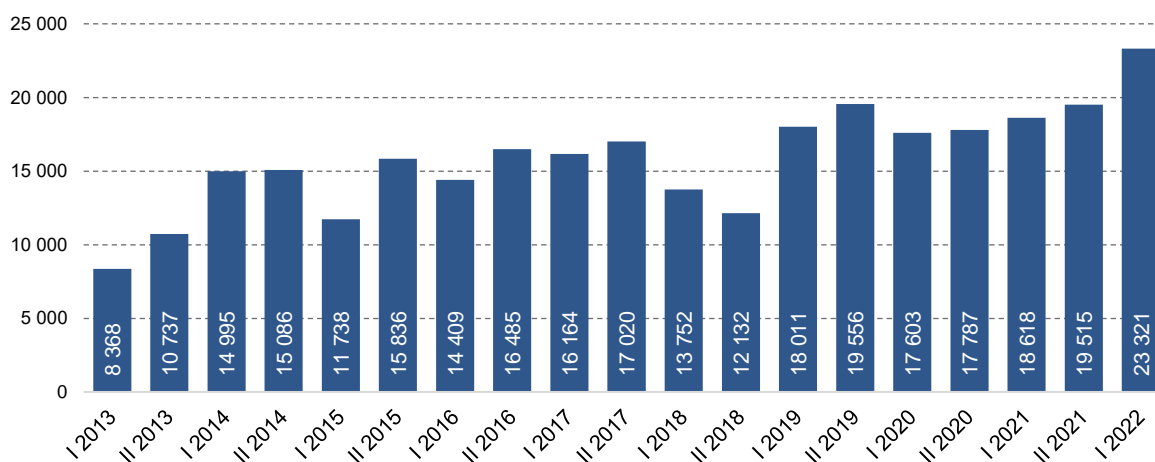
Źródło: Opracowanie własne DSP na podstawie danych od banków

W I półroczu 2022 r. średnia wartość transakcji oszukańczej dokonanej kartą płatniczą wynosiła 265,9 zł i była niższa o 25% w stosunku do poprzedniego półrocza (w poprzednim półroczu wynosiła ona 354,4 zł). Warto dodać, że od początku 2010 r. do końca 2020 r. widoczna była tendencja spadkowa średniej wartości transakcji oszukańczej. Najwyższą średnią osiągnęła w II półroczu 2009 r. i była ona prawie 3-krotnie wyższa (782,4 zł) niż w analizowanym półroczu.

W I półroczu 2022 r. oszukańcze operacje kartowe stanowiły 0,003% liczby i 0,006% wartości wszystkich transakcji dokonanych kartami płatniczymi wydanymi przez raportujące do NBP banki (w poprzednim półroczu zanotowano odpowiednio 0,003% i 0,009%), co sprawia, że pod tym kątem Polska może pochwalić się jednym z najniższych w UE poziomem fraudów w stosunku do ogólnej liczby i wartości transakcji kartowych.

Z danych otrzymanych od agentów rozliczeniowych wynika, że w I półroczu 2022 r. dokonano 23,3 tys. operacji oszukańczych kartami płatniczymi (wykres nr 91), co oznacza wzrost liczby operacji oszukańczych o 19,5%.

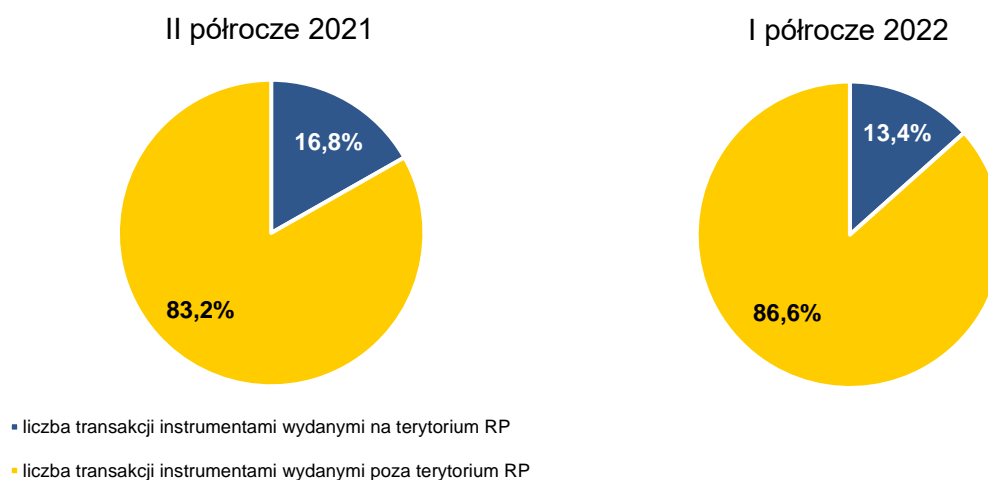
Wykres nr 91. Liczba operacji oszukańczych z wykorzystaniem kart płatniczych w poszczególnych półroczach w latach 2013 – 2022 – dane od agentów rozliczeniowych

Źródło: Opracowanie własne DSP na podstawie danych od agentów rozliczeniowych

Według danych od agentów rozliczeniowych większość transakcji oszukańczych jest dokonywanych instrumentami wydawanymi poza Polską. W I półroczu 2022 r. liczba transakcji dokonanych zagranicznymi kartami wyniosła 86,6% wszystkich transakcji oszukańczych. Transakcje oszukańcze realizowane kartami wydanymi w Polsce dokonywane były częściej w urządzeniach akceptujących instrumenty płatnicze (52,7%), zaś kartami wydanymi za granicą w środowisku internetowym (CNP) (80,3%). Wykres nr 92 przedstawia strukturę operacji oszukańczych wg agentów rozliczeniowych.

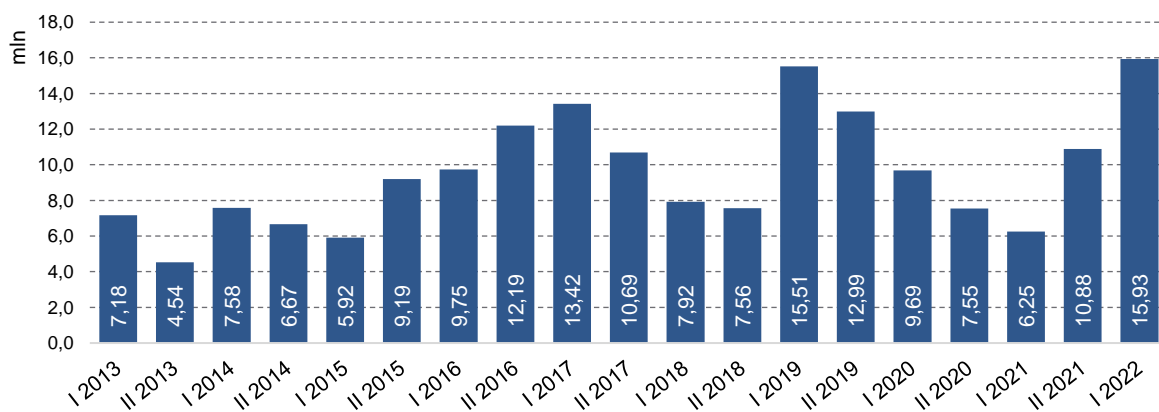
Wykres nr 92. Struktura operacji oszukańczych dokonanych instrumentami wydanymi na terytorium RP oraz poza terytorium RP według liczby w II półroczu 2021 r. oraz I półroczu 2022 r. – dane od agentów rozliczeniowych

Źródło: Opracowanie własne DSP na podstawie danych od agentów rozliczeniowych

Wartość transakcji oszukańczych w I półroczu 2022 r. wyniosła 15,9 mln zł i była wyższa niż w poprzednim półroczu o 5 mln zł, tj. o 46,4% (wykres nr 93).

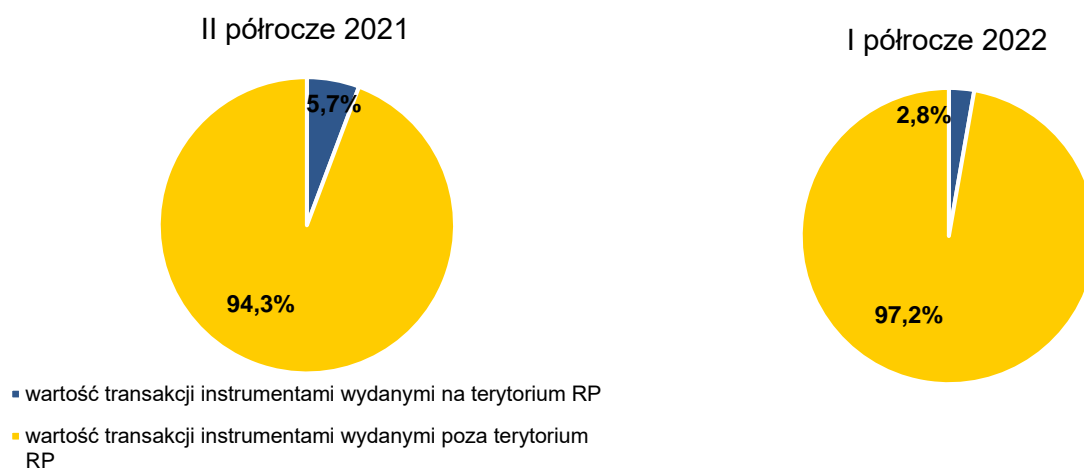
Wykres nr 93. Wartość operacji oszukańczych z wykorzystaniem kart płatniczych w poszczególnych półroczach w latach 2013 – 2022 – dane od agentów rozliczeniowych

Źródło: Opracowanie własne DSP na podstawie danych od agentów rozliczeniowych

Struktura wartości transakcji oszukańczych dokonywanych kartami wydawanymi w Polsce oraz poza granicami Polski została zaprezentowana na wykresie nr 94. Zdecydowaną przewagę transakcji oszukańczych stanowią transakcje dokonywane kartami wydawanymi poza Polską. W I półroczu 2022 r. było to aż 97,2%, z czego 78,2% to transakcje CNP. Wśród transakcji dokonywanych polskimi kartami (2,8%) większość to także transakcje CNP (76,8%).

Wykres nr 94. Struktura operacji oszukańczych dokonanych instrumentami wydanymi na terytorium RP oraz poza terytorium RP według wartości w II półroczu 2021 r. oraz I półroczu 2022 r. – dane od agentów rozliczeniowych

Źródło: Opracowanie własne DSP na podstawie danych od agentów rozliczeniowych

Według danych uzyskanych od agentów rozliczeniowych, w I półroczu 2022 r. średnia wartość transakcji oszukańczej dokonanej kartą płatniczą wynosiła 683,2 zł i była wyższa o 22,5% w stosunku do poprzedzającego półrocza (w II półroczu 2021 r. wynosiła 557,5 zł).

Transakcje oszukańcze wg danych przekazywanych przez agentów rozliczeniowych stanowiły 0,0006% ogólnej liczby i 0,006% wartości transakcji kartami płatniczymi, obsługiwanych przez agentów rozliczeniowych (w poprzednim półroczu było to 0,0005% ogólnej liczby i 0,004% wartości transakcji).

W przypadku pozostałych form rozliczeń pieniężnych stwierdzono oszustwa dokonane z wykorzystaniem polecenia przelewu. W omawianym okresie odnotowano 29 327 takich przypadków w porównaniu do 19 715 w poprzednim półroczu. Przy użyciu polecenia przelewu najczęściej oszustw, pod względem liczby, dokonano w dedykowanej aplikacji, natomiast pod względem wartości dominowały oszustwa dokonane w ramach bankowości internetowej. Transakcje oszukańcze realizowane za pośrednictwem polecenia przelewu są często wynikiem infekowania komputera przez złośliwe oprogramowanie. Pozwala ono przestępcom przejąć kontrolę nad komputerem klienta, co może skutkować wyprowadzeniem środków z rachunku klienta na rachunek, z którego przestępcy pobierają środki. Przykładem takich operacji oszukańczych jest np. zmiana numeru rachunku bankowego, na który powinien być wykonany przelew lub wykonanie przelewu zdefiniowanego przez przestępcę dzięki poznaniu loginu i hasła do bankowości internetowej czy przejęcie rachunku klienta, wyrobienie nowej karty SIM i przechwycenie kodów SMS. Średnia wartość jednego oszukańczego przelewu zmniejszyła się z 3 717 zł do 3 242, tj. o 12,8%. W I półroczu 2022 r. nie odnotowano żadnej operacji oszukańczej przy użyciu czeku oraz polecenia zapłaty. Polecenie zapłaty jest najbezpieczniejszą formą rozliczeń, gdyż nie dochodziło do transakcji oszukańczych z wykorzystaniem tego instrumentu płatniczego zarówno w ostatnim półroczu, jak i w poprzednich analizowanych okresach.

Ocena poziomu oszustw dokonywanych instrumentami płatniczymi w I półroczu 2022 r.

Według danych przekazywanych przez banki, liczba operacji oszukańczych dokonanych kartami płatniczymi w I półroczu 2021 r. wyniosła 125,9 tys., czyli zwiększyła się o 3,5% w porównaniu do II półrocza 2021 r. W analizowanym okresie największy udział oszustw dokonanych kartami płatniczymi pod względem liczby transakcji, wg danych przekazanych przez banki, wystąpił w transakcjach w kategorii Inne. Udział tych oszustw wyniósł 67,7%. Wartości transakcji oszukańczych dokonanych kartami, raportowanych przez banki, zmalała w I półroczu 2022 r. o 22,4%.

Warto zauważyć, że wg danych od wydawców kart zdecydowana większość transakcji oszukańczych była dokonywana poza granicami naszego kraju, co świadczy o wysokim poziomie zabezpieczeń polskiego systemu płatniczego, w tym krajowej infrastruktury płatniczej. Liczba i wartość transakcji oszukańczych dokonywanych za granicą przy użyciu kart płatniczych wydanych w Polsce stanowiła odpowiednio 84,5% i 89,1% w I półroczu 2022 r.

Według danych otrzymanych od agentów rozliczeniowych liczba transakcji oszukańczych w I półroczu 2022 r. wyniosła 23,3 tys. i była wyższa niż w poprzednim półroczu o 19,5% (19,5 tys.), a wartość transakcji oszukańczych w I półroczu 2022 r. wynosiła 15,9 mln zł i była wyższa niż w poprzednim półroczu o 46,4% (czyli o 5 mln zł).

Według danych od agentów rozliczeniowych większość transakcji dokonywanych jest instrumentami wydawanymi poza Polską. W I półroczu 2022 r. liczba transakcji oszukańczych kartami zagranicznymi stanowiła 86,6%, a wartość tych transakcji aż 97,2%.

Należy dodać, iż skala oszustw z użyciem kart jest nadal stosunkowo niewielka w porównaniu do całości obrotu kartami płatniczymi i wynosi wg danych z banków zaledwie 0,003% liczby i 0,006% wartości tego obrotu. Warto podkreślić, iż wg ostatnich porównywalnych danych za 2019 r., Polska, osiągając wskaźniki oszustw na poziomie 0,006% dla wartości i 0,003% dla liczby transakcji, tj. odpowiednio 6 razy mniej i 8 razy mniej niż średnia w całym obszarze SEPA, była na 1. miejscu w rankingu najbardziej bezpiecznych pod tym kątem krajów¹⁰⁴. Należy również podkreślić, że zdecydowana większość oszustw kartami wydanymi w Polsce dokonywana była za granicą Polski, a w przypadku oszustw odnotowanych przez agentów rozliczeniowych dominowały transakcje kartami wydanymi poza Polską. Można przypuszczać, że transgraniczny schemat dokonywania oszustw wynika z jednej strony z niższego poziomu zabezpieczeń w innych krajach, w których dokonywane są transakcje oszukańcze kartami emitowanymi w Polsce, a z drugiej strony ma najprawdopodobniej na celu utrudnienie organom ścigania zlokalizowania przestępców oraz powoduje konieczność podejmowania współpracy z zagranicznymi organami ścigania, co może dodatkowo komplikować i wydłużać prowadzenie postępowań.

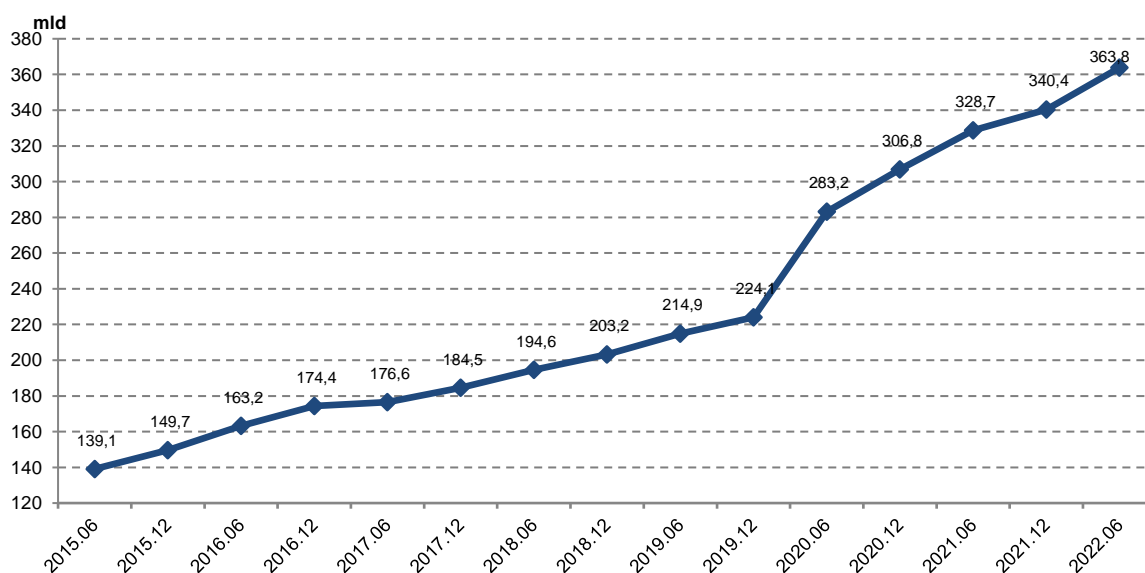
¹⁰⁴ Seventh report on card fraud, ECB, 2021; <https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/cardfraud/ecb.cardfraudreport202110~cac4c418e8.en.pdf>

6. Pieniądz bezgotówkowy i gotówkowy

Wielkość pieniądza (podaż pieniądza) mierzona jest agregatami pieniężnymi. Podstawową miarą podaży pieniądza gotówkowego w wąskim ujęciu jest wielkość pieniądza gotówkowego w obiegu (znajdującego się poza kasami banków). Natomiast jedną z głównych miar pieniądza stanowi agregat pieniądza M1, będący sumą wielkości pieniądza gotówkowego poza kasami banków oraz wielkości środków na rachunkach bieżących osób fizycznych i podmiotów gospodarczych. Agregat M1 obejmuje zatem pieniądz całkowicie płynny pod względem transakcyjnym.

Wielkość pieniądza gotówkowego w obiegu (poza kasami banków) za okres od czerwca 2015 r. do czerwca 2022 r. według stanów na koniec danego półrocza przedstawiono na wykresie nr 95.

Wykres nr 95. Wielkość pieniądza gotówkowego w obiegu (poza kasami banków) w latach 2015-2022 (w mld zł)

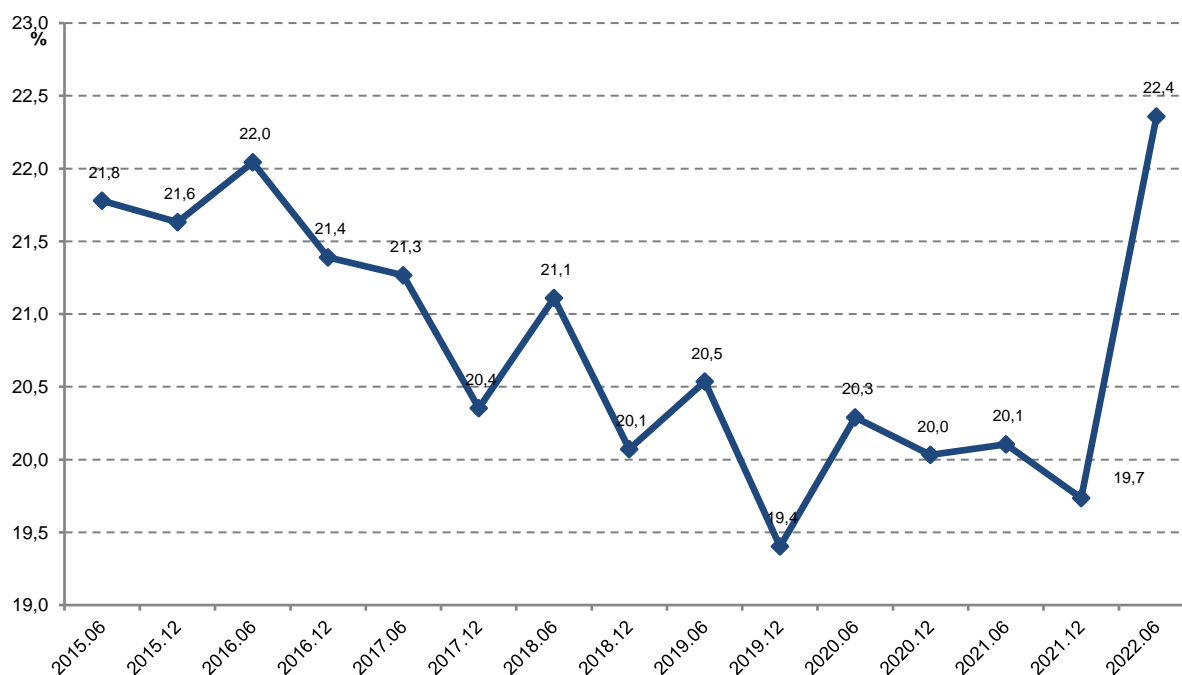
Źródło: Opracowanie własne DSP

W I połowie 2022 r. odnotowano przyrost pieniądza gotówkowego w obiegu poza kasami banków o 23,4 mld zł. Jego zasób zwiększył się w analizowanym okresie z 340,4 mld zł w grudniu 2021 r. do poziomu 363,8 mld zł w czerwcu 2022 r., tj. wzrósł o 6,9%. Największy nominalny przyrost gotówki w analizowanym półroczu został odnotowany w marcu 2022 r. (18,3 mld zł). Można przypuszczać, że gromadzenie większych zasobów gotówki miało charakter przezornościowy i tezauryzacyjny i wynikało głównie z wybuchy wojny w Ukrainie. Skala takiego miesięcznego wzrostu była jednak niższa niż w marcu i kwietniu 2020 r., kiedy to przyrosty wynosiły odpowiednio 26,3 mld zł i 20,2 mld zł na co wpływ miał wybuch pandemii wirusa COVID-19.

Od grudnia 2014 r. obserwowany jest systematyczny przyrost pieniądza gotówkowego w obiegu. Przyczyn stałego wzrostu gotówki należy upatrywać m.in. w bardzo niskim oprocentowaniu depozytów bankowych, do którego dochodzą zdarzenia zewnętrzne (tj. wybuch pandemii COVID-19 czy wybuch wojny w Ukrainie, które zwiększyły tempo wzrostu pieniądza gotówkowego w niektórych półroczach). Tempo zmian pieniądza gotówkowego w obiegu w okresie ostatnich 7 lat było jednak różne. W czerwcu 2022 r. roczne tempo wzrostu gotówki w obiegu wyniosło 10,7%. Dla porównania, roczne tempo wzrostu gotówki w obiegu dla okresu: czerwiec 2020 r. – czerwiec 2021 r. wyniosło 16,1%, a dla okresu: czerwiec 2019 r. – czerwiec 2020 r. wyniosło 31,8%.

Udział wielkości pieniądza gotówkowego w obiegu w podaży pieniądza M1, który ilustruje wykres nr 96, znacznie wzrósł w ostatnim półroczu o 2,62 p.p., osiągając najwyższy w analizowanym okresie poziom 22,36% w czerwcu 2022 r. w stosunku do 19,73% w grudniu 2021 r. Warto zwrócić uwagę, iż w ostatnich pięciu latach (od grudnia 2016 r. do grudnia 2021 r.) udział wielkości pieniądza gotówkowego w obiegu w podaży pieniądza M1 systematycznie spadał i wahał się w przedziale +/- 1 p.p. od wartości 20,3% (min. 19,4% - max. 21,3%).

Wykres nr 96. Udział wielkości pieniądza gotówkowego w obiegu (poza kasami banków) w M1 w latach 2015-2022 (w %)

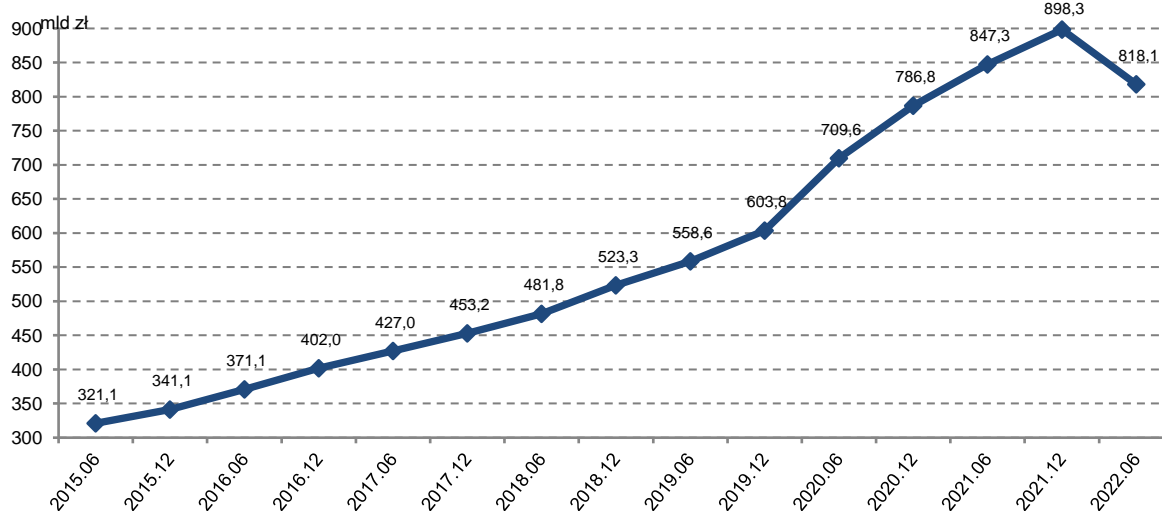

Źródło: Opracowanie własne NBP

Wielkość depozytów na żądanie w agregacie podaży pieniądza M1 jest miarą pieniądza bezgotówkowego, który jest formą pieniądza występującego głównie w postaci zapisów na bankowych rachunkach depozytowych, płatnych na każde żądanie, dokumentujących otrzymywane należności lub regulowanie

zobowiązań przez właścicieli tych rachunków. W omawianym okresie wielkość depozytów gospodarstw domowych płatnych na żądanie kształtowała się w sposób przedstawiony na wykresie nr 97.

Wykres nr 97. Wielkość depozytów na żądanie gospodarstw domowych w latach 2015 - 2022 (w mld zł)

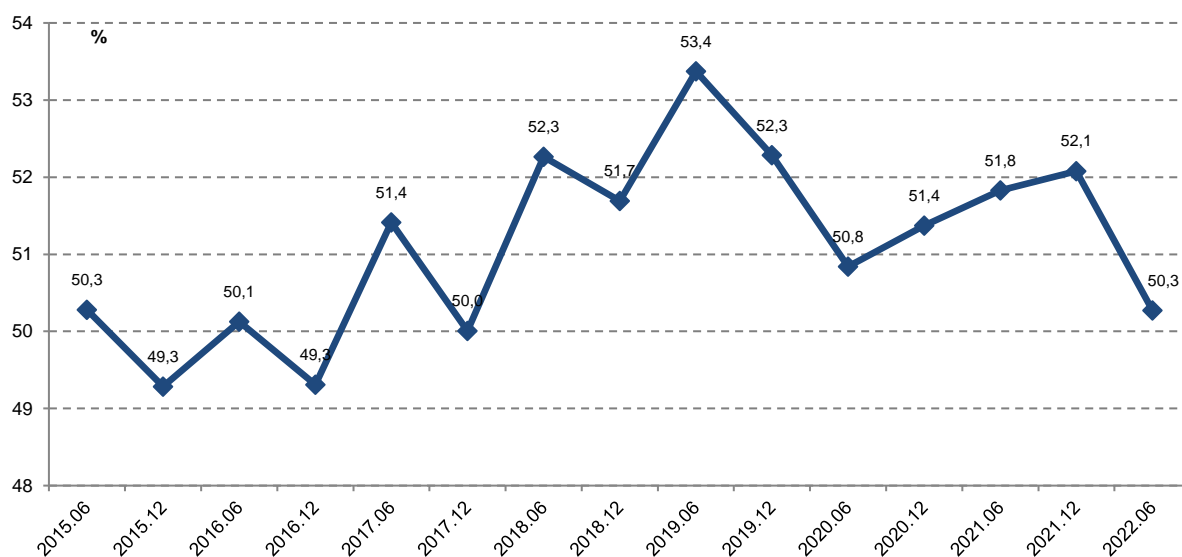

Źródło: Opracowanie własne NBP

W I połowie 2022 r. wielkość depozytów na żądanie gospodarstw domowych zmalała o 80 mld zł, do poziomu 818 mld zł na koniec czerwca 2022 r., tj. o 8,9% w stosunku do 898,3 mld zł w grudniu 2021 r. Główną przesłanką tych zmian był wybuch wojny w Ukrainie, który spowodował na przełomie lutego i marca 2022 r. proces znaczącego wycofywania przez klientów banków oszczędności z rachunków bankowych i zamiany ich na gotówkę lub na inne aktywa.

Od czerwca 2015 r. odnotowuje się stały przyrost depozytów na żądanie gospodarstw domowych, które najwyższą wartość osiągnęły na koniec 2021 r. W analizowanym półroczu po raz pierwszy wielkość depozytów spadła. W okresie ostatnich kilku lat napływ środków na rachunki na żądanie gospodarstw domowych następował pomimo utrzymującego się bardzo niskiego oprocentowania depozytów bankowych lub w ogóle braku takiego oprocentowania. Największy spadek depozytów gospodarstw domowych w I połowie 2022 r. został odnotowany w czerwcu (23 mld zł).

Udział depozytów na żądanie gospodarstw domowych w agregacie podaży M1, który obejmuje pieniądz gotówkowy oraz depozyty na żądanie osób fizycznych i podmiotów gospodarczych, w omawianym okresie prezentuje wykres nr 98.

Wykres nr 98. Udział depozytów na żądanie gospodarstw domowych w M1 w latach 2015 - 2022 (w %)

Źródło: Opracowanie własne NBP

W czerwcu 2022 r. odnotowany został spadek udziału depozytów gospodarstw domowych w agregacie M1 w stosunku do grudnia 2021 r. o 1,8 p.p. Poziom odnotowany w czerwcu 2022 r. wyniósł 50,3%.

Ocena funkcjonowania pieniądza bezgotówkowego i gotówkowego w I półroczu 2022 r.

Przedstawione wyżej zmiany dla I półroczu 2022 r. zarówno w zakresie pieniądza gotówkowego, jak i bezgotówkowego, można określić jako częściowo odmienne od dotychczasowych obserwacji. Pieniądz gotówkowy w obiegu stale się zwiększa pod względem nominalnym, ale udział gotówki w M1 od czerwca 2016 r. stopniowo malał do grudnia 2021 r. Na koniec czerwca 2022 r. wielkość pieniądza gotówkowego poza kasami banków wyniosła 363,8 mld zł, ale w I półroczu 2022 r. udział gotówki w M1 zdecydowanie jednak wzrósł, wynosząc 22,4%.

Do grudnia 2021 r. obserwowany był stały dynamiczny wzrost pieniądza bezgotówkowego, mierzonego wielkością depozytów na żądanie gospodarstw domowych ulokowanych na rachunkach bankowych, który od czerwca 2016 r. stopniowo przekładał się na zwiększony udział tej formy pieniądza w agregacie M1. Jednakże na koniec czerwca 2022 r. wielkość depozytów na żądanie gospodarstw domowych spadła i wyniosła 818,1 mld zł, tak samo jak a ich udział w agregacie M1, który po spadku wyniósł 50,3%.

7. Działania w zakresie polityki i rozwoju systemu płatniczego

7.1. Działania związane z funkcjonowaniem Rady ds. Systemu Płatniczego

W I połowie 2022 r. odbyły się dwa posiedzenia Rady ds. Systemu Płatniczego w formie stacjonarnej, tj. w dniu 27 kwietnia oraz w dniu 29 czerwca 2022 r.¹⁰⁵ W trakcie dyskusji zostały omówione następujące tematy:

- ocena funkcjonowania polskiego systemu płatniczego w II półroczu 2021 r.,
- budowa nowego systemu RTGS w złotych – SORBNET3,
- plany rozwoju Systemu Płatności Mobilnych BLIK oraz Systemu BLIK-Euro,
- funkcjonowanie Programu Polska Bezgotówkowa, realizowanego przez Fundację Polska Bezgotówkowa,
- wyniki badania „Postawy Polaków wobec obrotu bezgotówkowego”, przeprowadzonego przez NBP przy współpracy z prof. Dominiką Maison,
- rekomendacje dotyczące zachowania ciągłości działania banków w obliczu międzynarodowego konfliktu zbrojnego lub wojny hybrydowej.

W ramach powołanej przez Radę ds. Systemu Płatniczego w grudniu 2021 r. stałej Grupy Roboczej ds. Bezpieczeństwa Płatności, w 2022 r. toczyły się w I półroczu 2022 r. intensywne prace prowadzone zarówno przez samą Grupę, jak i przez utworzone w jej ramach 4 zespoły zadaniowe zajmujące się przyjętymi w październiku 2021 r. przez Radę ds. Systemu Płatniczego 35 rekomendacjami w czterech obszarach: prawa, procesów, technologii i edukacji. W dniu 30 czerwca 2022 r. Grupa zatwierdziła przygotowane przez ww. zespoły zadaniowe plany działań mających na celu realizację 13 rekomendacji z najwyższym priorytetem. Docelowym zadaniem Grupy jest wypracowanie propozycji rozwiązań w ramach realizacji wszystkich przyjętych przez Radę rekomendacji, tak aby realizacja tych proponowanych rozwiązań prowadziła do ograniczania transakcji oszukańczych w płatnościach detalicznych w Polsce.

Ponadto, w I połowie 2022 r. Członkowie Rady otrzymali szczegółowe informacje związane m.in. z publikacją przez ZBP dokumentu pt. *Standard Polish Cloud 2.0* oraz informacją UKNF na temat wymogu wypełniania przez polskie instytucje finansowe obowiązków wynikających z Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2015/847 z dnia 20 maja 2015 r. w sprawie informacji towarzyszących transferom środków pieniężnych i uchylenia rozporządzenia (WE) nr 1781/2006.

¹⁰⁵ Komunikaty z posiedzeń Rady ds. Systemu Płatniczego dostępne są pod adresem: <http://www.nbp.pl/home.aspx?f=/systemplatniczy/rada/komunikaty.html>

7.2. Działania na rzecz zwiększenia bezpieczeństwa obrotu gotówkowego

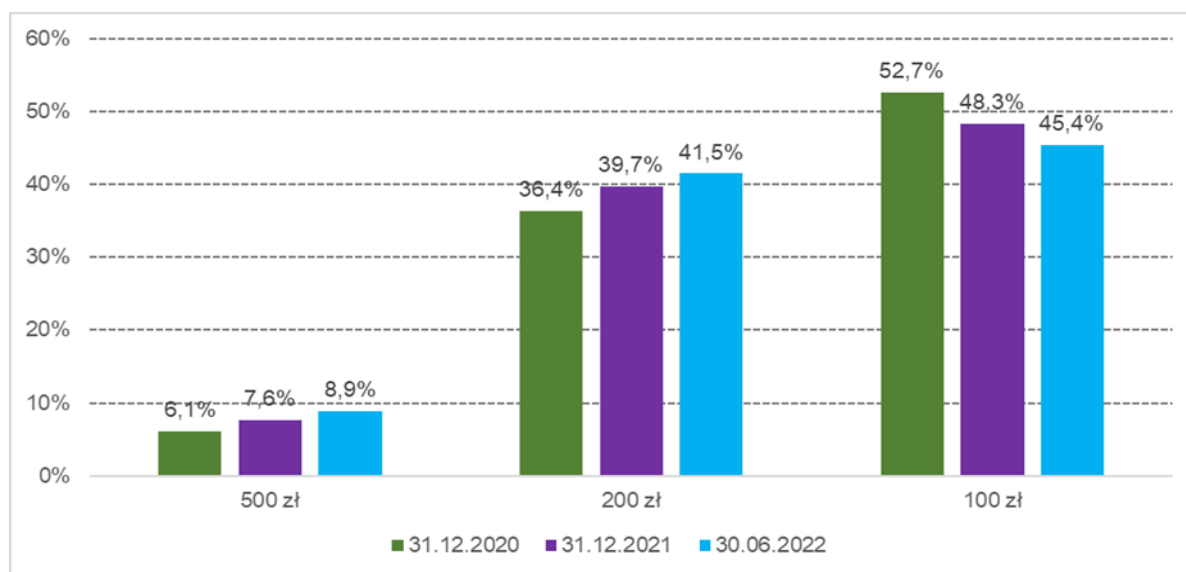
7.2.1. Charakterystyka rynku obrotu gotówkowego w I półroczu 2022 r.

W I półroczu 2022 r. odnotowano przyrost wartości pieniądza gotówkowego w obiegu (z kasami banków) wynoszący blisko 24 mld zł, tj. o 6,7% większy w stosunku do końca poprzedniego roku. W efekcie, na koniec czerwca 2022 r. wartość pieniądza gotówkowego w obiegu (z kasami banków) wyniosła 379 mld zł. Dla porównania w analogicznym okresie roku poprzedniego przyrost wartości pieniądza gotówkowego w obiegu wyniósł blisko 21 mld zł, tj. 6,5%.

W strukturze wartościowej obiegu dominującą rolę odgrywają banknoty, jednak ich rola nie ma charakteru dominującego w strukturze ilościowej obiegu. Podobnie jak w poprzednich okresach, na koniec czerwca 2022 r. banknoty stanowiły 98,4% wartości obiegu, mimo iż odpowiadały za 12,6% liczby znaków pieniężnych (banknotów i monet) w obiegu.

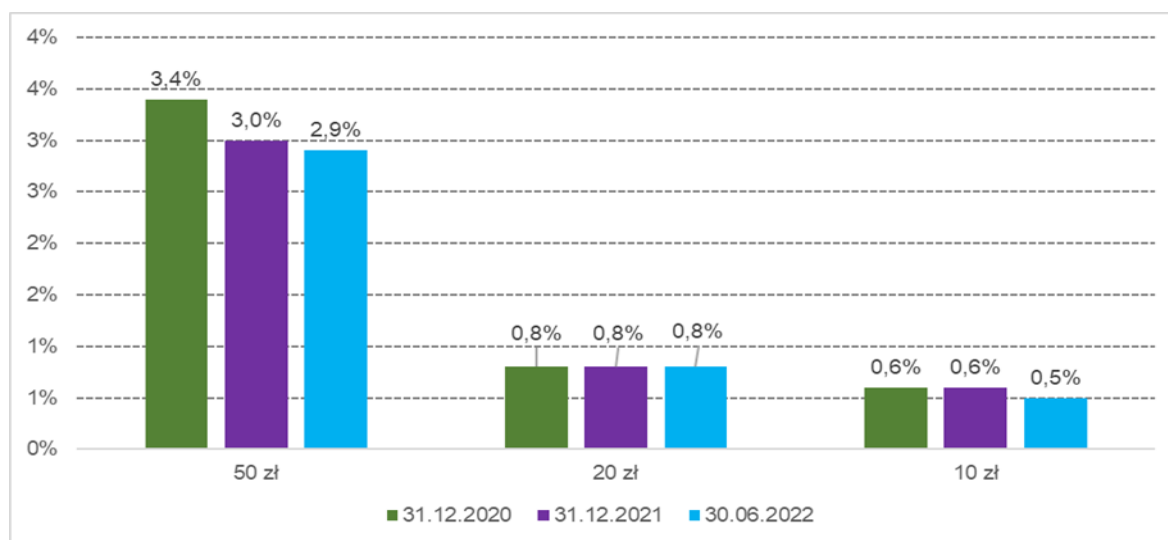
W I półroczu 2022 r. udział dwóch najwyższych nominałów banknotów, tj. 500 zł i 200 zł, w strukturze wartościowej obiegu banknotów zwiększył się w stosunku do końca 2021 r. odpowiednio o 1,3 i 1,8 p.p. Szczególnie zauważalny jest wzrost udziału nominału 500 zł w strukturze wartościowej obiegu banknotów w I półroczu 2022 r. w okresie po rozpoczęciu zbrojnej agresji Rosji wobec Ukrainy. Dla porównania wzrost udziału w obiegu tego nominału w I półroczu br. był na podobnym poziomie jak w przypadku całego 2021 r. (1,5 p.p.), co wskazuje na utrzymujące się duże zainteresowanie ze strony uczestników obrotu gotówkowego tym nominałem. Jednocześnie zmniejszeniu uległ udział nominału 100 zł – o 2,9 p.p. i nominału 50 zł – o 0,1 p.p. Dane porównawcze w zakresie struktury wartościowej banknotów w obiegu przedstawiono na wykresie nr 99 i nr 100.

Wykres nr 99. Wartościowy udział nominałów 500 – 100 zł w obiegu wg stanu na koniec 2020 r., 2021 r. i 30.06.2022 r.

Źródło: Opracowanie własne DES

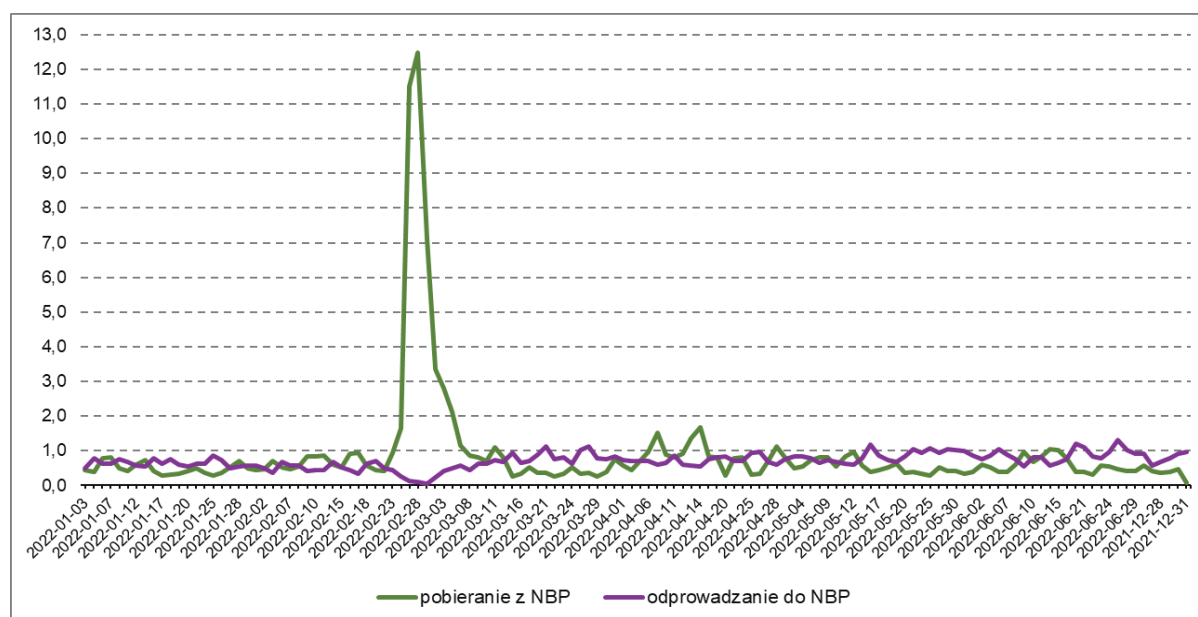
Wykres nr 100. Wartościowy udział nominalów 50 – 10 zł w obiegu wg stanu na koniec, 2020 r., 2021 r. i 30.06.2022 r.

Źródło: Opracowanie własne DES

W I półroczu 2022 r. wartość pobrań waluty polskiej wyniosła 112,9 mld zł i była wyższa niż w analogicznym okresie 2021 r. o 24,4% (wyniosła wówczas 90,7 mld zł). Równolegle, wartość odprowadzeń waluty polskiej do NBP w I półroczu 2022 r. wyniosła 89,1 mld zł, co oznacza wzrost o 27,8% w stosunku do wartości uzyskanej w I półroczu 2021 r. (74,5 mld zł). Poniższy wykres ilustruje omawiane wartości.

Wykres nr 101. Kształtowanie się wartości pobrań z NBP i odprowadzeń do NBP waluty polskiej w I półroczu 2022 r. (w mld zł)

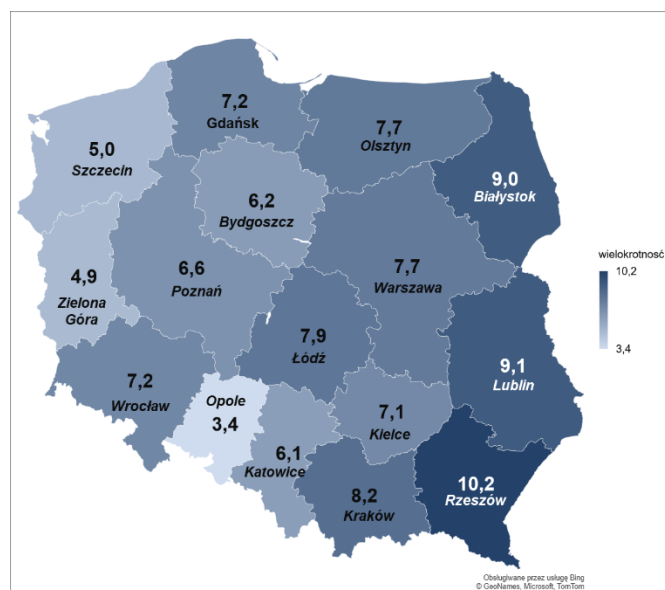

Źródło: Opracowanie własne DES

Od dnia 24 lutego 2022 r. w związku z rosyjską agresją na terytorium Ukrainy zaobserwowano w Polsce ponadprzeciętny wzrost popytu na pieniądź gotówkowy (wykres nr 101). W okresie wzmożonych pobrań waluty polskiej w ciągu 8 dni operacyjnych (tj. 24 lutego - 7 marca 2022 r.) banki pobierały z NBP średnio dziennie 5,3 mld zł. Wartość ta odpowiadała 7-krotności średniej dziennej pobrań z NBP z okresu stabilnego, tj. 2021 r. (0,7 mld zł). W dniu 28 lutego 2022 r. zanotowano historycznie najwyższe pobrania na poziomie 12,5 mld zł. Wartość ta stanowiła 17-krotność średniej dziennej pobrań z 2021 r. W efekcie od dnia 24 lutego do dnia 7 marca 2022 r. banki pobrały z NBP łącznie 42 mld zł. O znacznej skali zapotrzebowania na gotówkę w tym okresie świadczy to, że kwota ta jest zbliżona do wartości waluty polskiej pobranej z NBP w całym I kwartale 2021 r. (44 mld zł).

Analizując wzrost wartości pobrań waluty polskiej w podziale na strukturę regionalną oddziałów okręgowych NBP w okresie od dnia 24 lutego do dnia 7 marca 2022 r., porównano średnią dzienną wartość pobrań w ww. okresie z okresem stabilnym, tj. 2021 r. (średnio w oddziałach okręgowych NBP odnotowano 7-krotny wzrost wartości pobieranej gotówki). Największy wzrost zapotrzebowania na gotówkę wystąpił w województwach graniczących z Ukrainą i Białorusią. W oddziale okręgowym NBP w Rzeszowie był to wzrost 10-krotny, a w Lublinie i w Białymstoku 9-krotny. W pozostałych oddziałach okręgowych NBP kształtował się w przedziale od 3-krotnego do 8-krotnego.

Wykres nr 102. Pobrania z oddziałów okręgowych NBP (porównanie średnich dziennych): okres od dnia 24 lutego do dnia 7 marca 2022 vs. 2021 r. - wielokrotność

Źródło: opracowanie własne DES

Od dnia 24 lutego do dnia 7 marca 2022 r. odnotowano głównie wzrost zapotrzebowania na banknoty o najwyższych nominałach, tj. 200 zł i 500 zł. W tym okresie ich łączny udział w wartości banknotów pobranych z NBP osiągnął 53%, podczas gdy w poprzednim, stabilnym okresie (2021 r.) wyniósł 46%.

Po okresie gwałtownego wzrostu zapotrzebowania na gotówkę odnotowano jej powrót do NBP. Wzmoczone odprowadzenia przypadały na 3 okresy:

- od dnia 15 marca do dnia 4 kwietnia 2022 r.,
- od dnia 13 maja do dnia 8 czerwca 2022 r.,
- od dnia 20 czerwca do dnia 5 lipca 2022 r.

W tych dniach banki codziennie odprowadzały do NBP znacznie więcej gotówki, niż jej pobierały. W rezultacie łączna wartość odprowadzeń wyniosła 41 mld zł. W wyniku okresowego powrotu gotówki do NBP w maju i czerwcu 2022 r. wartość pobrań z NBP była niższa od wartości odprowadzeń do NBP, co było zjawiskiem nietypowym w cyklu pobierania i odprowadzania waluty polskiej z/do NBP.

7.2.2. Działania w zakresie sprawnego funkcjonowania obrotu gotówkowego

Zaopatrywanie banków w walutę polską przez NBP wynika z art. 68 pkt 2 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. Prawo bankowe (tj. Dz. U. z 2021 r. poz. 2439 z późn. zm.) i jest realizacją art. 37 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. o Narodowym Banku Polskim (tj. Dz.U. z 2022 r. poz. 492 z późn. zm.). Znaki pieniężne, pobrane z oddziałów okręgowych NBP przez banki lub firmy CIT działające w imieniu banków, trafiają do centrów gotówkowych banków lub firm CIT zajmujących się procesowaniem gotówki w imieniu banków, a następnie do konsumentów za pośrednictwem oddziałów banków, sieci bankomatów oraz sieci detalicznych.

Odwrotną drogę banknoty i monety pokonują, powracając do banku centralnego. Za pośrednictwem dużych sieci detalicznych i urzędzeń samoobsługowych strumień gotówki trafia od konsumentów, do centrów gotówkowych banków lub firm CIT zajmujących się procesowaniem gotówki w imieniu banków. Zostaje tam rozdzielony na znaki pieniężne nadające się do obiegu i nienadające się do obiegu. Część znaków pieniężnych nadających się do obiegu jest ponownie wprowadzana do obrotu zgodnie z potrzebami banków i ich klientów. Nadmiar znaków pieniężnych jest odprowadzany do NBP.

Zaopatrywanie w walutę polską jest szczegółowo uregulowane w zarządzeniu nr 19/2016 Prezesa Narodowego Banku Polskiego z dnia 17 sierpnia 2016 r. w sprawie sposobu i trybu przeliczania, sortowania, pakowania i oznaczania opakowań banknotów i monet oraz wykonywania czynności związanych z zaopatrywaniem banków w te znaki (tj. Dz. Urz. NBP z 2020 r. poz. 28), zwanym dalej „zarządzeniem nr 19/2016”, wydanym na podstawie art. 68 pkt 2 ustawy Prawo bankowe. Banki i Poczta Polska S.A. (z uwagi na art. 15 ust 1 pkt 2 ustawy z dnia 5 września 2008 r. o komercjalizacji państwowego przedsiębiorstwa użyteczności publicznej „Poczta Polska”) zawierają z Narodowym Bankiem Polskim umowy o warunkach pobierania i odprowadzania waluty polskiej.

Według stanu na dzień 30 czerwca 2022 r. zawartych było 19 umów, regulujących współpracę oddziałów okręgowych NBP z 296 jednostkami organizacyjnymi banków i Poczty Polskiej S.A. funkcjonujących w ramach systemu podstawowego oraz 35 jednostkami organizacyjnymi działającymi w ramach systemu depozytowego¹⁰⁶.

¹⁰⁶ Waluta polska złożona jako depozyt NBP stanowi własność NBP i jest przechowywana w pomieszczeniach skarbcowych jednostki organizacyjnej banku, przy spełnieniu warunku, że depozyt NBP jest odpowiednio zabezpieczony oraz oddzielony od banknotów i monet będących własnością tego banku. Z systemu depozytowego korzysta część banków. Limity kwotowe dotyczące przechowywania depozytów NBP są indywidualnie ustalane z bankami w umowach. Depozyt NBP może być zasilany wyłącznie znakami pieniężnymi otrzymanymi z NBP.

W celu zapewnienia bezpieczeństwa obiegu gotówkowego NBP oraz odpowiedniej jakości znaków pieniężnych pozostających w obrocie gotówkowym NBP prowadzi w sposób ciągły działania mające na celu wymianę zużytych i uszkodzonych znaków pieniężnych, zgodnie z zasadami określonymi w zarządzeniu nr 31/2013 Prezesa Narodowego Banku Polskiego z dnia 17 grudnia 2013 r. w sprawie szczegółowych zasad i trybu wymiany znaków pieniężnych, które wskutek zużycia lub uszkodzenia przestają być prawnym środkiem płatniczym na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej (tj. Dz. Urz. NBP z 2020 r. poz. 31). Zgodnie z przepisami ww. zarządzenia, banki i oddziały okręgowe NBP wymieniają klientom zużyte lub uszkodzone znaki pieniężne w pełnej wartości nominalnej lub za połowę tej wartości.

Równolegle, w ramach działań integrujących oraz monitorujących obrót gotówkowy, Narodowy Bank Polski pozyskuje i analizuje kwartalne sprawozdania, przekazywane przez banki oraz Poczta Polska S.A., posiadające zawartą z NBP umowę dotyczącą zaopatrywania w walutę polską. Zgodnie z zarządzeniem nr 19/2016, podmioty te są zobligowane do przekazywania do NBP informacji w zakresie liczby urządzeń obsługiwanych przez klientów (np. wpłatomaty, recyklery) oraz urządzeń obsługiwanych przez personel banku lub przez personel przedsiębiorcy, któremu bank powierzył procesowanie banknotów (np. sortery). Jednocześnie, kwartalne sprawozdania zawierają informacje o przeliczaniu oraz sortowaniu banknotów i monet, a następnie ich ponownym wprowadzaniu do obrotu. Otrzymywane dane liczbowe służą m.in. do oceny skali recyrkulacji znaków pieniężnych, czyli wprowadzania ich ponownie do obrotu przez banki i Poczta Polska S.A. bez udziału NBP. Analizie podlega również skala procesowania banknotów i monet oraz wykorzystania do tego celu wyspecjalizowanych urządzeń, a zaobserwowane zjawiska interpretowane są zarówno pod kątem mikro (tj. indywidualnego banku) oraz makro (czyli całego rynku).

W I półroczu 2022 r. udział sektora komercyjnego w przeliczaniu i sortowaniu banknotów pochodzących z rynku wyniósł 84%. Pozostałe 16% banknotów podlegało sortowaniu w oddziałach okręgowych NBP. Dominujący udział sektora komercyjnego w procesowaniu banknotów jest zjawiskiem obserwowanym od momentu rozpoczęcia analiz otrzymywanych sprawozdań, tj. od III kwartału 2018 r. Zbiorcze dane wskazują, że w I półroczu 2022 r. banki i Poczta Polska S.A. procesowały średnio w każdym kwartale 2,2 mld szt. banknotów, a w porównaniu do I półrocza 2021 r. liczba procesowanych banknotów wzrosła o 523,1 mln szt., tj. o 13,5%. W I półroczu 2022 r. średnia kwartalna liczba banknotów ponownie wprowadzanych do obrotu wyniosła blisko 1,5 mld szt. W porównaniu do I półrocza 2021 r. liczba banknotów ponownie wprowadzanych do obrotu wzrosła o 345,1 mln szt., tj. o 12,6%. W I półroczu 2022 r. 70,2% banknotów procesowanych przez banki zostało ponownie wprowadzonych do obrotu. W porównaniu do I półrocza 2021 r. odnotowano spadek udziału banknotów ponownie wprowadzonych do obrotu w banknotach procesowanych o 0,6 p.p.

Kwartalne sprawozdania dostarczane do NBP stanowią również źródło informacji w zakresie skali recyrkulacji banknotów i monet w krajowym obrocie gotówkowym. Kalkulacja częstotliwości powrotu waluty polskiej do oddziałów okręgowych NBP z rynku wskazuje, że banknoty i monety rzadziej powracają do sortowni banku centralnego, co obrazuje wskaźnik rotacji w cyklach¹⁰⁷ oraz w dniach¹⁰⁸. Jeszcze w I

¹⁰⁷ Iloraz liczby banknotów lub monet, które w okresie ostatnich czterech kwartałów wpłynęły do NBP z banków i innych podmiotów, oraz średniej liczby banknotów lub monet w obiegu w analogicznym okresie. Wskazuje, ile razy w ciągu ostatnich czterech kwartałów przeciętnie banknot lub moneta powracały do NBP.

¹⁰⁸ Iloraz średniej liczby banknotów lub monet w obiegu w okresie ostatnich czterech kwartałów oraz liczby banknotów lub monet, które w analogicznym okresie wpłynęły do NBP z banków i innych podmiotów, pomnożony przez liczbę dni (365). Wskazuje, co ile dni przeciętnie banknot lub moneta powracała do NBP.

kwartale 2018 r. przeciętnie banknot powracał do NBP raz w roku, natomiast w I półroczu 2022 r. wskaźnik rotacji w cyklach spadł do poziomu 0,57, czyli banknot średnio powracał do NBP prawie co dwa lata. Natomiast w przypadku sortowni firm CIT oraz banków, częstotliwość powrotu banknotów była kilkukrotnie wyższa niż odnotowana w NBP. W I półroczu 2022 r. wskaźnik rotacji w cyklach wyniósł 2,91, jednak w dalszym ciągu banknot powraca do sortowni firm CIT banków częściej niż do NBP, czyli statystycznie prawie 3-krotnie w ciągu roku.

Tabela nr 18. Wskaźnik rotacji banknotów w NBP i na rynku w I półroczu 2022 r.

Nominał	NBP		Rynek	
	Wskaźnik rotacji (cykle)	Wskaźnik rotacji (dni)	Wskaźnik rotacji (cykle)	Wskaźnik rotacji (dni)
500 zł	0,15	2 434	1,02	357
200 zł	0,41	900	2,03	179
100 zł	0,53	693	3,04	120
50 zł	1,37	267	5,67	64
20 zł	0,89	408	2,83	129
10 zł	0,57	638	2,45	149
Ogółem	0,57	640	2,91	126

Źródło: Opracowanie własne DES

Wzrost popytu na gotówkę w lutym 2022 r. związany z agresją Federacji Rosyjskiej na Ukrainę oraz obowiązujący przepis rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 7 września 2010 r. w sprawie wymagań, jakim powinna odpowiadać ochrona wartości pieniężnych przechowywanych i transportowanych przez przedsiębiorców i inne jednostki organizacyjne, określający limity przewożonych bankowozami wartości pieniężnych, spowodował, że podmioty zaopatrujące oddziały banków oraz bankomaty nie mogły szybko i skutecznie realizować swoich zadań w tym zakresie. Skutkowało to wzrostem liczby niedostępnych, wyłączonych z użytkowania bankomatów oraz przekładało się na obawy klientów banków o dostęp do zgromadzonych środków pieniężnych. Mając na względzie wyeliminowanie powyższego problemu, NBP zwrócił się do MSWiA z prośbą wydania przepisu epizodycznego, zwiększającego podwójnie limity wartości pieniężnych, jakie mogą być transportowane bankowozami, określone w § 7 ww. rozporządzenia z dnia 7 września 2010 r. Przepis ten obowiązywał w miesiącu marcu 2022 r. i przyczynił się do zwiększenia możliwości przewozowych firm CIT przy wykorzystaniu posiadanych zasobów ludzkich i sprzętowych.

Ponadto, w dniu 3 marca 2022 r. Zarząd NBP dokonał zmiany kryterium umieszczania w wykazie obszarów, obiektów i urzędzeń podlegających obowiązkowej ochronie przez specjalistyczne uzbrojone formacje ochronne lub odpowiednie zabezpieczenie techniczne. W wykazie umieszcza się obiekty bankowe, w których:

- ilość wartości pieniężnych przechowywanych poza bankomatami, wpłatomatami i recyclerami kasjerskimi przekracza 3 jednostki obliczeniowe¹⁰⁹;
- ilość przechowywanych wartości pieniężnych przekracza 6 jednostek obliczeniowych bez względu na sposób ich przechowywania.

Należy zaznaczyć, że w odróżnieniu od wyżej opisanego kryterium z dnia 3 marca 2022 r., we wcześniejszej uchwale zarządczej Zarządu NBP z dnia 24 marca 2020 r. kryterium obligatoryjnym umieszczania obiektów bankowych w wykazach obszarów, obiektów i urządzeń podlegających obowiązkowej ochronie przez specjalistyczne uzbrojone formacje ochronne lub odpowiednie zabezpieczenie techniczne było przechowywanie lub transportowanie wartości pieniężnych w ilościach przekraczających:

- a) 1,5 jednostki obliczeniowej,
- b) 3 jednostki obliczeniowe w przypadku obiektów bankowych zlokalizowanych na obszarze, na którym ogłoszono stan zagrożenia epidemicznego albo stan epidemii lub wprowadzono stan klęski żywiołowej, stan wyjątkowy albo stan wojenny.

Do tego limitu nie wliczało się wartości pieniężnych przechowywanych w bankomatach, wpłatomatach oraz innych urządzeniach obsługiwanych przez klienta.

Dodatkowo, na wniosek zainteresowanego banku, w wykazie można umieścić obiekty bankowe, w których przechowuje się lub przetwarza informacje ważne dla bezpieczeństwa banku. Jednocześnie wprowadzenie nowego kryterium jest realizacją przyjętej Narodowej Strategii Bezpieczeństwa Obrotu Gotówkowego.

Warto jednocześnie wskazać, że kryterium fakultatywne nie uległo zmianie. Nie jest ono sprecyzowane. To same banki decydują, czy w jakimś obiekcie przechowuje się lub przetwarza informacje ważne dla bezpieczeństwa banku i czy ten obiekt należy umieścić na wykazie.

W ramach działań wzmacniających efektywne funkcjonowanie rynku obrotu gotówkowego, kontynuowano prace rozpoczęte w 2019 r., polegające na udostępnieniu klientom indywidualnym usługi zamiany monet na wyższe nominały za pośrednictwem urządzeń samoobsługowych.

W 2021 r. za pośrednictwem 21 urządzeń udostępnionych w 16 Oddziałach Okręgowych NBP dokonano łącznie wymiany 190 mln szt. monet, spośród których 59% stanowiły monety o najniższych nominałach, tj. 1 gr, 2 gr i 5 gr. Natomiast w okresie od 1 stycznia do 30 czerwca 2022 r. klienci dokonali zamiany 100 mln szt., co przekłada się na 6,7% wzrost w porównaniu do pierwszego półrocza 2021 r.

W związku z rosnącym zainteresowaniem zamianą monet w urządzeniach samoobsługowych, planowana jest dostawa dodatkowych urządzeń. Jednocześnie ukończono prace mające na celu udostępnienie nowej funkcjonalności urządzeń w zakresie możliwości uznania rachunku bankowego klienta równowartością

¹⁰⁹ Zgodnie z § 1 pkt 5 rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 7 września 2010 r. w sprawie wymagań, jakim powinna odpowiadać ochrona wartości pieniężnych przechowywanych i transportowanych przez przedsiębiorców i inne jednostki organizacyjne, „jednostka obliczeniowa” to „120-krotność przeciętnego wynagrodzenia w poprzednim kwartale, ogłaszanego przez Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego w Dzienniku Urzędowym Rzeczypospolitej Polskiej "Monitor Polski", na podstawie art. 20 pkt 2 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz. U. z 2015 r. poz. 748, 1240, 1302 i 1311)”.

zdeponowanych monet za pośrednictwem systemu BLIK. Powyższa usługa została udostępniona w maju 2022 r.

7.2.3. Rada do spraw obrotu gotówkowego i Narodowa Strategia Bezpieczeństwa Obrotu Gotówkowego

W I połowie 2022 r. odbyły się dwa posiedzenia Rady ds. obrotu gotówkowego, organu opiniodawczo-doradczego przy Zarządzie NBP. Rada przyjęła informację w zakresie formuły koordynacji działań ujętych w Narodowej Strategii Bezpieczeństwa Obrotu Gotówkowego. Ustalono, że postęp prac wdrożeniowych w zakresie działań objętych Narodową Strategią Bezpieczeństwa Obrotu Gotówkowego będzie podlegał cyklicznemu omawianiu na posiedzeniach Rady. Jednocześnie w zakresie działalności Grup roboczych Rada podjęła uchwałę nr 1/2022 dotyczącą kwestii związanych z obsługą procesu wynikającego z realizacji umowy o warunkach pobierania i odprowadzania waluty polskiej i czynnościach z tym związanych.

W zakresie działań ujętych w Narodowej Strategii Bezpieczeństwa Obrotu Gotówkowego oraz przyporządkowanym czterem filarom, tj.: dostępności i akceptacji gotówki, płynnemu zaopatrywaniu rynku w walutę polską, bezpieczeństwu fizycznemu banknotów i monet oraz cyberbezpieczeństwu systemów informatycznych wykorzystywanych w procesach zaopatrywania w gotówkę, rozpoczęto realizację proponowanych inicjatyw. Działania zostały skategoryzowane jako: analityczno-badawcze, monitorujące, operacyjne, legislacyjne lub rekomendacyjne.

W ramach Filaru I Strategii, w I półroczu 2022 r. m.in. przygotowano oraz rozpoczęto realizację badania przeprowadzanego wśród akceptantów w zakresie oceny skutków zmiany ustawy o usługach płatniczych, obowiązującej od dnia 5 listopada 2021 r. Równoległe prowadzono konsultacje dotyczące możliwości wprowadzenia zmian rynkowych opłat bankomatowych.

W obszarze Filaru II Strategii określono zakres tematyczny badania opinii publicznej na temat postrzegania obiegu gotówkowego. Prace skoncentrowane były również na opracowaniu oraz wystosowaniu do banków i firm CIT rekomendacji wspierających zaopatrywanie rynku w gotówkę w sytuacjach nadzwyczajnych. Jednocześnie, działania były związane z aktywnym uczestnictwem w konsultacjach oraz opiniowaniu projektu rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości, a proces zakończył się wydaniem w dniu 7 kwietnia 2022 r. przez Ministra Sprawiedliwości rozporządzenia w sprawie znaków pieniężnych podejrzanych co do autentyczności oraz fałszywych znaków pieniężnych. Rozpoczęto analizę rynkową oraz prawną w zakresie wdrożenia rozszerzonego systemu depozytowego (tzw. depozytu dwustronnego). Nowe rozwiązanie umożliwiłoby m.in. przechowywanie depozytu NBP w pomieszczeniach skarbcowych firm CIT, co przyczyniłoby się do zwiększenia efektywności procesu zaopatrywania po stronie komercyjnych uczestników rynku oraz uzupełnianie depozytu NBP znakami pieniężnymi pochodzącymi z rynku.

Działania proponowane do realizacji w zakresie Filaru III ukierunkowano na przygotowanie zbioru najlepszych praktyk w zakresie bezpieczeństwa teleinformatycznego, natomiast w ramach Filaru IV m.in. przygotowano oraz skierowano do uzgodnień z podmiotami zewnętrznymi projekt zmian w zarządzeniu nr 31/2013 Prezesa NBP w sprawie szczegółowych zasad i trybu wymiany znaków pieniężnych, które wskutek zużycia lub uszkodzenia przestają być prawnym środkiem płatniczym na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej.

Należy również zaznaczyć, że równoległe do powyższych działań prowadzone są działania monitorujące rynek, m.in. pod kątem nowych rozwiązań płatniczych oraz usług płatniczych, przeprowadzane są szkolenia

dotyczące upowszechniania wiedzy wśród społeczeństwa w zakresie zagadnień związanych z obrotem gotówkowym.

7.2.4. Działania w zakresie przeciwdziałania fałszowaniu znaków pieniężnych

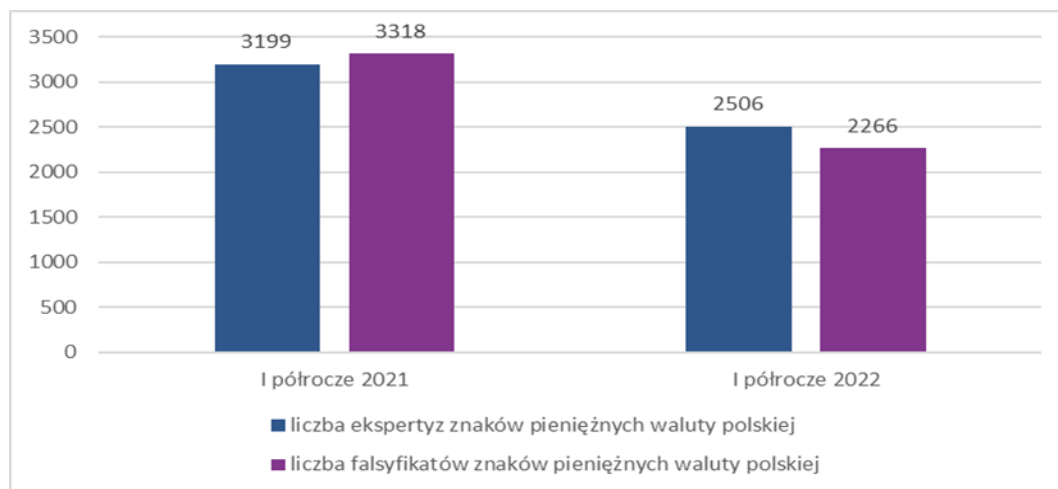
Filarem bezpieczeństwa obrotu gotówkowego są również szeroko rozumiane działania mające na celu wykrywanie fałszerstw oraz zapobieganie fałszowaniu znaków pieniężnych. Działania Narodowego Banku Polskiego w zakresie zapobiegania fałszowaniu znaków pieniężnych koncentrują się głównie w obszarze wykonywania ekspertyz oraz sporządzania opinii dotyczących znaków pieniężnych podejrzanych co do autentyczności, obejmują również działania o charakterze edukacyjnym i informacyjnym, skupione na podnoszeniu świadomości społecznej w zakresie rozpoznawania autentyczności banknotów i monet waluty polskiej i wybranych walut obcych oraz postępowania ze znakami pieniężnymi podejrzаныmi co do autentyczności.

Na podstawie art. 35 ust. 3 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. o Narodowym Banku Polskim (Dz. U. z 2022 r. poz. 492 i 655) Minister Sprawiedliwości wydał rozporządzenie z dnia 7 kwietnia 2022 r. w sprawie znaków pieniężnych podejrzanych co do autentyczności oraz fałszywych znaków pieniężnych (Dz.U. z 2022 r. poz. 776). Tym samym utraciło moc zarządzenie Prezesa Narodowego Banku Polskiego z dnia 31 sierpnia 1989 r. w sprawie zatrzymania fałszywych znaków pieniężnych (M.P. poz. 255 oraz z 1990 r. poz. 88). Przepisy nowego rozporządzenia m.in.:

- określają wzór protokołu zatrzymania znaku pieniężnego podejrzanego co do autentyczności,
- wskazują, że jednostka Policji lub inny uprawniony organ przekazuje zatrzymany znak pieniężny do NBP wraz z postanowieniem wydanym w celu wykonania ekspertyzy i wydania opinii w przedmiocie autentyczności znaku pieniężnego,
- wskazują, że NBP zwraca autentyczny znak pieniężny wraz z opinią jednostce organizacyjnej Policji albo innemu uprawnionemu organowi, który go przekazał do wykonania ekspertyzy,
- określają działania podejmowane w przypadku zatrzymania znaku pieniężnego podejrzanego co do autentyczności przez urządzenie przyjmujące lub wydające znaki pieniężne z funkcją weryfikacji autentyczności znaków pieniężnych, zapewniające identyfikację osób wpłacających.

Dla wniosków oraz postanowień nadesłanych do Narodowego Banku Polskiego w I półroczu 2022 r. wykonano łącznie 2.503 ekspertyz/opinii dotyczących znaków pieniężnych waluty polskiej, w wyniku których stwierdzono 2.266 szt. fałszyfikatów znaków pieniężnych powszechnego obiegu, w tym 2.132 szt. fałszyfikatów banknotów (3.126 szt. w I półroczu 2021 r.) oraz 134 szt. fałszyfikatów monet (192 szt. w I półroczu 2021 r.). W porównaniu do I półrocza 2021 r. nastąpił spadek zarówno liczby wykonanych ekspertyz znaków pieniężnych waluty polskiej, jak i liczby ujawnionych fałszyfikatów zarówno banknotów jak i monet. Wśród stwierdzonych fałszyfikatów polskich banknotów 25,6% (546 szt.) stanowiły fałszyfikaty banknotów zmodernizowanych, natomiast w I półroczu 2021 r. stanowiły one 11,2% (351 szt.).

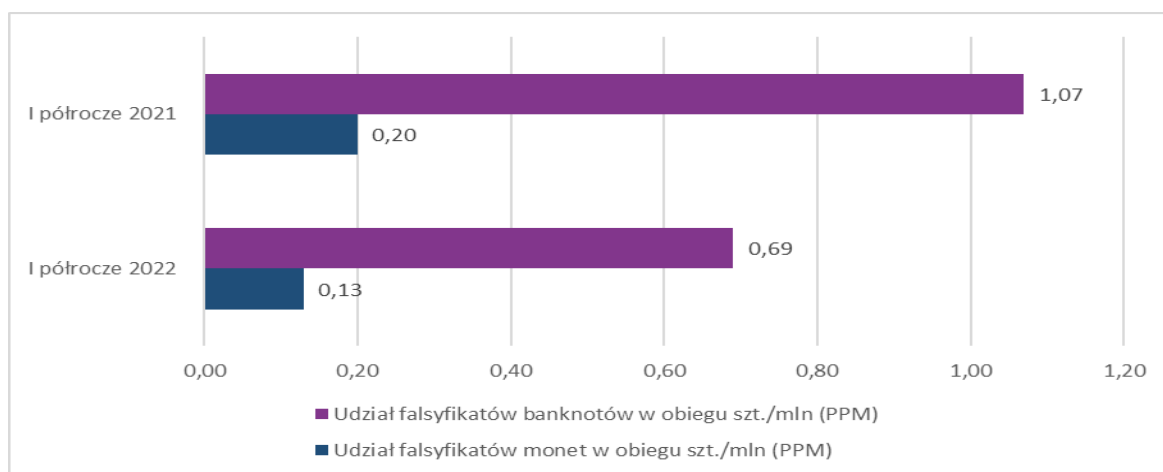
Wykres nr 103. Łączna liczba wykonanych ekspertyz oraz sporządzonych opinii¹¹⁰ w NBP i liczba stwierdzonych falsyfikatów znaków pieniężnych dla wniosków nadesłanych w I półroczu 2021 r. i dla wniosków/postanowień nadesłanych w I półroczu 2022 r.

Źródło: Opracowanie własne DES na podstawie danych z SES

Wskaźnik PPM dla falsyfikatów banknotów wszystkich wartości nominalnych wyniósł 0,69 natomiast dla falsyfikatów monet o wartości nominalnej 2 zł i 5 zł wyniósł 0,13¹¹¹. W stosunku do I półrocza 2021 r. wskaźnik PPM dla falsyfikatów banknotów zmniejszył się o 0,38, a dla falsyfikatów monet zmniejszył się o 0,07.

Wykres nr 104. Udział falsyfikatów banknotów lub monet w obiegu (szt./mln) – wskaźnik PPM

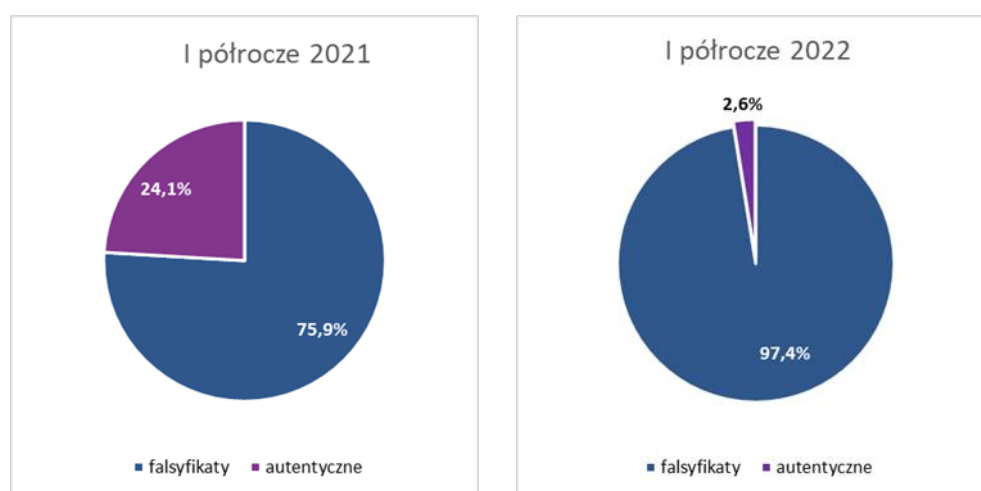
Źródło: Opracowanie własne DES na podstawie danych z SES

¹¹⁰ Wnioski o wykonanie ekspertyzy/postanowienia o dopuszczeniu dowodu z opinii instytucji specjalistycznej, przy których przekazywane były znaki pieniężne w celu wykonania ekspertyzy, mogą obejmować więcej niż jeden znak pieniężny.

¹¹¹ W I półroczu 2022 r. ujawniono wyłącznie falsyfikaty monet o wartościach nominalnych 2 zł i 5 zł. Na dzień 30 czerwca 2022 r. ogólna liczba monet (powszechnego obiegu bez monet wykonanych ze stopu Nordic Gold) w obiegu wyniosła 21.192,39 mln szt.

W I półroczu 2022 r. liczba banknotów zatrzymanych w urządzeniach przyjmujących gotówkę z funkcją odczytu zabezpieczeń wyniosła 78 szt., z czego 76 szt. stanowiły fałszyfikaty. W stosunku do I półrocza 2021 r. nastąpił spadek liczby zatrzymanych banknotów we wpłatomatach o 41,4%. Natomiast procentowy udział fałszyfikatów w ogólnej liczbie zatrzymanych znaków pieniężnych był większy, w I półroczu 2022 r. wyniósł 97,4%, podczas gdy w I półroczu 2021 r. było to 75,9%. Ponadto w I półroczu 2022 r. w ww. urządzeniach zatrzymanych zostało 6 monet (wobec braku zatrzymań monet w I półroczu 2021 r.), które po przeprowadzonej ekspertyzie zakwalifikowano jako autentyczne.

Wykres nr 105. Liczba banknotów zatrzymanych we wpłatomatach vs liczba stwierdzonych fałszyfikatów w I półroczu 2021 r. i w I półroczu 2022 r.

Źródło: Opracowanie własne DES na podstawie danych z SES

Działania mające na celu podnoszenie świadomości w zakresie rozpoznawania autentyczności znaków pieniężnych prowadzone przez DES i Oddziały Okręgowe Narodowego Banku Polskiego obejmują szkolenia z zakresu rozpoznawania autentyczności waluty polskiej oraz wybranych walut obcych. Uczestnikami szkoleń są m.in. przedstawiciele organów ścigania, urzędów skarbowych, sądów, podmiotów zewnętrznych zajmujących się profesjonalną obsługą gotówki (banki, CIT-y), sieci handlowych.

W związku z obostrzeniami obowiązującymi podczas pandemii COVID-19 ograniczona została możliwość przeprowadzania szkoleń w formie stacjonarnej. Po zniesieniu obostrzeń oddziały okręgowe NBP wznowiły szkolenia w formule stacjonarnej i przeprowadzają je zgodnie z wewnętrznymi harmonogramami.

Oddziały okręgowe NBP oprócz szkoleń kierowanych do podmiotów zewnętrznych, prowadzą działania informacyjno-edukacyjne, zarówno w formule on-line, jak i stacjonarnej, dotyczące zabezpieczeń i rozpoznawania autentyczności znaków pieniężnych waluty polskiej. W I połowie 2022 r. działania te były prowadzone m.in. w ramach programów edukacyjnych „Ferie z ekonomią”, „Moje finanse”, „Global Money Week”, zajęć edukacyjnych dla przedszkoli i szkół oraz spotkań edukacyjnych z seniorami.

7.3. Prace analityczne Narodowego Banku Polskiego dotyczącego koncepcji pieniądza cyfrowego banku centralnego

W dniu 14 kwietnia 2022 r. został opublikowany raport prezentujący wyniki badania ankietowego na temat zaangażowania 26 banków centralnych z największych gospodarek wschodzących, w tym NBP, w prace nad koncepcją emisji CBDC dla płatności detalicznych¹¹². W raporcie zostały również zamieszczone notatki informacyjne (*country notes*) poszczególnych banków centralnych, które przedstawiają cele ewentualnej emisji CBDC, najważniejsze zasady funkcjonowania projektowanego systemu CBDC, a także potencjalne wyzwania związane z wprowadzeniem CBDC dla polityki pieniężnej, pośrednictwa finansowego i stabilności finansowej. Jeden z zamieszczonych artykułów dotyczył ewentualnej emisji cyfrowego złotego w Polsce¹¹³. W materiale zostały zaprezentowane uwarunkowania krajowe uzasadniające aktualne stanowisko Zarządu NBP o niewprowadzaniu CBDC na obecnym etapie, szanse i zagrożenia związane z emisją cyfrowego złotego oraz podstawowe założenia przyjmowane przez NBP w analizach dotyczących systemu cyfrowej waluty w Polsce. Materiał został przygotowany na podstawie informacji zawartych w raporcie NBP pt. „Pieniądz cyfrowy banku centralnego”¹¹⁴, z uwzględnieniem najważniejszych wniosków wynikających z dyskusji w gremiach i instytucjach międzynarodowych dotyczących zasad funkcjonowania przyszłych systemów CBDC dla płatności detalicznych.

W związku z wejściem w życie uchwały Nr 63/2021 Zarządu NBP z dnia 23 grudnia 2021 r.¹¹⁵, Departament Systemu Płatniczego został zobowiązany z dniem 1 stycznia 2022 r. do prowadzenia prac w zakresie cyfrowego pieniądza banku centralnego. Dotychczasowe działania monitorujące postęp prac innych banków centralnych w kwestii wprowadzenia CBDC zostały rozszerzone o prace analityczno-koncepcyjne dotyczące tego zagadnienia. Nowo powołany w ramach Departamentu Systemu Płatniczego Wydział Pieniądza Cyfrowego i Innowacji Finansowych prowadzi analizę doświadczeń międzynarodowych w odniesieniu do realizowanej lub planowanej emisji powszechnie dostępnego CBDC. Analizy koncentrują się na przyjętych przez banki centralne celach emisji CBDC dla płatności detalicznych, działaniach podejmowanych na poszczególnych etapach projektu, podstawowych założeniach funkcjonowania systemu CBDC oraz wyzwaniach napotkanych przez wybrane banki centralne w trakcie prac nad koncepcją emisji CBDC. Obok prowadzonej w I połowie 2022 r. analizy doświadczeń międzynarodowych, dokonano – istotnej dla zrozumienia potencjalnych uwarunkowań emisji cyfrowego złotego – diagnozy bieżącej sytuacji polskiego systemu płatniczego, wskazano najważniejsze kwestie wymagające w przyszłości podjęcia decyzji oraz określono dalsze kierunki prac analitycznych w NBP.

¹¹² Raport jest dostępny pod adresem: [CBDCs in emerging market economies \(bis.org\)](https://www.bis.org/cbdc/cbdc-in-emerging-market-economies)

¹¹³ Artykuł autorstwa Marty Kightley, Wiceprezesa NBP - Pierwszego Zastępcy Prezesa NBP, oraz Renaty Żak i Marty Dulinicz z Departamentu Systemu Płatniczego, nosi tytuł: *Evaluation of the rationale for the potential introduction of central bank digital currency in Poland*.

¹¹⁴ Raport NBP opublikowany w maju 2021 r. jest dostępny pod adresem: <https://www.nbp.pl/systemplatniczy/cbdc/raport-cbdc.pdf>

¹¹⁵ Uchwała Nr 63/2021 Zarządu Narodowego Banku Polskiego z dnia 23 grudnia 2021 r. w sprawie zmian w podziale zadań w Narodowym Banku Polskim oraz zmian w uchwale w sprawie wprowadzenia „Regulaminu organizacyjnego Narodowego Banku Polskiego” (§ 4 pkt 1g).

7.4. Zagadnienia prawne

7.4.1. Konsultacje w sprawie dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2015/2366 z dnia 25 listopada 2015 r. w sprawie usług płatniczych w ramach rynku wewnętrznego, zmieniającej dyrektywy 2002/65/WE, 2009/110/WE, 2013/36/UE i rozporządzenie (UE) nr 1093/2010 oraz uchylającej dyrektywę 2007/64/WE – tzw. dyrektywa PSD2

W okresie od 10 maja do 2 sierpnia 2022 r. trwał okres przeglądu, konsultacji i zbierania opinii przez Komisję Europejską w sprawie stosowania i wpływu przepisów UE na usługi płatnicze, zgodnie z wymogami klauzuli przeglądowej dyrektywy PSD2, a także zgodnie z postanowieniami strategii KE dotyczącej płatności detalicznych z dnia 24 września 2020 r.¹¹⁶ Art. 108 dyrektywy PSD2 zobowiązywał Komisję, aby do dnia 13 stycznia 2021 r. przedłożyła sprawozdanie dotyczące stosowania i wpływu dyrektywy, w szczególności w odniesieniu do opłat, zakresu stosowania, progów i dostępu do systemów płatności. W opinii Komisji, przegląd dyrektywy nie mógł odbyć się w terminie z uwagi na opóźnioną transpozycję tej dyrektywy w niektórych państwach, a także w związku z opóźnieniami w stosowaniu niektórych jej przepisów. Kolejnym krokiem, po zamknięciu konsultacji, będzie sporządzenie przez KE sprawozdania na temat stosowania i wpływu PSD2 oraz, w razie potrzeby, również wniosku legislacyjnego dotyczącego zmiany tej dyrektywy (spodziewany termin w tym zakresie to pierwszy kwartał 2023 r.).

Wśród zagadnień poruszanych w ramach przeglądu, KE akcentowała m.in. kwestie związane z tematami dotyczącymi nowych uczestników rynku, takich jak podmioty z branży fin-tech, oferujące nowe usługi, które w czasie prac nad PSD2 jeszcze nie istniały albo nie miały większego znaczenia, w tym usługi połączone lub uzupełniające usługi płatnicze. Pojawiły się również nowe rozwiązania technologiczne, zatem, zdaniem Komisji, konieczna jest ocena, czy zakres, definicje i wyłączenia stosowane w PSD2 nadal są adekwatne do nowych warunków i nowych rodzajów ryzyka. Komisja zwraca również uwagę na nowe formy oszustw, np. opartych o tzw. inżynierię społeczną, i w związku z tym widzi potrzebę oceny mechanizmów zapobiegania fraudom, w tym działania przepisów dotyczących silnego uwierzytelnienia klienta¹¹⁷ oraz ich wpływu na wskaźniki dotyczące oszustw. KE koncentruje swoją uwagę również na zagadnieniu dostępu do rachunków płatniczych przez firmy, które ułatwiają oferowanie usług płatniczych, jak również dostępu do infrastruktury oraz systemów płatności. W ramach przeglądu poruszona została materia płatności transgranicznych, w tym płatności z krajami trzecimi (poza UE).

Z punktu widzenia rewizji przepisów dotyczących usług płatniczych, znaczenie będzie miała również opinia EBA (European Banking Authority), która w dniu 23 czerwca 2022 r. opublikowała opinię do rewizji PSD2,

¹¹⁶ W strategii w zakresie finansów cyfrowych oraz strategii w zakresie płatności detalicznych o przeglądzie PSD2. Przegląd powinien obejmować m.in. ocenę zagrożeń wynikających z niektórych nieuregulowanych usług, ocenę wpływu SCA – tj. silnego uwierzytelniania klienta na poziom oszustw płatniczych, a także ocenę nowych modeli biznesowych opartych na wymianie danych dotyczących rachunków płatniczych, takich jak usługa inicjowania płatności oraz usługa dostępu do informacji o rachunku https://ec.europa.eu/info/law/better-regulation/have-your-say/initiatives/13331-Payment-services-review-of-EU-rules_en

¹¹⁷ Silne uwierzytelnienie klienta – ang. *Strong Customer Authentication* (SCA).

sporządzoną z inicjatywy KE w ramach tzw. *call of advice*¹¹⁸. Warto zatem przywołać niektóre z zawartych tam zagadnień:

- propozycja połączenia dyrektyw PSD2 oraz EMD2¹¹⁹ w ramach jednego aktu prawnego;
- doprecyzowanie niektórych definicji i pojęć, jak np. „rachunek płatniczy”, „instrument płatniczy”;
- zmiana katalogu usług płatniczych – poprzez połączenie niektórych usług płatniczych w jedną usługę, czyli usługi prowadzenia rachunku płatniczego i dokonywania z niego wpłat i wypłat, realizacja transakcji płatniczych, w tym w ciężar linii kredytowej;
- wprowadzenie nowych wymogów w zakresie bezpieczeństwa dla schematów kart płatniczych, bramek płatniczych („*payment gateways*”) oraz akceptantów;
- doprecyzowanie otoczenia regulacyjnego dla płatności w modelu „*white-label*” (czyli modelu, gdzie usługi płatnicze oferowane są przez dostawców-pośredników, tj. kto inny jest faktycznym dostawcą-twórcą usługi, a kto inny oferuje je na rynku, tj. zawiera umowy, ale wszystko odbywa się pod jedną marką);
- ujednoczenie wymogów kapitałowych „początkowych” (*initial capital*) dla wszystkich instytucji płatniczych z wyjątkiem świadczących wyłącznie usługi PIS (inicjowania płatności) oraz AIS (dostępu do informacji o rachunku płatniczym);
- wprowadzenie dodatkowych wymogów w zakresie funduszy własnych przy udzielaniu kredytu płatniczego związanego ze świadczeniem usług płatniczych;
- wprowadzenie uproszczonych regulacji naprawczych i likwidacyjnych dla znaczących instytucji płatniczych i instytucji pieniądza elektronicznego;
- wprowadzenie wspólnego, jednolitego terminu dla właściwych organów na aktualizację rejestrów instytucji płatniczych oraz rozszerzenie zakresu zawartych w nich informacji;
- doprecyzowanie rozkładu odpowiedzialności pomiędzy TPP (*Third Party Providers*) i ASPSP (*Account Servicing Payment Service Providers*) oraz pomiędzy dostawcami-wydawcami instrumentów płatniczych a acquirerami w sytuacji, gdy zastosowano wyłączenie ze stosowania SCA (zgodnie z RTS¹²⁰);
- doprecyzowanie aspektów związanych ze stosowaniem SCA w sytuacji oferowania tego SCA przez podmioty trzecie (również w kwestii outsourcingu takiej usługi na dostawców usług technicznych, w tym dostawców portfela cyfrowego, jak *ApplePay*);
- wprowadzenie regulacji w zakresie jednego, powszechnego standardu API w państwach UE;
- wprowadzenie wymogu dla ASPSP do dzielenia się z PISP (*Payment Initiation Service Providers*) oraz AISP (*Account Information Services Providers*) szerszym zakresem danych, w tym m.in. imieniem i nazwiskiem użytkownika/posiadacza rachunku lub osoby inicjującej transakcję;

¹¹⁸https://www.eba.europa.eu/sites/default/documents/files/document_library/Publications/Opinions/2022/Opinion%20od%20PSD2%20review%20%28EBA-Op-2022-06%29/1036016/EBA%27s%20response%20to%20the%20Call%20for%20advice%20on%20the%20review%20of%20PSD2.pdf

¹¹⁹ Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady UE 2009/110/WE z dnia 16 września 2009 r. w sprawie podejmowania i prowadzenia działalności przez instytucje pieniądza elektronicznego oraz nadzoru ostrożnościowego nad ich działalnością, zmieniająca dyrektywy 2005/60/WE i 2006/48/WE oraz uchylająca dyrektywę 2000/46/WE (Dz. Urz. UE L 267 z 10.10.2009 r., str. 7.).

¹²⁰ Rozporządzenie delegowane Komisji (UE) 2018/389 z dnia 27 listopada 2017 r. uzupełniające dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2015/2366 w odniesieniu do regulacyjnych standardów technicznych dotyczących silnego uwierzytelniania klienta i wspólnych i bezpiecznych otwartych standardów komunikacji (Dz. Urz. UE L 69 z 13.03.2018, str. 23).

- dalsze doprecyzowanie w odniesieniu do wyrażenia „uzasadnione powody” dla odmowy lub przerwania dostępu instytucji płatniczych do rachunków prowadzonych przez instytucje kredytowe;
- wprowadzenie scentralizowanej bazy danych sankcji administracyjnych i podjętych środków nadzorczych w poszczególnych państwach członkowskich w odniesieniu do dostawców w reżimie PSD2;
- uregulowanie takich ryzyk w zakresie bezpieczeństwa transakcji, jak socjotechnika i manipulacje użytkownikami przez przestępców;
- przejście z otwartej bankowości na otwarte finanse, co należy rozumieć w ten sposób, że chodzi o przejście od wyłącznie dostępu do rachunków płatniczych również na szerszy dostęp do innych danych finansowych.

7.4.2. Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji zmieniające rozporządzenie w sprawie wymagań, jakim powinna odpowiadać ochrona wartości pieniężnych przechowywanych i transportowanych przez przedsiębiorców i inne jednostki organizacyjne

W dniu 2 marca 2022 r. weszło w życie rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 1 marca 2022 r.¹²¹ zmieniające rozporządzenie w sprawie wymagań, jakim powinna odpowiadać ochrona wartości pieniężnych przechowywanych i transportowanych przez przedsiębiorców i inne jednostki organizacyjne (Dz. U. z 2022 r. poz. 495). Z kolei w dniu 16 marca 2022 r. weszło w życie rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 15 marca 2022 r.¹²² zmieniające rozporządzenie w sprawie wymagań, jakim powinna odpowiadać ochrona wartości pieniężnych przechowywanych i transportowanych przez przedsiębiorców i inne jednostki organizacyjne (Dz. U. z 2022 r. poz. 607). Oba wymienione akty (tzw. epizodyczne – pierwszy z nich obowiązywał od dnia 2 marca 2022 r. do dnia 15 marca 2022 r., zaś drugi od dnia 16 marca 2022 r. do dnia 31 marca 2022 r.) prawne zostały wydane w związku z agresją Federacji Rosyjskiej na Ukrainę z uwagi na zwiększone zapotrzebowanie na wypłacanie gotówki na terytorium RP (zarówno w odniesieniu np. do placówek bankowych, jak i bankomatów). Potrzebę ustanowienia takich regulacji monitorował Narodowy Bank Polski. Kwestia ta była również szczególnie istotna w kontekście wzrostu napływu z Ukrainy uchodźców na terytorium Polski.

Po rozpoczęciu wojny w Ukrainie utrzymywało się wzmożone zapotrzebowanie na usługi transportu wartości pieniężnych na polskim rynku, przy jednoczesnej potrzebie zachowania dostępności gotówki dla społeczeństwa przez banki komercyjne. Dodatkowo sytuacja związana z napływem uchodźców wpłynęła na wzrost zakupu waluty przez banki komercyjne, który spowodował z kolei zwiększone zapotrzebowanie na transporty cargo na trasie Lotnisko Okęcie – skarbcę banków lub firm CIT – z około 3-4 w tygodniu do około 8-10 dziennie. Dodatkowo zawierane transakcje zakupu walut obcych przewyższały wolumenami wcześniej ustanowione w przepisach zmienianego rozporządzenia limity na transport, co oznaczało, że na jednym tzw. lotniczym liście przewozowym było więcej gotówki do zabrania jednorazowo z lotniska niż w trybie standardowym, tj. przed agresją Federacji Rosyjskiej. Tym samym wymuszało to konieczność podstawienia większej liczby pojazdów i załóg, które nie mogły realizować codziennych zadań – wprowadzone przepisy epizodyczne miały na celu zapobieganie takiej sytuacji.

¹²¹ <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20220000495/O/D20220495.pdf>

¹²² <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20220000607/O/D20220607.pdf>

Obowiązujące w tym zakresie przepisy § 7 rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 7 września 2010 r. w sprawie wymagań, jakim powinna odpowiadać ochrona wartości pieniężnych przechowywanych i transportowanych przez przedsiębiorców i inne jednostki organizacyjne nakładają określone limity gotówki, które mają zastosowanie w odniesieniu do wielkości kwot przewożonych bankowozami. W okresie znaczącego i bezprecedensowego zapotrzebowania na gotówkę powoduje to spowolnienie możliwości zasilania banków i bankomatów w gotówkę.

W celu wyeliminowania przedmiotowego problemu, wymienionymi nowelizacjami dodano przepisy epizodyczne – odpowiednio – § 14a oraz § 14b, w treści których przyjęto, że od 2 marca do 15 marca 2022 r. oraz od 16 marca do 31 marca 2022 r. limity wartości pieniężnych transportowanych do banków i bankomatów zostały podwojone, odpowiednio:

- 1) transport bankowozami typu A był wymagany dla wartości pieniężnych powyżej 48 jednostek obliczeniowych;
- 2) transport bankowozami typu C, wyposażonymi w pojemniki specjalistyczne co najmniej klasy D, był możliwy z udziałem nieuzbrojonego pracownika ochrony posiadającego legitymację kwalifikowanego pracownika ochrony fizycznej, bez konwojenta, dla wartości pieniężnych do 16 jednostek obliczeniowych.

W wymiarze finansowym, przy ówczesnej wartości jednostki obliczeniowej, zwiększono możliwość przewozu z około 17 mln zł do 34 mln zł w przypadku bankowozów typu B oraz z około 5,5 mln zł do 11 mln zł w przypadku bankowozu typu C.

7.4.3. Pakiet dotyczący finansów cyfrowych

7.4.3.1. Projekt rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie operacyjnej odporności cyfrowej sektora finansowego (DORA)

W I półroczu 2022 r. kontynuowano prace nad projektem rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie operacyjnej odporności cyfrowej sektora finansowego (*Digital Operational Resilience Act/DORA*)¹²³, określającym wymogi z zakresu cyberbezpieczeństwa w stosunku do podmiotów finansowych, takich jak m.in. instytucje kredytowe, instytucje płatnicze, instytucje pieniądza elektronicznego, centralne depozyty papierów wartościowych i kontrahenci centralni (CCP). Prace te, prowadzone przez prezydencję francuską, obejmowały wypracowanie tekstu kompromisowego w ramach trilogu pomiędzy Radą UE, Komisją Europejską oraz Parlamentem Europejskim.

Obecnie projekt jest na etapie prac przygotowawczych do ogłoszenia. Należy spodziewać się, że ogłoszenie wersji końcowej projektu nastąpi w II połowie 2022 r., co oznacza, że Rozporządzenie DORA prawdopodobnie wejdzie w życie przed końcem 2022 r. lub na początku 2023 r.

¹²³ Projekt rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie operacyjnej odporności cyfrowej sektora finansowego i zmieniającego rozporządzenia (WE) nr 1060/2009, (UE) nr 648/2012, (UE) nr 600/2014 oraz (UE) nr 909/2014 (COM/2020/595 final), <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020PC0595&from=EN>

7.4.3.2. Projekt rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie rynków kryptoaktywów i zmieniającego dyrektywę (UE) 2019/1937 (MiCA)

Projekt rozporządzenia dotyczącego regulacji kryptoaktywów został przyjęty przez Komisję Europejską i opublikowany w dniu 24 września 2020 r. w ramach tzw. pakietu działań na rzecz cyfryzacji usług finansowych¹²⁴. Regulacja była uzgadniana przez Radę UE i Parlament Europejski w ramach zwykłej unijnej procedury legislacyjnej. W pracach Rady UE Polska była reprezentowana przez Ministerstwo Finansów, natomiast NBP i UKNF przygotowały szereg uwag szczegółowych do projektów. W I i II kwartale 2022 r. miało miejsce czterokrotne uzgadnianie wspólnego tekstu rozporządzenia między Radą UE, Parlamentem Europejskim i Komisją Europejską (tzw. polityczny trialog). Do końca czerwca prezydencja francuska uzgodniła wszystkie najważniejsze sporne punkty rozporządzenia, jednakże tekst musi być jeszcze zredagowany pod względem prawnym.

Projekt rozporządzenia o rynku kryptoaktywów w Unii Europejskiej (*Markets in Crypto-assets – MiCA Regulation*), który ustanowi regulacje dla dostawców usług w zakresie kryptoaktywów i emitentów kryptoaktywów w Unii Europejskiej, ma zastąpić istniejące krajowe ramy prawne dotyczące kryptoaktywów i wprowadzić specjalne zasady dla stablecoinów¹²⁵. W projekcie rozporządzenia kryptoaktywa definiuje się jako cyfrową reprezentację wartości lub praw, które mogą być transferowane i przechowywane elektronicznie, używając technologii rozproszonego rejestru lub podobnej technologii. W projekcie rozporządzenia stwierdza się, że o klasyfikacji tokenu jako kryptoaktywa decyduje jego treść ekonomiczna, a tokeny, których charakter jest tożsamy z instrumentami finansowymi lub usługami finansowymi regulowanymi innymi przepisami, podlegają tym regulacjom.

W rozporządzeniu wprowadzono pojęcia tokenów powiązanych z aktywami i tokenów pieniądza elektronicznego, które dotychczas nie były rozpoznane w prawie europejskim. Tokeny powiązane z aktywami (asset-referenced tokens, ART) zostały zdefiniowane jako kryptoaktywa, które nie są tokenem pieniądza elektronicznego i mają na celu utrzymanie stabilnej wartości poprzez odwoływanie się do dowolnej innej wartości lub prawa lub ich kombinacji, włączając jedną lub kilka walut oficjalnych.

Token pieniądza elektronicznego (electronic money token, EMT) zdefiniowano jako typ kryptoaktywa, które ma na celu utrzymanie stabilnej wartości poprzez odwoływanie się do wartości jednej waluty oficjalnej i zabezpieczenie przez aktywa w tej walucie. Tokeny pieniądza elektronicznego uznaje się za pieniądz elektroniczny w rozumieniu art. 2 ust. 2 dyrektywy 2009/110/WE (tzw. dyrektywa EMD2). Token pieniądza elektronicznego, który odnosi się do euro, uważa się za oferowany publicznie w Unii.

Emitenci zarówno tokenów pieniądza elektronicznego, jak i tokenów powiązanych z aktywami, będą mieli obowiązek korzystać z usług powiernika dla aktywów rezerwowych powiązanych z tokenem. Rozporządzenie będzie regulować również politykę inwestycyjną aktywów rezerwowych oraz minimalne uprawnienia przysługujące posiadaczom (w szczególności wymóg odkupu tokenów przez emitenta na żądanie posiadaczy). Regulowane będą wszystkie aspekty emisji, nabywania, obrotu, informowania inwestorów, oraz corporate governance emitentów. Przy wydawaniu licencji na emisję tokenów ART nadzór

¹²⁴ https://ec.europa.eu/info/publications/200924-digital-finance-proposals_en

¹²⁵ "Proposal for a Regulation of The European Parliament and of The Council on Markets in Crypto-assets, and amending Directive (EU) 2019/1937" https://ec.europa.eu/finance/docs/law/200924-crypto-assets-proposal_en.pdf

będzie zobowiązany do zasięgnięcia opinii banku centralnego, który może zablokować wydanie licencji, jeśli stwierdzi, że proponowany token ART będzie stwarzał zagrożenie dla stabilności finansowej, suwerenności monetarnej lub sprawnego działania systemów płatności.

Tokeny pieniądza elektronicznego oraz tokeny powiązane z aktywami, które spełnią w dwóch następujących po sobie półroczach 3 te same z 7 kryteriów istotności ustalonych w rozporządzeniu, a weryfikowanych przez Europejski Urząd Nadzoru Bankowego (EBA), będą klasyfikowane jako istotne tokeny, a ich nadzór będzie sprawowała EBA przy wsparciu nadzorów krajowych w formule kolegium nadzorczego. W przypadku tokenów EMT opartych o walutę Państwa Członkowskiego spoza strefy euro, które byłyby używane w przeważającej większości tylko w tym Państwie Członkowskim¹²⁶ nadzór będzie sprawowany nadal przez nadzór krajowy, nawet jeśli token spełni kryteria uznania go za istotny.

Jednym z celów regulacji jest zapewnienie, że tokeny ART nie będą powszechnie wykorzystane w funkcji środka wymiany. Z tego względu ART o wielkości emisji powyżej 100 mln EUR będą podlegały dodatkowym obowiązkom sprawozdawczym, a w przypadku stwierdzenia przez władze nadzorcze wykorzystania danego tokenu w transakcjach jako środka wymiany w skali wyższej niż 1 milion transakcji i 200 mln EUR dziennie, emitent danego tokenu będzie zobowiązany do zaprzestania emitowania tokenów ART lub zmniejszenia skali działalności. Władze nadzorcze będą ponadto mogły nakładać na emitentów ART dodatkowe wymogi płynnościowe i kapitałowe, jeśli stwierdzą – m.in. na podstawie stress testów – że jest to niezbędne dla zapewnienia bezpieczeństwa ich funkcjonowania.

Prowadzenie rejestru wszystkich podmiotów świadczących usługi w zakresie kryptoaktywów powierzone będzie Europejskiemu Urzędowi Nadzoru nad Rynkiem Kapitałowym (ESMA). Określone zostaną także zasady współpracy pomiędzy organami nadzoru (kolegia nadzorcze) a stronami trzecimi oraz zakres i zasady sprawowanego nadzoru, sankcji, procedur odwoławczych, raportowania itp. Projektowane przepisy wyznaczają też zadania dla pozostałych ESAs a także dla ESBC (Europejski System Banków Centralnych).

Projekt reguluje także ofertę publiczną i marketing kryptoaktywów. Oferent będzie uprawniony do publicznego oferowania kryptoaktywów w Unii Europejskiej lub do ubiegania się o dopuszczenie do obrotu na platformie obrotu kryptoaktywami, jeśli notyfikuje podstawowe informacje o emisji, tzw. whitepaper, w odpowiednim nadzorze nad rynkiem finansowym. Oferent ma mieć obowiązek prowadzenia działalności jako osoba prawna, natomiast w przypadku ART – zarówno oferent, jak i emitent będą musiały być osobami prawnymi zarejestrowanymi w UE. Ponadto emitent będzie zobowiązany uzyskać licencję na emisję. Do obrotu w UE będą mogły być dopuszczone kryptoaktywa inne niż tokeny ART lub EMT, również w przypadku gdy operator platformy obrotu kryptoaktywami dopuści je do obrotu z własnej inicjatywy, spełniając jednak uprzednio wymogi informacyjne tożsame z tymi obowiązującymi oferentów.

Rozporządzenie ustanawia również wymogi dla firm świadczących usługi w zakresie kryptoaktywów: platform wymiany, kantorów kryptoaktywów, usług powierniczych, oferowania kryptoaktywów, doradztwa inwestycyjnego w zakresie kryptoaktywów, jak również wykonywania, przyjmowania i przekazywania zleceń w zakresie kryptoaktywów. Przepisy dotyczyć będą także przeciwdziałania manipulacjom rynkowym w odniesieniu do rynku kryptoaktywów. Szczególne przepisy regulować będą

¹²⁶ Warunek ten sformułowano jako odsetek posiadaczy tokenu zlokalizowanych w danym państwie i odsetek wartości transakcji z wykorzystaniem tokenu, w których biorą udział rezydenci danego państwa, przekraczające 80%.

także transgraniczny obrót kryptoaktywami. W ramach kompromisu w dialogu zdefiniowano istotnych dostawców usług kryptoaktywów (sCASP) jako takich dostawców, którzy mają przynajmniej 15 milionów aktywnych użytkowników w Unii Europejskiej. Nadzór nad sCASP ma sprawować nadzór krajowy.

Projektowane rozporządzenie MiCA ustanawia więc reżim regulacyjny dla kryptoaktywów, który w dużej mierze jest wzorowany na istniejących regulacjach unijnych w zakresie oferowania, emisji i obrotu instrumentami finansowymi.

7.4.3.3. Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie systemu pilotażowego na potrzeby infrastruktur rynkowych opartych na technologii rozproszonego rejestru (DLT)

W dniu 30 maja 2022 r. zostało przyjęte Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie systemu pilotażowego na potrzeby infrastruktur rynkowych opartych na technologii rozproszonego rejestru (rozporządzenie o pilotażu DLT)¹²⁷. W rozporządzeniu infrastruktura rynkowa oparta na technologii rozproszonego rejestru (DLT) oznacza wielostronną platformę obrotu opartą na DLT (DLT MTF), wielostronną platformę obrotu połączoną z systemem rozrachunkowym opartym na DLT (DLT TSS) albo system rozrachunku papierów wartościowych oparty na DLT (DLT SSS). DLT TSS oznacza wielostronną platformę obrotu prowadzoną przez firmę inwestycyjną lub operatora rynku, na której dopuszcza się do obrotu wyłącznie zbywalne papiery wartościowe rejestrowane z użyciem DLT i która na podstawie przejrzystych i jednolitych zasad i procedur może:

- zapewnić początkową rejestrację zbywalnych papierów wartościowych obsługiwanych przez DLT;
- dokonać odpłatnego rozliczenia transakcji na zbywalnych papierach wartościowych obsługiwanych przez DLT;
- świadczyć usługi przechowywania w odniesieniu do zbywalnych papierów wartościowych obsługiwanych przez DLT lub powiązanych płatności i zabezpieczeń, przekazywanych za pośrednictwem wielostronnej platformy obrotu opartej na DLT;
- świadczyć usługi rozrachunku transakcji na zbywalnych papierach wartościowych obsługiwanych przez DLT.

System rozrachunku papierów wartościowych oparty na DLT został określony jako system rozrachunku papierów wartościowych prowadzony przez centralny depozyt papierów wartościowych, który odpłatnie rozlicza transakcje na zbywalnych papierach wartościowych obsługiwanych przez DLT.

Jedynie następujące instrumenty finansowe obsługiwane przez DLT, które spełniają powyższe warunki, mogą zostać dopuszczone do obrotu na DLT TSS i zapisane w rozproszonym rejestrze przez CDPW obsługujący system rozrachunku papierów wartościowych oparty na DLT:

a) akcje, których kapitalizacja rynkowa jest niższa niż 500 mln EUR lub

¹²⁷ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2022/858 z dnia 30 maja 2022 r. w sprawie systemu pilotażowego na potrzeby infrastruktur rynkowych opartych na technologii rozproszonego rejestru, a także zmiany rozporządzeń (UE) nr 600/2014 i (UE) nr 909/2014 oraz dyrektywy 2014/65/UE. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/HTML/?uri=CELEX:32022R0858&from=EN>.

b) obligacje, jak również instrumenty dłużne wyemitowane w procesie sekurytyzacji, instrumenty rynku pieniężnego, z wyłączeniem instrumentów z wbudowanymi instrumentami pochodnymi (lub instrumentów strukturyzowanych o innym charakterze), o wielkości emisji mniejszej niż 1 mld EUR,

c) jednostki uczestnictwa instytucji zbiorowego inwestowania (UCITS) o wartości aktywów mniejszej niż 500 mln EUR.

Całkowita wartość rynkowa instrumentów finansowych obsługiwanych przez DLT TSS lub zarejestrowanych w CDPW prowadzącym system rozrachunku papierów wartościowych oparty na DLT nie może przekraczać 6 mld EUR w momencie rejestracji nowego papieru wartościowego, a w momencie, gdy bieżąca wartość rynkowa instrumentów finansowych obsługiwanych przez dany system osiągnie wartość 9 mld EUR, ma zostać uruchomiona procedura uporządkowanego zamknięcia lub redukcji skali działania systemu, zatwierdzona wcześniej przez nadzór finansowy na etapie udzielania zezwolenia na prowadzenie infrastruktury rynkowej opartej na DLT.

Rozporządzenie będzie obowiązywać od dnia 23 marca 2023 r. Do tej daty Państwa Członkowskie są zobowiązane do przyjęcia przepisów krajowych niezbędnych dla umożliwienia funkcjonowania zapisów rozporządzenia, w szczególności dotyczących możliwości istnienia w formie tokenów instrumentów finansowych spełniających wymogi Rozporządzenia.

7.4.4. Projekt dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady zmieniającej dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2019/1153 w zakresie dostępu właściwych organów do scentralizowanych rejestrów rachunków bankowych za pośrednictwem pojedynczego punktu dostępu

Zgodnie z założeniami unijnej strategii zwalczania przestępczości zorganizowanej na lata 2021–2025¹²⁸, Unia Europejska planuje zintensyfikować działania w zakresie zwalczania finansowania działań przestępczych. Do realizacji powyższych kroków konieczne jest zapewnienie łatwiejszego dostępu do informacji finansowych niezbędnego do prowadzenia skutecznych dochodzeń finansowych oraz skutecznego śledzenia i konfiskaty narzędzi oraz dochodów z przestępstwa. Kluczową rolę odgrywa tu wiedza na temat tego, kto posiada rachunek bankowy w państwie członkowskim innym niż państwo, w którym prowadzone jest postępowanie przygotowawcze.

Należy zwrócić uwagę, że obecnie na podstawie art. 32a dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2018/843 z dnia 30 maja 2018 r. zmieniającej dyrektywę (UE) 2015/849 w sprawie zapobiegania wykorzystywaniu systemu finansowego do prania pieniędzy lub finansowania terroryzmu oraz zmieniającą dyrektywę 2009/138/WE i 2013/36/UE (V Dyrektywa AML)¹²⁹ Państwa Członkowskie zostały zobowiązane do ustanowienia scentralizowanych zautomatyzowanych mechanizmów, takich jak centralne rejestry lub centralne systemy wyszukiwania danych elektronicznych, które będą umożliwiały identyfikację każdej osoby fizycznej lub prawnej posiadającej lub kontrolującej rachunki płatnicze, rachunki bankowe oraz skrytki depozytowe.

Jednocześnie dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2019/1153 z dnia 20 czerwca 2019 r. ustanawiająca zasady ułatwiające korzystanie z informacji finansowych i innych informacji w celu

¹²⁸ Komunikat Komisji Europejskiej w sprawie unijnej strategii zwalczania przestępczości zorganizowanej 2021–2025 (COM(2021) 170 final, 14.4.2021).

¹²⁹ Dz. U. UE L 141 z 5.6.2015, s. 73-117.

zapobiegania niektórym przestępstwom, ich wykrywania, prowadzenia dochodzeń w ich sprawie lub ich ścigania¹³⁰ nałożyła obowiązek na Państwa Członkowskie do wyznaczenia organów odpowiedzialnych za zapobieganie niektórym przestępstwom, ich wykrywanie, prowadzenie dochodzeń w ich sprawie lub ich ściganie, które muszą mieć zapewniony dostęp do scentralizowanych zautomatyzowanych mechanizmów oraz przeszukiwania tych mechanizmów.

W dniu 20 lipca 2021 r. Komisja Europejska przedstawiła wniosek w sprawie dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady zmieniającej dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2019/1153¹³¹. Zgodnie z powyższym wnioskiem Komisji Państwa Członkowskie będą musiały zapewnić dostępność informacji przechowywanych w scentralizowanych rejestrach rachunków bankowych za pośrednictwem pojedynczego punktu dostępu do rejestrów rachunków bankowych, który ma zostać utworzony i obsługiwany przez KE. W wyniku połączenia scentralizowanych rejestrów rachunków bankowych organy posiadające dostęp do pojedynczego punktu dostępu do rejestrów rachunków bankowych będą mogły szybko ustalić, czy dana osoba posiada rachunki bankowe w innych państwach członkowskich, bez konieczności zwracania się do wszystkich swoich odpowiedników w każdym państwie członkowskim.

Projekt dyrektywy zmieniającej dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2019/1153 w zakresie dostępu właściwych organów do scentralizowanych rejestrów rachunków bankowych za pośrednictwem pojedynczego punktu dostępu jest w toku unijnego procesu legislacyjnego¹³². W Parlamencie Europejskim za projekt jest odpowiedzialna Komisja Wolności Obywatelskich, Sprawiedliwości i Spraw Wewnętrznych. W dniu 15 marca 2022 r. opinię do projektu przekazała Komisja Gospodarcza i Monetarna¹³³. Natomiast w dniu 1 lipca 2022 r.¹³⁴ został opublikowany projekt raportu Komisji Wolności Obywatelskich, Sprawiedliwości i Spraw Wewnętrznych z propozycjami odpowiednich poprawek związanych z obowiązkiem zagwarantowania prawa do poszanowania życia prywatnego i rodzinnego zgodnie z art. 8 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności sporządzonej w Rzymie w dniu 4 listopada 1950 r.¹³⁵

7.4.5. Plany Komisji Europejskiej w obszarze inicjatywy regulacyjnej odnośnie do płatności natychmiastowych

We wrześniu 2020 r. Komisja Europejska wydała Komunikat do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów w sprawie unijnej strategii w zakresie płatności detalicznych¹³⁶ (dalej: Strategia). W jej treści podkreślono m.in., że przedmiotowa strategia została skoncentrowana na ściśle ze sobą powiązanych kluczowych filarach, do których zaliczono również *coraz bardziej cyfrowe rozwiązania w zakresie płatności o zasięgu ogólnoeuropejskim, wykorzystujące w coraz większym stopniu płatności natychmiastowe*. W tym kontekście wskazano, iż *Celem Komisji jest zapewnienie pełnego wdrożenia płatności natychmiastowych w UE do końca 2021 r.*, a osiągnięcie tego celu uzależniono od *znaczących postępów na trzech poziomach: przepisów, rozwiązań dotyczących użytkowników końcowych oraz infrastruktury*. Analiza stanowiska Komisji, zaprezentowanego w Strategii, odnośnie do wdrażania płatności natychmiastowych na terytorium UE (w szczególności w oparciu o schemat polecenia przelewu

¹³⁰ Dz. Urz. UE L 186 z 11.07.2019, str. 122-137.

¹³¹ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52021PC0429>

¹³² [https://oeil.secure.europarl.europa.eu/oeil/popups/ficheprocedure.do?reference=2021/0244\(COD\)&l=en](https://oeil.secure.europarl.europa.eu/oeil/popups/ficheprocedure.do?reference=2021/0244(COD)&l=en)

¹³³ https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/ECON-AD-700736_PL.pdf

¹³⁴ https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/LIBE-PR-734352_EN.pdf

¹³⁵ Dz. U. z 1993 nr 61, poz. 284.

¹³⁶ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020DC0592>

natychmiastowego SEPA – SCT Inst) wskazuje, że organ ten uważa działania państw członkowskich w omawianym aspekcie za dalece niesatysfakcjonujące. W rezultacie, jako jedno z kluczowych działań w Strategii przyjęto, iż w listopadzie 2020 r. – tj. po zakończeniu określonego w rozporządzeniu w sprawie SEPA okresu obowiązywania tymczasowego zwolnienia ze spełnienia wymogów dotyczących uczestnictwa w schemacie polecenia przelewu natychmiastowego SEPA – Komisja zbada liczbę dostawców usług płatniczych i rachunków umożliwiających wykonanie i odebranie poleceń przelewu natychmiastowego SEPA. Komisja oceni, czy liczby te są satysfakcjonujące, i na tej podstawie podejmie decyzję, czy należy zaproponować przepisy, na mocy których na dostawców usług płatniczych nałożony zostanie wymóg uczestnictwa w schemacie polecenia przelewu natychmiastowego SEPA do końca 2021 r. W przypadku podjęcia decyzji o wprowadzeniu odpowiednich przepisów taki wniosek zawierałby kryteria określania, którzy dostawcy usług płatniczych powinni podlegać obowiązkowi uczestnictwa.

Jednocześnie w marcu 2021 r. Rada Unii Europejskiej przyjęła *Konkluzje Rady dotyczące komunikatu Komisji w sprawie unijnej strategii w zakresie płatności detalicznych*¹³⁷, a wśród nich m.in. zauważono, iż w celu promowania uczestnictwa w systemie poleceń przelewu natychmiastowego SEPA (SCT Inst) i w jego dodatkowych funkcjach (np. wnioski o płatność (request-to-pay), kody QR oraz usługi w zakresie wyszukiwania wskaźnika zastępczego (proxy lookup) konieczne mogą być działania ustawodawcze oraz że można rozważyć inne sposoby wspierania przyjęcia tego systemu, także poprzez wykorzystanie już dostępnej infrastruktury.

Biorąc pod uwagę powyższe, w pierwszym półroczu 2021 r. Komisja rozpoczęła działania mające na celu ewentualne przygotowanie projektu rozporządzenia w sprawie wdrożenia płatności natychmiastowych na terytorium UE. W tym kontekście ogłoszono publiczne konsultacje dotyczące planowanej inicjatywy regulacyjnej w omawianej materii¹³⁸, które zostały zakończone w czerwcu 2021 r. W lutym 2022 r. Mairead McGuinness, komisarz Unii Europejskiej do spraw stabilności finansowej, usług finansowych i unii rynków kapitałowych, ogłosiła, iż niezbędne jest przyspieszenie wprowadzenia płatności natychmiastowych w UE¹³⁹, co należy wiązać z przedstawieniem stosownej propozycji legislacyjnej w drugim półroczu 2022 r. Tego rodzaju konkluzję wydaje się potwierdzać „przegląd legislacyjny” Parlamentu Europejskiego, gdzie wskazano m.in., że Komisja zamierza przyjąć projekt rozporządzenia w sprawie płatności natychmiastowych w drugim kwartale 2022 r.¹⁴⁰. Należy zatem spodziewać się, że przedmiotowy projekt jeszcze w 2022 r. będzie przedmiotem unijnej procedury legislacyjnej.

7.4.6. Pakiet legislacyjny mający na celu wzmocnienie ram UE w zakresie przeciwdziałania praniu pieniędzy i finansowaniu terroryzmu

a) informacje ogólne – cztery projekty mające na celu modernizację unijnego systemu AML/CFT

W dniu 7 maja 2020 r. Komisja Europejska wydała Komunikat w sprawie planu działania na rzecz kompleksowej unijnej polityki zapobiegania praniu pieniędzy i finansowaniu terroryzmu (C(2020) 2800 final)¹⁴¹. Komunikat ten stanowił odpowiedź na rezolucję Parlamentu Europejskiego z dnia 19 września 2019 r. w sprawie stanu wdrażania przepisów Unii dotyczących przeciwdziałania praniu pieniędzy

¹³⁷ <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-7225-2021-INIT/pl/pdf>

¹³⁸ https://ec.europa.eu/info/law/better-regulation/have-your-say/initiatives/12931-Instant-payments_en

¹³⁹ <https://www.pymnts.com/news/faster-payments/2022/eu-commission-promises-to-legislate-instant-payments-by-mid-year/>

¹⁴⁰ <https://www.europarl.europa.eu/legislative-train/carriage/instant-payments/report>

¹⁴¹ [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/PDF/?uri=PI_COM:C\(2020\)2800&from=IT](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/PDF/?uri=PI_COM:C(2020)2800&from=IT)

(2019/2820(RSP)¹⁴² oraz konkluzje Rady z dnia 5 grudnia 2019 r. dotyczące priorytetów strategicznych w zakresie przeciwdziałania praniu pieniędzy i finansowaniu terroryzmu (14823/19)¹⁴³.

Ww. plan działania składa się z sześciu filarów dotyczących:

- zapewnienia skutecznego wdrożenia obowiązujących unijnych ram AML/CFT,
- ustanowienia jednolitego unijnego zbioru przepisów (EU single rulebook) dotyczących AML/CFT,
- wprowadzenia na szczeblu UE nadzoru w zakresie AML/CFT,
- ustanowienia mechanizmu wsparcia i współpracy dla jednostek analityki finansowej (FIU),
- egzekwowania przepisów prawa karnego i wymiany informacji na szczeblu unijnym,
- wzmocnienia wymiaru międzynarodowego unijnych ram AML/CFT.

Mając powyższe na uwadze, Komisja Europejska ogłosiła w dniu 20 lipca 2021 r. pakiet legislacyjny obejmujący cztery projekty, które razem stanowią zestaw środków służących modernizacji unijnego systemu AML/CFT.¹⁴⁴ Ich celem jest ustanowienie solidnego i przyszłościowego systemu, który przyczyni się do lepszego wykrywania prania pieniędzy i finansowania terroryzmu w Unii.

Były to następujące propozycje:

- *projekt rozporządzenia w sprawie przeciwdziałania korzystaniu z systemu finansowego w celu prania pieniędzy lub finansowania terroryzmu (AMLR1),*
- *projekt dyrektywy ws. mechanizmów, które Państwa Członkowskie powinny wprowadzić, mających na celu zapobieganie wykorzystywaniu systemu finansowego do prania pieniędzy lub finansowania terroryzmu oraz uchylającej dyrektywę (UE) 2015/849 (AMLD6),*
- *projekt rozporządzenia ustanawiającego Urząd ds. Przeciwdziałania Praniu Pieniędzy i Finansowaniu Terroryzmu i zmieniającego rozporządzenia (UE) nr 1093/2010, (UE) nr 1094/2010 i (UE) nr 1095/2010, (AMLAR),*
- *projekt rozporządzenia w sprawie informacji towarzyszących transferom środków pieniężnych i niektórych kryptoaktywów.*

b) projekt rozporządzenia w sprawie przeciwdziałania korzystaniu z systemu finansowego w celu prania pieniędzy lub finansowania terroryzmu (AMLR1)

W art. 59 ust. 1 powyższego projektu został przewidziany limit - dla osób prowadzących handel towarami lub świadczących usługi - do przyjmowania lub dokonywania płatności w gotówce wyłącznie do kwoty 10 000 EUR lub równoważnej kwoty w walucie krajowej lub obcej, bez względu na to, czy transakcja jest przeprowadzana jako pojedyncza operacja czy kilka operacji, które wydają się być ze sobą powiązane.

Powyższy limit nie ma zastosowania do:

- płatności pomiędzy osobami fizycznymi, które nie działają w ramach swoich funkcji zawodowych;
- płatności lub depozytów dokonywanych w lokalach instytucji kredytowych. W takich przypadkach instytucja kredytowa zgłasza jednostce analityki finansowej płatność lub depozyt przekraczające limit.

¹⁴² [Rezolucja Parlamentu Europejskiego z dnia 19 września 2019 r. w sprawie stanu wdrażania przepisów Unii dotyczących... - OpenLEX](#)

¹⁴³ [Pranie pieniędzy: Rada wyznacza strategiczne priorytety dalszych reform - Consilium \(europa.eu\)](#)

¹⁴⁴ [Anti-money laundering and countering the financing of terrorism legislative package | European Commission \(europa.eu\)](#)

- c) **opinia EBC do projektu rozporządzenia w sprawie przeciwdziałania korzystaniu z systemu finansowego w celu prania pieniędzy lub finansowania terroryzmu (AMLR1) oraz projektu dyrektywy ws. mechanizmów, które Państwa Członkowskie powinny wprowadzić, mających na celu zapobieganie wykorzystywaniu systemu finansowego do prania pieniędzy lub finansowania terroryzmu oraz uchylającej dyrektywę (UE) 2015/849 (AMLD6)**

W dniu 16 lutego 2022 r. EBC wydał opinię odnoszącą się do ww. projektu rozporządzenia oraz dyrektywy¹⁴⁵.

W przedmiotowej opinii EBC stwierdzono, że wprowadzenie limitu płatności w gotówce od kwoty 10 000 EUR do rozporządzenia jest na wystarczająco wysokim poziomie (*sufficiently high*), żeby uniknąć doprowadzenia do wyeliminowania (*abolition*) banknotów euro (w rozważaniach prawnych nt. statusu prawnego gotówki /banknotów i monet/ EBC koncentruje się na walucie euro). Mogłoby to nastąpić np. wówczas, gdyby limit został ustanowiony na tak niskim poziomie, że zagrażałoby to „utrzymaniu się” gotówki jako powszechnie akceptowanego środka płatniczego oraz zakłóciłoby cykl obiegu gotówki (*cash cycle*), ostatecznie wpływając także na płatności poniżej limitu.

Jednocześnie EBC wskazał, że gotówka nadal pełni ważną rolę zwłaszcza dla tych osób, które z różnych uprawnionych przyczyn preferują korzystanie z gotówki niż z innych instrumentów płatniczych oraz nie mają dostępu do rachunku płatniczego i elektronicznych form dokonywania płatności. Gotówka jest cenioną formą płatności z uwagi na ochronę danych i gwarancję prywatności.

EBC stwierdził również, że gotówka nadal pełni ważną rolę w stosunkach społecznych i że wraz z bankami centralnymi ze strefy euro EBC podtrzymuje swoje zaangażowanie w ochronę funkcjonowania gotówki oraz upowszechnienia jej dostępności.

Ponadto EBC podkreślił, że wskazane jest dokonanie w rozporządzeniu wyjątków, które dopuszczałyby możliwość zapłaty gotówką, np. w razie przerw w dopływie energii elektrycznej czy też w przypadku niedziałania elektronicznych systemów płatności.

d) aktualne informacje w sprawie stanu prac nad pakietem legislacyjnym

W sprawozdaniu prezydencji francuskiej Rady Unii Europejskiej¹⁴⁶ z dnia 7 czerwca 2022 r. dotyczącym przeciwdziałania praniu pieniędzy i finansowania terroryzmu podkreślono, że praca nad pakietem legislacyjnym dotyczącym ww. projektów była jednym z priorytetów. W sprawie rozporządzenia dotyczącego przeciwdziałania praniu pieniędzy szczególną uwagę poświęcono harmonizacji definicji i dokładnemu wskazaniu zakresu podmiotów zobowiązanych oraz kwestiom technicznym dotyczącym obowiązków w zakresie kontroli zewnętrznej. W odniesieniu do dyrektywy w sprawie przeciwdziałania praniu pieniędzy prezydencja skoncentrowała prace na: kwestiach dotyczących współpracy i koordynacji między organami nadzoru UE, sankcjach oraz środkach naprawczych możliwych do zastosowania, analizach i wymianie informacji między jednostkami analityki finansowej i innymi organami oraz uprawnieniach jednostek analityki finansowej do zawieszania transakcji lub rachunków. Ponadto były kontynuowane prace nad rozporządzeniem ustanawiającym Urząd ds. Przeciwdziałania Praniu Pieniędzy i Finansowaniu Terroryzmu w celu otrzymania, do końca półrocza, mandatu negocyjnego dotyczącego jak największej części tekstu. Odnosnie do rozporządzenia w sprawie transferu środków pieniężnych prezydencja francuska

¹⁴⁵ [Opinion of the European Central Bank of 16 February 2022 on a proposal for a directive and a regulation on the prevention of the use of the financial system for the purposes of money laundering or terrorist financing \(CON/2022/5\) \(europa.eu\)](https://www.ecb.europa.eu/press/pr/2022/pr220201.en.html)

¹⁴⁶ Od dnia 1 stycznia do dnia 30 czerwca 2022 r. w Radzie Unii Europejskiej prezydencję sprawowała Francja. https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/PDF/?uri=CONSIL:ST_9697_2022_REV_1&from=EN

dążyła do wypracowania kompromisu w rozmowach trójstronnych (Rada, Parlament oraz prezydencja) pozwalającego na pogodzenie rygorystycznych, ale jednocześnie proporcjonalnych wymogów w zakresie zaleceń Grupy Specjalnej ds. Przeciwdziałania Praniu Pieniędzy (FATF) z wysokim poziomem ochrony danych zgodnie z rozporządzeniem Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/679 z dnia 27 kwietnia 2016 r. w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych i w sprawie swobodnego przepływu takich danych oraz uchylenia dyrektywy 95/46/WE (RODO). Natomiast w sprawie rozporządzenia dotyczącego przeciwdziałania praniu pieniędzy szczególną uwagę poświęcono harmonizacji definicji i dokładnego określenia zakresu podmiotów zobowiązanych oraz kwestiach technicznych dotyczących obowiązków w zakresie kontroli zewnętrznej.

7.4.7. Ustawa z dnia 24 czerwca 2021 r. o zmianie ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych oraz niektórych innych ustaw

Z dniem 1 stycznia 2022 r. weszły w życie przepisy ustawy z dnia 24 czerwca 2021 r. o zmianie ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych oraz niektórych innych ustaw¹⁴⁷, w zakresie omówionym niżej.

Ustawa uregulowała - między innymi - zmiany sposobu wypłaty świadczeń długoterminowych wskazanych w art. 130 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz. U. z 2022 r. poz. 504, z późn. zm.)¹⁴⁸.

Wypłata świadczeń – zgodnie z nowymi przepisami - odbywa się:

- 1) w formie bezgotówkowej na wskazany przez osobę uprawnioną jej rachunek płatniczy prowadzony w kraju lub wydany w kraju jej instrument płatniczy (w rozumieniu ustawy o usługach płatniczych) albo
- 2) za pośrednictwem podmiotów prowadzących działalność w zakresie doręczania świadczeń.

Odmiennie uregulowano tę kwestię dla osób uprawnionych zamieszkałych za granicą. Gdy emeryt lub rencista mieszka za granicą, wypłata świadczenia może nastąpić wyłącznie w formie bezgotówkowej, chyba że umowy międzynarodowe stanowią inaczej (art. 132 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych).

Zmiany dotyczą świadczeń przyznawanych od dnia 1 stycznia 2022 roku.

Do dnia 31 grudnia 2021 r. zasadą była wypłata ww. świadczeń za pośrednictwem osób prawnych prowadzących działalność w zakresie doręczania świadczeń. Forma bezgotówkowa wypłaty realizowana była na wniosek osoby uprawnionej.

W myśl nowej ustawy wypłata świadczeń przyznanych przed dniem 1 stycznia 2022 r. następować będzie w dotychczasowej formie, chyba że świadczeniobiorca lub osoba uprawniona do odbioru świadczenia

¹⁴⁷ <https://sip.lex.pl/#/act/16831915/3130204/system-ubezpieczen-spoecznych?cm=UIFIRST>

¹⁴⁸ <https://sip.lex.pl/#/act/16832385/3084191/emerytury-i-renty-z-funduszu-ubezpieczen-spoecznych?cm=UIFIRST>

pobieranego w formie gotówkowej wskaże rachunek lub instrument płatniczy, na który świadczenie ma być wypłacone.

7.4.8. Ustawa z dnia 17 września 2021 r. o zmianie ustawy o pomocy państwa w wychowywaniu dzieci oraz niektórych innych ustaw

Ustawa z dnia 17 września 2021 r. o zmianie ustawy o pomocy państwa w wychowywaniu dzieci oraz niektórych innych ustaw¹⁴⁹ wprowadziła szereg zmian m.in. w ustawie z dnia 11 lutego 2016 r. o pomocy państwa w wychowywaniu dzieci¹⁵⁰. Zasadnicze zmiany dotyczyły świadczenia wychowawczego (powszechnie zwanego "świadczeniem 500+"), realizowanego w ramach programu "Rodzina 500+".

W szczególności ustawa uregulowała sposób wypłaty świadczenia wychowawczego przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych. Dotychczasowe regulacje nie wskazywały konkretnie formy wypłaty świadczenia wychowawczego. Zgodnie z dodanym art. 23a w ustawie o pomocy państwa w wychowywaniu dzieci, Zakład Ubezpieczeń Społecznych wypłaca świadczenie wychowawcze w formie bezgotówkowej na wskazany przez wnioskodawcę numer rachunku płatniczego w kraju lub numer wydanego w kraju instrumentu płatniczego w rozumieniu ustawy z dnia 19 sierpnia 2011 r. o usługach płatniczych, chyba że przepisy o koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego lub dwustronne umowy międzynarodowe o zabezpieczeniu społecznym stanowią inaczej.

Omawiana nowelizacja weszła w życie z dniem 1 stycznia 2022 r.

7.4.9. Ustawa z dnia 17 listopada 2021 r. o rodzinnym kapitale opiekuńczym

Z dniem 1 stycznia 2022 r. weszła w życie zasadnicza część przepisów ustawy z dnia 17 listopada 2021 r. o rodzinnym kapitale opiekuńczym¹⁵¹. Ustawa określa warunki nabywania prawa do nowego świadczenia – rodzinnego kapitału opiekuńczego - oraz zasady jego przyznawania i wypłacania.

Zgodnie z nowymi regulacjami, wypłata rodzinnego kapitału opiekuńczego następuje przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych w formie bezgotówkowej na wskazany we wniosku numer rachunku płatniczego w kraju lub numer wydanego w kraju instrumentu płatniczego w rozumieniu ustawy z dnia 19 sierpnia 2011 r. o usługach płatniczych, chyba że przepisy o koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego lub dwustronne umowy międzynarodowe o zabezpieczeniu społecznym stanowią inaczej (art. 32 ust. 3 ustawy o rodzinnym kapitale opiekuńczym).

Ponadto, na mocy ustawy o rodzinnym kapitale opiekuńczym wprowadzono zmiany w przepisach m.in. ustawy z dnia 4 lutego 2011 r. o opiece nad dziećmi w wieku do lat 3. Nowe regulacje umożliwiają uzyskanie przez rodziców dofinansowania obniżenia opłaty za pobyt dziecka w żłobku, klubie dziecięcym lub u dziennego opiekuna. Dofinansowanie to wypłaca Zakład Ubezpieczeń Społecznych na rachunek bankowy podmiotu prowadzącego żłobek, klub dziecięcy, zatrudniającego dziennego opiekuna lub rachunek

¹⁴⁹Dz. U. poz. 1981.

¹⁵⁰Dz. U. z 2022 r. poz. 1577.

¹⁵¹Dz. U. poz. 2270.

bankowy dziennego opiekuna prowadzącego działalność na własny rachunek¹⁵². Przepisy w tym zakresie weszły w życie z dniem 1 kwietnia 2022 r.

7.4.10. Ustawa z dnia 29 października 2021 r. o zmianie ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych, ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych oraz niektórych innych ustaw

Z dniem 1 stycznia 2022 r., z pewnymi istotnymi wyjątkami, weszły w życie przepisy ustawy z dnia 29 października 2021 r. o zmianie ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych, ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych oraz niektórych innych ustaw¹⁵³, która to ustawa stanowiła część tzw. Polskiego Ładu. Akt ten dotyczy przede wszystkim zagadnień podatkowych, niemniej jednak znalazły się w nim również regulacje niektórych kwestii interesujących z punktu widzenia szeroko rozumianego systemu płatniczego. Wśród tych uregulowań wskazać należy m.in. przepisy związane z limitami gotówkowymi, tj.:

- wprowadzenie po raz pierwszy w przepisach prawa polskiego limitu gotówkowego w relacjach konsument – przedsiębiorca od kwoty 20 tys. zł, poprzez dodanie art. 7b w ustawie z dnia 30 maja 2014 r. o prawach konsumenta (Dz. U. z 2020 r., poz. 287, ze zm.), który przewiduje nałożenie na konsumenta obowiązku dokonywania płatności za pośrednictwem rachunku płatniczego, jeżeli jednorazowa wartość transakcji z przedsiębiorcą przekracza 20 000 zł lub stanowi równowartość tej kwoty,
- zmniejszenie limitu dla płatności gotówkowych między przedsiębiorcami we wzajemnych rozliczeniach z kwoty 15 tys. zł do 8 tys. zł, poprzez wprowadzenie zmiany do art. 19 ustawy – Prawo przedsiębiorców (Dz. U. z 2021 r., poz. 162, ze zm.), która polega na zmniejszeniu z 15 000 zł do 8 000 zł kwoty, od której przedsiębiorcy do rozliczeń między sobą muszą wykorzystywać rachunki płatnicze.

Wyżej wymienione regulacje, z uwagi na zmianę, jaką wprowadzono w omawianej ustawie przez przepis art. 2 pkt 1 ustawy z dnia 5 sierpnia 2022 r. o zmianie ustawy o kredycie hipotecznym oraz o nadzorze nad pośrednikami kredytu hipotecznego i agentami oraz ustawy o zmianie ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych, ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 1719), wejdą w życie z dniem 1 stycznia 2024 r.¹⁵⁴

Kolejnym, wartym uwagi rozwiązaniem w przedmiotowej ustawie jest wprowadzenie obowiązku umożliwienia przyjmowania płatności bezgotówkowych przez przedsiębiorców. Jest to dodany do ww. ustawy Prawo przedsiębiorców przepis art. 19a ust. 1, który brzmi następująco: „Przedsiębiorca zapewnia możliwość dokonywania zapłaty w każdym miejscu, w którym działalność gospodarcza jest faktycznie wykonywana, w szczególności w lokalu, poza lokalem przedsiębiorstwa lub w pojeździe wykorzystywanym do świadczenia usług transportu pasażerskiego, przy użyciu instrumentu płatniczego, w rozumieniu ustawy

¹⁵²Nowo dodany art. 64c ust. 6 oraz art. 64d ust. 1 ustawy z dnia 4 lutego 2011 r. o opiece nad dziećmi w wieku do lat 3 (Dz. U. z 2022 r. poz. 1324, z późn. zm.).

¹⁵³(Dz. U. poz. 2105, z późn. zm.).

¹⁵⁴Wskazać należy, że NBP na etapie uzgodnień międzyresortowych postulował wykreślenie obu przepisów dotyczących limitów gotówkowych, tj. limitu 20 tys. zł dla konsumentów oraz limitu 8 tys. dla przedsiębiorców, wskazując m.in. na znaczną liczbę osób w Polsce, które nie posiadają rachunku płatniczego oraz poddając w wątpliwość praktyczność takiego rozwiązania w odniesieniu do przedsiębiorców, a także podnosząc zastrzeżenia natury formalno-prawnej.

z dnia 19 sierpnia 2011 r. o usługach płatniczych (Dz. U. z 2020 r. poz. 794 i 1639 oraz z 2021 r. poz. 355).” (przepis nie dotyczy przedsiębiorców, którzy nie mają obowiązku posiadania kasy rejestrującej).

Warto również wspomnieć, że zgodnie z nowelizacją ustawy z dnia 6 marca 2018 r. – Prawo przedsiębiorców, wprowadzoną na mocy ustawy z dnia 29 października 2021 r. o zmianie ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych, ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych oraz niektórych innych ustaw – przedsiębiorcy zostali obowiązani do zapewnienia współpracy kas rejestrujących online z terminalami płatniczymi, zgodnie z wymaganiami technicznymi dla kas rejestrujących. Początkowo termin na dostosowanie został wyznaczony na dzień 1 lipca 2022 r., został jednak zmieniony i obecnie wymogi w tym zakresie mają obowiązywać do dnia 1 stycznia 2025 r.¹⁵⁵

7.4.11. Projekt ustawy o Systemie Informacji Finansowej

Przygotowanie projektu ustawy o Systemie Informacji Finansowej¹⁵⁶ związane jest z obowiązkiem implementacji do polskiego porządku prawnego prawa unijnego, obejmującego regulacje służące zapobieganiu wykorzystywaniu systemu finansowego do prania pieniędzy oraz finansowania terroryzmu.

Zagadnienia związane z przeciwdziałaniem praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu w prawodawstwie unijnym reguluje głównie dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2015/849 z dnia 20 maja 2015 r. w sprawie zapobiegania wykorzystywaniu systemu finansowego do prania pieniędzy lub finansowania terroryzmu, zmieniająca rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 648/2012 i uchylająca dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady 2005/60/WE oraz dyrektywę Komisji 2006/70/WE (IV Dyrektywa AML)¹⁵⁷, znowelizowana dyrektywą Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2018/843 z dnia 30 maja 2018 r. zmieniającą dyrektywę (UE) 2015/849 w sprawie zapobiegania wykorzystywaniu systemu finansowego do prania pieniędzy lub finansowania terroryzmu oraz zmieniającą dyrektywę 2009/138/WE i 2013/36/UE (V Dyrektywa AML)¹⁵⁸.

Natomiast kwestie dotyczące wyznaczenia organów krajowych właściwych w sprawach zapobiegania przestępstwom, wykrywania, prowadzenia dochodzeń lub ścigania przestępstw oraz dostępu tych organów do informacji o rachunkach bankowych są zawarte w dyrektywie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2019/1153 z dnia 20 czerwca 2019 r. ustanawiającej zasady ułatwiające korzystanie z informacji finansowych i innych informacji w celu zapobiegania niektórym przestępstwom, ich wykrywania, prowadzenia dochodzeń w ich sprawie lub ich ścigania oraz uchylającej decyzję Rady 2000/642/WSiSW¹⁵⁹.

Jak wskazuje motyw 20 preambuły V Dyrektywy AML, opóźniony dostęp organów państwowych do informacji o tożsamości posiadaczy rachunków bankowych i płatniczych oraz skrytek depozytowych, zwłaszcza rachunków i skrytek anonimowych, utrudnia wykrywanie transferów środków związanych z przeciwdziałaniem praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu. Dane umożliwiające identyfikację rachunków bankowych i płatniczych oraz skrytek depozytowych należących do tej samej osoby są

¹⁵⁵ Zob. art. 20 pkt 4 w ustawie z dnia 8 czerwca 2022 r. o zmianie niektórych ustaw w celu automatyzacji załatwiania niektórych spraw przez Krajową Administrację Skarbową (Dz. U. poz. 1301).

¹⁵⁶ Zob. <https://legislacja.rcl.gov.pl/projekt/12341005/katalog/12744279#12744279>

¹⁵⁷ Dz. U. UE L 141 z 5.6.2015, s. 73-117.

¹⁵⁸ Dz. U. UE L 156 z 19.6.2018, s. 43-74.

¹⁵⁹ Dz. Urz. UE L 186 z 11.07.2019, str. 122-137.

rozdrobione i w związku z tym niedostępne w odpowiednim czasie dla organów państwowych, w tym dla jednostek analityki finansowej.

Organy publiczne, w celu pozyskania pełnej informacji w zakresie sprawnego uzyskiwania informacji o rachunkach bankowych, rachunkach płatniczych lub skrytkach sejfowych osób i podmiotów powiązanych z poważną przestępczością, muszą prowadzić czasochłonne i kosztowne działania, w tym korespondencję z licznymi instytucjami funkcjonującymi na rynku finansowym, lub korzystać z płatnych rozwiązań komercyjnych, tj. z centralnej informacji o rachunkach, działającej przy Krajowej Izbie Rozliczeniowej S.A. Zgodnie z projektowaną regulacją, w celu ułatwienia i przyspieszenia działania ww. organów publicznych w przedmiotowym zakresie, planuje się utworzenie Systemu Informacji Finansowej (SInF). Należy zaznaczyć, że intencją projektodawcy nie jest istotna zmiana dotychczasowych przepisów określających zakres uprawnień przysługujących organom publicznym w tym obszarze ani zmiana zakresu tajemnic służbowych, w tym tajemnicy bankowej. SInF ma jedynie umożliwić, w określonych przypadkach, sprawne zlokalizowanie rachunku lub innego produktu (służącego gromadzeniu, przechowywaniu lub inwestowaniu środków finansowych), należącego do danej osoby lub podmiotu, bez możliwości uzyskania informacji o znajdujących się na nim aktywach czy dokonywanych transakcjach.

Projekt ustawy przewiduje, że SInF będzie służyć przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu, rozpoznawaniu i wykrywaniu przestępstwa katalogowego oraz zapobieganiu przestępstwu katalogowemu lub wspomaganie prowadzenia postępowania karnego w sprawie przestępstwa katalogowego, a także w celu identyfikacji, wykrycia lub zabezpieczenia mienia pochodzącego z takiego przestępstwa oraz do innych celów wskazanych w ustawie.

Stosownie do propozycji rozwiązań, SInF ma być prowadzony przy użyciu systemu teleinformatycznego izby rozliczeniowej STIR, o którym mowa w art. 119zg pkt 6 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Ordynacja podatkowa¹⁶⁰. Jako organ właściwy w sprawach SInF został wyznaczony Szef Krajowej Administracji Skarbowej, który obecnie wykorzystuje STIR do przetwarzania danych i informacji i w związku z powyższym nie powstanie konieczność budowania od podstaw systemów umożliwiających odbieranie informacji o rachunku ze STIR.

W projektowanych przepisach określono typ informacji o rachunkach, które mają być przekazywane przez podmioty zobligowane do dostarczania informacji o rachunku do SInF (tzw. instytucje zobowiązane). Zakres przekazywanych informacji o rachunku zawiera między innymi: dane identyfikacyjne (w tym imię i nazwisko oraz obywatelstwo) posiadaczy rachunku, pełnomocników do rachunku, beneficjentów rzeczywistych posiadaczy rachunku oraz datę otwarcia i zamknięcia rachunku.

Projekt ustawy został przekazany do uzgodnień w lipcu i październiku 2021 r. NBP zgłosił uwagi do ww. projektu w obu seriach konsultacji, w tym uwagę dotyczącą wyłączenia z raportowania do SInF rachunków w systemach płatności prowadzonych przez NBP, która została uwzględniona.

¹⁶⁰ STIR - rozumie się przez to system teleinformatyczny izby rozliczeniowej spełniający minimalne wymagania dla systemów teleinformatycznych określone w przepisach wydanych na podstawie art. 18 ustawy z dnia 17 lutego 2005 r. o informatyzacji działalności podmiotów realizujących zadania publiczne.

W dniu 6 grudnia 2021 r. Komitet do Spraw Europejskich przyjął projekt ustawy o Systemie Informacji Finansowej z uwzględnieniem uzgodnionych uwag Ministra do Spraw Unii Europejskiej i Narodowego Banku Polskiego.

Komitet do Spraw Europejskich rekomendował rozpatrzenie projektu ustawy Stałemu Komitetowi Rady Ministrów, po przedłożeniu przez Ministra Finansów, i w związku z powyższym projekt ww. ustawy (w wersji z dnia 16 grudnia 2021 r.) został skierowany do rozpatrzenia na posiedzeniu Stałego Komitetu Rady Ministrów.

Zgodnie z roboczymi ustaleniami Stałego Komitetu Rady Ministrów z dnia 27 stycznia 2022 r. Komitet omówił projekt ustawy i zdecydował o wystąpieniu do Komitetu Rady Ministrów do spraw Bezpieczeństwa Narodowego i Spraw Obronnych o rozstrzygnięcie uwag niektórych ministrów.

W dniu 31 maja 2022 r. został przekazany nowy tekst projektu ustawy o Systemie Informacji Finansowej (wersja z dnia 25 maja 2022 r.)¹⁶¹ przeznaczony do rozpatrzenia na posiedzeniu Stałego Komitetu Rady Ministrów.

Projekt został przyjęty na posiedzeniu Stałego Komitetu Rady Ministrów w dniu 23 czerwca 2022 r.

W dniach 21, 22 i 25 lipca 2022 r. odbyły się posiedzenia Komisji Prawniczej, która w protokole stwierdziła, że wnioskodawca (Ministerstwo Finansów) opracuje projekt w wersji uwzględniającej ustalenia podjęte na posiedzeniach Komisji Prawniczej oraz dokona odpowiednich korekt w uzasadnieniu do projektu, Ocenie skutków prawnych, w tabelach zgodności i odwróconej tabeli.

Kolejny nowy tekst projektu ustawy o Systemie Informacji Finansowej z dnia 16 września 2022 r.¹⁶² został przygotowany w celu potwierdzenia przez Stały Komitet Rady Ministrów.

¹⁶¹ W porównaniu do ostatniej wersji projektu ustawy z dnia 16 grudnia 2021 r., wersja ustawy z dnia 25 maja 2022 r. głównie obejmuje zmiany dotyczące: aktualnych adresów promulgacyjnych wymienianych aktów prawnych, doprecyzowania przedmiotowej regulacji w zakresie stosowania przepisów ustawy o SIInF dotyczących rachunków do umów o przechowywanie przedmiotów, przechowywanie papierów wartościowych oraz udostępnienie skrytek sejfowych (art. 4 projektu) oraz uszczegółowienia przepisów odnoszących się do prowadzenia rejestru działań uprawnionych osób (między innymi: prokuratora, pracownika Urzędu Komisji Nadzoru Finansowego, urzędu skarbowego itp.) uzyskujących informacje o rachunku z SIInF (art. 25 projektu).

¹⁶² W stosunku do ostatniej wersji projektu ustawy z dnia 25 maja 2022 r., wersja ustawy z dnia 16 września 2022 r. obejmuje między innymi, zmiany dotyczące: aktualnych adresów promulgacyjnych wymienianych aktów prawnych, uzupełnienia przedmiotowej regulacji o wykaz informacji rejestrowanych odnoszących się do przechowywania przedmiotów i papierów wartościowych, udostępniania skrytek sejfowych przez określone podmioty (art. 12 ust. 2), rozszerzenia listy podmiotów uprawnionych do uzyskiwania informacji rejestrowanych zgromadzonych w SIInF np. o prokuratorów regionalnych (art. 19 ust. 2) oraz dokonania modyfikacji w innych ustawach.

7.4.12. Projekt zmiany rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 909/2014 w sprawie usprawnienia rozrachunku papierów wartościowych w UE i w sprawie centralnych depozytów papierów wartościowych (CSDR)

W czerwcu 2022 r. Komisja Europejska przekazała do konsultacji projekt rewizji rozporządzenia CSDR.

Proponowane przepisy mają na celu usprawnienie rozrachunków transgranicznych w UE, integrację rynków kapitałowych w UE i przyczynienie się do budowy projektu pod nazwą Unia Rynków Kapitałowych (Capital Markets Union (CMU) Action Plan). Projekt zawiera postulaty zmian CSDR w następujących dziedzinach:

- uproszczenie procesu rozpoczęcia działalności centralnych depozytów papierów wartościowych (CDPW) w innym kraju UE na zasadzie jednolitego paszportu, rezygnując z uprawnienia organu nadzoru państwa goszczącego do odmowy świadczenia usług w państwie goszczącym. Proces autoryzacyjny ma zastąpić notyfikacja przekazywana przez organ nadzoru państwa macierzystego do organu nadzoru państwa goszczącego. Preferowana opcja minimalizuje bariery w rozrachunku transgranicznym, zmniejsza obciążenia administracyjne oraz koszty stosowania ww. przepisów. Szacuje się, że uproszczenia procedury w zakresie rozpoczęcia działalności transgranicznej zmniejszą koszty każdego CDPW o 585 tys. EUR;
- zacieśnienie współpracy między krajowymi organami nadzoru poprzez tworzenie kolegiów organów nadzorczych w celu ułatwienia CDPW działalności transgranicznej, zapewniając spójne podejście nadzorcze. Współpraca nadzorcza pozwoli również efektywniej monitorować ryzyka związane z działalnością transgraniczną CDPW, co powinno sprzyjać zapewnieniu stabilności finansowej. Inne rozważane opcje w zakresie współpracy nadzorczej obejmowały np. wprowadzenie nadzoru nad CDPW na szczeblu UE. Jednak przeprowadzone analizy wskazały, że działalność kolegiów pozwala zachować odpowiednią równowagę między osiąganiem ogólnych celów nadzorczych i pozostawieniem odpowiedzialności nadzorczej po stronie nadzoru macierzystego;
- ułatwienie CDPW dostępu do bankowych usług pomocniczych poprzez umożliwienie CDPW posiadającym licencję bankową oferowania takich usług innym CDPW. Również weryfikacji zostały poddane progi, poniżej których CDPW mogą korzystać z usług banku komercyjnego, w szczególności w zakresie rozrachunku pieniężnego transakcji papierami wartościowymi. Innym rozwiązaniem brany pod uwagę w tej materii było całkowite zniesienie ograniczeń w zakresie świadczenia bankowych usług pomocniczych na rzecz CDPW, jednak z uwagi na znacząco zwiększone ryzyko dla stabilności finansowej zrezygnowano z tej propozycji;
- doprecyzowanie regulacji związanych z dyscypliną rozrachunku, w tym w szczególności modyfikacja harmonogramu wprowadzenia obowiązkowych zakupów na otwartym rynku (buy-in). Buy-in to zainicjowany przez nabywcę proces zakupu instrumentów finansowych na otwartym rynku w przypadku ich niedostarczenia przez sprzedawcę do końca wyznaczonego okresu, w wyniku którego sprzedający będzie zobowiązany do pokrycia różnicy cen między pierwotną a nową transakcją oraz wszystkich kosztów z tym związanych. Nowe rozwiązania w zakresie

obowiązkowego buy-in uzależniają jego implementację od ewolucji efektywności rozrachunku w Unii Europejskiej. Po pierwsze, zebrane doświadczenia wskazują, że obowiązujące już kary pieniężne będą stanowić zachętę do poprawy efektywności rozliczeń bez narażania stabilności i płynności na rynku instrumentów finansowych. Po drugie, po analizie wprowadzenia kar pieniężnych będzie można ocenić jak najefektywniej zastosować obowiązkowe buy-in. Możliwość całkowitego zawieszenia wprowadzenia obowiązkowych buy-in została pominięta, ponieważ liczba przypadków niedokonania rozrachunku w UE jest stale wyższa niż na innych głównych rynkach finansowych;

- wprowadzenie daty zakończenia zasady „dziedziczenia” zezwoleń dla CDPW z UE i państw trzecich oraz wymogu powiadomienia w przypadku CDPW z państw trzecich, co pozwoli na uporządkowanie procesów licencjonowania CDPW z krajów trzecich i wydawania przez Komisję Europejską ocen równoważności ram prawnych w krajach trzecich, z których pochodzą CDPW ubiegające się o wydanie zezwolenia na świadczenie usług w UE.

7.4.13. Projekty rozporządzeń delegowanych Komisji Europejskiej, które będą wydane na podstawie rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 648/2012 w sprawie instrumentów pochodnych będących przedmiotem obrotu poza rynkiem regulowanym, kontrahentów centralnych i repozytoriów transakcji (EMIR)

W czerwcu 2022 r. Komisja Europejska przekazała do konsultacji projekty rozporządzeń delegowanych w następujących sprawach:

- przedłużenia okresu przejściowego, który zapewnia tymczasowe zwolnienie z obowiązku rozliczania w CCP transakcji dokonywanych przez systemy programów emerytalnych, co daje kontrahentom centralnym (CCP), systemom programów emerytalnych i członkom rozliczającym więcej czasu na opracowanie rozwiązań technicznych w tym zakresie. Przedmiotowe zwolnienie było przedłużane kilkakrotnie na przestrzeni ostatnich lat, ponieważ w dalszym ciągu nie wypracowano żadnego skutecznego rozwiązania technicznego. Komisja proponuje przedłużenie obowiązującego zwolnienia o dodatkowy rok. Jest to ostatnie możliwe przedłużenie na mocy obecnych ram EMIR;
- zmiany regulacyjnych standardów technicznych ustanowionych w rozporządzeniu delegowanym (UE) nr 151/2013 poprzez doprecyzowanie procedury dostępu do szczegółowych informacji dotyczących instrumentów pochodnych oraz ustaleń technicznych i operacyjnych dotyczących dostępu do nich. Dostosowanie to będzie dotyczyło utrzymującego się problemu związanego z dostępem organów nadzoru do danych w poszczególnych repozytoriach transakcji;
- zmiany regulacyjnych standardów technicznych ustanowionych w rozporządzeniu delegowanym (UE) nr 150/2013 w odniesieniu do szczegółowych informacji zawartych we wnioskach o rejestrację jako repozytorium transakcji i wnioskach o rozszerzenie rejestracji jako repozytorium transakcji. Celem niniejszego projektu jest umożliwienie repozytoriom transakcji zarejestrowanym już na podstawie rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2015/2365 z dnia 25 listopada 2015

r. w sprawie przejrzystości transakcji finansowanych z użyciem papierów wartościowych i ponownego wykorzystania (SFTR) uzyskania zezwolenia na podstawie EMIR w ramach procedury uproszczonej (rozszerzenie rejestracji);

- uzupełnienia rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 648/2012 w odniesieniu do regulacyjnych standardów technicznych określających procedury uzgadniania danych między repozytoriami transakcji i procedury, które repozytorium transakcji ma stosować w celu weryfikacji spełnienia przez kontrahenta dokonującego zgłoszenia lub podmiot przekazujący zgłoszenie kompletności i poprawności zgłaszanych danych.

7.4.14. Projekty wytycznych oraz regulacyjnych standardów technicznych (RTS) przygotowanych przez ESMA na podstawie rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/23 z dnia 16 grudnia 2020 r. w sprawie ram na potrzeby prowadzenia działań naprawczych oraz restrukturyzacji i uporządkowanej likwidacji w odniesieniu do kontrahentów centralnych

W maju 2022 r. ESMA opublikowała ostateczne wersje projektów wytycznych i regulacyjnych standardów technicznych w następujących sprawach:

- wspierania zbieżności praktyk dotyczących nadzoru oraz restrukturyzacji i uporządkowanej likwidacji w zakresie oceny okoliczności, w których uznaje się, że CCP znajduje się na progu upadłości lub jest zagrożony upadłością (wytyczne),
- funkcjonowania kolegiów ds. restrukturyzacji (RTS),
- planów restrukturyzacji i uporządkowanej likwidacji (RTS),
- doprecyzowania metody, która ma być stosowana przez organ ds. restrukturyzacji i uporządkowanej likwidacji w celu ustalenia wyceny każdej umowy i zaktualizowania sald każdego członka rozliczającego (wytyczne),
- okoliczności, w jakich wymagane jest przekazanie odszkodowania, ekwiwalentu środków pieniężnych takiego odszkodowania (RTS),
- okoliczności, w których daną osobę uznaje się za niezależną zarówno od organu ds. restrukturyzacji i uporządkowanej likwidacji, jak i od CCP na potrzeby ust. 1 niniejszego artykułu; metodyki oceny wartości aktywów i zobowiązań CCP i oddzielenia wycen, o których mowa w art. 24 i 61 rozporządzenia EMIR (RTS).

Przewiduje się, że regulacje te wejdą w życie pod koniec 2022 r.

7.4.15. Konsultacje społeczne dotyczące przeglądu i propozycji zmian rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 648/2012. w sprawie instrumentów pochodnych będących przedmiotem obrotu poza rynkiem regulowanym, kontrahentów centralnych i repozytoriów transakcji (EMIR)

W lutym 2022 r. Komisja Europejska zainicjowała konsultacje społeczne dotyczące przeglądu i zmian rozporządzenia EMIR. Celem konsultacji jest przygotowanie zmian w EMIR zwiększających atrakcyjność oferty usług rozliczeniowych CCP z UE i zmniejszenie uzależnienia podmiotów z UE od takich usług świadczonych przez izby rozliczeniowe z krajów trzecich, w szczególności z Wielkiej Brytanii.

Zaproponowane przez Komisję Europejską rozwiązania poddają pod dyskusję rozszerzenie uprawnień nadzorczych unijnych organów nadzoru kosztem uprawnień nadzorców krajowych.

W ramach odpowiedzi na ww. konsultacje, NBP opowiedział się za rozwiązaniami zwiększającymi atrakcyjność oferty usług rozliczeniowych CCP z UE, jak też wyraził negatywne stanowisko wobec propozycji rozszerzenia uprawnień unijnych organów nadzoru.

7.4.16. Projekt ustawy o zmianie ustawy o krajowym systemie cyberbezpieczeństwa (KSC)

W marcu 2022 r. projekt ustawy o zmianie ustawy o krajowym systemie cyberbezpieczeństwa oraz ustawy – Prawo telekomunikacyjne (UD68) został rozpatrzony przez Stały Komitet Rady Ministrów, niemniej zarekomendowano rozpatrzenie projektu ustawy Komitetowi Rady Ministrów do spraw Bezpieczeństwa Narodowego i spraw Obronnych. Po uwzględnieniu i rozpatrzeniu uwag przez Komitet ds. Bezpieczeństwa Narodowego i spraw Obronnych, projekt ponownie będzie mógł zostać przedłożony do przyjęcia przez Stały Komitet Rady Ministrów.

7.5. Działania w zakresie upowszechniania obrotu bezgotówkowego

Działania mające na celu upowszechnienie płatności bezgotówkowych są podejmowane obecnie głównie przez Fundację Polska Bezgotówkowa. Fundacja Polska Bezgotówkowa odpowiada za realizację Programu Wsparcia Obrotu Bezgotówkowego (powszechnie znanego jako Program Polska Bezgotówkowa), który ma na celu rozwój sieci akceptacji płatności bezgotówkowych w Polsce poprzez finansowanie terminali płatniczych dla przedsiębiorców oraz innych podmiotów akceptujących płatności bezgotówkowe¹⁶³. Ponadto Fundacja podejmuje działania o charakterze promocyjnym i edukacyjnym, kierowane do polskich przedsiębiorców i konsumentów, które zachęcają do bezpiecznego korzystania z płatności bezgotówkowych. Od czerwca 2021 r. Fundacja rozwija portal edukacyjny [GotowiBezgotowkowi.pl](https://gotowibezgotowkowi.pl), który ma stanowić kompendium wiedzy na temat płatności bezgotówkowych, finansów cyfrowych, bezpieczeństwa w sieci oraz zarządzania domowymi finansami¹⁶⁴. W październiku 2021 roku działania te zostały poszerzone o Akademię Przedsiębiorców – program bezpłatnej edukacji dla osób zakładających działalność gospodarczą, przenoszących działalność do internetu lub poszukujących wiedzy z zakresu praktycznych umiejętności marketingowych. W I połowie 2022 roku Fundacja prowadziła działania związane z podjęciem współpracy z miastami oraz innymi partnerami, umożliwiającymi upowszechnianie obrotu bezgotówkowego, a także aktywnie wspierała agentów rozliczeniowych i banki w zakresie promocji nowoczesnych płatności. Fundacja wspiera również działania Narodowego Banku Polskiego w obszarze zapewnienia konsumentom dostępu do wszystkich form płatności, w tym gotówki i bezgotówkowych instrumentów płatniczych.

7.5.1. Wdrożenie płatności bezgotówkowych w administracji

Fundacja Polska Bezgotówkowa kontynuowała w I połowie 2022 r. działania na rzecz zwiększenia akceptacji bezgotówkowych instrumentów płatniczych w administracji. W ramach Programu Polska Bezgotówkowa

¹⁶³ Zgodnie z porozumieniem zawartym w dniu 30 września 2020 r. przez Ministra Finansów, przedstawicieli Związku Banków Polskich, organizacji płatniczych – VISA i Mastercard oraz Fundacji Polska Bezgotówkowa, finansowanie terminali na rzecz podmiotów z sektora publicznego oraz podmiotów komercyjnych ze środków Fundacji przedłużone zostało co najmniej do dnia 31 grudnia 2025 r.

¹⁶⁴ Link do portalu: <https://gotowibezgotowkowi.pl/>.

podmioty administracji publicznej, administracji skarbowej, urzędy samorządu terytorialnego, sądy i publiczna służba zdrowia mogą uzyskać finansowanie kosztów instalacji terminala w każdym punkcie kasowym, kosztów obsługi terminala oraz kosztów prowizji z tytułu realizacji transakcji bezgotówkowych w okresie od podpisania umowy do dnia 31 grudnia 2025 r. W przypadku pozostałych podmiotów publicznych (m.in. muzeów, szkół, przedszkoli, teatrów i przedsiębiorstw komunalnych) stosowane są w ramach Programu zasady obowiązujące tzw. standardowych akceptantów, tj. finansowane są koszty związane z instalacją, użytkowaniem i serwisowaniem terminali POS oraz obsługą transakcji bezgotówkowych przez 5 miesięcy lub do 42 tys. zł obrotu.

Z danych Fundacji Polska Bezgotówkowa wynika, że w okresie od dnia 1 września 2018 r., tj. od momentu rozszerzenia Programu o podmioty administracji publicznej¹⁶⁵, do dnia 30 czerwca 2022 r. do Programu przez nią realizowanego przystąpiły 2.593 różne jednostki administracji publicznej (tzw. akceptanci sektorowi), w których zostało zainstalowane 11.441 terminali. W I półroczu 2022 r. zainstalowano 640 terminali u 94 nowych akceptantów sektorowych. Z wykorzystaniem aktywnych terminali zrealizowano narastająco w trakcie Programu w okresie do końca czerwca 2022 r. ponad 13,9 mln transakcji o wartości ponad 1,9 mld zł.

7.5.2. Zwiększanie sieci akceptantów elektronicznych instrumentów płatniczych w punktach handlowo-usługowych

W I połowie 2022 r. Fundacja Polska Bezgotówkowa kontynuowała działania w zakresie rozbudowy sieci akceptacji instrumentów płatniczych oraz edukacji przedsiębiorców. Program Polska Bezgotówkowa zakładał zwiększenie w ciągu 7 lat liczby terminali płatniczych POS o około 650 tys. sztuk. Cel narastający, jaki został przyjęty w tym zakresie na koniec 2022 r., wynosi 565 tys. sztuk terminali (przy czym do końca czerwca 2022 r. zainstalowano 537,9 tys. terminali). Do końca czerwca 2022 r. z Programu skorzystało w Polsce 389,5 tys. podmiotów (co stanowi 65% udziału uczestników Programu w rynku akceptantów).

Bardzo znaczący wzrost zainteresowania urządzeniami w ramach Programu przyniósł koniec 2021 r. i początek 2022 r. Liczne działania podejmowane przez Fundację Polska Bezgotówkowa i jej partnerów, a także wprowadzenie od dnia 1 stycznia 2022 r. obowiązku przyjmowania płatności bezgotówkowych, spowodowały podpisanie umowy w lutym 2022 r. przez blisko 21,7 tys. podmiotów, co było rekordowym wynikiem Programu od początku jego uruchomienia.

Od dnia 1 marca 2022 r. w Zasadach Operacyjnych Programu Wsparcia Obrotu Bezgotówkowego wprowadzone zostały zmiany zasad finansowania terminali – jako odpowiedź na znaczący wzrost popytu na urządzenia ze strony rynku. Po wprowadzonych zmianach Fundacja Polska Bezgotówkowa finansuje koszty związane z instalacją, użytkowaniem i serwisowaniem terminali POS oraz obsługą transakcji bezgotówkowych przez 5 miesięcy do kwoty 42 tys. zł obrotu w każdej działalności oferującej możliwość dokonania zakupu i przeprowadzenia płatności. Agenci rozliczeniowi mogą zgłaszać do Programu dowolne podmioty posiadające NIP, niezależnie od branży i konstrukcji prawnej. Kryteriami przystąpienia do Programu Polska Bezgotówkowa jest nadal brak umowy z agentem rozliczeniowym na akceptację płatności bezgotówkowych w ostatnich 12 miesiącach. Agenci rozliczeniowi mają możliwość oferowania akceptantom do jednego terminala płatniczego (wyjątkiem są: branża transportu drogowego osób, gdzie przysługuje do

¹⁶⁵ Wcześniej podmioty sektora publicznego były objęte Programem upowszechniania płatności bezgotówkowych w jednostkach administracji publicznej, który był realizowany od kwietnia 2017 r. przez Ministerstwo Przedsiębiorczości i Technologii oraz KIR.

20 terminali płatniczych w ramach Programu, oraz branża urządzeń vendingowych, w której przysługuje do 3 urządzeń). Fundacja wspiera agentów rozliczeniowych w działaniach na rzecz popularyzacji Programu wśród podmiotów działających w miejscowościach i branżach, które jeszcze nie wykorzystują płatności bezgotówkowych.

Od momentu rozpoczęcia operacyjnej działalności przez Fundację, tj. od lutego 2018 r., do dnia 30 czerwca 2022 r. do Programu przystąpiło 15 agentów rozliczeniowych, którzy reprezentują niemal cały rynek usług acquiringu w Polsce. Zmiany organizacyjne na tym rynku spowodowały, że w 2021 r. dwóch z nich zaprzestało działalności, którą przejął inny agent. Według danych na dzień 30 czerwca 2022 r.¹⁶⁶, w ramach Programu zostało zawartych ponad 389,5 tys. umów, na podstawie których zainstalowano blisko 537,9 tys. terminali. Z danych zgromadzonych przez Fundację wynika, że:

- blisko 85% tych terminali zrealizowało transakcje,
- średnia wartość transakcji wyniosła 58 zł,
- średnia liczba transakcji przypadająca na aktywny terminal wyniosła 81 sztuk miesięcznie,
- średni miesięczny obrót na terminal wyniósł 4.725 zł.

Na terminalach zainstalowanych u przedsiębiorców, które zostały zgłoszone do Programu, wykonano w I połowie 2022 r. w sumie blisko 220 mln transakcji na łączną kwotę ponad 14,1 mld zł. Z dofinansowania terminali korzysta blisko 350 branż w ponad 16 tys. miejscowości na terenie całej Polski, z tego ponad 52% w pięciu województwach: mazowieckim, śląskim, wielkopolskim, małopolskim oraz dolnośląskim. Wśród wszystkich reprezentowanych branż, w I połowie 2022 r., najwyższa średnia liczba transakcji realizowanych na terminalu była odnotowywana w przypadku sklepów spożywczych, a najwyższe średnie obroty na terminalu osiągały apteki.

W pierwszej połowie 2022 r. terminale zainstalowane na rynku w ramach Programu Polska Bezgotówkowa nie były dotknięte obostrzeniami, aczkolwiek aktywność poszczególnych branż nadal była osłabiona przez skutki pandemii. Wpływ na obroty realizowane w punktach handlowo-usługowych uczestniczących w Programie miał wybuch wojny w Ukrainie w dniu 24 lutego 2022 r. oraz znaczący wzrost inflacji. Wzrost cen paliwa spowodował od kwietnia 2022 r. systematyczny spadek wartości transakcji realizowanych na stacjach benzynowych, wywołany oszczędnościami Polaków.

7.6. Działania na rzecz ograniczenia wykluczenia finansowego

7.6.1. Działania na rzecz zapewnienia dostępu do usług bankowych osobom z niepełnosprawnościami

Sektor bankowy podejmuje działania, których celem jest zapewnienie wysokiej jakości obsługi bankowej swoich klientów, także osób z niepełnosprawnościami i szczególnymi potrzebami. Prowadzą one do przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu i finansowemu tej grupy klientów. Koordynacją podejmowanych inicjatyw zajmuje się Grupa robocza ds. obsługi osób z niepełnosprawnościami przez banki, która funkcjonuje w ramach Związku Banków Polskich od 2011 r.

¹⁶⁶ Źródło: Fundacja Polska Bezgotówkowa.

W I połowie 2022 r. Grupa robocza kontynuowała współpracę z Ministerstwem Funduszy i Polityki Regionalnej w sprawie wdrożenia Dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2019/882 z dnia 17 kwietnia 2019 r. w sprawie wymogów dostępności produktów i usług. W ramach konsultacji publicznych przekazano do MFiPR uwagi do projektu ustawy o dostępności niektórych produktów i usług, która ma wdrożyć przepisy wspomnianej Dyrektywy. Uwagi Grupy roboczej odnosiły się do przepisów mających zastosowanie do sektora bankowego i uwzględniały m.in. kwestie pogodzenia wymogów dostępności z zapewnieniem jednolitych standardów bezpieczeństwa wszystkim klientom, czy też stworzenia precyzyjnych standardów dostępności tak, by móc obiektywnie zweryfikować stopień dostosowania usług danego podmiotu do potrzeb osób z niepełnosprawnościami. Obecnie etap konsultacji publicznych został zakończony, zaś projekt ustawy podlega dalszym pracom w ramach ścieżki legislacyjnej.

7.7. Działania na rzecz SEPA¹⁶⁷

7.7.1. Działania związane z paneuropejskim poleceniem przelewu – SEPA Credit Transfer (SCT)

Uczestnikami podstawowego schematu polecenia przelewu SEPA według stanu na koniec czerwca 2022 r. było 24 polskich dostawców usług płatniczych.

Na koniec czerwca 2022 r. NBP był bankiem rozliczeniowym w obsłudze SCT dla 18 banków (podobnie jak w II półroczu 2021 r.), które podpisały z NBP umowę w sprawie uczestnictwa pośredniego w systemie STEP2-T SEPA Credit Transfer. Przelewy SCT są przekazywane do EBA Clearing, będącego operatorem ww. systemu, przy wykorzystaniu systemu Euro Elixir w KIR. Rozrachunek systemu STEP2-T (usługa SCT) ma miejsce w systemie TARGET2.

Istotnym wydarzeniem w I półroczu 2022 r. było przejście NBP, z dniem 14 czerwca 2022 r., na nowy model rozliczeń i rozrachunku brutto w systemie STEP2-T. EBA Clearing zdecydowała o wprowadzeniu zmian w zasadach funkcjonowania systemu STEP2-T, polegających na przejściu z dotychczasowego sesyjnego modelu rozliczania na nowy model ciągłego rozrachunku brutto (*Continuous Gross Settlement - CGS*). Operacyjnie uruchomienie w systemie STEP2-T modelu CGS nastąpiło w dniu 22 czerwca 2021 r. i tym samym rozpoczął się proces wygaszania rozliczeń w formie sesyjnej. Wprowadzenie modelu CGS w systemie STEP2-T wiąże się z wprowadzeniem zmian dotyczących głównie zarządzania płynnością i w zakresie rozrachunku zleceń, a pozostałe zmiany mają ograniczony zasięg. W modelu CGS przetwarzanie płatności, w przeciwieństwie do rozliczeń w formie sesyjnej, następuje w czasie rzeczywistym dzięki temu, że rozrachunek zbiorów zleceń dokonywany jest poprzez jednoczesne aktualizowanie pozycji uczestników w systemie STEP2-T, tj. odpowiednie ich obciążanie i uznawanie na rachunku technicznym EBA Clearing w systemie TARGET2, na którym zgromadzone są środki uczestników systemu. Od dnia 12 lipca 2022 r. wszystkie zlecenia w systemie STEP2-T są przetwarzane wyłącznie w modelu CGS, kończąc tym samym okres przejściowy, w trakcie którego korzystano z obu modeli równolegle. Kontynuacja uczestnictwa w systemie STEP2-T przez NBP wymagała podjęcia przez polski bank centralny stosownych kroków o charakterze formalnoprawnym, w tym zawarcia nowej umowy (*System Agreement*) z EBA Clearing, wprowadzenia odpowiednich zmian do zawartych przez Banki z NBP umów w sprawie uczestnictwa pośredniego w systemie STEP2-T (usługa SCT), jak również zawarcia z KIR S.A. nowej „Umowy o współpracy w zakresie wykonywania obowiązków wynikających z uczestnictwa Narodowego Banku Polskiego w systemie STEP2-T oraz dotyczących

¹⁶⁷ Single Euro Payment Area - Jednolity Obszar Płatności w Euro.

rozrachunku w systemie TARGET2-NBP zleceń w euro rozliczanych w systemie Euro Elixir”. Począwszy od dnia 14 czerwca 2022 r. NBP przystąpił do nowego modelu ciągłego rozrachunku brutto (CGS) w systemie STEP2-T. Migracja NBP do modelu CGS nie wiązała się z koniecznością podjęcia przez banki, dla których NBP zapewnia dostęp do systemu STEP2-T, istotnych i kosztownych działań o charakterze formalno-prawnym bądź operacyjnym.

Dzięki współpracy KIR z izbami rozliczeniowymi w ramach EACHA (*European Automated Clearing House Association*) uczestnicy systemu Euro Elixir mają również możliwość realizacji transakcji SCT do wybranych krajów bez konieczności pośrednictwa systemu STEP2-T, prowadzonego przez EBA Clearing. Według stanu na koniec czerwca 2022 r. KIR wymieniała w ten sposób zlecenia płatnicze w standardzie SCT z trzema izbami partnerskimi, tj. Equens SE (Holandia i Niemcy), Iberpay (Hiszpania) i Borica Bankservice AD (Bułgaria).

Z analizy danych statystycznych przekazanych przez dostawców usług płatniczych za I półrocze 2022 r. wynika, że w analizowanym okresie zrealizowano 28,0 mln poleceń przelewu w standardzie SEPA (5,7 mln zleceń krajowych, 6,2 mln transgranicznych wysyłanych i 16,1 mln otrzymanych) o wartości 217,5 mld euro. W stosunku do poprzedniego półrocza stanowi to wzrost liczby i wartości transakcji odpowiednio o 0,7% i 9,4% (w II półroczu 2021 r. zrealizowano 27,8 mln poleceń przelewu o wartości 198,9 mld euro).

7.7.2. Działania związane z paneuropejskim poleceniem zapłaty – SEPA Direct Debit (SDD)

Na koniec czerwca 2022 r. bezpośrednimi uczestnikami w schemacie podstawowego SDD, tj. dla płatności pomiędzy osobami fizycznymi a przedsiębiorcami na obszarze SEPA, było 4 polskich dostawców usług płatniczych, a w schemacie SDD dla przedsiębiorców (B2B) trzech dostawców, podobnie jak miało to miejsce w II półroczu 2021 r.

Z analizy danych statystycznych przekazanych przez dostawców usług płatniczych za I półrocze 2022 r. wynika, że w omawianym okresie zrealizowano 3,0 tys. poleceń zapłaty w standardzie SEPA (1,0 tys. zleceń krajowych i 2,0 tys. transgranicznych) o wartości 36,8 mln euro. W stosunku do poprzedniego półrocza stanowi to wzrost liczby transakcji polecenia zapłaty SEPA o 3,4% przy jednoczesnym spadku ich wartości o 24,1% (w II półroczu 2021 r. zrealizowano 2,9 tys. poleceń zapłaty o wartości 48,5 mln euro).

8. Działania w zakresie nadzoru nad systemem płatniczym

8.1. Działania w zakresie nadzoru nad systemami płatności

Na mocy art. 16 ust. 1 i 3 ustawy z dnia 24 sierpnia 2001 r. o ostateczności rozrachunku w systemach płatności i systemach rozrachunku papierów wartościowych oraz zasadach nadzoru nad tymi systemami (Dz. U. z 2022 r. poz. 1581 ze zm.), Prezes NBP wydaje zezwolenia na prowadzenie systemów płatności (z wyjątkiem systemów prowadzonych przez NBP, tj. SORBNET2 i TARGET2-NBP) oraz na dokonywanie zmian w zasadach ich funkcjonowania.

W I półroczu 2022 r. wszczęto postępowanie administracyjne z wniosku Krajowej Izby Rozliczeniowej S.A. z siedzibą w Warszawie w przedmiocie dokonania zmiany w zasadach funkcjonowania systemu płatności Euro Elixir, polegającej na umożliwieniu realizacji, w trybie ciągłego rozrachunku brutto w systemie STEP2-T¹⁶⁸, zleceń międzysystemowych, otrzymywanych z systemu STEP2-T i przekazywanych do tego systemu. Postępowanie zostało zakończone wydaniem decyzji Prezesa NBP zezwalającej na wprowadzenie ww. zmian.

Wszczęto również na wniosek KIR dwa postępowania administracyjne dotyczące, odpowiednio, zezwolenia na wprowadzenie zmian w zasadach funkcjonowania systemu płatności Elixir oraz zezwolenia na wprowadzenie zmian w zasadach funkcjonowania systemu płatności Euro Elixir.

W przedmiotowym okresie prowadzono również postępowanie administracyjne z wniosku Polskiego Standardu Płatności sp. z o. o. z siedzibą w Warszawie o wydanie zezwolenia na wprowadzenie zmian w zasadach funkcjonowania Systemu Płatności BLIK, które na wniosek PSP zostało zawieszono postanowieniem Prezesa NBP.

Ponadto w I półroczu 2022 r. zakończono ocenę Systemu płatności BlueCash (SPBC), którego operatorem jest Blue Media S.A. z siedzibą w Sopocie (dalej: Blue Media) pod kątem zgodności ze standardami ujętymi w dokumencie *Zasady dotyczące infrastruktury rynków finansowych*¹⁶⁹ (PFMI) oraz w oparciu o metodologię zawartą w dokumencie *Zasady dotyczące infrastruktury rynków finansowych: Zasady przekazywania informacji i metodologii oceny*. Wyniki tej oceny zostały przedstawione w zatwierdzonym przez Prezesa NBP raporcie końcowym pt. *Ocena Systemu płatności BlueCash pod kątem spełniania Zasad dotyczących infrastruktury rynków finansowych – według stanu na dzień 30 czerwca 2020 r.* Przeprowadzona ocena wykazała wysoki poziom zgodności SPBC z PFMI. Oceny dokonano pod kątem dziewięciu zasad. Uznano, że Blue Media jako operator SPBC w pełni lub w dużej mierze przestrzega pięciu zasad, a cztery zasady są przestrzegane częściowo.

¹⁶⁸ Paneuropejski system rozliczeniowy, prowadzony przez EBA Clearing (przedsiębiorstwo ABE Clearing S.A.S. à capitale variable), przetwarzający płatności masowe w euro, sklasyfikowany w 2014 r. przez Europejski Bank Centralny jako systemowo ważny system płatności (SIPS). Rozrachunek systemu STEP2-T dokonywany jest w systemie TARGET2.

¹⁶⁹ *Principles for financial market infrastructures (PFMIs)*, CPSS-IOSCO (obecnie CPMI-IOSCO), kwiecień 2012 r. <http://www.bis.org/cpmi/publ/d101a.pdf>.

W związku ze zidentyfikowanymi uchybieniami w zakresie zasad, które zostały uznane jako w dużej mierze lub częściowo przestrzegane, Blue Media została wezwana do realizacji zaleceń zaakceptowanych przez Prezesa NBP, w terminach odpowiadających randze stwierdzonych uchybień. W kwestiach o mniej istotnym charakterze zostały sformułowane rekomendacje¹⁷⁰.

W analizowanym okresie działania nadzorcze polegały także na bieżącym monitorowaniu funkcjonowania systemów płatności w celu zapewnienia zgodnego z prawem oraz sprawnego i bezpiecznego funkcjonowania systemów płatności, a w konsekwencji – stabilnego funkcjonowania systemu płatniczego.

8.2. Działania w zakresie nadzoru nad schematami płatniczymi

Prezes NBP sprawuje bieżący nadzór nad zgodnością z prawem, sprawnością i bezpieczeństwem funkcjonowania schematów płatniczych funkcjonujących na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej. Na podstawie art. 132zm ust. 1 i 2 *ustawy z dnia 19 sierpnia 2011 r. o usługach płatniczych* (Dz. U. z 2021 r. poz. 1907 ze zm.; dalej: UUP), Prezes NBP wydaje zezwolenia na prowadzenie schematów płatniczych oraz na zmiany w zasadach ich funkcjonowania (z wyłączeniem tzw. trójstronnych¹⁷¹ oraz unijnych schematów płatniczych¹⁷²).

W I półroczu 2022 r. prowadzono postępowanie administracyjne z wniosku PSP o wydanie zezwolenia Prezesa NBP na wprowadzenie zmian w zasadach funkcjonowania Schematu Płatniczego BLIK, które na wniosek PSP zostało zawieszono postanowieniem Prezesa NBP.

Ponadto, do Prezesa NBP wpłynął jeden wniosek o wydanie zezwolenia Prezesa NBP na prowadzenie schematu płatniczego. Wniosek został pozostawiony bez rozpoznania z uwagi na nieuzupełnienie braków formalnych zgodnie z wymogami procedury administracyjnej.

W przedmiotowym okresie prowadzono także dwa postępowania administracyjne, wszczęte na wniosek organizacji kartowych Mastercard Europe SA oraz Visa Europe Limited, których przedmiotem było uzyskanie zezwolenia na wprowadzenie zmian w zasadach funkcjonowania prowadzonych przez nie schematów płatniczych, tj. odpowiednio schematu płatniczego Mastercard oraz Visa Europe. Oba postępowania obejmowały swoim zakresem zmianę polegającą na zwiększeniu limitu wartości pojedynczej transakcji dla wypłaty gotówki dokonywanej podczas transakcji płatniczych w punktach handlowo-usługowych na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej do wartości 1000 zł¹⁷³. W pierwszym półroczu 2022 r. Prezes NBP zakończył postępowanie administracyjne dotyczące schematu płatniczego Mastercard, wydając decyzję zezwalającą na zwiększenie ww. limitu.

Zakończono także ocenę zmian w zasadach funkcjonowania schematu płatniczego Visa Europe, mających na celu w szczególności przeciwdziałanie występowaniu transakcji oszukańczych, a w konsekwencji

¹⁷⁰Komunikat informujący o dokonaniu oceny Systemu płatności BlueCash opublikowano pod poniższym adresem: <https://www.nbp.pl/home.aspx?f=/systemplatniczy/nadzor/komunikat-blue-cash.html>.

¹⁷¹Trójstronny schemat płatniczy (w tym trójstronny system kart płatniczych) to schemat płatniczy, w ramach którego wydawanie instrumentów płatniczych oraz usługi *acquiringu* są świadczone przez podmiot prowadzący schemat.

¹⁷²Unijny schemat płatniczy (w tym trójstronny oraz czterostronny schemat płatniczy) to schemat płatniczy, którego zasady funkcjonowania zostały poddane ocenie przez odpowiedni organ nadzoru Państwa Członkowskiego innego niż Polska lub odpowiedni organ Unii Europejskiej.

¹⁷³Organizacja kartowa Mastercard Europe SA wnioskuje o zwiększenie przedmiotowego limitu z 300 do 1000 zł, natomiast w ramach schematu płatniczego Visa Europe wnioskowano o zwiększenie pojedynczej transakcji dla wypłaty gotówki dokonywanej podczas transakcji w punkcie handlowo-usługowym z 500 do 1000 zł.

zwiększenie bezpieczeństwa użytkowników kart płatniczych¹⁷⁴. Prezes NBP stwierdził, że zmiany te należy ocenić pozytywnie, zarówno w kontekście zgodności z przepisami prawa, jak i bezpieczeństwa oraz sprawności funkcjonowania schematu płatniczego Visa Europe.

Ponadto w I połowie 2022 r. prowadzono działania mające na celu dokonanie oceny sposobu uwzględnienia przez organizacje płatnicze Visa Europe Limited oraz Mastercard Europe SA, sformułowanych przez Prezesa NBP rekomendacji w przedmiocie oceny zgodności zasad funkcjonowania schematów płatniczych Visa Europe i Mastercard z wymogami w zakresie rozdzielnosci, określonymi w art. 3 - 17 *rozporządzenia delegowanego Komisji (UE) 2018/72*¹⁷⁵, tj. niezależności systemów kart płatniczych i podmiotów obsługujących transakcje pod kątem rachunkowości, organizacji i procedur podejmowania decyzji. W wyniku analizy przekazanych dokumentów, Prezes NBP stwierdził, że Visa Europe Limited uwzględniła przekazane rekomendacje. Z kolei w oparciu o analizę dokumentacji Mastercard Europe SA zwrócono uwagę na potrzebę przygotowania kolejnego sprawozdania finansowego w sposób w pełni zgodny w wymogami ww. rozporządzenia.

8.3. Działania w zakresie wydawania przez Prezesa NBP opinii ws. krajowych instytucji płatniczych

Na mocy art. 60 ust. 3 UUP, Prezes NBP wydaje opinie w zakresie usługi płatniczej, wymienionej w art. 3 ust. 1 pkt 5 UUP (usługa *acquiringu*), którą planuje świadczyć podmiot ubiegający się o uzyskanie zezwolenia KNF na działalność w charakterze krajowej instytucji płatniczej. W tym celu KNF, zgodnie z art. 61a UUP, przekazuje Prezesowi NBP kopię wniosku wraz z dokumentacją złożoną przez wnioskodawcę.

Działania prowadzone przez Prezesa NBP w zakresie opiniowania wniosków podmiotów ubiegających się o wydanie zezwolenia KNF na świadczenie usług płatniczych w charakterze krajowej instytucji płatniczej mają na celu ocenę wniosku pod kątem zgodności z prawem oraz zapewnienia bezpieczeństwa i sprawności planowanego świadczenia usługi *acquiringu*.

W pierwszym półroczu 2022 r. Prezes NBP wydał jedną pozytywną opinię w zakresie świadczenia usługi *acquiringu* w charakterze krajowej instytucji płatniczej. Ponadto KNF przekazała do opinii Prezesa NBP dwa kolejne wnioski o wydanie przez KNF zezwolenia na świadczenie usług płatniczych w charakterze krajowej instytucji płatniczej.

8.4. Działania w zakresie nadzoru nad systemami rozrachunku i rozliczeń papierów wartościowych

8.4.1. Wydawanie opinii

W I półroczu 2022 r. działania nadzorcze dotyczyły prac nad wydaniem czterech opinii Prezesa NBP w zakresie zmian w regulaminach Krajowego Depozytu Papierów Wartościowych S.A. i KDPW_CCP S.A.

¹⁷⁴ Visa Europe Limited poinformowała o przedmiotowych zmianach zgodnie z art. 132zo ust. 3 UUP. Analizowane w ramach oceny zmiany w zasadach funkcjonowania schematu płatniczego Visa Europe obejmowały szerszy niż Rzeczypospolitej Polskiej zakres terytorialny.

¹⁷⁵ Rozporządzenie delegowane Komisji (UE) 2018/72 z dnia 4 października 2017 r. uzupełniające rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2015/751 w sprawie opłat *interchange* w odniesieniu do transakcji płatniczych realizowanych w oparciu o kartę w odniesieniu do regulacyjnych standardów technicznych ustanawiających wymogi, które muszą spełniać systemy kart płatniczych i podmioty obsługujące transakcje w celu zapewnienia stosowania wymogów niezależności pod względem rachunkowości, organizacji i procedury podejmowania decyzji (Dz. U. UE L 13 z dnia 18 stycznia 2018 r., str. 1).

Prezes NBP wydał dwie pozytywne opinie dotyczące wniosków KDPW o zatwierdzenie przez KNF zmian Regulaminu Krajowego Depozytu Papierów Wartościowych S.A. (dalej: Regulamin KDPW). Zmiany polegały m.in. na złagodzeniu niektórych wymogów formalnych w zakresie obowiązków uczestników KDPW oraz wprowadzeniu postanowień zapobiegających naruszeniu przepisów rozporządzenia CSDR¹⁷⁶. Opiniowane zmiany w Regulaminie KDPW obejmowały również szereg dostosowań do wymogów w zakresie dyscypliny rozrachunku, określonych w *rozporządzeniu delegowanym Komisji (UE) 2018/1229*¹⁷⁷, a także dostosowanie zasad związanych z zakresem dokumentów składanych do KDPW przez uczestników systemu do znowelizowanych przepisów prawa z zakresu przeciwdziałania praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu¹⁷⁸.

Prezes NBP wydał również pozytywną opinię w zakresie wniosku KDPW_CCP o zatwierdzenie przez KNF zmian w Regulaminie rozliczeń transakcji (obrotu zorganizowany) KDPW_CCP wynikających z planowanego rozszerzenia zakresu usług świadczonych przez KDPW_CCP o usługi rozliczeniowe w zakresie transakcji *repo* w obrocie zorganizowanym, a także dostosowania postanowień tego Regulaminu do przepisów *rozporządzenia delegowanego Komisji (UE) 2018/1229*, w tym dotyczących zasad funkcjonowania mechanizmu zakupu na otwartym rynku, które weszły w życie z dniem 1 lutego 2022 r. Ponadto Prezes NBP wydał pozytywną opinię dotyczącą wniosku KDPW_CCP o zatwierdzenie przez KNF zmian w Regulaminie funduszu rozliczeniowego KDPW_CCP, powiązanych merytorycznie ze zmianami wprowadzanymi równolegle w Regulaminie rozliczeń transakcji (obrotu zorganizowany).

8.4.2. Pozostałe działania

- w I półroczu 2022 r. działania nadzorcze obejmowały również udział NBP, zgodnie z procedurą określoną w art. 19 rozporządzenia EMIR¹⁷⁹, tj. w ramach prac Kolegium Nadzorcze ds. KDPW_CCP, w procesie oceny proponowanego przez KDPW_CCP rozszerzenia zakresu usług świadczonych przez KDPW_CCP o usługi rozliczeniowe transakcji *repo* w obrocie zorganizowanym. W lutym 2022 r. Kolegium Nadzorcze ds. KDPW_CCP wyraziło pozytywną opinię w sprawie zatwierdzenia zgłoszonych przez KDPW_CCP zmian zakresu świadczenia usług.
- autoryzacja przez ESMA Chicago Mercantile Exchange Inc (CME Inc) jako CCP z kraju trzeciego na podstawie art. 25 ust. 2 rozporządzenia EMIR. W I kwartale 2022 r. działania nadzorcze związane były z pracami przedstawiciela NBP w Komitecie Nadzorczym w

¹⁷⁶ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 909/2014 z dnia 23 lipca 2014 r. w sprawie usprawnienia rozrachunku papierów wartościowych w Unii Europejskiej i w sprawie centralnych depozytów papierów wartościowych, zmieniające dyrektywy 98/26/WE i 2014/65/UE oraz rozporządzenie (UE) nr 236/2012 (Dz. Urz. UE L 257 z dnia 28 sierpnia 2014 r., str. 1).

¹⁷⁷ Rozporządzenie delegowane Komisji (UE) 2018/1229 z dnia 25 maja 2018 r. uzupełniające rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 909/2014 w odniesieniu do regulacyjnych standardów technicznych w zakresie dyscypliny rozrachunku (Dz. Urz. UE L 230 z 13 września 2018 r., s. 1); Termin na dokonanie dostosowania w przedmiotowym zakresie upłynął w dniu 1 lutego 2022 r.

¹⁷⁸ Ustawa z dnia 30 marca 2021 r. o zmianie ustawy o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2021 r. poz. 815 ze zm.).

¹⁷⁹ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 648/2012 z dnia 4 lipca 2012 r. w sprawie instrumentów pochodnych będących przedmiotem obrotu poza rynkiem regulowanym, kontrahentów centralnych i repozytoriów transakcji (Dz. Urz. UE L 20 z dnia 27 lipca 2012 r., str. 1), znowelizowane rozporządzeniem Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2019/2099 z dnia 23 października 2019 r. zmieniającym rozporządzenie (UE) nr 648/2012 w odniesieniu do procedur i organów związanych z udzielaniem zezwolenia CCP oraz wymogów dotyczących uznawania CCP z państw trzecich (Dz. Urz. UE L 322 z dnia 12 grudnia 2019 r., str. 1).

Europejskim Urzędzie Nadzoru Giełd i Papierów Wartościowych (ESMA), dotyczącymi analizy dokumentacji związanej z autoryzacją przez ESMA Chicago Mercantile Exchange Inc jako CCP z kraju trzeciego rozliczającego instrumenty finansowe m.in. w PLN, uprawnionego do świadczenia usług rozliczeniowych na terenie UE. W ramach tych prac uzyskano z ESMA informacje na temat sposobu pozyskiwania przez CME płynności w złotych oraz podmiotów dostarczających płynność, którzy byliby zdolni dostarczyć PLN np. w warunkach zaburzeń na rynkach finansowych lub zakłóceń w funkcjonowaniu tego CCP, a także wyliczenia przez ESMA wartości wskaźnika określonego jako maksymalne wartości referencyjne transakcji na instrumentach pochodnych będących przedmiotem obrotu poza rynkiem regulowanym wyrażonych w walutach unijnych, rozliczonych przez CCP lub przeznaczonych do rozliczenia przez CCP w podziale na poszczególne waluty UE, w tym w szczególności PLN.

- rozszerzenie autoryzacji KDPW_CCP SA o usługi rozliczania transakcji warunkowych *repo* zawieranych w obrocie zorganizowanym, których przedmiotem są skarbowe papiery wartościowe rejestrowane w KDPW. Przedstawiciele NBP, jako członkowie Kolegium powołanego na podstawie rozporządzenia EMIR do udziału w nadzorowaniu KDPW_CCP SA brali czynny udział w analizach dokumentacji zawartej we wniosku KDPW_CCP SA o rozszerzenie autoryzacji o usługi rozliczania transakcji warunkowych *repo* zawieranych w obrocie zorganizowanym i wydaniu opinii w tej sprawie. Decyzja Komisji Nadzoru Finansowego zezwalająca na rozliczanie przez KDPW_CCP transakcji *repo* została wydana w dniu 3 marca 2022 r.
- w I półroczu 2022 r. prowadzono dalsze działania nadzorcze związane z oceną systemu SKARBNET4, którego operatorem jest NBP, pod kątem wymogów regulacyjnych w zakresie dyscypliny rozrachunku.

8.5. Działania w zakresie bezpieczeństwa i cyberodporności infrastruktury rynku płatniczego

W I połowie 2022 r. kontynuowano prace nad *Oceną spełniania przez system SORBNET2 wymagań nadzorczych w zakresie odporności cybernetycznej dla infrastruktur rynku finansowego – CROE*. W ramach działań nadzorczych w przedmiotowym zakresie sfinalizowano merytoryczny etap ww. oceny i przygotowano raport końcowy podsumowujący jej wyniki.

W związku z zakończeniem oceny w ramach III edycji badania ankietowego¹⁸⁰, NBP w styczniu 2022 r. przekazał do operatorów systemów płatności objętych tym badaniem (tj. Krajowej Izby Rozliczeniowej S.A., Polskiego Standardu Płatności sp. z o.o., Blue Media S.A. oraz Fiserv Polska S.A.) informacje na temat wyników badania wraz ze wskazaniem, w stosownych przypadkach, zaleceń do realizacji.

¹⁸⁰ Badania ankietowe cyberodporności nadzorowanych infrastruktur rynku finansowego prowadzone są w oparciu o Wytyczne w zakresie bezpieczeństwa infrastruktury rynków finansowych w cyberprzestrzeni (ang. Guidance on cyber resilience for financial market infrastructures, CPMI-IOSCO, czerwiec 2016 r., <http://www.bis.org/cpmi/publ/d146.pdf>). Do tej pory przeprowadzono trzy edycje badania, inicjowane odpowiednio w 2017, 2019 i 2021 r.

W marcu 2022 r. zainicjowano oceny trzech systemów płatności prowadzonych przez KIR: Elixir, Euro Elixir i Express Elixir, pod kątem zgodności z CROE.

Ocena działań nadzorczych w I półroczu 2022 r.

W przedmiotowym okresie podejmowane działania nadzorcze koncentrowały się w szczególności na realizowaniu ustawowych zadań Prezesa NBP. Polegały one na ocenie systemów płatności, schematów płatniczych, systemów rozliczeń i rozrachunku papierów wartościowych, a także na bieżącym monitorowaniu funkcjonowania nadzorowanej infrastruktury, w tym – w przeważającej mierze – na analizowaniu informacji otrzymywanych od operatorów systemów rozrachunku papierów wartościowych oraz systemów rozliczeń papierów wartościowych, a także od organizacji płatniczych prowadzących schematy płatnicze.

Funkcjonowanie systemów płatności, schematów płatniczych oraz systemów rozrachunku i rozliczeń papierów wartościowych w pierwszej połowie 2022 r. należy określić jako stabilne. Nie odnotowano zagrożeń mogących mieć negatywny wpływ na bezpieczeństwo oraz sprawność nadzorowanych elementów systemu płatniczego.

9. Wyniki wybranych badań i analiz w zakresie systemu płatniczego

9.1. Analiza opłat i prowizji związanych z korzystaniem z rachunku płatniczego w Polsce (wg danych na dzień 31 grudnia 2021 r.)

Narodowy Bank Polski opracował w I półroczu 2022 r. raport pt. „Analiza opłat i prowizji związanych z korzystaniem z rachunku płatniczego w Polsce (wg danych na dzień 31 grudnia 2021 r.)”¹⁸¹. Raport zawiera syntetyczną informację o kosztach ponoszonych przez klientów indywidualnych, mikroprzedsiębiorstwa oraz małe i średnie przedsiębiorstwa według danych na dzień 31 grudnia 2021 roku oraz porównanie z analogicznymi danymi za 2020 rok, opublikowanymi w 2021 roku w poprzedniej edycji Raportu¹⁸². Dodatkowo odnosi się on do zaobserwowanych, najważniejszych uwarunkowań makroekonomicznych oraz otoczenia biznesowego, jakie miały miejsce w 2021 roku, mogących mieć wpływ na politykę cenową dostawców usług płatniczych, a także zachowania ich klientów.

Wynik finansowy sektora bankowego za 2021 rok wykazał zysk na poziomie 6,05 mld zł i był to znaczny wzrost w stosunku do wyniku za 2020 rok, który kształtował się na poziomie - 337 mln zł. Na wzrost wyniku finansowego m.in. miał wpływ wzrost w stosunku do 2020 roku wyniku z tytułu opłat i prowizji, wyniku z działalności operacyjnej oraz wzrost przychodów z tytułu dywidend. Ponadto, m.in. w związku z dobrą obsługą kredytów objętych wcześniej moratoriami, uległa rozwiązaniu część ostrożnościowych odpisów utworzonych rok wcześniej, a także w 2021 roku zostały odprowadzone mniejsze składki na BFG.

Wzrost przychodów z tytułu opłat i prowizji w sektorze bankowym w 2021 roku wynikał ze zmian w cennikach dostawców usług płatniczych, które polegały głównie na podwyższeniu opłat i prowizji w zakresie podstawowych usług płatniczych oraz usług z nimi powiązanych. Podwyżki cen obejmowały m.in. opłaty za: wpłaty gotówkowe w kasie dostawcy (banknoty i bilon), wypłaty gotówki w kasie dostawcy, realizację polecenia przelewu w placówce dostawcy, realizację zlecenia stałego, wydawanie zestawień i zaświadczeń w szczególności w wersji papierowej, użytkowanie karty płatniczej czy realizację transakcji gotówkowych w bankomatach w kraju i za granicą.

Opłaty za prowadzenie rachunku płatniczego, pobierane przez analizowanych dostawców, kształtowały się w przedziałach cenowych:

- dla klienta indywidualnego od 0,00 zł do 400,00 zł, przy czym dla oferty standardowej rachunku płatniczego przedział wynosi od 0,00 zł do 22,00 zł i jest to spadek wartości najwyższej opłaty o 55,1% w stosunku do 2020 roku. Z kolei dla oferty bankowości osobistej i bankowości prywatnej koszty te są analogiczne jak w 2020 roku, tj. kształtują się na poziomie odpowiednio od 0,00 zł do 220,00 zł i od 0,00 zł do 400,00 zł,

¹⁸¹ https://www.nbp.pl/systemplatniczy/prowizje_i_oplaty/analizy_raport_2021.pdf

¹⁸² https://www.nbp.pl/systemplatniczy/prowizje_i_oplaty/analizy_raport_2020.pdf

- dla klienta firmowego (mikroprzedsiębiorca oraz mały i średni przedsiębiorca), tak samo jak w 2020 roku, od 0,00 zł do 150,00 zł.

Opłaty za użytkowanie debetowej karty płatniczej wydanej do rachunku płatniczego, pobierane przez analizowanych dostawców usług płatniczych, kształtowały się w przedziałach cenowych:

- dla klienta indywidualnego od 0,00 zł do 19,80 zł i jest to wzrost wartości najwyższej opłaty o 98% w stosunku do 2020 roku,
- dla klienta firmowego (mikroprzedsiębiorca oraz mały i średni przedsiębiorca) opłaty kształtowały się w przedziale od 0,00 zł do 10,00 zł, analogicznie jak w 2020 roku.

9.2. Badanie pt. „Zwyczaje płatnicze a rozwój sieci akceptacji kart w Polsce: badanie konsumentkie”

Badanie panelowe pt. „Zwyczaje płatnicze a rozwój sieci akceptacji kart w Polsce: badanie konsumentkie”¹⁸³ zostało zaprojektowane przez firmę POLASIK Research w latach 2018-2021, we współpracy z agencją badawczą KANTAR Polska na zlecenie Fundacji Polska Bezgotówkowa.

Na początku cyklu badań – w 2018 roku – większość (tj. 57%) transakcji detalicznych w stacjonarnych punktach handlowo-usługowych było wykonywanych w gotówce. Pozostałe 43% transakcji, zgodnie z wynikami badania, było dokonywanych w sposób bezgotówkowy (w tym: kartą płatniczą 38%). W 2019 r. nastąpił wzrost udziału transakcji bezgotówkowych i wyniósł on 46%. Z kolei w 2020 r., w którym rozpoczęła się pandemia COVID-19, odnotowano po raz pierwszy przewagę transakcji bezgotówkowych (54%), co - jak podkreślają autorzy badania - było skokowym przyrostem. W 2021 r. przewaga liczby płatności bezgotówkowych (łącznie 57%) została utrzymana. 44% transakcji było wykonywanych kartą płatniczą, zaś 9% były kartą zapisaną w smartfonie, w ramach mobilnej technologii NFC. Przelew, aplikacje oraz BLIK miały znacznie mniejsze znaczenie. W 2021 r. gotówką było dokonywanych 43% transakcji.

Według autorów badania zróżnicowanie zwyczajów płatniczych w bardzo wyraźny sposób zależy od wieku i wykształcenia konsumentów¹⁸⁴. Ogólnie rzecz ujmując, gotówkę częściej wybierają osoby starsze i mniej wykształcone. Młodzi respondenci wyróżniają się natomiast rosnącą skłonnością do płacenia za pomocą mobilnych rozwiązań NFC oraz dedykowanych aplikacji, służących do np. zakupu biletów komunikacji miejskiej czy opłat za parkowanie.

Respondenci zostali także poproszeni o ocenę m.in. zasięgu możliwości płacenia bezgotówkowo w 19 branżach. W tym celu został opracowany tzw. „wskaźnik pewności akceptacji”¹⁸⁵. W badanych latach zaobserwowano, że wskaźnik pewności akceptacji wzrósł we wszystkich branżach. Autorzy przypisują to działaniu Programu Polska Bezgotówkowa, w ramach którego oferuje się przedsiębiorcom możliwość skorzystania z okresu promocyjnego na darmową obsługę kart płatniczych. Podkreślono, że program spowodował wyraźne rozszerzenie sieci akceptacji kart płatniczych w latach 2018-2021, również w ujęciu

¹⁸³ [Zwyczaje-płatnicze-a-rozwoj-sieci-akceptacji-kart-w-Polsce-PolasikResearch \(1\).pdf](#)

¹⁸⁴ M. Polasik, A. Meler, M. Jakubowska, M. Makowska, *Zmiany zwyczajów płatniczych Polaków – ewolucja czy rewolucja?*, BANK, sierpień 2022, [Raport Specjalny | Polska Bezgotówkowa | Zmiany zwyczajów płatniczych Polaków – ewolucja czy rewolucja? : aleBank.pl – Portal ekonomiczny – Najbliżej Finansów.](#)

¹⁸⁵ Jest on rozumiany jako odpowiedź: „prawie wszędzie lub w większości punktów można płacić kartami tam, gdzie robie zakupy w mojej okolicy” (na pięciopunktowej skali).

geograficznym (przyjmowanie płatności bezgotówkowych nie tylko przez przedsiębiorców z dużych miast oraz miejscowości turystycznych, lecz prowadzących działalność we wszystkich typach powiatów).

Kolejnym poruszonym zagadnieniem było opracowanie segmentacji tzw. włączenia bezgotówkowego konsumentów¹⁸⁶. Oszacowano, że 7% konsumentów w Polsce jest „w pełni bezgotówkowa”, tzn. wszędzie płaci kartą lub smartfonem i nie wypłaca gotówki z bankomatów (lub robi to bardzo rzadko). Ponadto ustalono, że większość polskich konsumentów (65%) funkcjonuje w modelu hybrydowym, czyli część swoich płatności wykonuje bezgotówkowo, ale posługuje się też gotówką i dokonuje jej wypłat. Wyodrębniono także grupę konsumentów, którą nazwano pro-gotówkowymi (12%), które wszystkie swoje transakcje wykonują z użyciem gotówki, mimo że korzystają z rachunku bankowego. Natomiast 16% konsumentów określono jako wykluczonych z obrotu bezgotówkowego, ponieważ nie posiadają rachunku bankowego.

Autorzy badania stwierdzili, że w procesie włączenia bezgotówkowego kluczowe zaczynają być czynniki związane z tym, jak konsumenci postrzegają poszczególne metody płatności. Respondenci byli w związku z tym pytani o opinie na temat cech poszczególnych metod płatności, które mogą mieć bezpośrednie przełożenie na preferencje dotyczące ich wyboru: (1) wygodę, (2) szybkość użycia, (3) bezpieczeństwo oraz (4) poczucie kontroli nad finansami osobistymi. Wyniki badań ujawniły, że w obszarze kontroli nad finansami osobistymi ocena jest dużo mniej korzystna dla metod bezgotówkowych niż dla gotówki. Autorzy badania uznali, że jest to zatem obecnie kluczowy czynnik warunkujący zwyczaje płatnicze w Polsce i to na tym aspekcie powinny skupiać się działania edukacyjne zmierzające do rozwoju obrotu bezgotówkowego w naszym kraju.

9.3. Badanie pt. „Postawy wobec form płatności”

W maju 2022 r. opublikowano wyniki międzynarodowego badania „Postawy wobec form płatności”¹⁸⁷, zleconego przez eService oraz inne podmioty należące do międzynarodowej grupy EVO Payments, we współpracy z organizacją płatniczą VISA. Podstawowym celem projektu była analiza postaw i zachowań ludzi wobec różnych form płatności. Badanie zostało przeprowadzone w marcu 2022 r. przez instytut badawczy ARC Rynek i Opinie przy użyciu metody CAWI (ankieta internetowa) i objęło łącznie 14 krajów. Oprócz Polski były to: Czechy, Słowacja, Węgry, Rumunia, Chorwacja, Bułgaria, Słowenia, Niemcy, Hiszpania, Portugalia, Irlandia, Zjednoczone Królestwo oraz Meksyk. W każdym kraju w badaniu wzięła udział reprezentatywna dla danego kraju grupa od 600 do 1.004 respondentów w wieku 18-65 lat – łącznie 8.931 osób.

W polskiej edycji badania wzięło udział 1.004 respondentów. Raport z badania został podzielony na 9 części i objął m.in. takie kwestie jak: ogólną postawę ankietowanych osób wobec pieniędzy, znajomość i korzystanie z poszczególnych form i metod płatności (z uwzględnieniem częstotliwości korzystania oraz osobistych preferencji w przypadku płatności offline oraz online, również z wyszczególnieniem konkretnych kategorii zakupowych), dostępność płatności bezgotówkowych w codziennych sytuacjach (również w kontekście

¹⁸⁶ Jest to rozumiane jako stopień, w jakim konsument ma możliwość i praktycznie korzysta z bezgotówkowych instrumentów płatniczych.

¹⁸⁷ [Niemal 7 na 10 Polaków preferuje płatności elektroniczne \(eservice.pl\)](#)

pandemii) a także płatności podczas podróży. Istotniejsze wyniki polskiej edycji badania prezentują się następująco:

- przy dokonywaniu płatności w stacjonarnych punktach sprzedaży (zakupy offline) 62% respondentów z Polski wskazało, że preferuje płatności elektroniczne (karta płatnicza, urządzenia mobilne, portfel wirtualny), 26% ankietowanych wolało płacić gotówką, natomiast 12% respondentów trudno było udzielić odpowiedzi. Warto jednocześnie zauważyć, że w przypadku pozostałych 13 krajów biorących udział w badaniu średnio 54% respondentów wytypowało płatności elektroniczne jako preferowaną metodę płatności podczas zakupów offline. Na gotówkę wskazało natomiast 39% ankietowanych. Na uwagę zasługuje wysokie miejsce Polski wśród badanych krajów pod względem gotowości respondentów do dokonywania płatności elektronicznych podczas zakupów offline. Szczegółowe wyniki krajów prezentuje poniższa tabela.

Tabela nr 19. Preferowane metody płatności podczas zakupów offline wskazane przez respondentów z poszczególnych krajów w ramach międzynarodowego badania „Postawy wobec form płatności”

Kraj (liczba respondentów)	Płatności elektroniczne	Gotówka	Nie wiem/trudno powiedzieć
Wielka Brytania (624)	71%	22%	7%
Irlandia (600)	63%	31%	7%
Polska (1004)	62%	26%	12%
Słowacja (600)	62%	31%	7%
Czechy (605)	61%	30%	10%
Portugalia (609)	59%	33%	9%
Chorwacja (629)	58%	36%	6%
Słowenia (601)	56%	35%	9%
Hiszpania (634)	53%	44%	3%
Węgry (600)	49%	47%	5%
Rumunia (600)	47%	45%	8%
Niemcy (600)	45%	47%	8%
Meksyk (625)	44%	50%	6%
Bułgaria (600)	38%	54%	8%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie krajowych raportów składających się na międzynarodowe badanie „Postawy wobec form płatności”, opublikowanych w maju 2022 r. <https://www.eservice.pl/badania>

- w przypadku płatności poniżej 10 zł, 40% respondentów preferuje płatność gotówką, 36% czasem płaci gotówką, a czasem za pomocą płatności elektronicznych, 24% woli płatności elektroniczne. Gotowość do wykorzystywania elektronicznych form płatności jest przy tym wprost proporcjonalna do kwoty transakcji. Począwszy od przedziału 101-200 zł, najwięcej (45%) respondentów preferuje elektroniczne formy płatności, 40% płaci gotówką lub za pomocą płatności elektronicznych, 15% woli gotówkę.

- w przypadku zakupów online szczególnie popularną metodą płatności okazał się BLIK (32% respondentów), który w opisywanym badaniu został określony jako metoda płatności specyficzna dla naszego kraju. Po 16% ankietowanych jako preferowaną metodę płatności wskazało kartę płatniczą lub szybki przelew (pay-by-link), po 9% ankietowanych – przelew tradycyjny lub płatność gotówką przy odbiorze, 6% - wirtualny portfel, po 2% - płatność odroczone lub płatność w terminalu POS przy odbiorze, natomiast po 1% respondentów decydowało się na płatność ratalną/leasing lub płatność SMS.
- odnosząc się do pytania o znajomość poszczególnych form płatności, 75% respondentów z Polski spontanicznie wskazało na płatność tradycyjną kartą płatniczą (78% w pozostałych krajach). Podobnie wysoką rozpoznawalnością wśród ankietowanych z Polski cieszy się BLIK (72% respondentów). Ponadto 42% ankietowanych z Polski spontanicznie wymieniło płatność gotówką (63% w pozostałych krajach), 27% - płatności zbliżeniowe przy użyciu smartfona lub smartwatcha (23% w pozostałych krajach), 21% - wirtualny portfel i inne aplikacje (44% w pozostałych krajach), 10% - tradycyjny przelew (17% w pozostałych krajach).

Warto zauważyć, że w oparciu o udzielone odpowiedzi osoby biorące udział w badaniu zostały przypisane do różnych segmentów, odzwierciedlających stosunek ankietowanych do takich kwestii jak: preferowane formy płatności, kontrola i planowanie wydatków czy oszczędzanie. Wyróżnione zostały następujące segmenty: sceptycy, gospodarni, zamożni, królowie życia, marzyciele oraz optymalni¹⁸⁸.

9.4. Badanie pt. „Sytuacje, w których przydaje się możliwość realizacji przelewu natychmiastowego”

W czerwcu 2022 r. zostały opublikowane wyniki przeprowadzonej przez firmę Minds & Roses piątej edycji badania dotyczącego sytuacji, w których przydaje się możliwość realizacji przelewu natychmiastowego¹⁸⁹. W tym roku zakres badania objął także kwestię korzystania z przelewów natychmiastowych na numer telefonu. W ankiecie wzięła udział reprezentatywna 1000-osobowa próba Polaków w wieku 15 lat i więcej, spośród których 48% stanowiły kobiety, zaś 52% mężczyźni.

Badanie zostało zrealizowane w marcu 2022 r. przy pomocy techniki wywiadów osobistych typu CAWI (Computer Assisted Web Interview). W zakresie przelewów natychmiastowych ankietowanym zadano 2 pytania:

- w jakich sytuacjach Pan(i) zdaniem najbardziej przydaje się możliwość realizacji przelewu natychmiastowego, czyli takiego, który trafia na rachunek odbiorcy w innym banku w ciągu kilku sekund?
- w jakich sytuacjach korzysta Pan(i) z natychmiastowych przelewów na numer telefonu?

Udzielając odpowiedzi na pierwsze pytanie, najwięcej respondentów (47%), wskazało, że przelewy natychmiastowe są przydatne, kiedy chcemy mieć pewność, że druga osoba natychmiast otrzyma nasz przelew (spadek o 4% w stosunku do zeszłorocznej edycji badania). Dla 34% respondentów przelewy

¹⁸⁸ https://www.eservice.pl/hubfs/Attitudes_toward_payment_methods_report_POLAND_POL-1.pdf

¹⁸⁹ Badanie zostało przeprowadzone na zlecenie Krajowej Izby Rozliczeniowej oraz Związku Banków Polskich. Informacja prasowa dotycząca badania: [Express Elixir ma już 10 lat!](#)

natychmiastowe są użyteczne przy opłacaniu „w ostatniej chwili” rachunków (spadek o 7% względem zeszłego roku). 37% ankietowanych uznało, że przelew natychmiastowy powinien być standardem i być stosowany w każdej sytuacji (rok wcześniej twierdziło tak 41% ankietowanych). Ponadto respondenci wskazali na przydatność przelewów natychmiastowych przy spłacie raty kredytu, pożyczki, karty kredytowej (25% - spadek o 1% względem zeszłego roku) oraz konieczności wykonania transakcji na dużą kwotę przy jednoczesnej chęci uniknięcia noszenia ze sobą dużej ilości gotówki (23% - spadek o 5% względem zeszłego roku).

W odniesieniu do przelewów natychmiastowych na numer telefonu, 25% ankietowanych przelewa w ten sposób środki w przypadku pilnej potrzeby, np. na prośbę znajomego lub członka rodziny. Warto jednocześnie zauważyć, że odsetek respondentów, którzy wskazali na powyższą sytuację jest wyższy wśród osób korzystających z bankowości mobilnej (29%). Przy dokonywaniu drobnych rozliczeń w gronie znajomych z przelewów natychmiastowych na telefon korzysta 15% ankietowanych (17% uwzględniając wyłącznie osoby korzystające z bankowości mobilnej). Powyższa metoda płatności jest wykorzystywana także do przelewu środków pomiędzy własnymi rachunkami w różnych bankach (odpowiednio 15% i 16% ankietowanych), a także do regulowania należności za drobne usługi, np. przejazd taksówką czy usługi gastronomiczne (odpowiednio 12% i 13% ankietowanych). 14% respondentów wskazało, że korzysta z przelewów natychmiastowych na telefon zawsze, z uwagi na prostotę adresacji przelewu (16% uwzględniając wyłącznie osoby korzystające z bankowości mobilnej). Jednocześnie 48% ankietowanych osób stwierdziło, że w ogóle nie korzysta z przelewów natychmiastowych na telefon (44%, uwzględniając wyłącznie osoby korzystające z bankowości mobilnej).

9.5. Raport pt. „Szara strefa 2022”

W dniu 10 marca 2022 r. został zaprezentowany przez Instytut Prognoz i Analiz Gospodarczych (IPAG), coroczny, dziewiąty raport poświęcony bieżącej analizie zjawiska szarej strefy gospodarczej w Polsce pt. „Szara strefa 2022”¹⁹⁰. Raport zawiera omówienie przyczyn powstawania szarej strefy, różnych działań podejmowanych w celu ograniczenia jej rozmiarów oraz autorskie niezależne szacunki jej rozmiarów jako części składowej produktu krajowego brutto (PKB). Celem raportu było przedstawienie opinii publicznej, władzom gospodarczym, zainteresowanym przedsiębiorcom, mediom i środowisku naukowemu rezultatów badań i przemyśleń na temat szarej strefy gospodarczej. Informacje zaprezentowane w raporcie mają również przyczynić się do debaty publicznej nad zjawiskiem szarej strefy oraz możliwościami jej ograniczania.

Autorzy raportu, pod pojęciem szarej strefy określają ukrywaną działalność gospodarczą poza oficjalnym obiegiem podlegającym kontroli państwa. Przyczyn powstawania i istnienia szarej strefy upatrują w nadmiernej uciążliwości regulacji nakładanych przez państwo, czemu niektórzy przedsiębiorcy nie są w stanie sprostać. Istotne są także postawy części uczestników życia gospodarczego, wyrażające się niską moralnością podatkową i skłonnością do uzyskiwania nieopodatkowanych dochodów, także z nielegalnych źródeł.

Raport zawiera siedem rozdziałów. W pierwszym rozdziale przedstawione zostały definicje odnoszące się do szarej strefy gospodarczej, sposoby szacunków jej rozmiarów i wpływ na gospodarkę. Drugi rozdział

¹⁹⁰ https://www.ipag.org.pl/Content/Uploaded/files/IPAG_Szara_Strefa_2022_final.pdf

poświęcony został rozważaniom na temat wpływu pandemii COVID-19 na szarą strefę gospodarczą. W rozdziale trzecim podano szacunki rozmiarów szarej strefy opracowane przez IPAG. W następnym rozdziale omówiono działania gospodarcze w ramach szarej strefy w sektorach polskiej gospodarki. W piątym rozdziale zaprezentowano jedną z najważniejszych metod ograniczania rozmiarów szarej strefy, jaką jest rozwój obrotu bezgotówkowego. Politykę państwa nakierowaną na ograniczanie rozmiarów szarej strefy opisano w szóstym rozdziale. Natomiast rozdział siódmy poświęcony został branży tytoniowej, w którym opisano działania legislacyjne i kontrolne państwa ograniczające szarą strefę na krajowym rynku papierosowym.

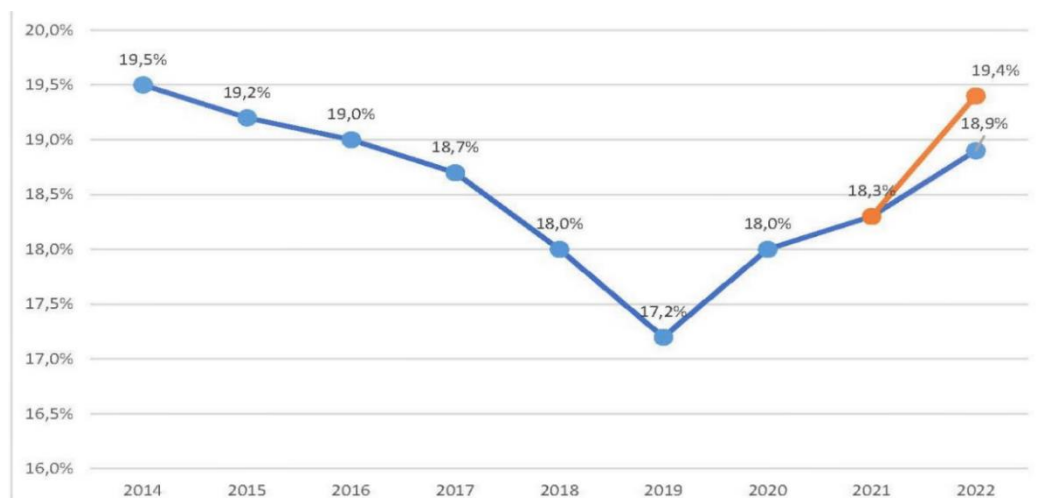
W opinii autorów, po latach spadków, szara strefa w Polsce ponownie zaczęła rosnąć, począwszy od 2020 r., i w 2022 r. może sięgnąć 18,9% PKB (590 mld zł) wobec 18,3% (511 mld zł) w 2021 r. i 18% w 2020 r. (449 mld zł) (tabela nr 20). Jednym z najważniejszych czynników skłaniających przedsiębiorców do ukrywania dochodów w 2022 r. będzie, zdaniem autorów, m.in. niestabilna sytuacja geopolityczna (trwająca wojna w Ukrainie - przedłużający się konflikt zbrojny może dodatkowo zwiększyć udział szarej strefy do 19,4%), (vide wykres nr 106), przewidywana słabsza sytuacja gospodarcza niż w 2021 r., trudniejsze warunki prowadzenia działalności gospodarczej (koszt), niejasne i niestabilne przepisy prawne, inflacja, a także skutki pandemii COVID-19.

Tabela nr 20. Szacunki rozmiarów szarej strefy (w ujęciu IPAG) w polskiej gospodarce w latach 2018-2022 (mld PLN)

	2018	2019	2020	2021	2022
Gospodarka nieobserwowana (GUS) (1)	257	255	282	320	372
Doszacowania IPAG (2)	153	169	167	191	218
Szara strefa (ujęcie IPAG) (1+2)	409	423	449	511	590
PKB skorygowany o szarą strefę w ujęciu IPAG	2275	2462	2494	2794	3122
Udział szarej strefy w skorygowanym PKB	18,0%	17,2%	18,0%	18,3%	18,9%

Źródło: Raport IPAG „Szara strefa 2022”

Udział szarej strefy w polskiej gospodarce w latach 2014 – 2022 przedstawiono na wykresie nr 106.

Wykres nr 106. Udział szarej strefy (w ujęciu IPAG) w polskiej gospodarce w latach 2014-2022

Legenda: pomarańczowa linia - niestabilna sytuacja geopolityczna (wojna w Ukrainie) – co może dodatkowo zwiększyć udział szarej strefy do 19,4% w 2022 r.

Źródło: Raport IPAG „Szara strefa 2022”

Według raportu, propagowanie i rozwój obrotu bezgotówkowego są skuteczną i sprawdzoną w wielu krajach metodą ograniczania rozmiarów szarej strefy. Wiadomo bowiem, że transakcje finansowe w szarej strefie są przeprowadzane wyłącznie za pośrednictwem gotówki, dzięki czemu nie pozostawia się dokumentów, czyli śladów, na podstawie których władze mogłyby stwierdzić fakt ukrywania prowadzenia działalności gospodarczej. Badania i statystyki wskazują na pozytywny wpływ na wzrost gospodarczy rezygnacji z gotówki na rzecz obrotu bezgotówkowego.

W czasie pandemii COVID-19 wzrosło znaczenie obrotu bezgotówkowego. W raporcie zaznaczono, że płatności bezgotówkowe skutecznie ograniczają zasięg szarej strefy i stymulują wzrost gospodarczy. Do większej popularności transakcji bezgotówkowych w Polsce przyczynił się, jak wskazano, wzrost zainteresowania zakupami przez internet oraz rozwój e-commerce. Względy bezpieczeństwa spowodowane pandemią COVID-19, zachęciły konsumentów do częstszego korzystania z kart zbliżeniowych i unikania, kiedy to możliwe, płatności banknotami i monetami.

Według autorów raportu perspektywy dalszego rozwoju obrotu bezgotówkowego są korzystne, aczkolwiek w niedługim czasie potencjał dalszego silnego wzrostu może zostać ograniczony przez bardzo wysokie nasycenie rynku takim rodzajem płatności.

9.6. Raport pt. „Cyberbezpieczny portfel”

W lipcu 2022 r. Warszawski Instytut Bankowości (WIB) oraz Związek Banków Polskich (ZBP) opublikowały kolejną edycję raportu „Cyberbezpieczny portfel”¹⁹¹. Dane z tego raportu pokazują, że korzystanie z usług bankowych i załatwianie spraw urzędowych tylko przez internet to dla większości Polaków codzienność, gdyż taką opinię deklaruje ponad 2/3 ankietowanych. Jak wynika z przywołanego w raporcie badania pt. „Postawy Polaków wobec cyberbezpieczeństwa 2022”, przeprowadzonego przez Instytut Badań Pollster na

¹⁹¹ <https://zbp.pl/aktualnosci/wydarzenia/Raport-Cyberbezpieczny-Portfel-2022>

zlecenie WIB, w ciągu ostatniego roku utrzymały się trendy korzystania z wielu rodzajów usług tylko w formie elektronicznej. Obecnie, oprócz spraw bankowych i urzędowych (67%), Polacy chętniej kupują już w internecie niż w stacjonarnych punktach. Głównie online kupowana jest odzież (34%) i sprzęt elektroniczny (23%), a co dziesiąty respondent wskazał na zakupy spożywcze i dostawy posiłków. Co ciekawe, o 4 p.p. (do 19%) wzrosła grupa badanych, która utrzymuje, że nie ma usług, z których korzysta wyłącznie w formie elektronicznej.

W dobie digitalizacji i konsumenckiej tendencji do przenoszenia spraw bankowych online, edukacja sektorowa w obszarze cyberzagrożeń przynosi efekty, a poziom wiedzy cyfrowej Polaków stopniowo rośnie. Jak pokazują dane „Poziom wiedzy finansowej Polaków”, z praktyką zachowań nie jest tak źle. Blisko 70% badanych umie, spośród czterech zachowań w zakresie użytkowania bankowości elektronicznej, wskazać niewłaściwą postawę - w opisanym przypadku chodziło o zainstalowanie aplikacji na komputerze, na prośbę telefonicznie kontaktującej się z nami osoby twierdzącej, że jest pracownikiem banku.

Prawie połowa respondentów (49%) stwierdziła, że aktywności podejmowane przez banki w celu upowszechnienia podstawowej wiedzy o przeciwdziałaniu zagrożeniom w sieci są prowadzone w sposób dość zrozumiały i względnie wystarczający. Niepokojący jest jednak fakt, że odnotowano relatywnie wysoki odsetek osób, które uważają inaczej (16%), oraz tych, które nie były w stanie jednoznacznie wypowiedzieć się w tej kwestii (17%).

Polacy od lat postrzegają banki jako liderów w obszarze cyberbezpieczeństwa, a 55% badanych uważa, że stosują one najwyższe standardy i raczej czują się spokojni o bezpieczeństwo swoich oszczędności.

Co ważne, Polacy dalej wyraźnie ufają bankom w obszarze cyberbezpieczeństwa, a odsetek odpowiedzi pozytywnych zwiększył się w stosunku do poprzedniej edycji raportu o 3 p.p. - z 54 do 57%. Na pytanie, czy czują się bezpiecznie, korzystając z bankowości elektronicznej, prawie $\frac{3}{4}$ ankietowanych odpowiedziało „raczej tak”. Dodatkowo, aż 17% jest przekonanych o swoim poczuciu bezpieczeństwa. Wynika z tego, że Polacy postrzegają banki jako liderów w zakresie cyberbezpieczeństwa. Dla porównania, na firmy technologiczne wskazała mniej niż jedna trzecia badanych, a podobnie jest z wojskiem i policją. Z kolei na firmy ubezpieczeniowe czy sklepy internetowe wskazało zaledwie 9% respondentów.

Z badania można się dowiedzieć, że 73% Polaków uważa, iż odpowiedzialność za bezpieczeństwo finansowych usług elektronicznych ponosi bank. Na klientów w tym przypadku wskazało 28% ankietowanych, a na państwo zaledwie 9%. Na pytanie o skłonność do ponoszenia dodatkowych, stałych miesięcznych opłat podnoszących poziom cyberbezpieczeństwa bankowania, czterech na dziesięciu badanych nie wyraziło zainteresowania taką usługą. Podobna grupa jest gotowa płacić, ale nie więcej niż kilka złotych miesięcznie. Jedynie co piąty respondent deklaruje chęć ponoszenia realnych kosztów takiej ochrony.

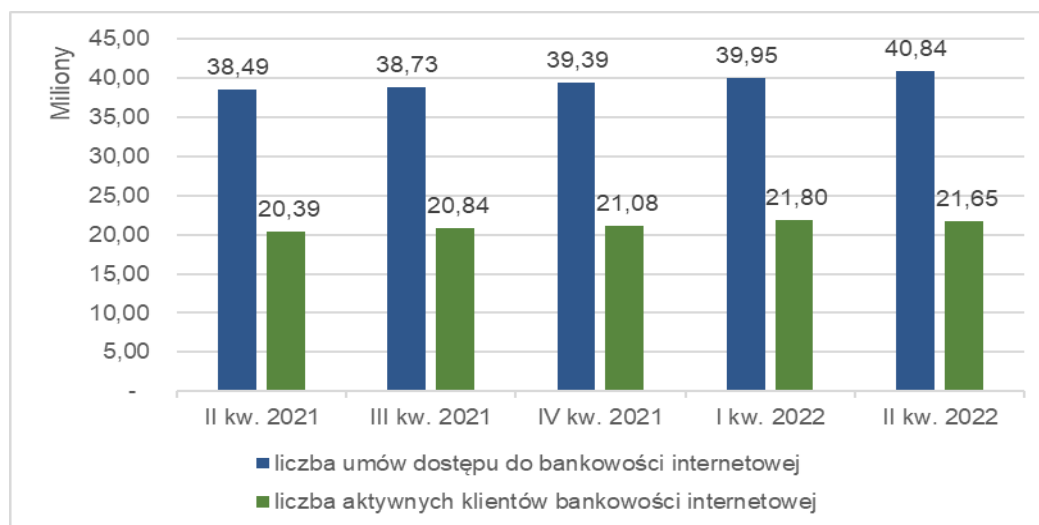
Badanie poruszyło także kwestię ochrony przed skutkami dezinformacji i szerzenia *fake newsów*. 47% Polaków zadeklarowało, że nie traktuje mediów społecznościowych jako głównego źródła wiedzy, a 33% respondentów czyta całą informację, a nie tylko nagłówek. Zaledwie 3 na 10 osób weryfikuje informacje w kilku źródłach różnego pochodzenia. To ważne wskazanie, które skłania do refleksji w kontekście obecnej sytuacji geopolitycznej na wschodzie Europy. Wojna w Ukrainie i rosyjska agresja potęguje działania dezinformacyjne, a Polacy o wpływie wojny na ich poczucie bezpieczeństwa w sieci wypowiadają się dość ogólnie. Silne obawy o bezpieczeństwo podzieliła 6,6% ankietowanych. Respondenci pytani o odczuwanie obaw w 16,5% odpowiedzieli „tak, raczej się boję”, a 40,7% z nich zaznaczyło odpowiedź „umiarkowanie”.

Wpływu wojny na bezpieczeństwo działań w internecie raczej nie obawia się 20,3% badanych, a 5,3% z nich w ogóle się go nie boi. Stosunkowo duży - bo 10,6% - jest też odsetek osób, które w ogóle się nad tym nie zastanawiały.

9.7. Raport pt. „NetB@nk – bankowość internetowa i mobilna, płatności bezgotówkowe (II kwartał 2022 r.)”

Według danych przedstawionych w raporcie „NetB@nk – bankowość internetowa i mobilna, płatności bezgotówkowe - II kw. 2022 r.”¹⁹² nadal wzrasta zarówno liczba rachunków klientów indywidualnych posiadających możliwość korzystania z bankowości elektronicznej, jak i klientów aktywnie z nich korzystających (logowanie przynajmniej raz w miesiącu). Na koniec II kw. 2022 r. liczba klientów posiadających możliwość korzystania z bankowości internetowej wyniosła 40,8 mln (wzrost o 3,7% w porównaniu do IV kw. 2021 r.), zaś liczba klientów aktywnych sięgnęła ponad 21,6 mln (wzrost o 2,7% w porównaniu do analogicznego okresu w 2021 r.). Liczbę klientów indywidualnych oraz aktywnych klientów bankowości internetowej przedstawia wykres nr 107.

Wykres nr 107. Liczba rachunków klientów indywidualnych mających zawartą umowę na korzystanie z usług bankowości internetowej i liczba aktywnych rachunków klientów indywidualnych w bankowości elektronicznej w okresie II kw. 2021 r. – II kw. 2022 r. (w mln)

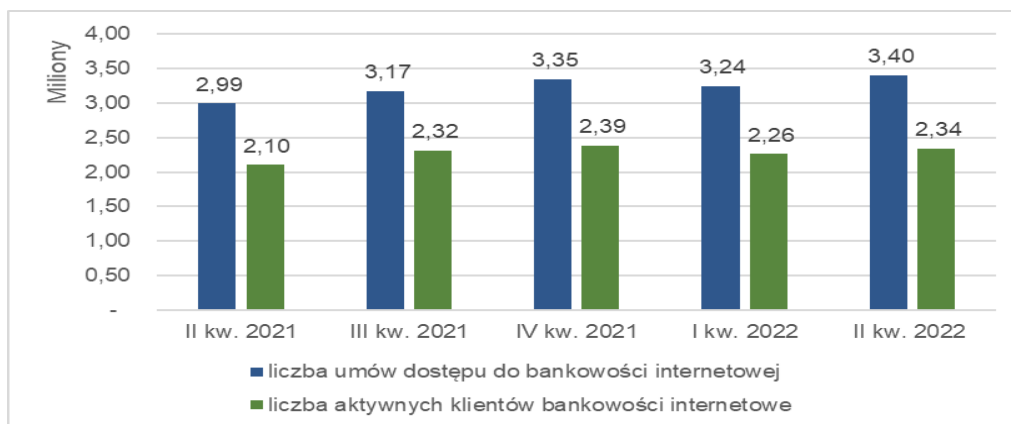

Źródło: opracowanie własne na podstawie raportu Netb@nk

Liczba klientów MŚP posiadających dostęp do bankowości internetowej wzrosła i na koniec II kw. 2022 r. wyniosła 3,4 mln (wzrost o 1,7% w porównaniu do IV kw. 2021 r.). Spadła natomiast liczba klientów z grupy MŚP aktywnie korzystających z bankowości elektronicznej – do 2,3 mln użytkowników, co oznacza spadek o 2,2% w stosunku do IV kw. 2021 r. (wykres nr 108).

¹⁹² [ZBP - Raport NetB@nk Q2/2022: Wysoki wzrost liczby klientów mobile only](#)

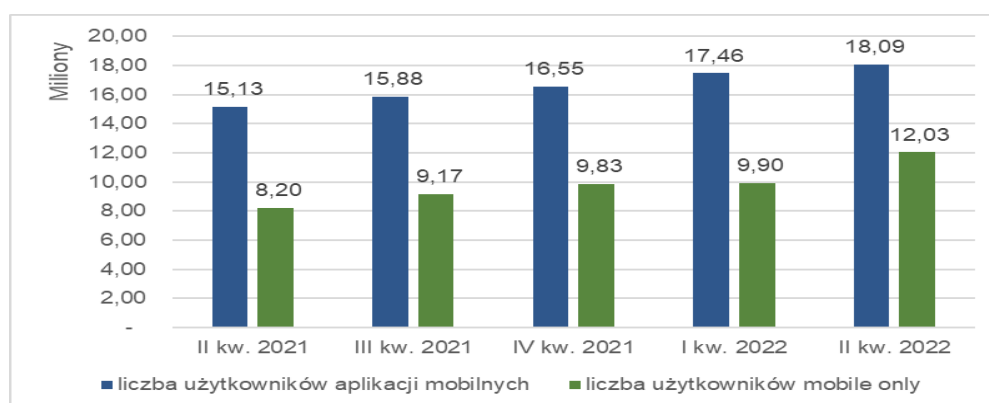
Wykres nr 108. Liczba rachunków klientów MŚP mających zawartą umowę korzystania z usług bankowości internetowej i liczba aktywnych rachunków klientów indywidualnych w bankowości elektronicznej w okresie II kw. 2021 r. – II kw. 2022 r. (w mln)

Źródło: opracowanie własne na podstawie raportu Netb@nk

Ponadto raport wskazuje na dalszy wzrost liczby klientów korzystających z usług bankowych za pośrednictwem zdalnych kanałów dostępu. Warto odnotować, że w II kw. 2022 r. liczba aktywnych użytkowników bankowych aplikacji mobilnych wyniosła ponad 18 mln, co stanowi wzrost o 9,3% – w porównaniu do IV kw. 2021 r. Wciąż zwiększa się także udział grupy użytkowników typu *mobile only*¹⁹³ w liczbie klientów indywidualnych, którzy aktywnie korzystają z bankowości mobilnej – na koniec II kw. 2022 r. ich liczba wzrosła do ponad 12 mln, co stanowi wzrost o 22,4% w porównaniu do IV kw. 2021 r. Zgodnie z danymi przedstawionymi w raporcie, na koniec II kw. 2022 r. aż 67% użytkowników bankowości mobilnej stanowiło grupę *mobile only*. Liczbę aktywnych użytkowników aplikacji mobilnych oraz liczbę użytkowników *mobile only* przedstawia wykres nr 109.

Wykres nr 109. Liczba aktywnych użytkowników aplikacji mobilnych oraz liczba aktywnych użytkowników *mobile only* w okresie II kw. 2021 r. – II kw. 2022 r. (w mln)

Źródło: opracowanie własne na podstawie raportu Netb@nk

¹⁹³ Użytkownik *mobile only* - osoba logująca się przynajmniej raz w miesiącu w aplikacji mobilnej przy jednoczesnym braku logowania się do bankowości elektronicznej.

Wykaz stosowanych skrótów

- AISP** - Account Information Service Provider - dostawca usługi dostępu do rachunku płatniczego
- AMI-Pay** - *Advisory Group on Market Infrastructures for Payments* - grupa doradcza, która wspomaga Eurosystem w promowaniu sprawnego działania infrastruktury rynków finansowych, ułatwiając aktywny dialog z uczestnikami rynku i operatorami infrastruktury rynków finansowych w celu wspierania integracji rynku finansowego w dziedzinie płatności oraz doradzania w zakresie infrastruktury rynkowej zarządzanej przez Eurosystem i powiązanych z nią projektów
- AML** - *anti-money laundering* – przeciwdziałanie praniu pieniędzy
- API** – *Application Programming Interface* – interfejs dostępowy
- ARM** – *Approved Reporting Mechanism* - zatwierdzony mechanizm sprawozdawczy; usługa ARM polega na przekazywaniu do organu nadzoru informacji o szczegółach transakcji zawieranych w obrocie instrumentami finansowymi, w imieniu podmiotów, na które obowiązek dokonywania takich zgłoszeń nakłada rozporządzenie (UE) nr 600/2014 (MiFIR)
- ARO** – *Asset Recovery Office* - biuro ds. odzyskiwania mienia (pojęcie występujące w dyrektywie 2019/1153 ustanawiającej zasady ułatwiające korzystanie z informacji finansowych i innych informacji w celu zapobiegania niektórym przestępstwom, ich wykrywania, prowadzenia dochodzeń w ich sprawie lub ich ścigania oraz uchylającej decyzję Rady 2000/642/WSiSW)
- A2A** - Application-to-Application
- BGK** – Bank Gospodarstwa Krajowego
- BIP** - Biuletyn Informacji Publicznej
- BIS** – Bank Rozrachunków Międzynarodowych
- BUP** – Biuro Usług Publicznych
- B2B** - *Business to Business* - relacje występujące między dwoma lub więcej przedsiębiorstwami
- CATI** - *Computer-Assisted Telephone Interview* - wspomagany komputerowo wywiad telefoniczny
- CAWI** - *Computer-Assisted Web Interview* - wspomagany komputerowo wywiad za pośrednictwem strony internetowej
- CBDC** - Central Bank Digital Currency - pieniądz cyfrowy banku centralnego
- CCP** – *Central Counterparty* - partner centralny, tj. podmiot, który staje się jedynym kupującym dla wszystkich sprzedających i jedynym sprzedającym dla wszystkich kupujących
- CDPW** – Centralny Depozyt Papierów Wartościowych
- CIT** - Cash In Transit – firmy transportujące gotówkę
- CGS** – *Continuous Gross Settlement* – ciągły rozrachunek brutto
- CNP** - Card Not Present – bez fizycznej obecności karty
- CPMI** - Committee on Payments and Market Infrastructures – Komitet ds. Płatności i Infrastruktur Rynkowych w Banku Rozrachunków Międzynarodowych
- CROE** – Cyber Resilience Oversight Expectations for Financial Market Infrastructures - Wymagania nadzorcze w zakresie odporności cybernetycznej dla infrastruktur rynku finansowego
- CSDR** - *Central Securities Depositories Regulation* - Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady UE w sprawie usprawnienia rozrachunku papierów wartościowych w Unii Europejskiej i w sprawie centralnych depozytów papierów wartościowych oraz zmieniające dyrektywy 98/26/WE i 2014/65/UE oraz rozporządzenie (UE) nr 236/2012
- DCA** – *Dedicated Cash Accounts* – Dedykowane Rachunki Pieniężne, otwierane na platformie T2S (T2S DCA) lub platformie TIPS (TIPS DCA)

- DES** – Departament Emisyjno-Skarbcowy NBP
- DEW** – Departament Edukacji i Wydawnictw NBP
- DIT** – Departament Informatyki i Telekomunikacji NBP
- DOK** – Departament Operacji Krajowych NBP
- DORA** – *Digital Operational Resilience Act*
- DSP** – Departament Systemu Płatniczego NBP
- EACHA** – *European Automated Clearing House Association* - Europejskie Stowarzyszenie Izb Rozliczeniowych
- EBA** – *European Banking Authority* - Europejski Urząd Nadzoru Bankowego
- EBC** – Europejski Bank Centralny
- EMIR** – *European Market Infrastructure Regulation* – Rozporządzenie w sprawie instrumentów pochodnych będących przedmiotem obrotu poza rynkiem regulowanym, kontrahentów centralnych i repozytoriów transakcji
- EMV** – *Europay, Mastercard, Visa* – standard określający specyfikację techniczną dla obrotu kartowego, z wykorzystaniem kart elektronicznych z mikroprocesorem
- EOG** – Europejski Obszar Gospodarczy
- EPI** – *European Payment Initiative* – Europejska Inicjatywa Płatności
- ESBC** – Europejski System Banków Centralnych
- ESMA** – *European Securities and Markets Authority* - Europejski Urząd Nadzoru Giełd i Papierów Wartościowych
- FCA** - *Financial Conduct Authority* - Urząd Nadzoru Finansowego w Wielkiej Brytanii
- FIS** - *Fidelity National Information Services, Inc.*
- GIIF** – Generalny Inspektor Informacji Finansowej
- GPW** – Giełda Papierów Wartościowych
- G2C** – *Government to Citizen* - relacje występujące między administracją a obywatelami
- IOSCO** - *International Organization of Securities Commissions* - Międzynarodowa Organizacja Komisji Papierów Wartościowych
- IRGiT S.A.** – Izba Rozliczeniowa Giełd Towarowych S.A.
- IRGiT SRF** – system rozliczeń i rozrachunku papierów wartościowych prowadzony przez IRGiT S.A.
- ISO** – *International Organization for Standardization* - Międzynarodowa Organizacja Normalizacyjna
- KDPW S.A.** – Krajowy Depozyt Papierów Wartościowych S.A.
- KDPW_CCP S.A.** – izba rozliczeniowa prowadząca działalność w zakresie rozliczania transakcji zawieranych na krajowym rynku finansowym, posiadająca status kontrahenta centralnego (CCP), który z chwilą przyjęcia transakcji do rozliczenia wstępnie w prawa i obowiązki pierwotnych stron transakcji, stając się kupującym dla każdego sprzedającego i sprzedającym dla każdego kupującego
- KE** – Komisja Europejska
- KGI AMI-Pay** – Krajowa Grupa Interesariuszy AMI-Pay – grupa powołana w celu wspierania grupy AMI-Pay, funkcjonująca pod auspicjami Związku Banków Polskich. W marcu 2018 r. zastąpiła Krajową Grupę Użytkowników TARGET2
- KGU SORBNET2** – Krajowa Grupa Użytkowników SORBNET2
- KIP** - Krajowa Instytucja Płatnicza
- KIR** – Krajowa Izba Rozliczeniowa
- KNF** – Komisja Nadzoru Finansowego
- KSKOK** – Krajowa Spółdzielcza Kasa Oszczędnościowo-Kredytowa
- KSR** - Krajowy System Rozliczeń prowadzony przez Fiserv Polska S.A.

- MF** – Ministerstwo Finansów
- MiFID** – Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2014/65/UE z dnia 15 maja 2014 r. w sprawie rynków instrumentów finansowych oraz zmieniająca dyrektywę 2002/92/WE i dyrektywę 2011/61/UE
- MiFIR** - Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 600/2014 z dnia 15 maja 2014 r. w sprawie rynków instrumentów finansowych oraz zmieniające rozporządzenie (EU) nr 648/2012
- MIP** – Mała Instytucja Płatnicza
- MIPC** - Market Infrastructure and Payments Committee - Komitet ds. Infrastruktury Rynkowej i Płatności w Europejskim Banku Centralnym
- MMS2** – Moduł monitorujący system SORBNET2 – aplikacja udostępniana przez NBP uczestnikom systemu SORBNET2 umożliwiająca monitorowanie zleceń i zarządzanie rachunkiem
- MOTO** - Mail Order/Telephone Order - transakcje dokonywane przez e-mail lub/i telefon
- MO/TO/IO** - Mail Order/Telephone Order/Internet Order – transakcje dokonywane przez e-mail, telefon lub internet
- MŚP** – małe i średnie przedsiębiorstwa
- MSWiA** - Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji
- NBP** – Narodowy Bank Polski
- NFC** - *Near Field Communication* – krótkozasięgowy, wysokoczęstotliwościowy, radiowy standard komunikacji pozwalający na bezprzewodową wymianę danych
- OCT** - Original Credit Transaction - pierwotna transakcja kredytowa w ramach usługi Visa Direct
- OECD** – *Organisation for Economic Cooperation and Development* - Organizacja Współpracy Gospodarczej i Rozwoju
- PISP** – *Payment Initiation Service Provider* - dostawca usługi inicjowania transakcji płatniczej
- PKB** - Produkt Krajowy Brutto
- POS** – *point of sale* – punkt handlowo-usługowy
- p.p.** – punkt procentowy
- PPM** - *Pieces Per Million* - wskaźnik obrazujący skalę fałszerstw znaków pieniężnych, określający liczbę fałszywych znaków pieniężnych przypadającą na 1 milion znaków pieniężnych w obrocie gotówkowym
- PSD2** - Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2015/2366 z dnia 25 listopada 2015 r. w sprawie usług płatniczych w ramach rynku wewnętrznego, zmieniająca dyrektywy 2002/65/WE, 2009/110/WE, 2013/36/UE i rozporządzenie (UE) nr 1093/2010 oraz uchylająca dyrektywę 2007/64/WE
- PSP** – Polski Standard Płatności
- P2P** – *person-to-person* – płatność (transakcja) dokonywana pomiędzy osobami fizycznymi
- QR** - *Quick Response* – alfanumeryczny, dwuwymiarowy, matrycowy, kwadratowy kod graficzny
- RCL** - Rządowe Centrum Legislacji
- RP** - Rzeczpospolita Polska
- RPW** – Rejestr Papierów Wartościowych funkcjonujący do dnia 12 kwietnia 2015 r.
- RTGS** – *Real Time Gross Settlement* - rozrachunek brutto w czasie rzeczywistym
- RTS** – *Regulatory Technical Standards* – regulacyjne standardy techniczne w formie rozporządzeń lub decyzji Komisji Europejskiej mające charakter wyłącznie techniczny
- SCA** - *Strong Customer Authentication* – silne uwierzytelnianie klienta
- SCT** – SEPA Credit Transfer (polecenie przelewu w standardzie SEPA)
- SDD** – SEPA Direct Debit (polecenie zapłaty w standardzie SEPA)
- SEPA** – Single Euro Payment Area - Jednolity Obszar Płatności w Euro
- SIM** - *Subscriber Identity Module* - plastikowa karta chipowa z wbudowaną pamięcią i mikroprocesorem

SInF – System Informacji Finansowej
SKARBNET4 – system rozrachunku papierów wartościowych prowadzony przez NBP funkcjonujący od dnia 13 kwietnia 2015 r.
SKOK – Spółdzielcza Kasa Oszczędnościowo-Kredytowa
SMS – Short Message Service
SORBNET – System Obsługi Rachunków Banków – wersja sieciowa, polski system RTGS dla płatności w złotych, funkcjonujący do dnia 9 czerwca 2013 r.
SORBNET2 – polski system RTGS dla płatności w złotych, funkcjonujący od dnia 10 czerwca 2013 r.
SORBNET-EURO – polski system RTGS dla płatności w euro, funkcjonujący do dnia 18 listopada 2011 r.
STIR – System Teleinformatyczny Izby Rozliczeniowej
SWIFT – *Society for Worldwide Interbank Financial Telecommunication* - Stowarzyszenie na Rzecz Światowej Międzybankowej Telekomunikacji Finansowej
T2S – TARGET2-Securities – paneuropejska platforma rozrachunku papierów wartościowych
TARGET2 - *Trans-European Automated Real-Time Gross Settlement Express Transfer System* – transeuropejski zautomatyzowany błyskawiczny system rozrachunku brutto w czasie rzeczywistym
TARGET2-NBP – polski komponent systemu TARGET2
TBSP - platforma Treasury BondSpot Poland
TGE - Towarowa Giełda Energii
TIPS - *TARGET Instant Payment Settlement* – usługa rozrachunku płatności natychmiastowych w euro w systemie TARGET2
UE – Unia Europejska
UOKiK – Urząd Ochrony Konkurencji i Konsumentów
UUP – ustawa o usługach płatniczych
VAN – Virtual Account Number
WIB – Warszawski Instytut Bankowości
WIBOR - Warsaw Interbank Offered Rate
ZBP - Związek Banków Polskich

Spis schematów

Schemat nr 1. Podział uczestników systemu płatniczego	16
Schemat nr 2. Rola NBP w systemie płatniczym	16

Spis wykresów

Wykres nr 1. Liczba zleceń zrealizowanych w systemie SORBNET i SORBNET2 w kolejnych półroczach w latach 2012 – 2022 (w tys. sztuk).....	20
Wykres nr 2. Wartość zleceń zrealizowanych w systemie SORBNET i SORBNET2 w kolejnych półroczach w latach 2012 – 2022 (w bln zł).....	21
Wykres nr 3. Średnia dzienna liczba zleceń zrealizowanych w systemie SORBNET i SORBNET2 w kolejnych półroczach w latach 2012 – 2022	21
Wykres nr 4. Średnia wartość pojedynczego zlecenia zrealizowanego w systemie SORBNET i SORBNET2 w kolejnych półroczach w latach 2012 – 2022 (w mln zł).....	22
Wykres nr 5. Liczba zleceń w euro zrealizowanych w kolejnych półroczach w latach 2012 – 2022 w systemie TARGET2-NBP (w tys. sztuk).....	26
Wykres nr 6. Średnia dzienna liczba zleceń w euro zrealizowanych w kolejnych półroczach w latach 2012 – 2022 w systemie TARGET2-NBP	26
Wykres nr 7. Wartość zleceń w euro zrealizowanych w kolejnych półroczach w latach 2012 – 2022 w systemie TARGET2-NBP (w mld euro).....	27
Wykres nr 8. Średnia wartość jednego zlecenia w euro w kolejnych półroczach w latach 2012 – 2022 w systemie TARGET2-NBP	27
Wykres nr 9. Średnia dzienna liczba zleceń zrealizowanych w systemie Elixir w kolejnych półroczach od 2013 r. (w mln sztuk).....	30
Wykres nr 10. Średnia wartość pojedynczego zlecenia zrealizowanego w systemie Elixir w kolejnych półroczach od 2013 r. (w tys. zł).....	31
Wykres nr 11. Średnia dzienna liczba zleceń zrealizowanych w systemie Euro Elixir w kolejnych półroczach od 2013 r. (w tys. sztuk)	32
Wykres nr 12. Średnia wartość pojedynczego zlecenia zrealizowanego w systemie Euro Elixir w kolejnych półroczach od 2013 r. (w tys. euro).....	33
Wykres nr 13. Procentowy udział wartości obrotów realizowanych w systemie Euro Elixir w podziale na kraje	35
Wykres nr 14. Procentowy udział liczby transakcji realizowanych w systemie Euro Elixir w podziale na kraje	35
Wykres nr 15. Średnia dzienna liczba zleceń w systemie Express Elixir w kolejnych półroczach od 2013 r..	36
Wykres nr 16. Średnia wartość pojedynczego zlecenia zrealizowanego w systemie Express Elixir w kolejnych półroczach od 2013 r. (w zł).....	37
Wykres nr 17. Udział zleceń rozliczanych w godzinach funkcjonowania systemu Express Elixir w kolejnych pięciu ostatnich półroczach od I półrocza 2020 r.....	38
Wykres nr 18. Udział zleceń rozliczanych w poszczególnych dniach tygodnia w systemie Express Elixir w kolejnych trzech półroczach od I półrocza 2021 r.....	38
Wykres nr 19. Średnia dzienna liczba zleceń w systemie BlueCash w kolejnych półroczach od 2013 r.	40
Wykres nr 20. Średnia wartość pojedynczego zlecenia zrealizowanego w systemie BlueCash w kolejnych półroczach od II półrocza 2013 r. (w zł).....	41
Wykres nr 21. Udział zleceń rozliczanych w różnych godzinach funkcjonowania systemu BlueCash w kolejnych pięciu okresach półrocznych od I półrocza 2020 r.....	41

Wykres nr 22. Udział zleceń rozliczanych w poszczególnych dniach tygodnia w systemie BlueCash w kolejnych trzech półroczach od I półrocza 2021 r.....	42
Wykres 23. Średnia dzienna liczba zleceń w systemie BLIK w kolejnych okresach półrocznych od 2015 r. .	44
Wykres 24. Średnia wartość pojedynczego zlecenia w systemie BLIK w kolejnych okresach półrocznych od 2015 r. (w zł)	45
Wykres nr 25. Liczba zleceń w systemie BLIK w poszczególnych dniach tygodnia w kolejnych trzech półroczach od I półrocza 2021 r.	45
Wykres nr 26. Liczba transakcji przeprowadzonych w poszczególnych kategoriach w systemie BLIK w II półroczu 2021 r. oraz w I półroczu 2022 r.	47
Wykres nr 27. Liczba urządzeń akceptujących w systemie BLIK na koniec ostatnich trzech półroczy od I półrocza 2021 r.	48
Wykres 28. Średnia dzienna liczba zleceń w systemie KSR na przestrzeni kolejnych półroczy od I półrocza 2017 r.....	50
Wykres 29. Średnia wartość pojedynczego zlecenia w systemie KSR na przestrzeni kolejnych półroczy od I półrocza 2017 r. (w zł)	51
Wykres 30. Liczba zleceń w systemie KSR w poszczególnych dniach tygodnia na przestrzeni ostatnich trzech półroczy od I półrocza 2021 r.	51
Wykres 31. Liczba transakcji przeprowadzonych w systemie KSR w II półroczu 2021 r. oraz w I półroczu 2022 r. w podziale na transakcje gotówkowe i bezgotówkowe.....	52
Wykres 32. Wartość (w mld zł) transakcji przeprowadzonych w systemie KSR w II półroczu 2021 r. oraz w I półroczu 2022 r. w podziale na transakcje gotówkowe i bezgotówkowe	53
Wykres nr 33. Średnia dzienna liczba realizowanych zleceń w systemach płatności w I półroczu 2022 r.	54
Wykres nr 34. Średnia wartość zlecenia płatniczego realizowanego w systemach płatności w I półroczu 2022 r. (dla celów porównawczych wartość na wykresie została wyrażona w walucie krajowej, przy przeliczeniu zastosowano kurs średnioważony NBP)	55
Wykres nr 35. Liczba transakcji rozliczonych w systemach prowadzonych przez KDPW_CCP S.A.	58
Wykres nr 36. Wartość transakcji rozliczonych w systemach prowadzonych przez KDPW_CCP S.A.	59
Wykres nr 37. Liczba operacji zaewidencjonowanych w systemie rozrachunku prowadzonym przez KDPW S.A.....	61
Wykres nr 38. Wartość operacji zaewidencjonowanych w systemie rozrachunku prowadzonym przez KDPW S.A.....	62
Wykres nr 39. Liczba transakcji bonami skarbowymi i bonami pieniężnymi NBP	63
Wykres nr 40. Wartość transakcji bonami skarbowymi i bonami pieniężnymi NBP	64
Wykres nr 41. Liczba punktów przyjmujących wpłaty na rachunki bankowe w latach 2013 – 2022	70
Wykres nr 42. Liczba transakcji rejestrowanych przez firmy przyjmujące wpłaty na rachunki bankowe w latach 2013-2022	70
Wykres nr 43. Wartość wpłat na rachunki bankowe zrealizowanych za pośrednictwem punktów przyjmujących wpłaty na rachunki bankowe w latach 2013 – 2022	71
Wykres nr 44. Liczba przekazów pieniężnych otrzymanych z zagranicy za pośrednictwem podmiotów realizujących przekazy pieniężne do Polski w latach 2013 – 2022.....	72
Wykres nr 45. Wartość przekazów pieniężnych otrzymanych z zagranicy za pośrednictwem podmiotów realizujących przekazy pieniężne do Polski w latach 2013 – 2022 (w mln zł).....	73
Wykres nr 46. Liczba transakcji płatniczych zrealizowanych w schematach płatniczych (w mld szt.)	74
Wykres nr 47. Wartość transakcji płatniczych zrealizowanych w schematach płatniczych (w mld zł)	74

Wykres nr 48. Liczba bankomatów oraz wpłatomatów na koniec kolejnych półroczy od I półrocza 2012 r.	76
Wykres nr 49. Liczba transakcji przeprowadzonych w bankomatach oraz udział wypłat gotówki w kolejnych półroczach od I półrocza 2012 r. (w mln, na terytorium RP)	77
Wykres nr 50. Wartość transakcji przeprowadzonych w bankomatach oraz udział wypłat gotówki w kolejnych półroczach od I półrocza 2012 r. (w mld zł, na terytorium RP)	78
Wykres nr 51. Średnia wartość transakcji przeprowadzonych w bankomatach oraz średnia wartość wypłaty gotówki w kolejnych półroczach od I półrocza 2012 r. (w zł; na terytorium RP)	79
Wykres nr 52. Średnia dzienna liczba transakcji wypłat gotówkowych w bankomatach w poszczególnych półroczach w latach 2012 - 2022 (w mln)	79
Wykres nr 53. Średnia dzienna wartość wypłat gotówkowych w bankomatach w poszczególnych półroczach w latach 2012-2022 (w mln zł)	80
Wykres nr 54. Liczba akceptantów działających w Polsce na koniec kolejnych półroczy od 2018 r.	81
Wykres nr 55. Liczba punktów handlowo-usługowych wyposażonych w terminale POS na koniec kolejnych półroczy od 2018 r.	82
Wykres nr 56. Liczba terminali POS na koniec kolejnych półroczy od 2018 r.	82
Wykres nr 57. Liczba transakcji kartowych w terminalach POS w kolejnych półroczach od 2018 r.	83
Wykres nr 58. Wartość transakcji kartowych w terminalach POS w kolejnych półroczach od 2018 r.	84
Wykres nr 59. Liczba punktów sprzedaży w sieci internet na koniec kolejnych półroczy od 2018 r.	84
Wykres nr 60. Liczba transakcji sprzedaży w internecie z wykorzystaniem karty płatniczej na rynku polskim na koniec kolejnych półroczy od 2018 r.	85
Wykres nr 61. Wartość transakcji sprzedaży w internecie na rynku polskim na koniec kolejnych półroczy od 2018 r.	86
Wykres nr 62. Liczba (w tys.) punktów handlowo-usługowych udostępniających wypłaty sklepowe - <i>cash back</i> w kolejnych półroczach od 2018 r.	87
Wykres nr 63. Liczba (w mln szt.) wypłat sklepowych (ang. <i>cash back</i>) w kolejnych półroczach od 2018 r.	87
Wykres nr 64. Wartość (w mln zł) wypłat sklepowych (ang. <i>cash back</i>) w kolejnych półroczach od 2018 r.	88
Wykres nr 65. Średnia wartość (w zł) transakcji <i>cash back</i> w kolejnych półroczach od 2018 r.	88
Wykres nr 66. Liczba rachunków bieżących rozliczeniowych osób fizycznych prowadzonych przez banki (w mln) w okresie czerwiec 2012 r. – czerwiec 2022 r.	90
Wykres nr 67. Średnia liczba transakcji bezgotówkowych na jednym rachunku bankowym w okresie czerwiec 2012 – czerwiec 2022	91
Wykres nr 68. Liczba kart płatniczych w Polsce na koniec kolejnych okresów półrocznych od 2018 r.	93
Wykres nr 69. Liczba kart kredytowych w Polsce na koniec kolejnych okresów półrocznych od 2018 r.	94
Wykres nr 70. Struktura wydanych kart w podziale na karty debetowe, kredytowe, obciążeniowe i przedpłacone na koniec I półrocza 2018 r. oraz I półrocza 2022 r.	94
Wykres nr 71. Liczba wyemitowanych kart zbliżeniowych oraz udział kart zbliżeniowych w liczbie wszystkich kart płatniczych na koniec kolejnych półroczy od 2018 r.	95
Wykres nr 72. Liczba transakcji zbliżeniowych oraz ich udział w liczbie transakcji bezgotówkowych dokonanych kartami na terytorium RP w kolejnych półroczach od 2018 r.	96
Wykres nr 73. Wartość transakcji zbliżeniowych oraz ich udział w wartości transakcji bezgotówkowych przeprowadzonych kartami na terytorium RP w kolejnych półroczach od 2018 r.	96
Wykres nr 74. Liczba terminali POS przystosowanych do akceptacji kart zbliżeniowych na koniec kolejnych półroczy od 2018 r.	97

Wykres nr 75. Średnia dzienna liczba (w mln) transakcji bezgotówkowych zrealizowanych kartami zbliżeniowymi od 2018 r.	97
Wykres nr 76. Średnia wartość pojedynczej transakcji zbliżeniowej w kolejnych półroczach od I półrocza 2018 r. (w zł)	98
Wykres nr 77. Liczba transakcji (gotówkowych i bezgotówkowych) dokonywanych kartami w kolejnych półroczach od 2018 r.	98
Wykres nr 78. Wartość transakcji dokonywanych kartami w kolejnych półroczach od I półrocza 2018 r.	99
Wykres nr 79. Liczba transakcji bezgotówkowych oraz ich udział procentowy w stosunku do wszystkich transakcji przeprowadzonych kartami płatniczymi w kolejnych okresach półrocznych od 2018 r.	100
Wykres nr 80. Wartość bezgotówkowych transakcji kartami oraz ich udział procentowy w stosunku do wszystkich transakcji przeprowadzonych kartami płatniczymi w kolejnych okresach półrocznych od 2018 r.	100
Wykres nr 81. Średnia wartość pojedynczej transakcji bezgotówkowej przeprowadzonej przy użyciu karty płatniczej w kolejnych okresach półrocznych od 2018 r.	101
Wykres nr 82. Liczba poleceń przelewu w Polsce realizowanych w okresach półrocznych od I półrocza 2015 r.	102
Wykres nr 83. Liczba poleceń zapłaty w Polsce realizowanych w okresach półrocznych od I półrocza 2015 r.	103
Wykres nr 84. Liczba oszustw wg banków i agentów rozliczeniowych w latach 2013 – 2022	115
Wykres nr 85. Liczba operacji oszukańczych z wykorzystaniem kart płatniczych w poszczególnych półroczach w latach 2013 – 2022 w podziale na rodzaje operacji oszukańczych – dane od banków	116
Wykres nr 86. Struktura operacji oszukańczych kartami płatniczymi według liczby w II półroczu 2021 r. oraz I półroczu 2022 r. – dane od banków	116
Wykres nr 87. Struktura operacji oszukańczych dokonanych na terytorium RP oraz poza terytorium RP według liczby w II półroczu 2021 r. oraz I półroczu 2022 r. – dane od banków	117
Wykres nr 88. Wartość operacji oszukańczych z wykorzystaniem kart płatniczych w poszczególnych półroczach w latach 2013 – 2022 w podziale na rodzaje operacji oszukańczych (w zł) – dane od banków ..	118
Wykres nr 89. Struktura operacji oszukańczych kartami płatniczymi według wartości w II półroczu 2021 r. oraz I półroczu 2022 r. – dane od banków	118
Wykres nr 90. Struktura operacji oszukańczych dokonanych na terytorium RP oraz poza terytorium RP według wartości w II półroczu 2021 r. oraz I półroczu 2022 r. – dane od banków	119
Wykres nr 91. Liczba operacji oszukańczych z wykorzystaniem kart płatniczych w poszczególnych półroczach w latach 2013 – 2022 – dane od agentów rozliczeniowych	120
Wykres nr 92. Struktura operacji oszukańczych dokonanych instrumentami wydanyymi na terytorium RP oraz poza terytorium RP według liczby w II półroczu 2021 r. oraz I półroczu 2022 r. – dane od agentów rozliczeniowych	120
Wykres nr 93. Wartość operacji oszukańczych z wykorzystaniem kart płatniczych w poszczególnych półroczach w latach 2013 – 2022 – dane od agentów rozliczeniowych	121
Wykres nr 94. Struktura operacji oszukańczych dokonanych instrumentami wydanyymi na terytorium RP oraz poza terytorium RP według wartości w II półroczu 2021 r. oraz I półroczu 2022 r. – dane od agentów rozliczeniowych	121
Wykres nr 95. Wielkość pieniądza gotówkowego w obiegu (poza kasami banków) w latach 2015-2022 (w mld zł)	124

Wykres nr 96. Udział wielkości pieniądza gotówkowego w obiegu (poza kasami banków) w M1 w latach 2015-2022 (w %)	125
Wykres nr 97. Wielkość depozytów na żądanie gospodarstw domowych w latach 2015 - 2022 (w mld zł)	126
Wykres nr 98. Udział depozytów na żądanie gospodarstw domowych w M1 w latach 2015 - 2022 (w %)	127
Wykres nr 99. Wartościowy udział nominałów 500 – 100 zł w obiegu wg stanu na koniec 2020 r., 2021 r. i 30.06.2022 r.	129
Wykres nr 100. Wartościowy udział nominałów 50 – 10 zł w obiegu wg stanu na koniec, 2020 r., 2021 r. i 30.06.2022 r.	130
Wykres nr 101. Kształtowanie się wartości pobrań z NBP i odprowadzeń do NBP waluty polskiej w I półroczu 2022 r. (w mld zł)	130
Wykres nr 102. Pobrania z oddziałów okręgowych NBP (porównanie średnich dziennych): okres od dnia 24 lutego do dnia 7 marca 2022 vs. 2021 r. - wielokrotność	131
Wykres nr 103. Łączna liczba wykonanych ekspertyz oraz sporządzonych opinii w NBP i liczba stwierdzonych fałszyfikatów znaków pieniężnych dla wniosków nadesłanych w I półroczu 2021 r. i dla wniosków/postanowień nadesłanych w I półroczu 2022 r.	138
Wykres nr 104. Udział fałszyfikatów banknotów lub monet w obiegu (szt./mln) – wskaźnik PPM	138
Wykres nr 105. Liczba banknotów zatrzymanych we wpłatomatach vs liczba stwierdzonych fałszyfikatów w I półroczu 2021 r. i w I półroczu 2022 r.	139
Wykres nr 106. Udział szarej strefy (w ujęciu IPAG) w polskiej gospodarce w latach 2014-2022	180
Wykres nr 107. Liczba rachunków klientów indywidualnych mających zawartą umowę na korzystanie z usług bankowości internetowej i liczba aktywnych rachunków klientów indywidualnych w bankowości elektronicznej w okresie II kw. 2021 r. – II kw. 2022 r. (w mln)	182
Wykres nr 108. Liczba rachunków klientów MŚP mających zawartą umowę korzystania z usług bankowości internetowej i liczba aktywnych rachunków klientów indywidualnych w bankowości elektronicznej w okresie II kw. 2021 r. – II kw. 2022 r. (w mln)	183
Wykres nr 109. Liczba aktywnych użytkowników aplikacji mobilnych oraz liczba aktywnych użytkowników <i>mobile only</i> w okresie II kw. 2021 r. – II kw. 2022 r. (w mln)	183

Spis tabel

Tabela nr 1. Porównanie liczby zleceń zrealizowanych w systemie SORBNET2 w I półroczu 2022 r. i II półroczu 2021 r.	22
Tabela nr 2. Porównanie wartości zleceń zrealizowanych w systemie SORBNET2 w I półroczu 2022 r. i II półroczu 2021 r.	23
Tabela nr 3. Porównanie liczby zleceń zrealizowanych w systemie TARGET2-NBP w I półroczu 2022 i II półroczu 2021 r.	28
Tabela nr 4. Porównanie wartości zleceń zrealizowanych w systemie TARGET2-NBP w I półroczu 2022 i II półroczu 2021 r.	28
Tabela nr 5. Porównanie liczby i wartości zleceń zrealizowanych w systemie Elixir w II półroczu 2021 r. oraz w I półroczu 2022 r.	31
Tabela nr 6. Porównanie liczby i wartości zleceń zrealizowanych w systemie Euro Elixir w II półroczu 2021 r. oraz w I półroczu 2022 r.	34
Tabela nr 7. Porównanie liczby i wartości zleceń zrealizowanych w systemie Express Elixir w II półroczu 2021 r. oraz w I półroczu 2022 r.	39
Tabela nr 8. Porównanie liczby i wartości zleceń zrealizowanych w systemie BlueCash w II półroczu 2021 r. oraz w I półroczu 2022 r.	42
Tabela nr 9. Wartość i liczba zleceń w systemie BLIK w II półroczu 2021 r. oraz w I półroczu 2022 r.	48
Tabela nr 10. Wartość i liczba zleceń w systemie KSR w II półroczu 2021 r. oraz w I półroczu 2022 r.	53
Tabela nr 11. Porównanie średniej dziennej liczby realizowanych zleceń w systemach płatności w II półroczu 2021 r. i w I półroczu 2022 r.	56
Tabela nr 12. Porównanie średniej wartości zlecenia płatniczego realizowanego w systemach płatności w II półroczu 2021 r. i I w półroczu 2022 r.	56
Tabela nr 13. Liczba banków, SKOK-ów, placówek Poczty Polskiej oraz pośredników finansowych przyjmujących wpłaty na rachunki bankowe wg stanu na koniec grudnia 2021 r. i czerwca 2022 r.	68
Tabela nr 14. Liczba podmiotów przyjmujących wpłaty na rachunki bankowe, liczba i wartość wpłat dokonanych w latach 2013 – 2022.	69
Tabela nr 15. Przekazy pieniężne zrealizowane w obrocie międzynarodowym w latach 2013 – 2022.	72
Tabela nr 16. Porównanie liczby i wartości transakcji płatniczych w schematach płatniczych w II półroczu 2021 r. i I półroczu 2022 r.	75
Tabela nr 17. Liczba transakcji bezgotówkowych w Polsce w latach 2013-2022.	92
Tabela nr 18. Wskaźnik rotacji banknotów w NBP i na rynku w I półroczu 2022 r.	134
Tabela nr 19. Preferowane metody płatności podczas zakupów offline wskazane przez respondentów z poszczególnych krajów w ramach międzynarodowego badania „Postawy wobec form płatności”	176
Tabela nr 20. Szacunki rozmiarów szarej strefy (w ujęciu IPAG) w polskiej gospodarce w latach 2018-2022 (mld PLN)	179

www.nbp.pl

